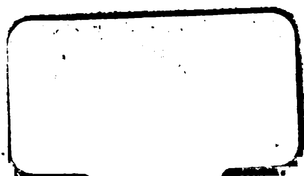

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06661834 3

1563

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVERIGES HISTORIA.

MED UNDERSTÖD AF STATSMEDEL I TRYCK UTGIFNA

AF KONGL. RIKSARCHIVET.

Första serien.

STOCKHOLM 1893
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

KONUNG
GUSTAF DEN FÖRSTES
REGISTRATUR.

MED UNDERSTÖD AF STATSMEDEL I TRYCK UTGIFVET

AF

KONGL. RIKSARCHIVET

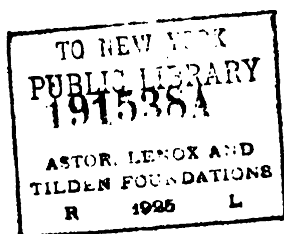
GENOM

VICTOR GRANLUND.

XIV.

1542.

STOCKHOLM 1898
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1542.

Stockholm den 2 Januarii.

Förläningsbref för hr Johan Turesson på kongliga sakören af hans egna landbor.

Original på papper i kongl. Riks-Archivet.

Wij Gustaff med Gudz nåde Swerigis, Götis och Wendis etc konungh, Göre witterligit, Att wii aff wår synnerlig gunst och nåde, haffue vndt och förlänt, såsom wii och nw med thetta wårtt öpne breff, osz till en behageligh tiid, vnne och Förläne, Osz Elskelig troo man och Rådt, Her Johan Turszon, Höffuitzman på wårtt slott Niiköpungh, alle kon:ge saker med hans egne Landboor, ee huar szom helst the her vtii wårtt rige Swerige belegne äre, Anseendis then wäluillige, hulle och troo tiänist, for:de Her Johan Turszon, osz och wårtt rige Swerige her til dagz beuist och giortt haffuer, Och än ytermere her effter beuise och göre, må och skall, Huarföre biude wii wåre befalningxmen, Fogter och alle andre, som för wåre skuld, wele och schole, göre och lathe, att the icke, vdi någen motte, göre for:ne Her Johan Turszon her emott hinder eller forfongh, Datum af wårtt Kon:ge slott Stocholm . 2 . Januarij Anno etc 1542 Vnder wårtt Secret.

Det å frånsidan påtryckta sigillet finnes qvar.

Stockholm den 10 Januarii.

Till menigheten, församlad vid Tjugondedagsmarknaden i Enköping, tacksägelser för bevisad trohet, varning för orostiftare, underrättelse om mötet med konungen af Danmark, förmaningar att väl sköta sitt landtbruk, hålla barn till studier eller handtverk, m. m.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 189.

Tiill then menige man som församblede bliffue j Tiwgende dagz Marchnaden vtij Eneköping Datum aff Stocholm 10 Januarij Anno etc 42

Wij Gustaff etc Tilbiude eder oss elskelige Dannemen alle, wåre trogne vndersåter Andelige och Werdzlige, Prestmen, köpstadzmen, bönder och menige almoge, som nw i Tiugende dagz Marchnaden, vdij Eneköpung forsamblade bliffua, Wår synnerlig gunst och nåde tilforende etc Wij betacke eder Dannemen alle, och huar wijd sitt nampn, gunsteligen och gerne, för all wälwillighett, hulskap, troskap och manskap, som i oss altiid troligen giort och bewist haffue, Huickit wij eder, vdij all gunst och nåde, gerne betenckie wele, Och försee oss vtan alt tuiffuell, ati icke heller late eder her effter, vdij någen motte, eller aff något forräthligit eller löst partij, ifrå thet hulskap, troskap och manskap, som i oss loffuett, szworit och tilsagt haffue, förföra eller bedraga, Vtan ther någen, anten een eller annen, wille komma och giffua eder någen wrong, eller falsk menung före i ene motte eller andre, som oss, eder, och wårt fädernes rige, kunde tiil schada eller nachdell komma, atj Dannemen icke någen tro eller loffue ther till settie wele, vtan sielffue hielpe tiil, at lata straffa ther wtöffuer, effter som tilbörligit är, så ati anten sielffue tage sådana partij wijd halssen, förendis them wälförwarade [oss] tilhånde, eller och ati giffue wåre Fougter och befalningzmen slige leg-

ligheter tilkenne, opå thet ath sådana selskap, som altiid heller see vfriid, buller och twedragt, än sämie kerleg och enighett, motte och så bekomma theres rette och förtiänte Lön .

Thernest Så wele wij icke heller dölie för eder Dannemän, ati thenne nestframlidne höst haffue wij vdij egin persone, medt wårt elskeligit rådt, warit tiil orde och wenligit möte, nidre wijd Rigernes Grentzer, eller Landemerkit, medt wår Käre Swåger, Broder, och Nåboo, Stormechtig Furste, Kon:ge werde tiil Dammarck, Och medt hans kerlighett så wtöffuer eens kommitt, ath tesse trij riger (: Gudt tess loff :) stå wäll tilsamens vdij god frijd och rolighett, Så ath huar then gamble, och vmilde Konung Christiern, eller någen annen, aff hans anhang, wenner eller tilhielpere, wele nu eller framdelis, medt någon fienthlig handling öffuerfalla eth aff tesse trij riger, Swerige, Danmark eller Norige, atuj dhå wele och skole stå huar annen manneligen bij, tiil ath affwerie tesse rigers och alles wåres skada och forderff, Så må i Dannemen forthenskuld wara wijd en god tröst, Och handla som trogne Dannemen bör ath göre emott theris rette herre och konung, Oss forhoppes nest Gudz hielp, atuj wele så handle, styre och regera, ati och menige riigisens jnbyggere skole liffua vdij god frijd och rolighett, Ther Gud alzmechtig sine helge nåder till giffua wille, ath thet motte och så stadigt och longwarigt bliffua, oss, eder, och menige riigisens jnbyggere, tiil nytte gagn och longligit bestondh .

Ther näst Dannemän, Så förmane wij eder till thet högzsta, atj och så wele sielffue achta och wetta edertt egit gagn och beste, medt all then dell, som i sielffue schole haffue eder daglig näring och föde wtaff, som äre edre åkrer, engier, och annet mere sligt som bohagett tillyder, huicke i medt all flijt, dijke och rödie wele, och forbättre edre humblegårder, effter som wij eder,

ther om tiit och offte och mest i alle samquemder, haffua formana latijd och Swerigis lag jnneholle, opå thet ati sielffue, och menige rigit ther egenom formeret och förbettredt bliffua motte, än doch ath sådana wåre gode formaninger, tiil thenne tiid, ringe ting hulpit haffuer. Så råde och biude wij eder än nw, ati tenckie ther annerlunde tiil, så ath ther motte komme böter opå, eller wij wårde ther eth annet rådt och middell vdij finnendis, Samelunde, effter man wäll clarligen för ögen seer, ath vnderstundom giffuer Gudt i thetta landt mygit regn och wäthe, när Andtimen för hånden är, ath rog och korn skall föris i huss, så ath vnderstundom får man säden ganske wått i huss, ligger sedan och brinner tilsamens, så ath hon duger huarken tiil ath melta eller mala Dherföre är wårt trogne och gode råd, atj Dannemen som empnen haffue, wele skicke eder vpå rijer, vtan för edre lader, sådana som i Finland brukas plegar Dhå kunne i före eder säädt jn i huss, huad heller hon är wått eller tor, eder sielffue tiil stoor fordell, nytte och gagn .

Tesligis, råde, biude och formane wij eder, Dannemän, som monge barn och söner haffue, atj doch wele settie somme aff edre barn tiil Scholen, Latendis them lära och studera, ther med the i framtiden kunne tijäne eder, oss och menige rigit, både i the andelige och werdzlige saker, Samelunde atj wele settie några aff eder barn tiil gott embetzfolk i städerne, latendis them läre gode embeter, ther the i theris alderdom kunne haffue theris berning och föde vtaff, vpå thet ath the icke i sielffzwold vpfödes motte, som her till dagz mygit skeedt är, Forty i wette wäll sielffue i hurudana motte eder barn mest vpfödes, nemplig i sielffzwold och all Gudz fortörnilse, som är medt swalg, mord, hoor och andre slige flere store synder, then alzmechtigeste Gudh tiil stoor fortörnilse, så ath the rädes huarken Gudh theris

öffuerhett, eller föräldre, vtan leffua som en hoop oskälige diur, Therföre wåre thet bäter, och nytteligere, ath the vdij theris vngdom motte komma tiil någen god lerdom, anten i schoolen, eller till embeter, och icke alle bliffue köpmen eller bönder, Ther i och så wele wara fortenchte vtijnnan .

Käre Dannemän Wij hade och så gerne, för monge orsaker skuld personligen kommit tiil thenne samquemd, och sielffue handlet och taledt medt eder, vm tesse for:ne och åtskillelige ärender, Så äre wij dhåg vpå thenne tiid, medt monge Riigisens wordende och anliggende saker och ärender bekymbrade, och synnerligen medt några fremmande Fursters och herres sendebudt, Så atuj icke kunne komma ther till wäge medt, Och forthenskuld formane och biude wij eder, ath om någen Danneman haffuer några merkelige beswäringer eller clagemåll, anten wtöffuer wore Fougter, Forläningxmen, eller andre wore tijänere eller eder jnbyrdes emellom, Ther i icke kunne bekomma rett wtöffuer, thå må i latha giffua oss them tilkenne, eller och sielffue besökie oss ther vm, Wele wij thå gerne hielpe huar och en, tiil så mygit som han haffuer rett och skiäll tiil Ther i Dannemän eder aldelis effter rette wele. Datum vt Supra .

Stockholm den 11 Januarii.

Bref för Olaff Sigfridsson och hans hustru, Apollonia Larsdotter, hertig Eriks amma, på ett hus i Stockholm, som förut legat under Svartbrödraklostret.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 191 v.

Breff for Hertug Erickz Amma Hustru Appolonia . vpå eth huss westan tiil Datum Stocholm 11 Januarij Anno etc 1542

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath wij aff wår synnerlig gunst och nåde, så och för then tijäniste, som

thenne wår vndersåte Olaff Sigfridson och hans eckte hustru Appolonia Larentz dotter, oss och wåre vnge liffz-erffherrer bewist och giort haffuer och än yttermere bewijse och göre måge och schole, så lenge the leffue, haffue vndt och giffuit, såsom wij och nw medt thetta wårt öpne breff vnne och giffue them, och beggis theris erffuinger tiil ewerdelige ägo, eth wårt husz, liggendis her vdij wår stad Stocholm Westan tiil, vdij Niels Helsingz grend, emellom same Niels Helsingx, och Jon Jonssons huss, medt Kellere, Stenboder, Träbygning, och alt huad som same huss tillyder, och aff ålder tillydt haffuer och haffuer forbe:de huss fordom [legat?] til eth Altare eller prebende i Swartbrödre Closter her i Stocholms stadt, Och oss effter Westerårs Ordinantia tilfallit är. Huarföre biude wij wore befalningxmen Borgemestere och Rådt her i Stocholm, och alle andre, som före wåre skuld wele och skole göre och lathe ath the wette sig her effter rette, Jcke görendis for:ne Olaff Sigfridson eller hans hustru her emott hinder eller förfångh .

Stockholm den 15 Januarii.

Bref för Niels Spetz och hans hustru på ett stenhus vid Söderport i Stockholm, som förr tillhört Kartusianerklostret.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 192.

Breff för Niels Spetz och hans Hustru vpå eth Stenhuss wiidh Södre port her j Stocholm Datum Jbidem 15 Januarij An: 42:

Wij Gustaff etc Göre witterligit atuj aff wår synnerlig gunst och nåde, haffue vndt och giffuit, Såsom wij och nw medt thetta wårt öpne breff, vnne och giffue thenne wår vndersåte, Niels Speetz, och hans eckte hustru Walborg Olaffz dotter och beggis theris erffuinger, tiil ewerdeligo ägo, eth husz liggendis her vtij wår stad

Stocholm, wiid Södra portt, i Hustru Karine Anders Simonsons grend, nest niden for thet huss, som Olaff Mårtenson vtaff oss köpt haffuer, Och haffuer same huss fordom lydt vnder the Carthuse bröder, och oss effter Westerårs Ordinantia tilfallit är Anseendis then tijäniste, som for:ne hustru walborg oss, wåre käre husfruge och vnge liffzerffherrer, bewist och giort haffuer etc Huarföre biude wij vt patet jn precedenti

Upsala den 31 Januarii.

Till menige man i Jemtland, om deras begäran att få lösa kyrkotionden för ett bestämdt pris.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 192 v.

Tiil then menige man j Jempteland Datum Vpsalie Vltima Januarij Anno etc 1542

Wij Gustaff medt Gudtz nåde Swerigis Götis och Wendis etc Konnung Tilbiude eder oss elskelige Dannemän alle menige man, som bygge och boo vtij Jempteland, wår gunst och nåde tilforende etc Som i Dannemen nw haffue screffuit oss till och begäret atuj eder vnne och efterlate wille årligen ath Löse kirkenes dell, som är then tridie part aff Tienden, ther i landet faller, för en öre spannen, effter som sedwane tileffuentyrs hoss eder warit haffuer etc Så tuiler oss inthet ati Dannemän jw wäll ihug komme, hurulunde wij screffue eder tiil, vm same tiende, nw för halfft annet år sedan, Så atuj jngen annen stadga, eller Ordinantie ther vm göre kwnne, än som thet skeer i the andre ther näst beliggende Landzender her i Vpsale Biscopzdöme, Som är i Helsingeland Angermanneland, och Medelpade Huarföre är thet än nw wår willie och begären ati dannemen doch wele betenckie saken rett, Jcke haffuendis therwtinnan någen skotzmåll eller jnsage, ath i jw bettale then

ene dell så dyrt, och lijke, som then annen, Och synnerligen effter tienden, så wäll kirkene dell, som the andre twå deler, är jw all lige gode, Så leggis jw och samme kirkernes dell, ee som offtest, tiil ingen annen nytte, än ath kirkerne ther medt vppeholles, och then dell, som eder vpå Christendomsen[s] wegna, bör ath haffua och niwte, ther medt jnköpes och forskaffes, Huarföre formane wij eder än nw, ati vdij thenne motte wele rette eder sielffue, och lathe eder wäluillige finnes i sådana saker, som eder sielffue mest magt vpå ligger, Men huar i Dannemän icke synes ath löse then ene dell, som then annen, effter som spannen går och gielder, och som wår prowest, medt eder, effter tidtzens legliġhett, handlendis wårder, Så kwnne wij icke annet seije eder före, än ati måge lathe före sådana kirkenes dell, medt Biscopz delen jn i tesse for:ne eder nest liggende Landzender, her i Vpsale Stickt, Ther skall dhå wår prouest som ther boor hoss eder, late sälie same kirkeness dell thet dyreste han kan, och effter som han gielder i landet Och låta sedan huar kirke komen tiil sijn part, och redelige bettalning igen, som henne bör ath haffua, Och hoppes oss, ati dannemän kunne dog inthet wijdere eller yttermere begäre aff oss i then motten, Effter wij sökie ther doch inthet annet wtijnnan, än eder egin nytte och fordell, Och vdij huad motte wij kunne bewijse eder gunst och nåde, thet göre wij altiid gerne Datum

(Januarii—Februarii?)

Förteckning på utgångna förlänings-, gåfvo-, frihets-, m. fl. bref.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 227.

Tesse Effterscreffne friiheter, förlæninger, och Prestegieldh äre wtgiffne sedan Circumcisionis Domini Anno etc 1542

Öpett breff för Her Johan Tursson, på alle Kon:ge saker, med hans egne landboor, K: Ma:t till en behagelig tijdt

Öpett breff för Lars Tursson, på alle Kon:ge saker, med hans egne landboor, K: Ma:t till en behagelig tijdt

Öpett breff för Fru Beata Her Holger Karlsons effterleffuerske, på alle Kon:ge saker med hennes egne landboor, K: Ma:t till en behagelig tijdt.

Öpett breff för Her Knutt Andersson, på alle Kon:ge saker, med han egne landboor, K: Ma:t till en behagelig tijdt

Öpett breff för Fru Beata på Ribbo sockn, K: Ma:t till en behagelig tijdt, doch vndantagendis Ribbo fierdung,

Jtem öpett breff för en Borgere j Norköpung benempd Sigfridh Bernarduson, Att han må vpsökie Botwedt Scriffueris karll Anders scriffuere, och bruka så myckit, som han haffuer rett till med honum vdj for:ne Sigfrijdz broders dödh

Jtem förswarelse breff för hustru Botill Hansedotte[r] till rette med alt thet hon äger,

Öpett breff för en Borgere j Stocholm benempd Jacob Pederson att han må alleneste j thenne Wijnther köpslaga frijtt, ther han färdis, så wäll på landzbygden, som vdj Städerne

Öpett breff för hustru Barbara j Holm, Att K: Ma:t haffuer fördragit henne thet kupper affrad pro Anno 41, som henne vtgöra borde, för then bergxbrukning hon haffuer hafft,

Öpett breff för Her Knutt Andersson, att K: Ma:t haffuer fördragit honum the Tryhundrade marcer ortuger, som hans Nåde lente honum, then tijd han seneste drog jn vdj Liffland

Förläningxbreff för Her Knutt Andersson på Frösåkers sockn, Häffuer och Edbo Sockner, med all kongelig renthe, till en behagelig tijdt

Förleningx breff för Jon Olsson på Hakesta på Hagunde härede, med all Kon:ge renthe, til en behagelig tijdt etc Ther emot skall han holle 8 hestar

Fougte breff för Nils Larensson på Longehundrade, Siuhundrade, Närlinge, Frösåker, Wala sockn, Edboherede och Häffuer

Fougte breff för Tord Olsson på tesse effter:ne Härede liggiendis i Östergötland, först åkerbohärede, med all årlig skatt och renthe, Konungz och Biscopz sacköre, Norköpungz Stadt med årlig skatt rente och saköre, och thet laxefiske ibidem

Jtem tesse effter:ne Härede till Biscopz fodringen och biscopz sacköre, med alle Kyrckiers, Clösters, Prebenders, Canoniers och presters landboor, som äre Bråboherede, lysoningeherede(!), Östkind, Bierckekind, Hammarkind, Skerkind, Miminge herede,

Öpett breff för Nils Spetz och Walborg Twetterske hans hustru på Ett hws j Stocholm, liggiendis wed Södre portt, j hustru Karine Anders Simonsons grändh, näst neden för thet huss som Oloff Morthenson vtaff K: Ma:t köpt haffuer, och haffuer same hwss fordom legat vnder

the Carthuse bröder, och K: Ma:t effter then westerårske ordinantia tilfallit är

Fougte breff för Amund Jonsson på Wermelandh, både med Konungz och Biscopz saker och fodring, Jtem gårdestedzle och husesyner med kyrckiers och Crone landboor,

Fougthe breff för Hindrick Simonsson på Östra botnen, like som Nils Ottesson ther tilförende fougthe war

Jtem Öpett breff för lendzmanneu på Åkerön, Erland Larson ath han aleneste j thet 42 året skulle beholle Affraden, som går vtaff Träqwista gårdh, huilcken gårdh som legat haffwer till Warfruberga Clöster

Jtem Öpett breff för Biscop Mons j Crokek, ath W: N: Herre vndt honum Biscopztienden som föll alleneste pro Anno 42 öffuer hele Jenåkers heredt

Jtem öpett breff för Konster Jöns, att han frij och obehindrett må handle och wandle medt sijn köpenskap alleneste j thesse twenne Marcknader, nemblige Distingen och samting etc Sameledis ath köpe alla handa warur, ther honum j Tyslandh och westfartt best tiene och profitlige äre, vndentagendis alla handra forbudne warur

Öpett breff för Jon Morthensson j Helsingelandh i Jersi sockn j Bondarffuitt By, Att han skall frij och obehindrat köpe ther j Helsingeland eller annerstedtz will warer, till Kon:ge Ma:tz w: K: N: Herris behoff

Forläningx breff för Hans Larsson på Prebendam Simituna j Vpsala, Domino till en behagelig tijdt,

Jtem Forleningx breff för Frans Scriffwere på prebendam animarum j Strengnäss

Jtem Heradzretten för Her Christoffer Andersson på Giäsene j Westergötlandh

Jtem Öpett breff för Larures Rouber, at han frij må köpe aff Borgerne j Stocholm, eller aff några godemän Hans Kon:ge Ma:tz tiänere, Fyretije eller Femptije läster spannemåll, korn, rog eller Malt, och före honum vtaff landett, Anseendis ath han haffuer förtt the gode warur her i landett,

Öpett breff för Twå prester nemplig Her Jon Siguordson och Her Jon Simonsson j Liusdall, Att thet compact, som the haffua giortt sig emellom, om for:ne Liusdals gäldh, skall bliffua fast etc

Qwittencie för Bispen och capittelet j Wexiö, opå Twhundrade vngerske gyllene, Taxan aff for:ne Bisp och Capittelet pro Anno 41

Fougte breff för Enewald Hansson, på alle Dechenedömes j Linköpung landboor, med landgille, Konungz och Biscopzgestning, årlig fodring, Konungz och Biscopz sacköre, gårdestedzlöre huseröte och andre sacköre etc

Jtem Förleningx breff för Enewald på Ruma gårdh vtij gladhammar sokn j Tiust frijtt för vtan landgille, til en behagelig tijdt, med alle dagxuerckx pen:r eller dagxuercker vtaff alle landborne, till att holle gården vppe med

Jtem en Quittencie för Fru Beata Her Holgers efterleffuerska på Sexton vngerske gyllene, som är Taxan för thet 41 årett, aff Rönöö

Jtem breff för Pedher Biörnsson Borgemestere j Nylödese ath han må vtföre j thenne nestkommende Sommer Twå lester salt gröntt kött,

Jtem fougte breff för Benct Håkensson, på W: N: Herris egne landboor j Vpsala Stickt

Jtem Fougthe breff för Gottorm Nilsson på Ekolmsund, och the Landboor ther vnder liggia,

Jtem fougthe breff for en på Ridwäg, Kåkindh, Ås heredt och alt thet Her Karll Ericksson hade j forläning

Fougte breff för en på Wijste herede j Smålandh, med all Kon:ge rente, Jtem biscopz saker, Biscopz gestning ther samestedtz och j Tweta härede

Jtem en Fougte j Westerårs S[t]ickt på alle Biscopz saker, Biscopz gestningen, och the prebender ther wacere

Fougtebreff för Nils Tulsson på Åkerboherede och Arboga Stadt,

Fougte breff för Nils Tune på Biscopz sakerne j Strengnäs, och ther som Ambiörn Schreddere war tilförende,

Quittencie för Lödese Borgere, på Tryhundrade Reinische gyllene, huilke the leffuererede w: N: H: vdj egin persone på Elffzburgh, och lydde för then 39 års skatt

Förleningx breff för M: Oloff Petrj på Adelunda Canonia j Vpsala, med all renthe

Jtem breff för Matz Timberman her i Vpsala, wara frij för all gestning, wård, wacku och anner stadzens tunga, K: Ma:t till en behagelig tijdt

Öpett breff för Jöns Kyrckeherre j Calmarna, Att co[r]poris Christi gårdh, som ligger j Calmarna, med then jord ther vnder ligger, skall effter thenne dag liggie till kyrckien eller prestebolet j for:ne Calmarna, Effter thet att kyrckienes tompt är nu lagdt till Spetalett

Jtem litere Collationis för for:ne Jöns opå Döderby prestegäldh liggiendis j Södre Möre etc

Öpett breff for them som haffua Scholestuffuen j befalning j Calmarna, Att then tiende som kalles pars Animarum öffuer hele Norre Möre, skall efther thenne dag liggie till för:ne Scholemestere

Upsala den 5 Februarii.

Bekräftelsebref å en förening mellan den hittills varande och den nu tillsatte kyrkoherden i Ljusdal, Joen Sigurdsson och Joen Simonsson, rörande fördelning af inkomster och fördelar.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 193 v.

Eeth breff emellom Her Joenn Sigurson, och Her Joen Simonsonn vpå Liuszdals prestegieldt J Helsingelandh, Datum Vpsalie Anno etc 42 : 5 Februarij

Wij Gustaff etc Göre witterligit Ath effter tesse Dannemen N: och N: aff Liuszdals sogn, vdij Helsingeland haffue warit her, och ödmiwkeligen latiid giffua oss tilkenne, hurulunde ath emellom her Joen Sigurson, som mong år haffuer warit theris kirkeherre, vdij för:ne Liuszdals sogn, och then annen her Joen Simonson, som nw nyligen tiil same Liuszdals prestegield, vnder några synnerlige och wttryckte wilkor, for en kirkie herre, satt och tilskickatt bleff, medt menige sognes samtyckie en sådana förligning thom emellom giord och samtyckt bleff, Ath thenne for:ne gamble kirkeherre, som är her Joen Sigurson, skall beholla och niwta siig tiil vppehelle, vdij sin liiffztiid, frij och vbehindrat, then dell vdij for:ne Liuszdals sogn som kallas Sundanäss fierdung, och en äng liggendis ther wijd prestegården benempd Rasle engh Och then annen her Jon Simonson skall effter same förlickning beholle sig tiil gode och vppehelle all then annen part vdij for:ne Liuszdals sogn medt then Annexa Färille, som ther till lyder, Men huar han leffuer then gamble mandz liiff lengre, må och skall for:ne her Joen Simonson dhå beholle hele gellet tilsamens som thet aff åller warit haffuer, huickin förligning, och wänlig

samtyckie wij her medt gijlle och stadfeste, Forbiudendis någen parten her emott ath göre, så frampt the wele göre thet oss liufft är Datum vt supra

Upsala den 6 Februarii.

Till hr Gustaf Olsson om flyttande och befästande af Nylödöse stad.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 194.

Tiil Her Gustaff Olson Jn causa Nylödisse
Datum Vpsalie sexta Februarij Anno 42

Wår synnerlig gunst etc Som eder vtan tuill witterligit är Her Gustaff, ath tesse Lödisse borgere haffue nw warit her hoss oss medt theris skatt, Så ibland annet haffue the och hafft med siig en hoop gamble breff, eller Priuilegier (: huru wij thom kalle schole :) huicke wij icke tiil eth Blåber achte, Och kunne forthenskuld icke fulleligen besijnne vdij huad acht eller menung the sådana breff medt sig fört haffua, eller presentera wille, annen än ath the ther medt tileffuentyrs meente, ath så snart wij sådana theris breff såge, atuj dhå skulle strax effterlate thom alt thet thom syntis gott wara, som är ath bygge staden vpå then Seffuåholmen, eller bliffue ther the äre, Ther wij, Cronon, eller then Landzenda Westergötland föge medt förwarede eller belathne bliffua, Så är wäll santh, atuj för same snack skuld haffua hafft något skarpt snack och tall med thom effter the icke wele wara ther man thom haffua will och ther the kunne byggie och boo, rigit, oss och then Landzende tiil gode nytte och beskerm, Och skole i wette, atuj än nw icke äre tiil frijdz, ath the schole bliffua besittiendis ther the nw boo, jcke heller wele wij haffue thom till then Säffueholmen effter ther är doch icke stort bequämere eller fastere legenhett, än

ther the nw äre Huarföre är thet än nw wår willie och begären, ati wele dog än nw forhandle thenne saack, Så ath Slottet och staden motte bliffue tilsamens, effter som i vtij then motten tilforende wårt sijnne och menung wäl förnümmett haffua, Och må i haffue edre råd med några aff the forstondigeste ther i staden, Och latendis granneligen besee legligheten ther vm kring slottet, tuiffler oss inthet, ath när man toge jn medt stadzmurerne thet högzste bergit vpå then södre siden om slotthet, medt all then platzen som man ther wtaff kunde göre schada jn opå Slottet, medt Stadzmurerne, knnde man än dhå göre staden mygit fastere och bestendigere, än ther han nw ligger, Så kunde både staden beskydde slottet, och slottet staden igen, Ther finnes och vtan twill sköne keller, så ath man icke heller torffte haffue nöd for watn .

Samelunde haffue wij och latiid förstå tesse Lödisse borgere wårt sijnne och menung, huru the skulle sig ther longz wtt medt slottet och stadz tompten, en godh skiipz haffn, medt wellige stenkister, vpfylte medt steen, och ther offuan opå, longe och passelige höge brygger i frå watnet ther opå man kunde haffua wandring kringom all haffuen, Huickin mening the eder wäll vnderwisendes wårde Är än nw, som altiid tilforende, wår flitige och alffuerlige begären och willie, ati wele dog alffuerligen tenckie i then motten Riigisens beste och longligit bestond, och see ther tiil, ath thet same motte än nw fliteligen berådzslagit, och huar någerlunde bequämeligit eller mögeligit wåre, vdij werkett stelt, Doch så ath stadz wollen motte tilforende, och när bequämelig tiid ther tiil wåre, grangiffueligen besichtes, affmätes huru wijd, long, bred, han skall wara, Jtem huar torgett och alle gaterne skickeligen wtmerkte Jtem stadzmuren eller wallen, Torn och twenger, medt alt annet, som ther lyder till, en ffast stad, När i alt sådant granneligen

öffuerwäget, beseet och forordnet haffue ati dhå wille giffue oss eder mening ther om tilkenne Datum vt supra

(6—20 Februarii?)

Bref för kyrkoherden i Kalmar, hr Jöns Petri, och hans efterträdare, att lägga Heliga Lekama gård under prestebordet.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 195 v.

Öpett breff för Her Jöns Petri predicant i Calmarna vpå Helige lekame gård ther samestedtz, Datum

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, ath effter thet thenne wår tro Vndersåte Oss Elskelig Wördeligh Man Her Jöns Petri Predicant och Kyrckeherre vdj wår Stadt Calmarne haffwer jngen synnerlige prestegård, som lyder vnder prestebolet ther j Calmarna, ther han kan bliffwe boendis vtij, och Kyrcken ther j Staden tilhörer, som annerstedtz i köpstäderne her j wårtt Rike want är,

Therföre haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde, vndt och tillatidt, och nu medt thetta wårt öpne breff, vnne och tillathe, ath for:ne Her Jöns, eller then som effther honum kommer för Kyrckeherre ther j for:ne Calmarna, må och skall frij och obehindrett niute och beholle Helge Lechame gård ther j Calmarna, vnder prestebolett och för Kyrckeherre gård med all then jord eller platzer, ther nu vnder ligger och aff alder tillegat haffwer, eehuad heller thet är Åker, Eng eller andre Tompter, Hwarföre biude wij wåre Fougter, Embetzmän, Borgemestere råd j för:ne Calmarna, och alle andre, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, at the icke vdij någen motte göre forbe:de Her Jöns her emott hinder eller förfong, Wijdt wår ogunste Datum

(6—20 Februarii?)

Bref för kyrkoherden i Kalmar, hr Jöns Petri, på Dörby prestgäld såsom prebende.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 196.

Öpett breff för Her Jöns Petri Kyrckeherre vdi Calmarna vpå Döderby Prestegeld i Calmara län, i Södre Möre Datum

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att effther thett vnder presteboledt j wår Stadt Calmarna är ganske litit till Åker och Eng taga, ther Kyrckeherren i forbe:de Calmarna kan holle sig medt, ther till sitther han för myckin gästning och tunge, Hwarföre haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde vndt, tillagt och confereret, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne, tilleggie och conferere thenne Oss Elskeligh Wyrdelig Man Her Jöns Petrj, nu kyrckeherre j Calmarna, sig till hielp och vppehelle vnder presteboledt j förbe:de Calmarna, Döderby prestegäld, liggiendis j Calmarna länn i Södre Möre, medt åker äng och alt annat som presteboledt nu tilligger och aff ålder tillegat haffwer, eehwad thet helszt är eller nempnes kan, jnthet vndantagendis, Hwarföre biude wij eder Dannemen alle, som vdj forbe:de Döderby prestegäld boendis äre, atj aname for:ne Her Jöns för eders rette Kyrckeherre och pastor, Vtgörendis honum eders redelige och årlige tiende, vtaff alt thet Gud eder till gode och nytte her på Jorden tillwexa lather, såsom Gud alzmectig thet och sielffuer budit och befaledt haffwer, Han skall ther emott holle eder vppe Messe, Predican, christne barn, wijge edre bruder och all annen tilbörlig tieniste, som christendomen anrörendis är, Och han plictig är ath göre wtij then Christelige försambling, som han för Gud och oss answara will Datum

16 Februarii.

Förteckning öfver utfärdade förlänings-, frihets-, gåfvo- m. fl. bref.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 229.

16 Februarij

Heradzhöffdinge breff för Broor Ericksson på Åszeheredt j Wästergötlandh

Förläningx breff för Nils Boije på Biscops Thwne gård liggiendis vdj Rodhen, med alle the bönder ther vnder liggie

Jtem en partt aff then äng ther tilligger, till en Sextie lass höö, hans booskap till vppehelle

Jtem Slotzloffwens breff för Fijnske Clemett vpå Nyslott och län j Findlandh, med ett reuerssals breff, thet han oss igen leffuerere skall

Jtem fougte breff för for:ne Clemit, till menige Man på Nyslott och Nyslottz länn, at the aname honum för en rett Slotzfougthe etc

Jtem breff för Lasse Wijndbyggiere, skatt frij och för gestning, på then gårdh Böwla j Skult[un]a sockn, til en behagelig tijdt, Jtem frij för tomptören wijdh Gruffuen, Doch skall han sig weluilleligen bruka latha till hwad dell, som behoff är till H: N: hytter och andre bygninger,

Förläningx breff för Albreckt Tolck opå en öö benempnd Zwie, liggendis j Toffuesala sockn, med all then renthe ther vtaff går

Jtem breff för Erick Scriffuere, på alle the heradzhöffdinge rente, som falle wijdh gruffuen, som är 3 öre

aff hwart hionelag, och icke mere, K: Ma:t till en behagelig tijdt

Jtem breff för Her Mons Olsson Capellan wijdh Gruffuon ath han j thet 42 årett må beholle Canicke tiende wijdh Sala kyrckie

Öpett breff för Her Erick j Michlita, Att han alleneste j thet 42 årett skall beholle Biscopz delen wijd for:ne Micklita

Öpett breff för Nils Birgesson K: Ma:tz fougte på Wesby gårdh, på Biscopz delen wijdh Torstuna pro Anno 42

Jtem breff för Clawes Diurskytte, på Otte t:or Korn alleneste j thet 42 årett wijdh Floby kyrke

Öpett breff för Jacob Hansson j Gunnersboda på Cupperbergitt at K: Ma:t haffuer vnt honum samme gårdt Gunnersboda igen huilken H: N: j en long tijdt, för en vnderpant hafft haffuer för någre gäldt skuldt, som for:ne Jacobs fader, Hans Westfale, på Morthen Skijnneres wägna j Wastena plichtug war

Fougte breff för Lasse Jespersson opå Wästre Dalerne och the sockner, som Lasse Dalekarll j befalning tilförende hafft haffuer

Jtem Öpett breff för Tre bönder nemplig Lasse Olsson, Erick Ericksson och Johann Esbiörnson, att the måge rödie och vptage sig beqwäme platzer, emellem Boda och Grenge j Tuna sockn ther de kunne byggie sig heman opå

Öpett breff för them som wele rödie och vptaga Skoger och Ödensmarcker j Dalerne eller annerstedz, att thet må bliffua them effterlatidt

Jtem öpett breff för Kyrckieherren j Walebo, Att Geffle Borgere som nogen Jordh haffue j for:ne Walebo skole så wäll vtgöre for:de Walebo kyrke och kyrcke-

herre, aff for:ne Jord, theris rettighett, som the bönder göre, j Waleboo sockn boendis äre, forutan the Tre byer som lagde äre vnder Geffle presteboll,

Fougte breff för Joon Bagge på the Tw herede Ridweg och Åsheredt, som salige Her Karl Erickson tilförende j forläning hafft haffwer,

Fougte breff för Marcus Andersson oppå Gestringeland och Geffle Stadt etc

Breff för Fru Anna på Aspenäs, på alle Kon:ge saker, medt hennes egne landboor her j Rikitt, vndantagendis thom hon haffwer j Smålandh, ther skole H: N: egne Fougther achte opå

Jtem at K: Ma:t haffuer hennes landboor hon haffwer j Tierp, Wåle och Hara sockner frije, till en behagelig tijdt, för the hushester the årligen holle, effter the göre dagxwercker till hennis gårdh,

Heradzhöffdinge breff för Tommos Nilsson på Saulax herede j Nyeslotz länn

Förleningx breff för Axel Posse på alle kon:ge saker med hans egne landboor allestedtz her j Rikitt, K: Ma:t till en behagelig tijdt,

Fougte breff för Staffan Larsson på Suartesiö, på alle Biscopź och Konungz saker med alle andre cronones vtskyller och opå tesse effter:ne fyre öyer, Ferringön, Muntzön, Alznöön, Lofföön

Quittencie för Arendt Kniper opå Tiugu vngerske gyllene, som är Taxan pro Anno 41, Aff then huffuedstoll, som for:ne Arend haffwer aff Kon:ge Ma:t w: k: N: H:

Quittencier för en K: Ma:tz Gulsmed j Vpsala, benempd Hans Gulsmed, opå Otte Tener sölff vm Tretton löduge marcer, huilckit sölff K: Ma:t anamede aff honum,

opå en rekenskap, aff then Summa som for:ne Gulsmed haffuer arbetet för högbe:te K: M: w: a: n: Herre

Litere Collationis för Her Matz opå Wickstada prestegåld

Jtem öpett breff för them som boo vdj Konungz Huseby j Longehundrat heredt, Att de skole beholle kyrcketienden wid for:ne Huseby, som föll j fiord Anno 41 och nu j år Anno 42 till then klocke, som the haffue latidt giuthe

Heradzhöffdinge breff för Peder Larsson opå Hallqwj opå Rasbo herede

Öpett breff för en borgere j Vpsala benempd Hans Lars att han må niute then frijhett med tullen j Stocholm, som andre besithne Vpsala Borgere haffue

Väsby den 20 Februarii.

Bref för Ingevald i Ekeby i Sala socken att få lösa sig till en annan del i samma gård.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 197.

Öpett breff för Ingewald i Ekeby, vpå sins broders Anders i Hillarsboda dell i för:ne Ekeby Datum Wesby 20 Februarij Anno etc 1542 .

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att effther thenne wår tro Vndersåthe Ingewald i Ekeby vdj Sala sockn haffuer latidt oss förstå, hurulunde en hans Medtarffuinge Anders i Hillersboda, som medt honum en broderdell åger vdj then gård j Ekeby, ther förbe:de Ingewald sitter vdj, huarcken will byggie eller boo på samme sin anpartt, Endoch för:ne ,Jngewald j Ekeby haffwer budit honum ther före like och skäll, effther som Dannemän them emellom leggie kunde etc Så effter förbe:de Ingewald sitter her hoss wårt och Cronones Berg för all tunge

och beswäringer, som bergzbrukningen kreffuer, Och then annen for:ne hans medtarffuinge förutan thenne Jord äger dog Tw gode hemen, ther han wäll kan hielpe sig medt och wara fulsattis vpå, Dherföre haffue wij aff wår synnerlige gunst och nåde vndt och effterlatidt, som wij och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och effterlathe, ath for:ne Ingewald j Ekeby i Sala sockn, må och skall, frij och obehindrett, löse till sig then broders dell, som för:ne Anders j Hillarsboda äger vdj forbenempde Ekeby, medt åker, Eng och all annan legglighett, som forbe:de Broders dell tillyder, för thet skäll och wärde, som the ther vm kunne bliffua öffuerens, och effter som dannemän them emellom jencka kunne, Anseendis synnerligen, ath for:ne Ingewald haffwer vpå nye latijdt vpbyggie then samme gård ther then annen dog alrig jnthet opå kosted haffwer, Hwarföre biude wij wåre Fougter, Embetzmen och alle andre som för wåre skuld wele och skole, göre och lathe, och synnerligen for:ne Anders j Hillersboda ath han icke vdj nogen motte dierffwes ath göre forbe:de Ingewall her emott hinder eller förfong. Datum vt supra.

(20 Februari—2 Mars?)

Bref för Hans Larsson i Upsala, att såsom andre borgare derstädes vara fri från tullen i Stockholm.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 197 v.

Öpett breff för Hans Larsson vdj Vpsala, Datum

Wij Gustaff etc Göre witterligit, ath thenne wår Vndersåte Hans Larsson, haffwer latidt giffua oss tilkenne, hurulunde han her j wår Stadt Vpsala för skatt, gestningh, skiutzfärd, och all annen Stadzens tunge och ålegninger, like som en besettin borgere sitter, och äger sielff ther j staden gård och grund, Ther vpå han och

Borgemestere och Rådt ther sammestedtz försäglde breff och beuisning haffue etc Dog likeuell bliffuer han kraffder vm Tullen aff wår Tulscriffuere j Stocholm, Och effter han vdj så motte, som for:uit står, är en besiten och fast borgere vdi Vpsala, Dherföre äre wij tilfridz, ath han lijche frijheter niute må och skall, såsom andre besithne borgere j Vpsala niute, Huickit wij våre Fougther och Embetzmän tilkenne giffwe, ath the icke yttermere beswäre for:ne Hans Larsson, vm sådana tull, än såsom andre besithne Vpsale borgere, Datum

Kopparbergs prestgård den 28 Februarii.

Gåfvobref för Jöns Olsson i Varggården och hans arfvingar på delar i samma gård, hvilka förut tillhört Sanct Anders prebende i Vesterås.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 196 v.

Breff för Jöns Olsson och hans Effter:de Erffuingar vpå twå deler vdi warggegården Datum aff Kupperbergz prestegård 28 Februarij Anno 42,

Wij Gustaff medt Gudtz nåde etc Göre wetterligitt, att wij aff wår synnerlig gunst och nåde, Så och för thenn trogne och weluillige tiäniste som thenne oss Elskelig tro Man Jöns Olsson i Wargegården, oss och Swerigis Crone altijd bewijst och giort haffwer, Och synnerligen ath han altijdt sig fliteligen winlagt haffwer, och än ytermere så lenge han leffuer winleggie skall, att thette wårtt och cronones berg retteligen, som thet sig bör brukat och ther medt handlet bliffua må och skall, Oss, Swerigis Crone och menige bergzlagit till gode, nytte och gagn haffwe vndt och giffwit, som wij och nw medt thetta wårtt öpne breff vnne och giffue honum och hans efftterkommende Erffuinger till Ewerdelige äge, the Twå deler vdj for:ne Wargegården som tilförende

vnder Helige Anders prebenda j Wästerårs legat haffua, och oss effter Wästerårs Ordinantia på Cronone[s] wägna tilfalne äre, effther att förbe:de Jens Olsson tilförende äger på sin hustrues wägna then tridie partt j for:ne Wargegården, och han the twenne andre parter, som wij honum nu vndt och giffuit haffwe så gott som aff öde wptagit och gården vpbygdt haffwer, Huarföre biude wi wåre Fougter, Embetzmän och alle som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, ath the icke i någer motte göre forbe:de Jöns Olsson eller hans erffuingar her emott hinder eller förfong, Wijdt wår ogunste, Datum vt supra.

Ofvansjö den 2 Mars.

Bref för Jacob Hansson, att han återfår Gunnarsboda, som varit indraget till kronan såsom pant för faderns skuld.

Riks-Registr. H, 1539—1541, fol. 197 v.

Breff för Jacob Hansson vpå Gunnarsboda gård Datum Offwensiö 2 Martij Anno 1542

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att ändog wij för någer år seden, för någen witterlig gäld skuld, som thenne Breffuiseris Jacob Hanssons framlidne fader Hans Westfall, oss vpå Morten Skinneris wägna, vdj Wadstena, haffuer plictig och skyllig warit, haffue för en vnderpant, till tess wij till wår redelig betalning komma motte, latid kennis widh for:ne Jacob Hanssons gård benempd Gunnarsboda etc Szå haffwe wij nu lickeuel, aff wår synnerlige gunst och nåde, så och för hans fattigdom skuld, nådeligen fördragit honum sådana gäld, Och forthenskuld vndt honum forbe:de gård Gunnarsboda igen, Så ath han effter thenne dag same gårdh frij och obehindrett, vnder skatt och marckgelle, like som andre skattememan ther vpe j bergzlagen niute, bruke och beholle må och skall, på thet att han tess bettre mackt och empne haffua

skall, att bruka cronones bärg, Och göre oss therutaff redeligen thet affrad eller rettighett, som ther bör vtaff gå och andre Bergzmän göre pläge, Huarföre biude wij wåre fougter och Embetzmen, at the icke j någer motte göre for:ne Jacob Hansson her emott hinder eller förfong, wijdt wår ogunste, Datum vt Supra,

Den 3 Mars.

Bref för Måns Eriksson på ett stenhus i Stockholm, som efter Nils Warg tillfallit kronan.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 198.

Öpett breff för Måns Erickson vpå Ett Stenhus j Stocholm Datum Stocholm*) 3 Martij Anno etc 42

Wij Gustaff etc Göre witterligit, At wij aff wår synnerlig gunst och nåde, Så och för then hulle tro tieniste, som thenne Oss Elskelig tro tienere Måns Ericksson oss och wårtt Rike Swerige her til dagx troligen beuist och giort haffwer, och än yttermere her effter beuise och göre, må och skall, så lenge han leffuer, haffue vndt och giffuit, och nu medt thetta wårt öpne breff vnne och giffue honum och hans effterkommende erffuingar, till ewärdelige ägo, Ett wårtt och Crononess Stenhus medt kellere, boder och alt thet ther tilhörer, liggiendis her j wår Stadt Stocholm Wästan tiil wijdh longegatune vdj hörnet, på högre handene, när man går nider för Schomakere brinken, emellom for:ne Longegatun och then öffre gatuna (: som kalles emellom Murene :) och fordom kalledis pråls huss, alt ifrå hörnet och jn till vnge Hans Ericksons portar, både på öffre och nidre på gatune, huilckit huss oss och Cronon lagligen effter Nils Warg tilfallit är, Hwarföre affhende wij oss och

*) Dateringsorten kan naturligtvis icke vara Stockholm, såsom synes af både nästföregående och nästföljande bref.

Cronon forbe:de Stenhuss, medt kållere, bodar och all tilbehöring, och tilegne for:ne Måns Erickson och hans effterkommende erffwingar, Förbiudendis her medt alle, ee hoo the helst äre, eller ware kunne, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, synnerlige wåre Fougter och Befalningxmen, ath the icke vdj någen motte göre forbe:de Mons Ericksson, eller hans effterkommende Erffuingar her emott hinder eller förfong. Wijdt wår ogunste, Och tess till yttermere wisso lathe wij hengia wårtt Secrett neden för thetta breff, Datum vt supra

Elfkarleby den 5 Mars.

Bref för kyrkopresten och bönderne i Walbo och Hille s:r, Gestrikland, att borgare i Gefle, som ega jord inom socknarne, skola betala afgälder till prester och kyrkor derstädes.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 198 v.

Breff för Kyrckiepresten och Sockneböndernе vdi Walebo sockn j Gestringeland Datum Elckerby 5 Martij Anno etc 42

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att Kyrckiepresten och några aff Sockneböndernе vdj Walebo sockn her i Gestringelandh haffue warit her för oss, och latidt oss [c]lageuis förstå, hurulunde att förutan the Tre byer (: som äre lagde iffrå Walebo vnder Gefle prestebool :) haffue några aff borgere j Gäffle vdj for:ne Walebo och i Hille sockner några gårder och vtjorder, therutaff the huarcken tiende eller andre rettigheter till for:ne Walebo kyrckia, som the plictige äre vtgöre, Therutaff prestebolet ther sammestedz fast förswagett bliffwer, huickit oss icke står till att lidha etc Hwarföre biude wij wåre Befalningxmän och Bórgemestere och Rådt vdi Gäffla att the haffue ett nöge vpseende vdj, schaffendis thett så att for:ne

Waleboo kyrckie och kyrckieherre motte jw så wäll bekomme sin rettighett aff Borgerne, som Jordägende äre ther j socknen, som aff bönderne både medt tienden och alle andre rettigheter, så atuj icke offthere få ther clagemåll vtöffwer, Ther hwar och en sig effter rette må Datum vt supra

Upsala den 13 Mars.

Bref för Thomas Nilsson, fogde på Örby, på häradshöfdingedömet i Nyslotts län.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 1 v. — Förut tryckt af Arvidsson, Handl. rör. Finl. häfd. 6: 214.

Öpett breff för Thomas Nilsson Fougte på Örby på häratzhöfdinge dömett Vti Saulax i hele Nyslotz län med thesz Renta. Datum Vpsala then 13 Martij Anno 42.

Wij Gustaff etc Göre witterligit, at wij af wår synnerlige gunst och nåde, Så och för then troo tienste som thenne wår troo tienere Thomas Nilsson Fougte opå wår Gård Örby oss och wårtt Rijke Suerige här til dagz bewijst och giordt haffwer, och än ytterligere här efter bewijse och göre må och skal, hafue Vndt och förlänt, och nu medh thette wårtt öpne bref Vnne och förläne honom häradzhöfdinge dömet, eller domere Embetet vti Saulax i hele Nyslottz län med then Åhrlige Rente som af för:ne Saulax domere döme Åhrligen pläger afga. Huarföre biude wij eder dannemän alle, wåre och Cronones Skattskyllige bönder och menige Almoge, som vti för:de Saulax härede boendes äre att i anamme för:ne Thomas Nilsson för eders rette Domere och häratzhöfdinge, Swarandes honom och ingen annen til al then deel i Åhrligen plichtige äre eders rätte härad[z]höfdinge vtt att göre, ehwad thett helst är, eller ware kan, han

skal ther emott förplichtett ware thett wij och honom strengeligen befalett hafue, att före eders Lagbook och skaffe hwar och en så myckitt som lag och rätt är. Såsom han thett för Gudh och oss answara will. Datum ut Supra.

Upsala den 20 Mars.

Till menige män vid Hellestadsberg, Åtvidaberg och Wångaberg (i Östergötland), om upptagande af kopparbergsbrukningen.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 199.

Öpett breff till menige Mann som byggie och boo wijdt Hellestaberg Datum Vpsala 20 Martij Anno etc 42

Wij Gustaff etc Tilbiude eder oss Elskelige dannemän alle, Cronones Bergzmän och menige almoge, som byggie och boo, och haffwa bergzbruckningen wijdh Hellestada bärg, Wår gunst och nåde tilförende, Käre Vndersåther och dannemän alle, J haffwe vtan twiffuel förnummit, och wäll wette, Hurulunde för någre framlidne år, ther wijdt Hellestaberg en mechtig schön kåpperbruckning på färde waritt haffwer, aff huilkenn bruckning edre förfädre, och j alle som samme Hellesta kupper bergzwerck brukat haffwe, theris gode näring och berning hafft och bekommit haffue, Och ännu ther aff wäll bekomma kunde, huar sådane kuppers gruffuer motte vptagne bliffwa, och fliteligen brukes, som fader och föräldre för eder giortt haffwe etc Szå kunne wij icke dölie för edher dannemen atuj icke lide kunne, eller tilstädie wele, att sådana Cronones bärg schole j så motte fåfängt j öde liggie, eder sielffue så wäll som Suerigis Crone till en stor affsacknat och merckelig skada, Hwarföre biude och förmane wij edher dannemän

alle, och hwar wijdt sitt nampn, atj ännu wele therutinnan förtenckte wara, ath sådana sköne koppergruffwer, som nu j någer framlidne år öde legat haffwe, motte igenn vptagne och brukade bliffua, eder sielffwe och Swerigis Crone till nytte och fordell, Och när wij förnimme, atj dannemän wele tage eder saken i then motten alffuarligen och wäluilleligen före, Schole j dhå finnet vdj sanningen, atuj på wåre sijde, medt rådt, dådt och altt thet wij kunne, gerne ther till hielpe wele, så ath gruffuerne motte vptages och kupperbruckningen komma till macht igen, Szå kunne j dannemän, som järn bruka lickeuell bliffua wijdh jernbruckning, Män hwar j icke wele hielpe till, ath taga sådana gruffwer vp igen, dhå nödgas wij ath wara förtänckt vdj, vm andre rådt och vtwäger, så ath Cronones bärg icke lengre så onytteligen och obrukade liggie skole, Ther j eder effter rette och skicke wele, Begärendis her vpå ett beskedeligit swar igen, huad j dannemän äre tilsinnes ath göre eller lathe vdj then motten Datum vt supra

Jtem same mening som for:uit står screffz och till Åwidtz bärg, tesligiste till Wonga bärg,

Upsala den 23 Mars.

Till menige män i Vestergötland, att en ny allmän skattläggning skall ske i hela landskapet under stundande sommar.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 199 v.

Öpett breff till menige Man j Westergötlandt vm skattlegningen Datum Vpsala 23 Martij Anno etc 1542

Wij Gustaff etc Tilbiude edher dannemän alle, wåre och cronones skattskyllige bönder och menige almoge, som byggie och boo j Wasbo, Wartoffte herede, och vdj

menige Westergötlandh, Wår gunst och nåde tilförende, Giffuendis edher dannemän wåre trogne Vndersåther her medt tilkenne, Som eder och (vtan tuill) same legligheter tilförende wäll witterlige äre, Hurulunde ther j for:ne Wasbo och Wartoffte herede och snarest sagt, mest vtöffwer alt Wästergötlandh, ganske olikelige och sielsindt medt Cronones skatt och rettigheter tilgår, vdj samme motte, ath the then fattig man, som lithen eller ringe jord oc äger haffwer, skatter aff sin lisle jord så myckit, och holler like myckin gästning, och än tileffuentyrs mere, än then som store äger och myckin jord haffwer, Och bliffwer i så motte Cronones jngelle och rettigheter mångestedtz swigeligen fordolde och vndan dragne, dog aller mest hoss them, som myckin jord och sköne äger haffwa, huickit för Gud och hwar christen Man, som rett och skäll öffuerwäge och styrckie will, för orett och oskäll är, Szå opå thet then fattige icke skall göre yttermere eller så stor skatt, aff sin lisle äger, som then rike, ther myckin jord och äger haffwer, vtaff sine store äger och myckle jord, Vtan at then ene må j then motten widerfaris like och skäl, så wäll then fattige, som then rike, vdj alle sacker, Dherföre haffue wij medt wårtt Elskelige Rikisens Rådt, så vtöffuer ens warit, Att wij tilbetroedt och opålagdt haffwe Wår tro Man Rådt och Stadthollere vdj Wästergötlandt Her Gustaff Olsson, ath han samfelt medt flere wåre gode män ther nidre j landet, nu i nestkommendis Sommer, skole holle then almennelig och skälig skatlegning medt edher vtöffwer alt Wästergötland, Hwarföre biude och förmane wij edher Dannemän alle, atj vdj thenne motten wele lathe finne eder som trogne Vndersåter wäluilige och benegne, till all then dell, som eder sielffwe, så wäll som Swerigis crone och oss till nytte och gagn kommandis worder, och effter som the for:ne godemän eder

föreleggiendis och föreseijendis worde, Therutinnan göre j thet oss liufft och behageligit är Datum vt Supra

Svartsjö den 25 Mars.

Fullmakt för hr Lars Siggesson att af samtlige kronans förläningsmän i Uplanden utkräfva deras andel i kostnaden för den förra skeppsutrustningen.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 200.

Fulmachts breff för Her Lars Siggeson Datum Suartesiö 25 Martij Anno etc 42

Wij Gustaff etc Göre wetterligit, att oss elskelig tro Man och Rådt, Her Larss Siggesson Höffuidtzman på wårtt Slott Örebro, haffwer clageligen oss tilkenne giffuit, hurulunde han samffelt med wår tro Man och Rådt Her Johan Tursson, för några framlidne år sedhen, opå alle the godhemens wägna som then tijdt her j Vpland wåre och Cronones förleninger jnne hade, till theris egitt skipz vtrusting (; som forbe:te vplendzske förläningxmän oss och Cronone til tieniste att holle, sig forplicted och vtloffwad hade :) en hop jernskytte aff Staffan Sasse vttagit, til köpz borgatt, och för några hundrade march, Dherföre handstrecking giort hade etc Och förthenskuld bliffwe the och så alene vm sådana gäld mante och kraffde, Dog när som the åther igen the andre förbe:de forleningismän, vm theris anpartt j samme skytts betalning kreffuie eller anlange, Dhå bliffue the med löst skotzmål affuiste, huickit oss icke tycker rett eller skäll wara, Hwarföre förmane wij eder godemen alle, och hwar wijdt sitt nampn, som thenne sak anlanger, atj rette eder sielffue j then motten betalendis huar för sig, så myckit, som honum medt rette och effther hans anpartt egner och böör, Så atuj icke offtere vm thette eller andre slike föge ärender måge be-

kymbradhe bliffua, Görendis therutinnan thet oss liufft och behageligit är, Datum vt Supra .

Stockholm den 25 Mars.

Privilegium för borgmästare och råd i Stockholm, att på behagelig tid, särskildt under instundande sommar, handla med tran.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 205.

Öpett breff för Borgemestere och Råd vdi Stocholm Datum Holmie Sabato ante dominicam Misericordie, 42

Wij Gustaff etc Göre witterligit, Ath wij aff wår synnerlig gunst och nåde haffue vndt och tillatidt, som wij och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och tillathe, ath wåre trogne Vndersåther Oss Elskelig Borgemestere och Rådt j wår Stadt Stocholm måge och skole frije och vbehindrede, Oss till en behagelig tijdt synnerligen nu j thenne sommer alene, wara nämeste till att köpe sig till gode all then trån, som her till stadhen till köpz kommer, så att then samme handell med Trånen skall alene the som j rådet äre beholle, Anseendis at the något yttermere omack haffue, för Stadzens beste skuld, än then menige man, Dog skole the icke trengie the köpmän eller bönder, som Trånen faal haffua, till nogett synnerligitt köp, vtan som gången är, Hwarföre biude wij wåre fougter och Embetzmen, at the icke göre for:ne Borgemestere herutinnan noget hinder eller förfong, Datum vt supra

Stockholm den 27 Mars.

Till hr Gustaf Olsson om den franska legationen till Sverige, Holländarnes misstankar och förmodade spejare; uppmaning till försigtighetsåtgärder m. m.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 206 v.

Till Her Göstaff Olsson, Datum Stocholm 27 Marcij Anno etc 42

Wår synnerlig gunst tilförende etc Wij haffwe förstått Her Göstaff, Ath ther till Lödesse är alrede en Pinck iffrå Holland jnkommin etc Szå effter oss inthet twiffler, ath j thet Burgundiske Hoff, och öffuer alle the niderlanden stortt skrij och tidender wancka Att Kongen j Franckerike sijne Ambesåther her hoss oss hafft haffwer, Och ath the Burgundische forthenskuld medt all flijtt winleggia sig ath förkundskapa latha, huar vpå sådana legations grund och handling haffwer stelt warit, Ther wij wisseligen wette ath the än nu medt all flijtt leggie sig win om, som wij thet alrede nog clarligen förmerckt haffua, effter her haffuer nu j Winther warit hoss oss j rikit en aff Key:ge Ma:tz besworne Höffuidzmän, som wij endels god kundskap haffwe, att han vtaff the Burgundier (: till att förfara sådana legligheter :) vtskicket war, dog vnder thet skijn (: som han sig tess icke heller annerdz höre lott :) Att han en Gelrisk Herre, som är Greffuen vhan Berge, tilhöre skulle, och tilbödh sig kanswijs, på sin Herris och sin egne wägna, vdj handlung och tiäniste medt oss, och giorde sig her för oss sådana löse och ogrundede wärff och ärender, Så atuj wäll förmerckie kunde, ath han vpå jnthet annett, än att förkundskapa, vm samme Fransosiske saker, wtskickatt war, Szå är thet jntet twill, ath genom the samme Niderlendzske köpmen, som vpå theris köpmandz handell hijtt

jnkomma, bliffuer jw kundskaffter anschaffede, till ath förkundskapa, vtleta, vm then fransosiske handell, medt andre legligheter och ärender, Szå wore lickewell gott, ath the icke formyckit, hwarcken om thetta ärende eller andre motte bliffue forstendigede, eller wijse giorde. Szå haffwe wij och endels fornummitt att Kongen j Danmarck, nu j thenne Sommer, emot the Burgundier och Niderlandische landhen tileffuentyrs någen fientlich handell företagendis worder. Och är forthenskuld tilbefructandis, at när the Burgundier thetta fornimme, och seden the wäll wette, at wij och Kongen j Danmarck stå vdj wenskap och fördragt tilsammens, at the så snartt skulle winleggie sig, och biude till, att göre nägett fientlig jnfall hijtt vdj wårtt Rike, som annerstedtz heden, Och synnerligen ther thet wåre them nämest wijdh honden, som är ther wijd Elffzborg eller Lödisse, att the kunde före ther någen fott eller fordell jn, anthen j ene motte eller annen, som nog tilbetenckiendis är, Och kan man aldrig för myckitt wäll taga sig til wara för sådana swinde och förretlige prachticher, som nu allestedz vdj werlden brukes, Är forthenskuld och så wår wilie och begären, atj medt samme köpmän wele så vförmerckt latha haffua ett skeligt vpseende, hwad handell the driffua, till huem the sig mest holle och vm gå, huad snack och annen wäsende the haffua, Therutaff man jw någen grund förnimme kan, Och atj wele förtenckte wara, och lagat jw så, at the icke aff wåre Vndersåter, eller edre tienere, vm en dell och annen måge wijse eller förstendigede bliffua, vtan at man seer wäll skarpt på brädet medt them, ther ligger ingen ringe macht opå, hwad i aff them fornimmendis worde atj wele giffue oss thet scriffteligen tilkenne, Eder Gud befalendis, Datum ut supra.

Stockholm den 5 April.

Qvittobref för Nils Helsing, borgare i Stockholm, på de böter till hvilka han blifvit dömd.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 200 v.

Quittentia för Nils Helsing Borgere vdi Stocholm Datum thersamestedtz 5 Aprilis Anno 1542,

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, och bekennes medt thetta wårtt Quittencie breff, Att effter thenne Breffuisere wår Vnderssåthe, Nils Helsing, Borgere vdj wår Stadt Stocholm, för ij eller iij år seden, vtöffuer wårt Strånge Mandat och openbara vtropede forbud, hemeligen till sig några löde mark bergzsölffuer köpt haffuer, Och för sådana wåre förbuudz förtrådelse vdj wårtt strenge straff, till liff och godz förfallen, Så haffwe wij dog lickeuell nådeligen honum sådana straff fördragit, medt sådana forwilkor, att han oss Twhundrade vngerske gyllene, på dagh och stundh giffwe skulle. Opå huicken Summa forbe:te Nils Helsing haffwer, på wåre wågna, först öffuerantwordet och leffuereret wår tro Tiänere Pedher Bradhe Ett hundrade En vngerske gyllene, och en portugalöser, Jtem haffuer han och leffuereredt wår Cammerscriffuere, Hans Tomesson, then 2 dagen Augusti Anno etc 1541, Tiugu Tre vngerske gyllene, Jtem så lott han öffuerantworde och leffuerere oss, genom wår Secreterer Clemmet Scriffuere, vpå wårt Kon:ge Slott Stocholm then 31 Martij Anno etc 42, Tiugu vngerske gyllene, Them wij sielffue personnligen, aff förbe:de wår Secreterer anamede, Och löper sig Summan opå för:ne gull, som han leffuereret haffuer (: medt thenn portugalöser, som för Tije vngerske gyllene recknedt är :) Halffannetthundrett Fyre vngerske gyllene, huicken Summa wij bekenne oss vpburit haffua, Så Endoch for:de Nils Helsing

Twhundrade vngerske gyllene (: som for:uit står :) vtloffuat och vtfäst hade, Haffue wij doch lickeuell, aff wår synnerlig gunst och nåde vndt och tillatidt, att han (: medt for:ne halfftannat hundrat fyre vngerske gyllene :) qwitt och frij för alt yttermere tiltall, vm for:ne sak, wara och bliffua skall, Forbiudendis forthenskuld wåre Fougter, Befalningxmän och alle andre, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, att the forbe:te Nils Helsing herutöffwer icke j någer motte hindre, platza eller förfong göre, Wijdt wår ogunste, Och tess til yttermere wisso late wij tryckie wårtt Secrett her neden för thenne Quittencie och medt egin hond vnderscriffuit, Datum vt supra.

Stockholm den 12 April.

Till allmogen i Trögds, Hagunda och Lagunda härader i Upland om dagsverken för gräfvande af en kanal mellan Arnö och Ekolsund.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 201.

Till menige Man vdj Trögd, Hagunden och Lagunden vm dagxuercke, Datum Stocholm 12 Aprilis Anno etc 42,

Wij Gustaff etc Tilbiude edher oss Elskelige Dannemän alle, Cronones skatskyllige bönder och menige almoge, som byggie och boo vdj Trögd, Hagunden och Lagunden, Wår gunst och Nåde tilförende, Giffwe wij edher Dannemän her medt tilkenne, Att wij (: för then menige mandz beste, nytte och gagn skuld, som her vm kring Mäleren boo, Och synnerligen för edhers skuld, som j för:ne herade Trögd, Hagunden och Lagunden byggie oc boo :) haffue j sinnet, att latha graffwa en graff emellom Twenne wåre Gårder, som äre Arnön och Eckelsund, opå thet att vpstäderne emellom synnerligen Westerårs och Vpsala, en ginere bådzleed, än nu är,

bliffua skall, så och atj dannemän, som medt båther skole och pläge fara, aff thet ene heredet och in j thett annat till Qwarn och frå, och så kunne medt tijden haffua ther nytte och gagn vtaff, och bruka sådana gijnledh, Thet oss inthet tuiler mong Man till stor fordell och gagn komma skall, Och effter wij förvtan then menige mandz (: som i the nest vmliggiende hereder byggie och boo :) hielp och vndsettning, sådana swårt arbethe icke affsted komma kunne, År forthenskuld wår wilie och begären till eder Dannemän alle, atj nu j nestkommende Sommer hwar vdj sin stedh, wele komma oss medt Tw eller Try dagxwerker till hielp till att kasta en sådana graff hasteligen vp, Hoppes oss att thet skall så wäll komma eder sielffwe, som oss eller Städerne till gode och gagn, så att sådana arbete icke skall bliffua tilförgeffues eller fåfengt giortt, Hwarföre när j dannemän aff wåre Fougter till sådana arbete tilsagde eller kraffde bliffua, atj dhå hwar man, så wäl landboor (ee huem the tilhöre) som skattebönderne wele wara wäluilige till så mong dagxarbete, som for:uit står, Thet wij edher och så vdj all gunst och nåde gerne betenckie wele, Datum vt supra,

Stockholm den 20 April.

Bref för Gefle borgare rörande deras skatt och forslingsskyldighet af skattejern och lax.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 201 v.

Öpett breff för menige borgerne vdi Geffla, vpå theris skatt Datum Stoch: 20 Aprilis Anno 1542,

Wij Gustaff etc Göre witterligit, Att effter wåre Vndersåther menige borgere, som byggie och boo vdj wår köpstad Geffla, till thenne tijdt, oss och cronone en

ringe och föge skatt giordt haffwa, Så ath wij, på Cronone[s] wägna, icke lengre kunne oss ther medt så åtnöije lathe, vtan haffue eskiet på ett beskedeligitt Mantall aff samme köpstadh, huicket the oss och så tilhonde stelt haffue, Så förnimme wij ther clarligen vtaff, ath the alt för ringe skattedt haffue, Hwarföre äre tesse theris Sendebud och medtborgere Knutt Scriffuere, Oloff Matzson och Oloff Andersson medt oss så vtöffuer ens wordne, Att wij aff wår synnerlig gunst och nåde, och oss til en behagelig tijdt, synnerligen till tess wij oss yttermere och bättre vm theris Stadz legligheter bespörie kunne, haffwe vndt och tillatidt, som wij och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och tillathe, att förbemelte menige Geffle Stadzjnbyggiere skole årligen giffue oss Tuhundrade marck ortuger jn vdj wår Kon:ge Cammer ther aff Staden, Leffuererendis samme Tuhundrade marcer, begynnendis nu nestkommendis Philippj et Jacobj, och seden årligen, på samme tijdt, Ther till så skole the och forplictige wara, på theris egin vmkost och fracht årligen att latha skipe wårtt skatte Järn, som ther j Gestringelandh faller, Samelunde wår Lax iffrå Elffuekarleby, hijt till wårt Slott Stocholm, medt gode skip och skutor, att sådant wårtt godz wälförwaret bliffua må, Hwicket wij giffue wåre Fougther och Befalningxmen tilkenne, Att the måge rette sich her effther, icke görendis forbe:de Geffle Stadtz jnbyggiere herutöffuer nägett hinder eller förfong Datum vt supra,

Stockholm den 20 April.

Bref för menige man i Gestrikland, Helsingland, Ångermanland och Medelpad, att de fattige, som ingen jord ega, må upptaga sådan, hugga, rödja och svedja på alla lämpliga skogar, m. m.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 202. — Finnes äfven i Riks-Registr. I, 1542, fol. 5.

Öpett breff till menige man vdi Ångermanneland och Melpada, Datum Stoch: 20 Aprilis Anno etc 1542, Sådant breff gick och vth till Helsingeland, Gestringeland

Wij Gustaff etc Tilbiude edher Dannemän alle, som byggie och boo vdj Gestringeland, Ångermanneland och Melpada, Wår gunst och nåde tilförende etc Szom edher dannemän alle vtan tuill kunugt och witterligitt är, hurulunde vdj alle Nordlanden, och synnerligen ther j Gestringelandt stor trong och brist förhonden är opå heman och jordetorffuen, ther aff man sig näre och berge kunde, Effther att folckett (: Gud tess loff :) fast förökes, så att Jorden, som nu brukes och vptagin är, them alle icke wäl föde kan, vtan nödgas så folckett att liggie och trengies then ene jn opå then annen, J somme gårder Otte eller Tije starcke vnge drenger och quinfolck, sommestedz mere och somestedz minne, jngen söckier sig andre vtuäger, vtan i så motte liggie och trengies medt huar annen och kliffua hemanen sunder, så att the her nest formeckte sig huarcken bröd eller berning, likeuel will ingen lathe lösa sigh vtt, eller wijke then annen, Endog att andre vtuäger och tilfälle wäll förhonden wåre, Och tileffuentyrs af mong fattig man, then sig gerne medt ären bärge wille, företagin och försögt, Som är jn på skogerne, ther mongestedz finnes gode legligheter till att rödie skogen, och göre gode hemen, Så bliffuer thet

them dog lickeuell icke vndt eller efflerlatidt, aff the bygdelag, som formene sig wara ägende vdj skogerne, the ther wele egne vnder sig till Fyre eller Fem miler eller tileffuentyrs mere jn på skogerne, ther the dog huarcken rett eller skäll til haffue, Förty att sådana äger, som obygde liggie, höre Gud, oss, och Swerigis Crone till, och ingen annen, Szå opå thet att tesse Nordlanden yttermere, än som skedt är, byggies och cronones skatt ther egenom forbättredt och förökat bliffua motte, Och fatige men, som nu haffue huarcken huss eller jord, kunne medt tijden komma till besitning, och få yttermere berning än the nu haffue Therföre haffue wij, medt wårtt Elskelige Rikisens rådz råd och samtycke så vtöffuer ens waritt och beslutidt, Att alle the fattige män, som kunne och förmåge att vpsökie sig bequäme och leglige bolstädher jn på skogerne eller store almenninger, ther the kunne rödie och brenne skogen iffrå sig, och göre oss och Cronone ther sedan like och skäl vtaff, Dhå skall thet stå them frijtt och öpett före, vtan huarsmandz gensegn eller förhindring, Ther wij medt thetta wårtt öpne breff fulkomelig samtyckie, wår gunstige willie och tillatelse tilsagt, och giffuit haffue, och her medt tilseije och giffwe, så att huarcken sockner, bygdelag, enslige gårder eller annen bygd, skall her effther wold och macht haffua, att förmene eller förbiude them som på skogerne eller ödismarckerne byggie wele, så fierran thet icke skeer opå theris egne bolstädher, engier eller fåbett, ther wår Fougte samfelt medt Tolff owilde och ther till besworne män besee och ransake skole, Icke skole the heller wara forplictige, att göre Bygdelagen ther någen sone eller gunst före, Vtan hwad the j så motte vptage och byggie, skole the like som andre Cronones bönder thet vnder rätt och skälig skatt niute, bruke och beholle, Ther huar och en sig effter rette må och skall .

Yttermere giffue wij eder dannemän tilkenne, Att wij haffwe några beswäringer och clagemåll emott the som fiskerien bruka, både strömminge fiske, laxefiske och Torskefiske j alle Norlanden, ath the så falskeligen och ilde förware och salte, mest all then fisk, som the hijtt till Stocholm och andre städer sende, så att wij och andre godemän, som myckin salt fisk till wåre Slott och gårder behöffue, köpe skole, bekomme icke annett, för wåre penninger, än sur och forderffuett fisk, Hwarföre biude och förmane wij strengeligen eder alle, som sådana fiskerij bruke pläge, At[j] effter thenne dag annerlunde wele förwara och saltha edher fisk, än her till skedt är, Her är Gud tess loff icke så dyrtt saltköp j landett, Atj för salt skuld behöffue förderffue sådana hoop fisk om årett, som nu skeer, Och wele wij eder her medt åtwarnatt haffwe Atj ingen sur eller fördreffuatt fisk hijtt j landett före eller sälie, icke heller ther heme hoss eder köpe eller sälie schole, så frampt ati icke sådana fisk wele forbrutid haffua, Ther wij strengeligen haffue budit och befaledt wåre Fougther och Embetzmän j Stocholm, och all annerstedtz ther fisk sälies och köpes pläger, att the skole haffua ett nöge och skarpt vpseende ther opå, Therföre må j Dannemän hwar j sin stadh tage edher tilware för eders egin schada och förderff, Ther j eder effter rette wele, Datum vt supra

Svartsjö den 27 April.

Till hr Sten Eriksson och Georg Norman, svar på deras bref rörande de utländska förhandlingarna.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 6.

Swar til her Sten och Norman, att Kon:ge M:tt kan icke annor rådh gifwe them vti thenne sak vtan the blifwe wed then Muntlige besked och Jnstruction som K. M:tt them gifwitt hafwer, Datum Swartesiö then 27. Aprilis Åhr etc 42.

Wår synnerlige gunst tilförende. Skole i wetta Käre Sten och Norman, att wij medh wår Småswen Bertil Jörensson eders ·skrifwelse medh the bref af Danmark bekommit hafwe, af hwilke wij wäl förmerkie kunne huru lägligheterne på färde äre Så effter i vti samme eders skrifwelse wårtt råd och gode mening huru i eder, vti desse wichtige saker och handlinger, best skicke och hålle skole, begärendes äre, lofwandes och så ther hoss att så snart Canceleren något starkare blifwe kunde, att i då wijdere edertt samptlige råd oss skriftlige tilsende wele, med wijdere innehåld. Här opå kunne wij på thenne tijdh intett stortt annet sware eder, än att wårtt sinne hafwer lenge sedan sagt oss, att saken wilde lende ther hädan som man nu förnimmer, och thetta är then mening som wij eder altijd för än i afdroge muntligen förhållit hafwe, att för än wij om samme ärende hafwe besöchte blifwett, hafwe the twenne parter emillan om al thenne handel beslutit waritt, Män hwad skole wij göre i saken, Gudh wedt Wij hafwa och några såår som olächte äre och böter behöfwe, Skole wij nu leggie oss fast vt för andre, och hielpe til, att läkie theres store såår, och lathe wåre egne blifwe olechte, wette wij icke om thett wilde blifwa för wårtt besta i lengden, Och

för then skuld är oss endelss beswärligit, att råde eder myckitt i saken, effter i äre både oss för långt ifrå handen, så är och för månge saker skuld missligit myckit att skrifwa, hoppes oss att i jw förstå meningen, Män så myckitt kunne wij och wele råde eder i saken, att i aldeles wele see eder wäl och wissligen före i alle saker, och att i wele blifue wed the meninger, och förslege, som i sielfwe vti the samme edre egne Oss tilskickede missiwer klarligen förmeltt och vttrycht hafwe, Så förmode wij och nest gudz hielp, att när J wele blifwe wed thet samme Fundamente och att i icke någon handel förvtan wår Ratification och bewilling eller the förslege, som edre medgifne Jnstruction förmäler, achtandes nöge hwartt hädan werden will (: ther wij eder och så til thett högsta än nu om förmanede hafwe wele :) ingåendes eller beslutendes warde, att i då icke försnellede eller vti handlingen förkortede blifwe, ther vtinnen i wele hafwe nöge acht och tilsyn, ther ligger aller störste macht opå, Tenker och så ther till, att man snarligen kan late föresee sigh vti en slijk dantz men att komma sig ther wel vtt igen, wil höras konst och arbete till, later oss för then skuld och så någott achte på wår egen skantz med ibland. Wij hade och gärne korteligen latitt beandtwarda Kong: Werde til Danmark, på the samme bref, doch efter i ther tilstädes äre, hade wij än nu thet fördrag, och försee oss i finne wäl rådh att hafwe oss enskylligett i then motten, wij såge och gärne att i wilde skrifwe oss eder mening till, huru wij oss vthi then samme saak best skicke skole, så att thett wore oförwissligit. Datum ut supra.

Gripsholm den 2 Maji.

Gåfvobref för Henrik van Köllen på en tomt i Strengnäs.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol, 203 v. — Finnes äfven i Registr. I, 1542, fol. 9.

Öpett breff för Hindrick van Cöllenn vpå en Tompt i Strengnes, Datum Gripzholm 2 Maij Anno etc 42,

Wij Gustaff etc Göre witterligit, att wij aff wår synnerlig gunst och nåde, så och för then hulle tro tieniste, som thenne Oss Elskelig tro tienere och Vndersåthe, Hendrick van Cöllen, oss och wårtt Rike Swerige till thenne tijdt beuist och giort haffwer, och än yttermere her effter beuise och göre må och skall, så lenge han leffuer, haffue vndt och giffuit, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och giffue honum, hans barn, och rette erffuinger, till ewärdelige ägo, en tompt liggiendis j wår Stadt Strengnes emellom Hans Wågentorp och Oloff Jönsson, medt lengd och bredh, såsom hon nu ligger, och aff alder legat haffwer, huilckin tompt Anders Hansson fordom wår myntemestere köpte vtaff Oloff Hendricksson, och är oss och Cronone for for:de Anders Hanssons mishandell skuld nu tilfallen, effter Swerigis bescreffne lagh etc Hwarföre affhende wij oss och Cronon for:de Tompt, och tilegne henne for:de Hendrick van Cöllen, och hans effterkommende Erffuinger, Forbiudendis her medt alle ee hoo the helst äre, eller wara kunne, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, synnerligen wåre fougter och embetzmen Att the icke vdj nogen motte göre för:de Hendrick van Cöllen eller hans effterkommende erffuinger, her emot hinder eller förfong, Wijdt wår ogunste Datum vt Supra

Gripsholm den 4 Maji.

Gåfvobref för Måns Hök på en tomt i Söderköping.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 204.

Öpett breff för Mons Höck vpå En Tompt i Surköpung, Datum Gripzholm 4 Maij Anno 1542,

Wij Gustaff etc Göre witterligit, Att wij aff wår synnerlig gunst och nåde så och för then hulle tro tieniste, som thenne Oss Elskelig tro Tienere och Vndersåthe Måns Höck, oss och wårtt Rike Swerige till thenne tijdt beuist och giort haffuer, och än yttermere her effther bewise och göre må och skall, så lenge han leffuer, haffue vndt och giffuit, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och giffue honum, hans barn, och rette Erffuinger, till ewerdelige ägo, En tompt liggiendis j wår Stadt Suderköpung på Håga, emellom Arffuidt Truelsons gårdh och Staffan Spåresmedz, Huilcken tompt fordom tillydde Siälekoren vdj Sanctij Laurentij kyrckie j for:ne Suderköpung, Och är samme tompt, oss och Cronone, effter Westerårs Recess tilfallen etc Hwarföre affhende wij oss och Cronon forbe:de Tompt och tilegne henne forbe:de Mons Höck och hans effterkommende erffuinger. Förbiudendis her medt alle, som för wåre skuld wele och skole, göre och lathe, synnerligen wåre Fougter och Embetzmän, at the icke vdj någen motte göre for:de Mons Höck eller hans effterkommende erffuinger her emot hinder eller förfong, Wijdt wår ogunste Datum vt supra.

Gripsholm den 10 Maji.

Till hr Gustaf Olsson om platsen för Lödöse stads flyttning, murmästare till Elfsborgs slott, och jordabyte med Trued Gregersson (Ulfstand), m. m.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 205 v.

Till Her Gustaff Olssonn Datum Gripzholm 10 Maij, Anno etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Såsom j egenom eders scriffuelse lathe oss förstå, Her Göstaff, atj samfelt medt några andre förståndige, haffue besichtigede legligheten ther Sunnan wijd Elffzborg Slott, till Stadzens beleglighett och transferering, Och ath Borgerne j Lödisse haffue sitt ja och samtycke ther till, huar the ellies kunde bekomma ther en godh och trygg haffn, Begärendis ther hoss, atuj wille forskicke titt nid några, som vpå slick hampner eller sådana bygninger vdj vatnet förstånd haffwe etc Szå kunne wij föge annett swara ther till, Men wij wilde, ath sådana anslag hade alrede waritt betenckt, för Tiugu år förgången, så hade Lödisse By tileffuentyrs waritt bettre befestedt än han nu är, Och såge förthenskuld gerne, at the än nu wille tage then sack alffwarligen före, ock komme sig vtaff then sump the nu boo vtij, och ther heen som bättre platz och rum är, Thett wore theris egin gagn och nytte Men thet wij skulle alt peka thom före, eller wara theris pålemestere, och skicke them så god hampn, som the begäre, ther haffue wij föge rådh till, Wij haffue doch nog annet tess förvtan ath achte och tage till ware, än theris hampner och befestung, Wele the icke sielffuiliende dher till, så gerne, som wij them ther till haffue wele, dhå måge the göre huru them synes, effter them ligger ther störste machten opå, dhe äre och fast nemere Tysland och Westerlanden

än wij, dher måge och kunne the så wäll forskaffe sig sielffue tilhonde gode Byggemestere på sådana bygning, Muremestere, och annat huad them behoff görs och icke alt klancka på oss, icke som wij al ting hade j förrådt, eller wij them någett plictig wåre, thet j och måge them alffuarligen föreholle,

Ytterligere som i och scriffue, Begärendis, atuj wille forskaffe eder ther nidh några Murmestere etc Så haffue wij ther ingen råd till, på thenne tijdt, effter wij doch mest på alle wåre Slott och gårder her j Vpland lathe haffue swår murning och bygning för hender, Wij försee oss doch, atj wäll kunne bekomme the Muremestare iffrå Tyslandh, som bättre förstå sig på saken, än wåre muremestere her j landet,

Framdelis som j giffue tilkenne, hwadt swar j bekommit haffue vtaff Her Trud Gregersson, vm the godz j honum tilscriffue, Och at han är wäll benegin till att skiffta alle the godtz bortt han haffwer her j Vpland, huar wij wille wederleggie honum Nils Pedersons godz igen j Hallandh och Schåne, etc Szå kunne j wäll tenckie, huru thet will skicke sig, effter Nils Pederson är j then motten sin egin målzman, och icke wij, Och atuj skulle någett wijdt inträde j then handell, thet kunne wij icke göre, Men hwar for:ne Her Truid hade welet slå sig i handell medt oss, om wåre egne godz, wij haffwe j Halland, ther wij och hade wäll waritt benegin till, dhå hade thet waritt en sak för sig, dher j än nu wele skicke edher handell effther, Ther j eder effther rette wetta, Jtem ath han och haffuer sine kundskaper vthe vm alle tidender vtaff alle landzender, Datum vt supra

Svartsjö den 31 Maji.

Till bergsmännen m. fl. på Salberget om bergsbrukningen derstädes.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 204.

Till menige Bärgzmän, Rotekarler och andre som bruckningen haffwa på Salebergitt, Datum Svartesiö 31 Maij Anno etc 1542,

Wi Gustaff etc Tilbiude eder Dannemän alle menige Bergzmän Rotekarler och andre, som bruckning haffua på Salebergitt, Wår gunst och nåde tilförende, Wetter Dannemän, ath oss j sanning förekommit är, hurulunde ther på wårtt och Cronones Berg, både j ene motte och andre går ganske skröpeligen och ille till, så att wij bekomme ther jn på wårtt Sölffköp ganske lithet Sölffuer, Effter att Skiffterne leffuerere nu fast minne Sölffuer, än tilförende haffue giortt Rotekarler eller Dagekarler, Huars skuld eller försumelse thet är, kunne wij icke fulleligen wette, Vtan som wij formerckie kunne, Ath j ganske ille bruka edher malm, soffra ilde, smelte ilde, haffue ingen acht opå, vtan latha bära meste vngzbrotthet, skärstenen, och hyttewaskett, vtt på slaggehögerne, Och sölffblyet late j löpe nid vnder vngnerne, Och therutöffwer haffwe j mest vdj all thenne framlidne Szommer latidt stå alle wathuhytterne fåfänge, Och ligger nu forthenskuldt all thenne årss malm mest vsmelt, och så myckit som smelt och brukat är, är ganske ilde medt handlet, så atuj haffue ther platt jnthet behag vtinnan. Och för thesse orsaker och andre sådana eders försumelse skuldt, haffue wij icke fått jn vppå Sölffköpett stortt mere än twå eller Tre fulle eldher, ther oss medt rette borde, så tijdt årss, haffua Otto eller Nije fulle eldher tilredhe, och jn på Sölffköpit leffuerede etc Szå är thenne

samme handell oss ganske sielsindt, Och wette icke huru wij then förstå skole, Annerlunde än j jw gerne wele haffua Cronones bärg j ödhe och förlagt. Och synnerligen effter j skiute vpå, när vm sådana eder vtilbörlige försumelser befrågede bliffua, Dhå haffue j inthet annet förswara edher medt, vtan atj haffue latidt hytterne stå vdj kålalöse, Och giffue före, atj icke haffua kool eller wijdh jn till Oloffzmässe nestkommandis etc Szå förundrar oss icke litidt, huarföre j tage eder saken medt Cronones Bärg så slätt och alztingz löslige före, like som Rikitt wordede ther inthet mere vm, och wij eder a[l]t sådant til gode holle skulle. Edher fortencker, vtan twill, hwad j loffuede och tilsade oss j Winters, när wij wore ther vpå hoss edher, Och lothe förstreckie eder en merckelig Summa peninger, ther j skulle vdj tijdt (: meden föret war gott :) skaffet eder koll och wedt före, så ath j huarcken hade behöfft haffue nödt eller trång vm wijd eller kool, jn till åkeförett igen, Och hade wij vtan twil förmodät, ath j skulle edert lyffthe och tilsage, så wäll medt gerningerne, som orden, effterkommet haffue, Thet wij dog fast annerlunde förnimme och bespörie, Szå skole j wette och fulkomeligen förlathe eder ther till, Atuj jngelunde wele haffuedt så giort, och skole j föge tack eller gunst förtiene vppå, At j så handle medt Cronones berg, Hwarföre biude wij eder än nu, wijdt wåre strenge nepst och wrede, atj wele tage eder saken medt samme Bergz handling och arbete annerlunde och fliteligere före, än nu j thenne forlidne tijdt skedt är, Haffuendis yttermere acht och tilsyn både på tilmakningen Smeltningen, och huru Malmen vpsoffres, Jtem at Sölffblyett icke bortstolitt bliffuer, eller löper nider vnder vngnerne, och alt annat, ther mackt vpå ligger, så frampt atuj wij (!) icke skole lathe tenckie ther annat till, Ther må j fult och fast rette eder effther, Datum vt Supra

Svartsjö den 2 Junii.

Till bergsfogden Olof Jonsson om bergsbrytningen och andra förhållanden vid Salberget.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 207 v.

Till Oloff Jonsson Datum Swartesiö 2 Junij Anno etc 1542,

Wår gunst etc Oss förundrar icke lithet Oloff, att ther wijdt Bergitt går så mechtigt ludit och skamblige till, både j ene motte och andre, ingen acht, eller tilsyn är ther heller medt, vtan bergzmennen, Smelterne, Hyttewackterne och all man bruka och handle som the wele sielffue, jngen seer medt thom på brädett, som wäll behoff giordis, ilde bliffuer malmen rostadh, vngzbrotthet, skerstenen och hyttewaskett, som wij förnimme, bliffuer vtburit och kastedt j slaghögerne, Sölffblyet en partt löper nider vnder vngnerne, och en partt stiäls heden, lithet bliffuer och tilmakat j Gruffuone, och aff thet lille, som dhå j Gruffuon tilmakes, är widen så stacket, at han förslår jnthet, likeuell giffwer tu altidt gode förtröstninger, att ther på Bergitt går mechtigt like till, Thet finnes nu well på wårtt Sölffköp, huru likelige ther till går, J thesse andre forlidhne år haffue wij fått fast mere sölffuer aff en Rotekarles Rote, än wij nu bekomme aff ett helt skiffthe, thet wij nog medt thet medtföliende Register och zedler, huickit wij tig her hoss förwaret tilhonde skicke, bewise kunne, huru ther vppe för några få år seden tilgeck, huicket tu må medt thet förste forskicke oss tilhonde igen, Hwad orsaker ther är till, må tu bäst wette, som ther medt dageligen vmgåss, och altijd giffuer så store förtröstninger, Oss fructer nog, ath större skalckheter ther wedh bergett på färde äre, än wij än nu besinne eller betenckie kunne, ee huar thet findz ighen,

Dherföre wele wij än nu wijd thin tro tieniste tig til thet högzste formanat och budit haffua, attu wilt tage tig saken medt samme bergzbruckninger annerlunde och fliteligere före, än her till skedt är, achtendis nögere på brädet, både medt tilmackningen, vtsoffringen, smeltningen, och synnerligen medt sölffblyet, att thet icke bortstolit bliffuer, eller vnder vngnerne nidrinner, Thenne samme partzelen achte wij for then, genom huicken then störste tiuffnat eller skalckhett ther wijdh bergitt skee kan, likewell bliffwer han till thet mindzste både aff tig och hyttefougterne achtet, Endoch wij offte nog medt wår scriffuelse tig ther vm förmanet och warnat haffue, Szå haffuer tu och hyttefogterne dog lickeuell ringe nog achtet, hwad wij vdj then motten sagt eller scriffuit haffue, Och fructer oss nog, att the samme hyttefougter göre oss her effter föge gagn Dherföre må tu wara förtenckt vdj, att skicke andre hyttefougter j staden, the ther någen yttermere tilsyn på wårtt gagn haffua wilde, Och biude wij tig, at tu på wåre wägna skalt taga alle hyttefougterne, som wijd bergzmendz hytterne wachta wijd halssen, eller och vdj en fast och nögacktig borgan, skickendis thom oförsumeligen hijtt vtt till oss, atuj sielffue kunne handle medt them, och få höre hwad brister ther på färde äre, Wij haffue stortt twiffuellsmåll på samme hyttefougther, att the icke skicke sig rett i saken, effter the altid få så store gåffuor och skenckninger aff Bergzmennen, Szå haffue wij icke heller nyligen bekommit någen tiende ifrå wå[r] egen hytte, huru ther tilgår, Må tu forthenskuld wara förtenckt vdj, att seije hyttescriffueren, at han oförsumeligen scriffuer oss ett wijst och enckiende besked till j ene motte och andre, huru ther tilgår, Ther rette tig effther,

Och sende wij tig her medt wårtt öpne förseglede breff till menige Bergzlagett, må tu latha forkunnat för them, hollendis thom meningen på thet aller skarpeste före, så

atuj icke lathe oss åttnöje medt sådana theris handell, Och latt oss seden bekomma ett wist swar, anthen attu sielff giffuer tig hijtt vtt till oss, eller och scriffuer oss ther vm till huad ther swares, eller vm ther bliffwer nogre böther opå, Wij wilde och gerne wette, hwad menung thet haffuer, thet Bergzmennen beclaga sig så tijd årss, att haffua mangell på koll och wijdh, Må tu än nu scriffue oss oförsumeligen ett wijst beskedh, hwad orsaker ther till äre, ther rette tig effter, Datum vt supra.

(Den 1—18 Junii*).

Rådets betänkande till konungen angående de grunder, på hvilka han kunde lämpligast afslå romerske konungens genom sitt sändebud framstälda anhållan om penningehjelp emot Turkarne, i form af turkskatt (»*Turkensteur*») *eller lån.*

Efter conceptet i kongl. Riks-Archivet, i samlingen »Rådslag», med Valentin von Lüttichs handstil.

Erklerung der Missiuen ahn Ko:e R:oe M:t Ratweis vorfast

Das nachdem aus vielerley Coniecturen vnd glaubwürdigster ermessung grundlich zuersehende das diese botschafft nicht, zue behueff des Cristlichn glaubens bsonder allein domit die Ko:e M. anfenglich erkundiget werdenn mochte wes gemuets sie zuentgegenn der Ro:n Ko:n M. vnd dem Reich weren die turkenhulff gefuddert pleiben vnd disz desta grundlichr vnd mith bestandt zuerkrefftigen beweiset das das diesz begerte Steur jn Zweyerley Wail abgespaltenn also das darunter der Steur vnd noch daneben vmb die ainlag angelangt, Nhun ob

*) Tiden angifven efter de meddelanden Tegel lemnar i G. I:s hist. 2:a del, sid. 149—150, der äfven meddelas en redogörelse för en del af innehållet. Romerske konungen Ferdinands legat Johan Georg Pamugartner von Pamugarten var nemligen i Junii månad detta år i Stockholm, och erhöll den 18 Junii konung Gustafs svar i enlighet med rådets förslag.

sach das aus fuglichen vnnd pillichen vrsachen vieleicht die Ko:e M:t zu schweden solicher Steur halbenn zur entschuldigung vnd ablegung gnungsam vnnd gepurend vrsachen angezeigt whurdenn, Das nichstdestewenigr die ainlag so auch gleichfals wie angezogn zu erretung der Cristenheit angelegt pleiben solte vf gnungsam Certification nicht so gar wie steur solt abgeschoeben pleiben konnenn, Vnnd so nhun jm fhal die Steur zum turckenzueg gar abgeschlagenn beinebn auch dem die ainlag dardurch vormeinen erstlich der Ko:n M: gemuedt jegn dem Reich vnd darnechst jegn der Ro:n Ko:n M: vnd ob Jre M:t zuentgegn dem Reich vnd der Ro:n K. M. vorbunden zu haben zuentpieten auch vber das, das sie dardurch gernne auch vrsach schepffen wolten die Ko:e M. bey dem Reich kur- fursten vnd Stend vfe aller groblichst vnd hohest zuuorvnglimpffenn, vnd domit nhun auch desta mehrer zutruedt sie haben vnd Jr beglaubt werden mochte ist die ainlag vnterm schein der turckennhulff also abgericht Vnd gleich sprechen wurdenn Ja nicht allein zu trost vnd errettung des Cristlichen glaubens vnd bluedt hat sich die Ko:e M:t soliche steur die sie doch zuthunde von Cristlichr obrigkeit wegenn schuldich weren nith allein geweigert bsonder auch vber das zu hulff vf gnugsame certification nicht mitleidich erzeign wollenn, Dardurch dan befunden whurde das man sich des orts bey dem Ro:en Reich jn anfechtung des Cristlichn blauts kein trosth dan alleine widderwertigkeit zuuormuedten hette, vnnd hierdurch auch das nicht wenig das Reich Dennemarck vnnd E. K. M., van wegenn Koning Cristierns Erbenn halbenn mit vielenn nachteilign weitern vmbstendenn gedacht werden mochte, auch das Reich vnd die eingeliebte glieder also der Ko:n M. aus diesen jren vormeinten vnd geschwinden arglistigen vrsachen abspennig zuwiddern vnd sich anhengig vnd beifallig machen woltenn, Wie dann zuebekreftigung

des wes sich oftmals der legat so weitleuftig vorlauten lassen, dis nicht allein zuuorargwonen bsonder entlich zugewardtten gnugsam anzeig gebenn thuet Nhun aber dieweil gegrundte bestendige vnd fougliche wege damit sich eins solichenn die Ko:e M. jegenn der Ro:n K: M. so wol dem gemeinem reich pilliglich entleggen mag, au[c]h nhunmals kein Hulff noch die ainlag ausschicken darb vnd doch auch mit dem geringsten vnd mit foug zu jrer M. Kein vrsach zum vnglimpff erschepfft werden mochte au[c]h vf das solichs desta kreftiger angesehen werden konte, Demnach ist nit allein geradtenn dan auch gantz zeith von nodten hirjnnen nicht das jegenwurtig bsonder das khunftig mit weislicher fursichtigkeit zubedenckenn vnnd vfs glimplichste mith ordentlicher vnd doch vnuorfanglichr beschmuckter erbietung entschuldigung vnd gelegliche antzeihung vormerckenn lassen Derhalb dann der eingang der missiue also das der legat lauth seiner Creditiuen der gedachten Jnstruction die volnkomene anwerbung nit dan theils angetragn vnd das vmb deshalb vnd jn ansehung dieselbtige som pillich gewesen solte angetragn werden sein allein der vorzug nith bej der Ko:n M: sonder bej dem legatenn selbst gelegenn, auch ob die sach etwan weiters jns khunftig solte fur andere gereichen, das dennoch aus dieser antwordt zuersehenn wie vngrundlich vnd vorfurtelich mit E. M. vmbgangen were, Jdoch solichs vnterm feinem vnuormarglichem glimpff jn der missiuen beschmuckt, Furter auch domit zubefurdenn das E. K. M. ab dem das die Ro:e K. M. Jrem Ko: ambt nach den turcken obzuliegenn nit allein als ein Cristlichr Konig erfrewet zu sein bsonder das sie ein hohes gefallenn darab tragenn vnnd zu dem obsieg auch wes zu nutz der Ro:n Reichs sein mochte vnd sonderlich so viel die grausame turckische tyrannie belangent das au[c]h hirab E. M. ein Christliche erbarmung vnnd

mitleiden tragen, desgleichn das jn aintrag von denn jncorporirden gliedern geholffen werden solte, Darjnnen dan abermals E. K. M. sich furwarenn vnterm schein das e. M. kein jngeliebts gliedt der schuldich sey dem Ro:n Reich zusteuren, allein ein freiher unuorbundener Konig, auch desglaichn das hirjnnen ersehen wirdt, das e. M. nichts wirigs aus Jrem willenn widder das Reich thuen wolte bsonder das sie ahn des Reichs wolphart viel hohere vnd groesere frundt vnd zunaigung dan widderum sehen mochtenn, jdoch auch fein nicht zu grosz noch zu Ring bsonder mittelmessig betunckelt vnd ausgetruckt, Derhalb dan au[c]h hirjnnen jdoch vff beschedentliche weise die so e. M. vnd Jren Reichen gelegenn ertreglich vnnd wes zuthuen pillich vnnd muglich, etwas vormercken lassenn, Doch vmb nachuolgender Jnziehung willenn also auf das auch je vnterm Deckel etwas berurt wurde nicht das E. K. M. sich mit freueln ohnne ehaftige vnd pilliche vrsachen gleich als dero ein frembder vnd vnberechter were bsonder das E. M. als das Reich so von alters her ein Konigreich fur sich gantz frey vnd mit Jrenn Cronn Regalien vnnd auctoriteten vnd Stenden eingeleibt aus einhelliger whal vnd bewilligung aller E. M. vnderthanen die hohe vnd Ko:e wirde aus sonder schickung des almechtign welchs E. M. rechtes Vaterlandt aufgenohmen vnd sich bei Jrer M. Regierung nicht jegen jrer Vnderthanen alleine bsonder auch jegnn der gantzen gemeinen Cristenheit jegen potentaten vnd Stendt des Ro:n Reichs vnd sonst meniglich mith wharenn woltadten dergestalt forhaltenn vnd der tuetzschn nation Jre Reiche dergestalt geniessen lassenn das es E. M. jeg[en] goth dem almechtigen vnd jderem Cristliebenden vorantworden kondten Auch das je pillich sein solte solichens E. M. nicht anders bey jderem der eine Cristliche obrigkeit gnandt sein wolte ausgelegt werden kondte,

Nhu wirdt auch hirjnnen weitleuftig vnterm Deckel Dweil sie meinen nicht E. K. M. bsonder Konig Cristiern rechter naturlichr erb zusein Das dennoch E. M. hirjnnen auch furwart, vnd E. M. der rechte von got erheheter vnnd von einhelliger wal ein naturlicher erwelter Konig vnd kein vor[sten]der Vaterlandts sey auch das diss vonn anfang vnd alters her ein frey eigenes Kunigreich vnd gar niemants anders dan got vnd E. M. vnterworffen, vnnd wie hochlichn es das Reich mit vielenn vheiden so deshalb solichs aigen zumachen jdoch vnausrichtlichen gewesenn mith schweren schuldenn beladen So dannoch E. M. erleggen muessenn, auch zwar noch E. M. dartzu noch geldes mehr behueffig weren dann auszuschicken auch vber das were dis Reich mit etzlichen so doch nicht so gar den Cristlichn glauben hetten vnd die so auch dem turcken begrensendt, auswessende, vnnd die auch als dan jn Vindlandt beweistlichenn etwas E. M. vberfallen whurde vnd dweil dan der turck nach dem Romischn gewalt vnd gebiet so hoch durftig vnd souchet viellerlej ans[c]hleg als dan doch jn tuetzsche nation dur[c]h das mordtbrennen auch das welchs lautbar das der turck den schlussel polerlandt auch gernne habn wolte welchs ehr mit practicen dur[c]h eins offenen pass vnd zugesagten ewigen friedens halbenn vbergehen thuet, welch nhumals auch alles vmb glimpff vnd furteil E. M. gesetzt wirdt, vnd mehr anderen erschrocklichn tadtenn schluessele vnd ortere zu dem Ro:n Reich vnd gewalt souchet, derhalb muste E. K. M. aus jrem Ko:n ambt vnd berueffung gottis so sich taglichenn dieses vorschenn, zu beschutzung Jrer Reichs Cristlichs volg vnd zu trost der gantzn Cristenheit Jr Reich mit Kriegxuolg beschweren muessen dardurch dann vnd dweil E. M. vnlangst bey der Regirung gewesenn sie so gahr vberflussig wie wol gemeint zuentberen vnd sich zuentbloessen hetten, E. M. Ko:e Kammer furwhar gar sehr

beschwecht Jdoch noch vber das beclagent E. M. vngelegenheit vnd Reichs nachteil so wirdt dannoch, zu mehrer glimpff das welchs je jn solichen hohen vnd vnuarlegenglichen nodten das der turck so gar groese vberhandt nehme vnd die nodt wurde fur volstendig angesehen das alsedann E. K. M. whue alle Reichn potentaten dieselbtige dann jtzo vnd alweg dem Reich eingeliebt vnd vorbunden sein vnd pillich thuen soltenn, hulflich werenn, vnnd beineben nicht alleine denen dweil doch die gantze Cristenheit vf E. M. nicht magk geschuebn pleibn bsondere noch merh andere Koninge vorhanden sein vnnd whue dieselbtigenn Konninge alsampt jn der ehaftigenn erfurdernde nodt sich mitleidich erzeign wurden so wolten au[c]h E. M. sich fur Jre Ko:e M. Person wie sie dan anhero jnn Jrenn Reichen vff Jrer seidtenn vnd nicht vmb Jrer Reich willen allein bsonder vmb gantzer gemeiner Cristenheit willenn mit Jrem groesem Kosten gethann sich jn dem wes E. M. vnd Jren Reichn ertreglich vnd leidlich were, gantz trostlich vermerkenn lassen Jdoch so hat sich E. M. hirjnnen nicht vorbunden vnd sich zum schutz das gantze Reich vnd alle andre Cristliche Koninge darnechst auch Jrer Reich leidliche gelegenheit zu schutz genohmen Vnnd derhalb wurdt vnd mueste pillich dis vnd Jrer M. Reich gelegenheit au[c]h angesehen werden vnd das E. M. wol mehr dan ein vbrigs mith Jrenn Reichn jn obgesetzten fallen zuthunde hette vnd sonst sich alweg so gantz trostlich mitleidig vnd genedig jn Jren Reichn gegn alle die herein siegeln vnd sonst allen potentaten befunden lassenn auch sich hirjnnen, Jr erbietent furbehaltenn welchs gantz Cristlich vnd jn Cristliche wege sich einziehen thuet angehend vnd E. M. entschuldiget zuhabenn, Doch noch vber das hat sich E. M. furbehalten jn solichn fallen was sie herwideru[m]b vor trost hulff vnd beistand bey der Ro:n maiestat vnnd allenn jngeliepten

potentaten jn fellen welche sich so weit erstrecke es gescheen was fur sachn es wolten Jdoch fein vortunckelt sich zuuorschen haben solten, Nhun die anlaig erbeut sich E. M. wue sie wusten vf was versicherung vnnd Condition solichs gefuddert whurde, darunter dan vorgraben (?) wie lang whuer wiederumb zubekomen, wor vff, vnnd vf was vorsicherung auch was man doch E. M. wiederumb daiegen thuen wolte, alsedan so wolte E. M. nochmals wiewol sie des Vormugens so gar nicht weren so viel E. M. ertreglich nach Jrem vermuegen derselbtig gernne wilfaren, Hirauff wirdt E. K. M. entschuldigt vnd kann mith foug vnd pillicheit kein vnglimff jn dan alles wes Cristlich zugemessn pleiben, vnnd so es fur allen Reichn potentaten vnd Stende auch frembde Konige gelangtenn wurden, sie, dorab ein gefallenn habenn, Dan sonst solte E. M. aus solichen loesen grundlichn whan sich entbloessen Jren gelts, Vnd sie es wegk hetten, wurden es E. M. schwerlich widder bekomen dan sie zuuorn alsedan wie wol etwas vf der baen zum schutz Dennemarck vnd Konig Cristierns erben gerechtigkeit furtziehn vnnd sich schutzn, Wiewol man setze ein fhal ob gleich E. M. das hernacher vff gnugsam Certification ausleihn woltenn, so mueste doch mit obangezeigten sachn E. M. zuuorn gnugsamlich vnd begnuegig besichert werden, auch diss das ehr sol hinten der legat behelt mueste alsedan zuuorn anzeigt pleibenn, Da habenn dan abermals E. M. zur entschuldigung die vormeinten nichtign anfurderungen Ko. M. Cristiers halbenn auch darnechst Dennemarckenn vnnd vber das Jre Reich gelegenheit wes sie ertragenn vnnd erleiden konnen, Solchs aber stedt alles zu E. K. M. hoherem Radt vnd vorbesserungk

På sista sidan står: Ratschlach vnd eruterung der Ro:n Ko:n Missiuen vnd mer derselbtigen Vngerschen handlung pro Anno 42:ten

Stockholm den 27 Junii.

Till allmogen i Östergötland, Kalmar län och Småland, angående rikets ställning förr och nu, oroligheterna i Småland och konungens uppdrag till riksråden hrr Måns Johansson och Axel Eriksson, m. fl., att der anställa undersökning om anledningarna till missnöjet, m. m.

Riks-Registr. H 1539—1542, fol. 211. Finnes äfven i Registr. I, 1542, fol. 12.

Till menige Almoga vdi Östergötland, Calmarne lånn och i alt Smålandh, Datum Stocholm 27 Junij Anno etc 42

Wij Gustaff etc Tilbiude edher oss Elskelige Dannemän alle, menige almoge som byggie och boo j Östergötlandh, Calmarna Lånn och i alt Smålandt, Wår gunst och nåde tilförende etc Käre Dannemän oss förmoder, atj alle samens och hwar besynnerligen för sig icke än nu aldelis skole förglömpt eller förgätidt haffwa, vdj hwad stor ålendhett, sorg, bedröffuelse och wedermöde, thetta wårtt och alles edhers Fädernes Rike Swärige, Och wij alle samens titt och offte (: och synnerligen vdj then vmilde gamble Konung Christierns tijdt och Regimente :) vtj waritt haffwe, Szå ath hwarcken höge eller låge, Frijborne, Frelsismen, Köpstadzmen, bönder eller någen man, fattig eller rijck, sig till liff, godz eller wällfartt, kunne försächredt eller förwarett wetta, Vtan bleffue vtan all forskullan eller redelig vrsack, så jemmerligen slagne, fångede, hengde eller steglde, som hundar och oskälig creatur, jngen barmhertighett eller nåde war dhå förhondenn, jn till tess then alzmectige barmhertige Gud, genom sin obegriplige nåde och barmhertighett förlänte oss sine helige nådher, med rådt och förnufft, Ath wij sådana wårtt fädernes Rikis och alles wåres ewige Treldom, betryck, schada och förderff oss

fast högeligen till hiertat gå lothe, Och vdj stoor och merckelig wår egin liffz och wälfartz farlighett, och medt myckin armod och bedröffuelse, satte oss vp emott forbe:te alles wåres hedzske och wärste fiende then gamble Konung Christiern, och alt hans anhang, och dreffue till thet sidzste (: Gud thess loff) saken så wijt, att wij genom Guds nådige tilhielp, medt fåå ordh seijendis, bliffue honum öffuermechtige, och haffwe frelset edher, och alle Swerigis Rikis jnbyggiere, aff samme tyrannes wällige macht och hender, Och för sådana wichtige och dråpelige orsaker skuld, hade wij vtan tuiffuel försett oss och förmodett, atj och menige Swerigis jnbyggiere icke alleneste sådane merkelig landzschada och förderff, som then tijdt thetta wårtt Fädernes Rijke öffuergick, ihwgkomma och betenckie skulle, vtan och jemwäll ath tacke och loffue Gud alzmectig för sådana beuiste nådher och barmhertighett, Och wara oss, som edher iffrå sådane fara och nödh förlossat haffwer, såsom edher rette Herre och Konung, tacknemlige, och medt all troskap, hulskap och manskap sådant hoss oss betencke och förskulla, Endoch Gud bettredt sådantt föge achtes, Vtan ther en hop skalckar och forrätligit partij komma och predicha eller giffue edher annett före, medt lygn och bedrägerij, dhå settier en partt aff eder fast snarere tro och loffue till them, och lothe edher bedrage och förföre till all skalckhett och vproor, som titt och offte (: seden wij komme till Rikisens Regemente :) skedt är, än thett j skulle ihugkomme then store wälgerning, som Gud edher egenom oss bewijset och giordt haffuer, huicket Gud kenne oss fast fortretligit och beswärligitt är, Hwarföre biude, råde och högeligen förmane wij edher Dannemän hwar wedh sitt nampn, atj än nu wele j hugkomma sådana armodt och bedröffuelse, som j offte tilförende vtinnan waritt haffwe, Och synnerligen vtij forbe:te then gamble och vmilde Konung Christierns

tijdt, wachtendis edher för them, huicke eder anthen medt ordh eller gerninger iffrå thet hulskap, troskap och manskap, som j oss loffuadt, sworit och tilsagt haffwe, förföre eller bedrage wele, Förty wij wette vdj sanning, ath några aff forbe:te gamble Konung Christerns barn leffua än nu, som fast åstunda effther thetta Rike, huicke och så monge wenner, Herrer och förster haffwa, som them all hielp och bijstondh göre, på thet ath the åther motte och kunde få en fott hijt jn j Rikitt, och komme så thetta wårtt fädernes Rijke Swerige på all skada, forderff, jemmer och bedröffuelse igen, thet wij och vdj sanning wette och sådana practicher för honden äre, och medt gerningerne nog beuises, j thet atuj titt och offte aff fremmende herrer och furster besögte bliffwa, somme wele genom trug, och somme medt gode ord och store löffther komma samme Konung Christierns barn hijt jn j tesse Trij riker igen, Doch wele wij så achte på saken, ath thetta wårt fädernes Rike skall näst Gudz hielp ther aff ingen nödh haffwa, hwar wij ellies måge och kunne niute och beholle frijdh och rolighett her jnrikis, Hwarföre råde wij edher än nu, atj icke lathe eder så letteligen aff en hoop skalcker förföre och bedraga, som titt och offthe skee pläger,

Thernest Så kunne wij icke heller dölie för edher Dannemän, Hurulunde oss förekommit är, ath ther j Smålandt iblandh then menige man, nåcket knarck och fåfengt snack vpkommitt är och wanckie skall, vm then Rekenskap, som prouesterne för tienden, som bliffuer jn j kyrckeherbergen årligen infördt göre schole etc Szå att prouesterne skole fordra sådana regenskap fast strengeligen vtaff edher, Och icke lathe sig ther medt åtnöije ath vpscriffua huru myckit och hwad som hwar och en för sig förer jn vdij kyrckeherbergitt, vtan eskie och fordra, ath hwar och en skall holle wijdt sin eedt, huru myckit han haffwer sååt på sin åker vm årett, [huru]

myckin sääd ther effther bliffuin är, Och ther effther skulle the fordra tienden vtt och stella theris rekenskaper effther, Szå skole j wette Dannemän, ath the som sådant knarck och lygnactigt tall före vpå oss, Ath wår mening haffuer j så motte waritt, Thett skole the aldrig bewijse eller göre gott, vtan haffwe j thenn motten, anten förstått wår mening wrongelige eller och dichtett oss thet wtöffuer, som the blygelige måge bekende wara. Män thet är wäl santt, ath clärckerijdt öffwer hele Rikitt haffue titt och offte kiertt och clagett för oss, at then menige man göre ganske sielsindt och skröpeligen theris tiend wtt, Och forthenskuld haffwe wij waritt och äre förursakede ath latha fordra rekenskaper aff proue-sterne, som the och tess plictige äre, Och Swerigis lag vtuise At the jw till thet mindzste skole förplictige wara, ath göre Rekenskaper aff prouesterien hwart annat år för tienden, huickit och så aff ålder haffwer waritt wijss och sedwane, Hwarföre förmane och biude wij edher Dannemän, atj icke lathe edher thet synes sielsindt eller fremende wara, dhet prouesterne eskie Regenskaper för tienden, Förty thet är fast förnöden, ath så skeer och will icke heller annars wara, Men thet the skole eskie lag eller eed vtaff eder j then motten, huru myckit och hwad i sää på edre åkrer thet haffue wij icke sagt eller samtyckt, icke wele wij heller ati thet göre skole, Wij försee oss doch, atj dannemän, hwar j sin sted iw christeligen betenckie wele, hwad som Gud j then motten strengeligen befaledt och budit haffuer, nemplig ath göre rette tiende, Atj förthenskuld wele skicke eder ther effther, och göre eders tiende rett och oförfalskett vtt, som j thet för Gud och menniskier an-swara wele och kunne, Så stelle wij och wäll then tro och loffue till eder förutan eed eller lag, atj göre tienden rett wtt, Ther till wij eder och så till thet högzste än nu wele förmanet haffua, vpå thet at then helige kyrckies

tienere, som edher på Christendomsens wågna förestå skole måge haffwe sitt wppehelle, desligest och att Scholer måge vdij magt bliffwe, Annet synnerligit haffue wij icke att scriffua eder dannemän til opå thenne tijd, vtan som wij altijdt haffue både scrifftelig och vdj egin persone och genom wåre Befalningxmän eder tilseije och förkunna latidt, att huickin danneman, som några merckelige clagemåll haffwer, anthen på wåre Befalningxmen, Fougther, Embetzmen eller andre, at han dhå wille giffue oss sådana sin brijst tilkenne, wele wij dhå gerne hielpe hwar och en aff edher till så myckitt han haffwer rett och skäll till, Och opå thet i dannemän som clagemåll haffue, och tileffuentyrs icke haffua tilfälle eller legligheit, att komme hijt vp till oss, schole än dhå komme medt eder saker och ärender till ende och beslut, Haffue wij befaledt och tilbetroedt oss Elskelige tro Män och rådh Her Mons Johansson, Axell Ericksson medt några flere godemen ther nidre, som skole fara vm kring, mest j alle lagsagur ther j landet att förhöre alle edre brister och clagemåll och åtskille, hwad the kunne och thom mögeligitt wara kan, dhå Är wår wilie och begären atj dannemän wele giffue thom gott höör, och betro them j the saker och ärender, som the eder på wåre wägna föregiffuendis och vnderuisandis worde, görendis therutinnan thet oss liufft och behageligitt är Datum vt supra

Januarii—Junii.

*Konung Gustafs förslag rörande de vilkor, på hvilka han önskade ingå handelstractat med Frankrike.**)

Ur afskriftsamlingen »Handl. ur National-bibliotheket i Paris» i kongl. Riks-Archivet**). Handlingen har till påskrift: »N:o 25 Articles pour le fait du Commerce que le Roy de Suede demande estre confirmés par le Roy de france. 1542».

Articuli priuilegiorum quæ Regia Maiestatis [ɔ: Maiestas] Sueciæ a serenissimo Christianissimoque Gallorum rege Officiose et amice petit.

Primo, ut regiæ Maiestatis Sueciæ su[b]ditis in Gallia tam in ciuitatibus maritimis, quam aliis libere negociari,

*) Denna handling är odaterad, men måste tillhöra tiden före Junii månads slut 1542, såsom synes af dagteckningarne af tractaten mellan Sverige och Frankrike och biakterna dertill. Konung Gustaf hade redan i Januarii 1541 afsändt sin secreterare Frans Trebaw eller Trebbow — hvilken förut varit i dansk tjenst — till franska hofvet, för att tillvägabringa dels politiska — med afseende på kejsar Carl V:s och Hollands förmodade planer emot Sverige, till förmon för Christian II eller hans arfvingar — dels ock handelsförbindelser med kejsarens fiende konung Frans. Detta hade till följd att ett sändebud från Frankrike, konungens secreterare och kammarherre, sieur Christopher Richer i Julii s. å. afreste till Sverige och i October träffade konung Gustaf i Kalmar, dels att, då Richer antagligen ej hade så vidsträckta instructioner och fullmakter; att han kunde afsluta någon tractat, konung Gustaf i början af 1542 affärdade sin öfverste canceller Conrad von Pyhy, riksråden och riddarne Sten Eriksson Leyonhufvud och Knut Andersson Lillie samt Georg Norman till Frankrike. Deras fullmakt är daterad Stockholm den 25 Januarii 1542, och tractaten, som afsåg ej blott handeln mellan rikena utan äfven en off- och defensiv allians, afslöts den 2 Julii i Moutiers sur Saulx, och undertecknades å svensk sida af Pyhy, Sten Eriksson och Georg Norman, och å fransk sida af franske rikscancelleren Vilhelm Poyet och amiralen, riksrådet Philip Chabot. Biartiklarne, om hvilka bestämdt afgörande uppsköts till annan tid, äro daterade dagen förut, den 1 Julii, i Ligny, och den om fri utförsel af salt från Frankrike till Sverige likaledes i Ligny den 10 Julii. Dessa handlingar äro, efter olika källor, tryckta af O. S. Rydberg i »Sveriges Traktater», 4: 246—260 (Sthm 1887), och upptagas derföre icke här.

**) Denna afskriftsamling utfördes på svenska statens bekostnad, under ledning af Kongl. bibliotekarien m. m. Aimé Champollion fils, på 1840-talet, och innehåller afskrifter af handlingar rörande Sveriges förhållande till Frankrike. Enligt en särskild 1831 n:r innehållande förteckning öfver dylika handlingar ej blott i nuvarande National-bibliotheket, utan äfven andra

mercari, emere, vendereque liceat et ut illi qui mercantias in Gallia exercebant aut ibi immorari quoties libuerit pro se et omnibus suis mercimoniis quæ ex regno deportant et rursum invehunt, quocumque regni et Dominorum [ɔ: Dominationum] loco esse contigerit, ab omni impositione Gabella [ɔ: Gabellæ], alteriusve tributi onere immunes existant ac si Christianissimi regis subditi et Galli essent.

Secundo ut regiæ Maiestatis Sueciæ subditi non maius emolumentum de mercantiis et bonis quæ ponderare opportebit quam Galli et subditi eius serenitatis soluere teneantur.

Tercio ut Sueci qui in Gallia immorantur de suis bonis mobilibus aut immobilibus ibidem acquisitis aut acquirendis donatione inter viuos, testamento, codicillis, aut quouis alio modo, quandocunque eis libuerit disponere possint, eorum que heredes prædicta bona apprehendere eisdem uti gaudere atque potiri ac si nati Galli et subditi Christianissimi regis essent. Attamen ut iis qui legitimi naturales heredes sunt in suo jure nihil imminatur sed eiusmodi donationes inter viuos pro more consuetudine et legibus Sueciæ constituantur.

Quarto si casu (quod Deus tamen auertat) amicitia et pax quouis dissensionis et controuersiæ pretextu diruta inter regem Sueciæ et Christianissimum Gallorum regem, vel etiam si rex Gallorum aliis regibus ac princi[pi]bus eius modi inimicitias et bella alat per quas mercantia in Gallia turbarentur liberum in[ɔ:sit?] Suecis in Gallia agentibus infra annum post eiusdem belli seu dissen-

---

franska archiv, skulle alla handlingarna vara originaler. Blott en del af de förtecknade documenterna finnas i afskriftsamlingen, och för intet af dessa finnes anteckning om *hvar* originalen finnas. Troligen tillhöra de endast nämnda bibliothek. Tyvärr äro afskrifterna icke collationerade, och innehålla en mängd tydliga fel, hvilka så vidt möjligt varit, utan tillgång till källorna, här blifvit rättade. Den korrumperade läsarten är endast i vissa fall återgifven.

tionum initium, his priuilegiis uti, omnes et singulas sua in regno existentia sine aliquo publico et priuato impedimento quo velint asportare. Ut si cum alio quodam rege Christianissimus rex bellum gerat ut quisque pro suarum rerum Conditione et lubitu quo velit fugiat sua corradat etiam infra annum toties quoties voluerit, in regnum eat redeatque immoretur et ad propria reuertatur nec per Christianissimum regem vel eius subditos ullum in corporibus nauigiis, naucleris, bonis rebusque suis predictis damnum impedimentum aut alia quauis inquietatis aut molestiæ ullatenus inferatur.

Quinto si contingat regem Galliæ in futurum cum quouis rege aut principe aliisve exteris nationibus bellum gerere aut antiquas hostiles inimicitias habere ut nihilominus regiæ maiestati Sueciæ subditis cum suis nauibus et naucleris, bonis et mercantiis ad eos reges et inimicos principes profecisci eorum portus, loca et districtus quibus iisdem fore opportunum videbitur, vie morari emere et deinde redire toties quoties iisdem libuerit libere et quiete quod ad subditos regis Christianissimi attinet absque eo quod pacis et amicitiæ violatores censeri nominariue debeant concessum sit.

Quid ut eo tutius a Suecis fieri possit ut eius serenitas dignetur in gallia regio mandato pullicare [ɔ: publicare] ne quis gallorum tam pacis quam belli tempore suecis mari terrare [ɔ: terrave] noceat, eos spoliat et deripiat utque eius serenitas dignetur suecis tempore belli ad ipsorum peticionem passagia maritima et saluum conductum concedere, ne ita (sicuti sæpe factum) contra equitatem nil mali suspicantur nauibus et bonis misere exuantur.

Sexto, quandoquiden regia maiestas Sueciæ statuit quotannis per suos bona et mercantias quarum in eius regno magna copia et mercatores Galli ab aliis inusitato precio alioquin emere coguntur in Galliam mittere quare

petit eius maiestas ut serenissimus Gallorum rex regi Sueciæ et suis mercatoribus salis tantum quantum ad regnum Sueciæ sufficiat eo precio quo Galli emunt coemendi et hæc in Sueciam deuehendi concedat copiam.

Septimo, Si contingat subditos regis Sueciæ in Gallia agentes inter se de suis rebus, nauibus, mercanciis et bonis lites habere que sine indiciis [ɔ: iudiciis] sentencia componi non possint, ut eis sit liberum eligere e suo numero duos vel quatuor aldermannos qui illis pro equitate et jure sentenciam dicere et litem dirimere quæant. Si vero Suecos de suis rebus vel bonis cum Gallo vel alius nationis homine litigare contigerit, ut Christianissimus rex ex Gallis hominibus authoritate predictis et Iusticiæ amantibus, qui non longe absint a ciuitatibus maritimis nec dilationibus non necessariis tempus traheant, qui neutri parti magis faueant ad quos neutra pars refugium in injustis causis habeat judices et quasi priuilegiorum conseruatores et suecorum protectores ordinare dignetur quo minus neutri parti debitum jus predicatur aut imminuatur, sed multo magis cuique id tribuatur, quod justum et æquum sit.

Octauo, ne Sueci cogantur aliquo generali vel speciali mandato sua marcimonia certo aliquo etiam viliori quam decet precio vendere, sed ut iis eo pretio quo possunt vendere liceat.

Si vero aliqua obscuritas aut ambiguitas super articulorum verbis vel sentenciis aliisque in futurum oriretur ut ea clarioribus et luculentioribus verbis et sentenciis, in fauorem et utilitatem regis Sueciæ et subditorum eius per Christianissimum regem interpretentur et declarentur.

Stockholm den 3 Julii.

Öppet mandat till allmogen i Tiohärads lagsaga i Småland och hela Kalmar län, och särskildt till innebyggarne i Södra och Norra Möre samt Konga härad om upproret derstädes).*

Riks-Registr. I, 1542, fol. 17.

Wij Gustaf medh Gudz nåde, Swerigis, Göthes och Wendes etc Konung. Tilbiude eder oss elskelige Dannemän alle wåra och Cronones skatskyllige bönder och menige Almoge som byggie och boo vti södre och norre Möre Konge härede Wissefierda, Madesiö och Torssås Sochner, och vti altt Calmar län wår gunst och nåde tilförende. Skole i wetta dannemän, att oss nu i thesse dagar några tijender och lägligheter ther af eders Landzende förekompne äre, hurulunde en hoop Skogztiufwer och förrädare nu i thenne Sommer ther nedre hoss eder sigh tilsammans slagit hafwe och nu nyligen öfwerfallit några wåre Fougter och befalningzmän medh theres tienere Them först grepe och fångade, någen stund ther effter afkledde them och spentte them tilsammens vti handklofwer och skute them så ochristeligen och obarmherteligen til dödz, som andre hundar, Ginge och så strax ther effter till en fattig frelsesmandz gård och sloge samme frelses man til dödz, hwilken ett heltt Åhr omkring på sin Sotteseng legatt hade, röfwede och skinnade för:ne Frelses mans gård, Sammelunde wåre Fougters boo och bohagh, Och bedrifwe än nu i then Landzendan alla the förrädere och skalcka stycker som the vptenkie kunne, Så förvndrar oss icke lijtett dannemän, att i effterlate

*) Anledningen dertill att särkildt Möre och företrädesvis tre socknar derstädes samt Konga härad nämnas, var att Nils Dacke redan i Maji der först uppträdt »ett hundrade man stark», hållit möten med allmogen för att uppvigla denna emot konungen, och derefter förrättat en mängd våldsdåd.

och tilstädie thett sådana Skogztiufwer och förrädeligit partij, ther hoss eder wanke eller oppehålles skole och synnerligen effter the mångfallige åttwaringer och beswärelser wij eder tilförende vti egen person, så och skriftelig och genom wåre befalningzmän titt och ofte, hafwe göre latit, att i eder för en slijk förrädere hoop wachta och warna skulle, Och ther något slicht partij sigh tilsammans slå eller opkasta wille, atti dhå sielfkrafiande welwilleligen them til Lijf, åhre och godz effter-trachta och förfölie wille och skulle, Thett i och så oss medh hand, mund och höge förplichtelser, löfter och tilsager lofwatt, sworit och tilsagt hafwe, atti sådant selskap hwarken hyse, hemme bespijse, beskydde eller vnderstinge wille eller skulle, vtan medh al flijt som för åhr sagt, them förfölie och nederleggie på thett i til äfwentyrs som dannemän äre och gärne vti fridh och Roligheet sittie wilde icke sådana vprorisk förrättligit partij til ondo niute skulle, såsom tilförende någre reser skedt är och än wäl ske kunde, att then oskyllige niuter then skyllige äåt, Och gifwer thett oss ingen ringe beswäringar eller omtankar, atti fattige män sådant icke besinne eller betenkie kunne eller wele, Vtan see egenom fingeren och kunne lijde att så skeer, Thett wij oss doch til eder til thett minste [icke] försedt hade eller förmodett (: Kenne Gudh :) wij hafwe hwarken hugh eller wilie att örlige eller wara i någen trette eller buller medh eder, hwar wij elliest någorlunde kunne niutett och blifwe för eder til fridz, Och när i wilde eller kunde betenkie saken rätt, då skulle i fast annorlunda skicke eder emott oss eder rätte Herre och Konung, än nu skeer, Thett finnes doch månge nog Ja altt för månge som trachte och stå effter thette Rijkes och alles wåres skade förderf och ewige träldom och nederlagh, Wij behöfde icke inbördes komma oss sielfwe vti sådane obestånd eller farlighetter, Så wele wij icke dölie för eder, att

några af then omilde gamble Konung Christierns barn lefwe ännu, hwilka månge Förster herrer och wenner hafwe, som them stor hielp och bijstånd göre och medh al macht och tilskyndan sigh winleggie och i sinnet hafwe att komme them in i thesse trij Rijker igen, Thett the och så titt och ofta hoss oss både medh trug och gode ordh hafwe söcht och fordra latitt, och wette wij oss och thetta wårtt Rijke ännu hwarken en tijdh eller annen fulwisse eller försäkrade för för:ne then gamble och omilde Konung Christierns barns och theres wenners och slechtz öfwerfal och fiendtlig angrip, Så synes oss rådeligit ware, och wore myckit godt wärdt, att i eller the som hafwa så stor lust och wilie til at krige och slås här inbördes, wille vnderstundom wara tilstädes ther sådana Rijkezens hädske fiender för handen wore, Ther finge i vtan tuifwel sleckia eder Lusta til att slåtz och Perlamenta Män när sådant på färde är då höres än icke myckin stor mandom eller förskreckelse af eder, Vtan ther i kunne mörde och slå wåre tienere och the som rödkledde äre, ther finnes en partt af eder ganska willige och redebogne til, hwilkett gudh kenne oss fast tungt och beswärligit är, att wij vti så måtte alttijdh medh eder skole bestelle hafwe. Och förvndrar oss icke lijtett att i så platt förglömpt och förgätitt hafwe vti hwad stor elendighett, sorg, bedröfwelse och wedermöde thette wårtt och alles eders Fädernes Rijke Swerige, och wij alle sammens, titt och ofte (: och synnerligen vti för:te then omilde, gamble tyrannens Konung Christierns Regementz tijdh :) vti warit hafwe, Så att hwarken höge eller låge, Friborne, Frelsesmän, Köpstadzmän, bönder eller någen man fattig eller rijk, sigh til Lijf, godz eller wälferd kunne försächratt eller förwarett wette, vtan blifwe vtan al förskullan, eller redelig vrsaak, så Jemmerligen fågne, slagne, hengde, steglde och brende, som hundar och oskälige Creatur, Jngenn barmhertig-

heet eller nåde war tå på Jorden förhanden. Män vti alle Landzender stod ynkeligen och ille till, så att hwar sådant Regementte skulle lengre hafwa warit och haft öfwerhanden då hade thette edertt Fädernes Rijke wisserligen blifwett ett förderfwat och öde Rijke, hwar icke Gudh Alz:tt: af sin store nåde och barmhertighett hade förlänt oss sine helge nåder, at wij medh rådh och förnuft, same wårtt Federnes rijkes och alles eders ewijge träldom, betryck, skada och förderf, oss så högeligen til hiertatt gå lote, Och vti stor och merkelig wårtt egett Lijfz och wälfärdz fahrlighett och medh myckin armodh och bedröfwelse, satte oss vp emott för:te alles wåres hedske och werste fiende förbe:te gamble Konung Christiern, fördrifwe och vttrotte honom och altt hans anhang, och bringede saken till thett siste (: Gudh thess Lof :) så widt, att wij genom gudz nådige tilhielp, blifwe honom öfwermechtige, och hafwe så friett och frelsett eder, och alle Swerigis Rijkes inbyggiere, af samme Tyrannes wellige macht och hender. Och huru wij eder sedan styrtt och regerett hafwe, thet wele wij hafwe Gudh hemstelt. J hafwe sittitt vti godh fridh, roligheet, och edertt egit frije wilkor, hafwe haft skäligit och godt köp, både på Saltt, humbla och annatt hwad eder hafwer behof warit, och Gudh Alz:tt: vti wår Regementtz tijdh hafwer gifwitt eder godh tijdh och fruchtsamme åhr medh annett mere godt, Män hwar elliest skedt åhr, då hafwe i thett sielfwe för edre store synder och misshandlinger skuld wållett och förtientt, ther med och gudh sine olydige barn straffa pläger, Och för sådana wichtige och dråpelige orsaker skuld hade wij vtan tuifwel förr-sidt oss och förmodett atti och menige Swerigis inbyggiere, icke alleneste sådane merkelige Landz skada och förderf som then tijdh på färde war, ihugkomme och betenkia skulle, vtan och jemwäl tacke och lofwe Gudh Alz:tt: för sådana bewijste nåder och barmhertigheet,

Och wara oss som eder ifrå slik fara och Tyrannij förlossett hafwer, såsom eder rätte Herre och Konung taknämlige och medh hulskap troskap och manskap sådant emott oss betenkie och förskulla, Endoch Gudh bettrett sådana welgärningar af then minste partt af eder betenchte blifwe. Och wette för then skuld hwarken Gudh eller oss för sådane bewijste nåder och wälgärningar någon tilbörlig ödmiucht tienst eller tack, vtan äre then meste partt af eder i thenne motte lijke som vskälige Creatur, ther hwarken skäl eller förnuft hafwe, Effter i inge wälgärningar betenkie kunne, eller besinne wele, hwem eder godt eller ondt bewijser, vtan ther en hop slijke förrädere och skogztiufwer som thesse förbe:te äre, komme och predike eder Lögn och bedrägerij före, då stelle i fast snarane tro och lofwe til them, och late eder förföre och bedrage til al skalkheet, vpror och wederwilie, än til någott annatt godt som ofte och tijt sedan wij komme till Rijkzens regemente skedt är, och än nu tiläfwentyrs ske kan, hwilkett oss fast förträttligit och beswärligit är, effter wij wäl wette, att hwar i än tage eder någott buller eller obestånd före, då skole i intett twifla atti jw blifwe the förste och sidste som sådant sielfwe vttdricke skole, och vndgellendes warde, Endoch Gudh kenne wij nödigt wele wette eller see edertt förderf, så frampt wij ther till icke för myckitt nödde och förorsakade blifwe. Hwarföre råde, biude och högeligen förmane wij eder Dannemän alle, och hwar besynnerligen widh sitt nampn atti sådana skogztiufwer och förrädere wedh wåre och Rijkzens strenge Lijfzstraf icke hyse hemme, bespijse eller beskydde wele, hemligen eller oppenbarligen, vtan heller med all flijt rådh och tröst ware wåre Fougter, befalningzmän, och thett annet wårtt folk som effter samme Skogztiufwer nu vtskickede äre, fordelige och behielpelige, att the them anten Lefwendes eller döde öfwerkomme eller nederleggie kunne, så frampt

att wij icke skole fororsakade blifwe tenkie ther annorlunde till, finnes och någon ibland Eder, ehwem thett wore som sigh annorlunde förmerkie later, eller göre wårtt folk i någon motte vnder ögonen eller til förtreet, och samme Skogztiufwer hyse hemme eller någon hielp eller tröst gör, then samma skal wara och blifwe achtatt för wår och Rijkzens otrogne vndersåter, Ther hwar och en i sin stad måge wette tage sigh til ware före, Så hafwe wij och befalett thesse wåre trogne män och Rådh Her Måns Johansson, Jören Erichsson, Sten Benchtsson, att the samfältt och flere gode män af adelen skole tinge medh eder ther vtöfwer altt Småland och förhöre om i hafwe några brister, och klagomål, då skole the förhielpe eder alle fattige och Rijke til så myckit som rätt och skäll är, och ytthermere gifwe eder wårtt sinne och mening tilkenne. Them i wele på wåra wegne betroo, och skicke eder vti alle saker som i wele och kunne medh tijden sielfwe wara ther wäl til swars medh. Ther hwar och en af eder sigh effter rette och skicke må. Datum Stocholm then 3 Julij Anno 42.

Samme mening til Tijo Häradz Lag och alle Häreder som icke ligge vnder Calmarna.

Stockholm den 3 Julii.

Till hr Ture (Trolle) att han, jemte Jon Olsson (Lilliesparre) och Isak Birgersson (Hiort) med flere adelsmän inom Tiohärad, skulle resa omkring och förkunna konungens näst-föreståande mandat i alla de härader, som ej tillhörde Kalmar län, och förmana innebyggarne att förblifva vid den huldhet och trohet, som de konungen utlofvat. Derjemte underrättas de om att frälset i Östergötland är uppbådadt, och frälset i Småland uppmanas likaledes att draga ut emot de upproriske, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 22.

Stocholm 3 Julij Anno etc 42.

Wår synnerlig gunst etc Schole j wette Her Twre, Atuj samfelt medt wårt Elskelige Regimentz rådh, som her tilståde åre, haffwa beleffuedt och samtyckt, atj samfelt medt Jonn Olssonn och Isaac Birgesson, medt några flere godemen aff Adelen, som boo j Tijheradtz lag, skole oförsumeligen fårdes vm kring, medt thetta samme medtföliende wårt öpne Mandatz breff, Latendis förkunna thet för then menige man vdj alle the herede j Smålandh, som icke liggie vnder Calmarna Slott, Som år Synnerbo, Weszbo, Ösbo och flerestedtz her j Tijheradtzlag, hollendis them sådana wåre dråpelige och merkelige brister och beswåringer före, thet beste och yttterste j kunne, formanendis them, ath the wele faste bliffwa vdj thet hulskap, troskap och manskap, som the oss loffuat och sworitt haffue, och ath the icke lathe sig aff theris förrådere hoop och skogztiuffuar som sig nu vpkastedt haffue, bedrage eller förföre, så frampt ath the icke alle skole niutedt ondt ått, medt annett mere, hwad som j tenkie kunne, saken tiåner.

Thernest skole j wetta, Att opå thet samme förrådere hoop jw endeligen motte nidlagd bliffua, wij latidt

scriffua till menige frelsit j Östergötland, ath the skole wtskicka aff theris folck Etthundrade knechter till foot, medt gode halffue haker, röör och arbörst, som och [ath the]*) gåå skogledis effther samme hoop, Och hwar samme folck .... slå will, dhå må j godemen ffrelsit ther j Smålandt .... latha edre karle komme medt j hopen medt gode wärier Och .... all flijtt råd och tröst wele winleggie edher, ath man [thenne] skogztiuffue hoop öffuer komma eller niderleggie motte, Förty thet ligger eder j thenn landzenden sielffue så wäll, som oss ingen ringe macht opå, Wij haffue och så scriffuit Her Mons Johansson till, att han samfelt medt Jörenn Ericksson, Sten Benctson och någre flere aff frelsitt ther nidre skall oförsumeligen giffue .... rede för sig, vtöffuer altt Calmarna länn, Ther j måge wette eder att effther rette, Datum vt supra

Zedell

Szå må j och wäll till en förskreckilse giffue then menige mann och så före, vm thet förbund, som wij nu äre vdij medt Kongen j Danmark, och monge flere Herrer och Furster i Tysland, Så att hwar the Szmålenninger än så dristige äre, att the wille vnderstå sig medt myckit buller och obestond emott oss, Dhå äre Kongenn j Danmarck och wij wäll så mectige, atuj wille finne råd till, att draga jn till them medt Tije eller Tolff Tusende man, hwad time eller stund wij wilde, Szå finge dhe dhå see och fornime hwad the göre eller vtrette kunne, Datum vt jn literis

*) Bladet skadadt af fukt, till följd hvaraf några ord saknas.

Stockholm den 5 Julii.

Till ståthållaren i Köpenhamn hr Anders Bille, tacksägelser för hans meddelande från Nederländerna och begäran om ytterligare underrättelser, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 22.

Till Her Anders Bille Stothollere vpå Köpenhaffn Datum Stocholm 5 Julij Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Wij finge nu j thesse dagar edhers scriffuelse Kåre Her Anders, vdj huilke j först lathe oss förstå vm någre skip, wijd pass halffannet hundrade, som Keij: Ma:t vdj Lantholucien, aff the Niderlanden haffuer arrestera och anholle latid. Och vm någen försambling medt krigzfolck på en stedh, genom huickin arrest och försambling (: kann skee någen hastig tesse landes och rikers vforseende öffuerfall, tilleffuentyrs vdj practichen wara kunde, huickit j oss j then beste mening wille medt delett haffua, på thet wij och motte wette oss ther effter rette Och tess ytterligere haffua godh acktung och tilsyn [på all]e saker, och sittie alztingis vdj godh förråd, Och vm thenn .... tie som j vdj Öresund på the Hollender giort haffua, medt [mere] jnnehold etc Szå betacke wij edher Kåre Her Anders gunsteligen och gerne, för sådana edhers wåluillighett och gode mening j then mottenn, wij kunne och wåll letteligen tro och tenckie, att [monge] swinde och farlige prachticher j werlden förhanden åre, [huilk]e Gud alzmectig nådeligen tesse riger till thet beste wende [och] for alle farligheter besk[erme] wille Szå wele wij och [nest] Gudz hielp :) wara fortenckte vdj, att haffue wåre saker v[dj go]d acht och tilsyn, som thet sig böör, och wij tenckie kunne well fornödhen wara will, som wij och vdj thenne sak wijdere (: effter wår legenheter :) wår kåre Swåger, Broder

och Nåboo Kon:ge werde till Danmarck scriffteligen besöckt haffua. Men vm the legligheter medt thenn Forsambling aff knechter vdj Lantho gälderen och Hollandh, som j och lathe oss förstå, Och forsee edher medt thet förste, att biude oss andre tidender ther vm till, som oss icke ilde behage skole. Så bedie wij eder ther gerne vm, att huad tiender eller legligheter, som j fornimmendis warde oss eller thesse riker anliggiende, atj them j tijd medtdele wele, Och effther som j och endels, vdj samme eders jnneluchte zedell beröre, vm någre synnerlige anslåge etc, Förhoppes oss, hwar sig then handell wiseligen så begiffuer, Att wij dhå tess minne fara och perichell oss, vdj tesse riker, kunne haffua att besörie eller befare. Datum vt supra,

(Stockholm?) den 6 Julii.

Till fogdarne Hans Skrifvare och Jören Nilsson om emot allmogen af dem och andra utöfvadt förtryck och utplundring.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 23.

Til Hans Scriffuere Datum 6 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Wij haffue förstått Hans och dageligen förnimme, Att tu och andre wåre Fougther, Tesligeste och [the so]m forleningerne haffua ther nidre, tage stoor Saköre vtaff bönderne, hwar j sin befalning, Endoch att samme saköre [mest]e partt kommer j wår Rekenskap, Ligeuel riffue och slijte j vtaff the arme stackers bönder, alt thet the äge, tileffuentyrs vnder tijden för en ringe sak, och göre så först then ene booslitin effther then annen, och fölier så ther effther, att när the vtarmede äre, haffue the inge andre wtuäger, vtan nödgas att giffue sig ifrå hwss, heman, hustru och barn, och till skogztiuffuerne, som nu sker j Smålandh, Oss och Rikit till

jnthet ringe fortredt, schada och nachdell, Hwarföre syntis oss lichast ware, ath när någen brotzlig wåre till liffuedt, för någre dråpelige och wictige saker, ath man dhå heller lathe honum stå sin rett, och icke beswärede honum medt så stor saköre, så bliffue vtan tuiffuell icke så monge skogztiuffuer, som nu altijd skeer, Ther må tu rette tig effter,. Datum vt supra

Ett sådant breff som for:uit står vtgick till Jören Nilsson

(Stockholm?) den 6 Julii.

Till hr Birger Nilsson att han skall uppbåda hela frälset i Vestergötland, och att detta, jemte de svenske och tyske knektarne samt allt fotfolk, som erhållas kan, skall fjerde dagen efter Bartholomæi möta i Jönköping, der då äfven adeln från allt Upland och Östergötland med all möjlig makt skall möta; — derjemte om det föreslagna mötet mellan konung Gustaf och konungen af Danmark vid gränsen, om förhållandet till Lübeck och om krigsfolkets aflöning.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 23 v.

Till Her Birge Nilsson Datum

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Birge, som wij medt wår sidzste scriffuelse haffue edher wår wilie och begären tilkenne giffuit, Atj skulle forscriffue then menige Adell j Wästergötlandt, medt all theris ytterste macht, ath möthe vdj Jöneköpung, vpå Wårfruedagh dyre förstkommendis, till att stijlle och fordempe thet företagne vproor i Smålandh etc Nu haffue wij förstått, ath Her Gustaff och the andre godemen haffue giordt en dagtingen medt forbe:de vproriske hoop, och satt vdj en dag medt them, till alle helgene tijdh, Kunne wij och måge wäll lide, att sådana dag vbrottligen hollen bliffwa medt sine wilkor och förord, Effther same vbe-

stondt dher medt affskaffedt är, Nu äre wij vtij midler tijdh seden wij eder tilscriffue och oss dhenne dagtingen förkunnett wartt, scriffteligen besöchte aff Kon:ge Wärde till Danmarck, ther egenom han vpå thet flitigeste aff oss begärer, atuj wele obeswäredt wara komma till ett wenligitt möthe och samtall medt honum, wijdh Marckeryd eller hwar som helszt oss synes leiligest och bequämeligen ath möte wijd wår Rigis grentz, Szå äre wij och tilsinnes ath möte, som nu är sagt.

Hwarföre Käre Her Birge vpå thet atuj nogsamligen .... j thetta swinde werdzlop, och vpå sådana affliggende platz, Desligest, atuj vpå Kon:ge wärdis till Danmarckz kärlig begären, kunne komme honum till hielp och vndsetning, vdj hans anliggende sak, medt ett stådtligt antall krigzfolck, Är wår alffuarlige wilie och begären icke dessmindre, nu än som wij edher tilförende scrifftligen befaledt häffue, atj medt Her Gustaff wele forscriffue then menige Adell medt all theris ytterste magt och förmoge, och wäll gerust, Desligest the Tyske och Swenske knechter j Westergötland, medt then begärede mackt aff städerne. Desligest alt thet fotfolck, som her till j wårtt nampn, och på wåre wägna anamett är, eller her effther vpspöries och anames kunne, wele sampt Her Gustaff, och all forbe:de krigz mackt, till hest och fot, möte vdj Jeneköpung, then fierde dag, nest effther Bartholomej nestkomendis allerseneste, och vtan all försumelse, dher skulle edher både then vplendzske och Östgötzske adell, vdj lige motte, medt all mögelig mackt möthe, så och wårtt egitt kongligitt krigzfolck etc Szå käre Her Birge, Effther j wäll besinne kunne, huru saken står emellom oss och the Lubesche och andre partier, och at then dag och anstand är nu vthe vm Bartholomej, tycker oss, och är vtan tuiffuel rådeligitt, ath wij forstercke oss medt all dhen macht wij nogreledis kunne vpbringe, Hwarföre är wår wilie och

begären, atj aname wele alt thet folck j kunne mest bekomme, på wåre wägna, och hwad j vdj så motte forstrecke samme folck wille wij edher nådeligen wäll betale och skadelös holla, hwar j och icke haffue så godh rådh till, ath forstrecke så monge och något myckit atj dhå wele geffue dhem 3 eller fyre marck på honden, medt then förtröstning, ath när the komme till hopen wille wij dhem, huar på sin motte, och effter som dhe äre manhafftige och dugelige till, vnderholle lathe, like som dhet andre wårtt krigzfolck bliffuer vnderhollet, Atj Käre Her Birge dhenne och thenne annen wår befalning ingeledis försume wele, Eder Gud befalendis Datum vt supra.

(Stockholm?) den 6 Julii.

Till riksmarsken hr Lars Siggesson om hans utnämning till anförare vid tåget mot de upproriske i Småland, om det med dem ingångna stilleståndet, krigsfolkets mötesplatser i Östergötland, danske konungens förslag om möte med konung Gustaf vid riksgränsen, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 24 v.

Till Her Larss Siggesson Datum

Wår synnerlig gunst etc Som eder Käre Her Larss wäll fortencker, att wij edher scrifftelige befaledt haffwe, ath forscriffue the godemän aff frelsett, vdj edertt Länn, och ther vm kring, ath ware Höffuidzman för all then vplendzske hoop, och att ware vdj Wastena Wårfrudag Dyre nestkommendis, till att stille och fordempe thet företagne vproor j Småland etc Nu haffue wij förstått, ath Her Gustaff, och the andre godemän haffue giortt en dagtingan medt forbe:de vproriske hoop, och satt vdj en dag medt them till alle helgene tijdt, kunne wij och måge wäll lide, ath sådana Dag vbrothligen hollen

bliffwer, medt sine wilckor och förordh, Effther sådant vbestond dher medt affschaffet är, Nu äre wij vtij midler tijdt, seden wij edher tilscriffue och oss dhenne dagtingan forkunnet wartt, scriffteligen besöchte aff Kon:ge Werde till Danmarck, dher egenom han vpå thet flitigeste aff oss begärer, atuj wele obeswärede wara och komma till ett wenligit möte och samtall medt honum, wijdh Marckerijdh, eller hwar som helst oss synes leiligest och bekommeligest, ath möte medt honum, wijd wår rigis Grentz, Szå äre wij tilsinnes ath möte, som nu är sagt, Hwarföre Käre Her, Larss, vpå thet atuj nogsambligen motte ware förwarett j thetta swinde werdzlop och vpå sådana anliggiende platz, Desligest, atuj vpå Kon:ge Werdis till Danmarck kärlige begären kunne komma honum till hielp och vndsetning vdj hans anliggiende sak, medt ett stådtligit antall krigzfolck, Är wår alffuarlige wilie och begären icke dessmindre nu än som wij edher tilförende scriffteligen befaledt haffua, atj medt all then vplendzske Adell, och theris ytterste krigz mackt, och förmåge och wäll gerust, Desligest medt then begärede mackt aff Städerne och alt fotfolck, som her till j wårtt nampn, och vpå wåre wägna, anammet är, eller her effther vpspöries och anames kunne, wele medt all forbe:de krigz mackt wälgerust till hest och foot, möte vdj Wadstena vm Bartholomej nestkommendis aller seneste, och vtan all forsumelse, samme tijd skulle the Sudermän och Östgötiske Adell vdj lika motte, medt all mögelig makt, wara vdj Linköpung, haffue wij och till samme beramede tijd och stedt ....*)

*) Ett blad saknas sedan lång tid tillbaka i registraturet, till följd hvaraf såväl slutet af detta bref som början af nästföljande felar.

(Stockholm den 6—9 Julii?)

Till Germund (Svensson Somme) om de upproriskes i Småland våldsdåd, åtgärder mot dem, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 25.

....*) land och Östergötland skole the samme ....**) Westergötland på för:ne tijdt Bartollomej vdj Jenakopung etc Szå är dog likwell Germund, grunden och meningen icke annen, än atuj achte ene gonge latha hemsökie dhe vproriske Smålenninger och bringe them till lydne och hörsamhett igen, Anseendis then mishandell wår tro Man och Tienere Sten Benctsson oss haffwer tilkenne giffuit, på thet att wijdere vbestond icke må ware att befryckte, j thette swinde werdzlop, hwar the icke stilte och straffede bliffwa, Szom och för:te Sten Benctsson oss vnderrichtett haffwer, att samme vproriske skogztiuffuar j samme felige och frijdlige dag haffue röffued, sköffledt, opbrent Gudmund Slattes, Jören Ericksons, Söffuerin Kijls och flere godemendz gårder (som tu wäll west) Och är förmodeligt, att the wäll andre mere skalcke och tiuffue stycker bedriffuendis worde j thenne dag, hwar ther icke bliffuer annet tilgiortt, Thetta wårt anslag och alffuarlige mening haffue wij förtroligen tig icke fordölie welet, Therföre är och wår wilie, at tu thet för ingen ee hoo han helszt är openbarer, eij heller the breff läse, höre eller förnimme lathe, Dherföre må tu och vnder något skijn, hwad tig best tycker, medt lempe fordre till tig the gode men aff Adelen, som icke tileffuentyrs så wäll kunne komma till oss j Östergötland, som wij ther om Her Ture Trolle tilscriffuit haffue, på thet att Adelen icke till effuentyrs bliffuer therutöffuer niderlagd aff then vproriske hoop, när the fornimme någett tug på färde är etc Att tu må

*) Se anmärkningen till föregående bref.

**) En del af första raden å bladet saknas.

wette tig her effther att rette, Och haff jw gode kundskaper longz vtt medt Grenssen, hwad ther stemplas, eller hwad ther höris aff the Lubske, Jtem them aff Rothneby, synnerlige then Fredrick Hoffman, som samme tiuffuehoop medt krut och wärier mest forsterckt haffuer, Jtem hwad som på then Danske sijde her till giortt bliffuer, eller hwad wij oss dheden förmode skole, Giff oss thesse och andre legligheter oförsumeligen tilkenne, Datum vt supra

(Stockholm) den 8 Julii.

Riksråden tillstyrka konungen att afsända tvenne fartyg med fyra eller fem rotar knektar och båtsmän till Kalmar, enär det derifrån affärdade manskapet ej med säkerhet vore mäktigt nog att uppsöka skogstjufvarne i Möre och Konga härad, äfvensom andra åtgärder mot de upproriska tillstyrkas.

Ur samlingen »Rådslag» i kongl. Riks-Archivet.

Actum in Consilio 8 Julij Anno etc 42

Effter mann icke wisse kundskaper haffuer, vm te 70 karla effter Germund Swensons scriffuelse, frå kalmarna afferdigede, äre mecktige nog, till att sökie the Skogztiuffuer j Möre oc Kongaherade, Och förmodeligit är, Att hwad breff Germund Swensson her Ture Trolle tilscreffuit haffuer, äre vdj midler wäg vptagne, och budhen niderlagde, effter thenne her Turis missiue platt jnthet formelder dhet germund honum någhen dell tilscriffuit haffuer, Så dog Germund Swenson berörer vdj sitt breff till kon:ge Ma:t, att han her Ture Trolle scriffteligen mett någre flere godemen fordrat hade till kalmarna,

Dherföre haffue Kon:ge Ma:tz råd, opå Hans Kon:ge Ma:tz nådige forbätring för gott anseedt, Att högbe:te

Kon:ge Ma:t wille oförsumeligen afferdige latha en fust och eth seydenskip mett 4 eller 5 roter knekter, ok några Båszmen, Och meden Axell Nilson så när wid honden är Och kan vdj ill, och myntligen förfare Kon:ge Ma:tz w: nåd:te herris grundtlige willie och menung, huru han sig på tuget holle och skicka schall, Att han Axell nilson och Johan scriffwere, vm Jens Olson och Christern larson så hastigt icke ankomma kunde, med same ij skip knekter och Båszmen med thet första mögeligit, förfoge sig till kalmarna Och dher, mett Germund Swenssons råd, Och effter alle legligheters kundskaper, sig dhå the foreslag foretaga kunne, dhermett same skogztiuffuer motte på thet bequämeligiste niderlagde bliffua

Och vdj midler tid består thet förre rådslag, mett her Måns Johanson och her Ture Trolle, sampt andre gode men som med almogen vdj Småland tinge schole etc Desligiste och som tilförende är her Måns Johanson tilscreffuit att begäre hielp och forsterking vm så behöffdis aff frelsit j Westergötland År och för gott anseedt att her Gustaff Olson med thet första bliffuer tilscriffuit att han förordner Seffuerin Kijll och Peder Anderson med 100 karla jn ått synnerboo och wesboo, dog så att oforszumeligen tilbiudes her Mons Johanson och her Ture Trolle, att the effter legenheten schicka for:ne Seffuerin Kijl och Peder Anderson kundskap och scriffuelse vnder ögenen, hwar the mest och best behöffues eller och eij

Stockholm den 9 Julii.

Till hr Gustaf Olsson om förbud på någon tid mot utförsel af smör och salt kött till Tyskland, till följd af dessa varors vanvärde derstädes, om uppbörd af penningar i stället för skattesmöret i Vestergötland under denna sommar, samt om försäljning af det gamla skattesmöret.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 25 v.

Till Her Gustaff Olson Datum Stocholm 9 Julij Anno etc 42

Wår synnerlig gunst tilförende etc Schole i Wetta Her Göstaff, ath effter `wij dageligen förfare vdj Sanningen, hurulunde allehånde köpmandz warer, och synnerligen thet Smör, som både wij och the andre godemen och wåre vndersåter, årligen her aff Rikit skeppe vtöffuer åth Tyske Städerne, holles ther så ganske wanwyrdt och fwlfale och altijd slåås tilbaka hoss them, i så motte, ath the jngeledis wele betale oss thet vdij sitt rette wärd, wtan wij bliffue jw altijd trengde till ath latha säliett fast ringere och lettere än wij köpet och säliet her jnrikes hoss hwar annen, Szom och Städerne seg vdij all annen köpmandz handell emot oss ganske vtilbörligen skicke, som wij thet aldrig nogsampt beclage kunne, etc Szå på thet man någre middell och vtwäge finne kunde, ath the oss icke så jemmerligen och bedregeligen på wåre egne warur försnelle skole, haffue wij seedt för gott an, att man vpå någen tijdh giorde ett menigt förbudt her vdj rikit, ath inthet smör eller saltede kött motte wtförde bliffue Hwarföre är och så wår wilie och befalning, ati på wåre wägna ett sådant menigt förbudt, ther nedre både j Städerne och hoss Adelen göre skole, Szå att jngen dierffues, effther thenne dag ath lathe före noget smör eller kött her aff landett, och

ått Ståderne, til tess wij ytterligere få betenckie oss, hurulunde wij kunne bringe ett annett rådt och midell vtij köpenskapen, ath wij eller wåre Vndersåther icke alt för myckit vdj then motte så försnellede bliffue måge, som her till skedt år.

Szamelunde åre wij tilsinnes, och wele, ati nu medt thet första forhandle och tilbiude latha alle wåre Befalningxmen, Fougther och andre wåre Embetzmen öffuer menige Westergötlandt, ath the j thenne sommer tage peninger aff bönderne både för Skatte och landgille smörett anamendis Tolff öre för pundett effter som thet geller och går j then landzenden.

Till thett sidzste haffue wij förstådt aff Ragwald Jensson och Lasse Scriffwere, ath ther nidre j Lödesse ligger ånnu wijd pass Tiugu Tree låster Smör osåldt, eller någett mere huicket the för thet En och fyretiende årett, på wåre wågna, vpburitt haffue etc

Hwarföre begåre wij, atj nu medt thet förste forskaffe oss köpmån ther till, Och ramer wårtt beste ther medt, såliendis thet j thett dyreste thet gelle will, Doch icke vnder 24 marcer ortuger Tunnan, Szå effter thet år fiordt gammalt smör, Och tileffuentyrs en partt ille forwarett, kunne wij icke forwegrett, ath the som nu wele köpe thet samme smör, måge thenne resen wåll bruka theris beste ther medt i Siöståderne, eller annerstedz, ee hwar them synes, på thet wij deste snarerne kunne bliffua vtaff ther medt, och komme till tess redeligere och båttre betalning, Herutinnnan j eder aldelis effter rette wetta Eder Gud befalendis, Datum vt supra,

Stockholm den 9 Julii.

Fullmakt för Lyder Slatte och Calmarna-Nils att inom Småland och Östergötland för konungens tjenst värfva unge duglige karlar till landsknektar och båtsmän.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 26.

Fulmachtz breff för Lyder Slatte och Calmara Nils till at antaga vdi K: Ma:tz tieniste dugelige vnge karlar etc Datum Stocholm 9 Julij, Anno etc 1542,

Wii Gustaff etc Göre witterligitt, Atuj befaledt tilbetroedt och forordineret haffue thenne wår tro Man och Tienere Lyder Slatte medt fulle macht och befalning, ath han samfelt medt Calmarna Nils vpå wåre wägna, och vdj wårtt nampn, nidre vdj Östergötland och Småland, både j Städerne, så och på Cronones berg, och på landzbygden, vpspörie, försambla, och vdj wåre tieniste och besoldung, att aname alle dugelige vnge karler, som the öffuerkomma och bespörie kunne (och synnerligen the ther lust och wilie haffue, att tiene oss för Landzknechter), Och haffue wij befaledt forbe:te Lyder Slatte och Calmara Nils, ath the skole giffua them, som the, vdj så motte, vdj wår tiäniste anamendis wordhe, någre pen:r på honden, ther medt the sig behielpe kunne, till tess tijdt bliffwer, att besoldingen skee skall, Szamelunde haffue wij och befaledt them, ath aname någre gode Båsmen vdj wår tieniste, ee hwar the them j Städerne öffuerkomma kunne, huicke the och någen hielp på honden giffua skole, Hwarföre biude wij wåre Befalningxmän, Fougther, Embetzmän och alle andre, som för wåre skuld, wele och skole, göre och lathe, ath the icke, vdj någer motte, göre forbe:te wåre forordnede Befalningxmen heremot hinder eller förfong, vtan heller

åre them forderlige och behielpelige, at the sådant dugeligit folck, som till landzknechter och Båsmen tiene kunne, öffuer komma måge, behollendis knechterne ther nidre hoss sig, Men Båsmennen skole the skicke hijtt till oss, wele wij dhå latha vnderholle them, hwar på sin mott ....*) ligen och wäll, like som andre wåre Båsmän och skipzfolck vnderholdne bliffua, Ther hwar och en sig effter rette må, Datum vt Supra

Stockholm den 10 Julii.

Till alle fogdar på slotten och kungsgårdarne i Finland om värfning af krigsfolk och om förstärkning af besättningarna på slotten.

Riks-Registraturet I, 1542, fol. 26 v. — Förut tryckt af Arwidsson, Handl. t. upplysn. af Finlands häfd., 6: 215.

Till Isaack Nilssonn på Tauastehus Datum Stocholm 10 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Szom wij nu nyligen scriffue tig till Jsaack, at vm ther i landett någre dugelige hoffmen eller andre vnge karler wåre, som lust och wilie hade, att ruste sig vp med gode harnsk och hester, attu them vdj wåre tieniste aname skulle, Och thom like slik fordell, opå hwar wälrusted hest, ther wijdh Slothet, vnne och effterlathe wilde, som wåre skytter her i landet haffua, Tesligeste vm ther och någre dugelige vnge karla finnes i länet, som lust och wilie hade att tiene oss för landzknechter ....*) thom och så vdj tiänisten aname skulle, Giffu[endis thom något p]å honden &c Szå är än nu wår wilie och alffuarlige befalning att thet och så vtan all försumelse eller skotzmåll skee motte Och effter sådana legenhett, att the Rysser göre altidt

*) Bladet här skadadt.

sligt öffuerwold hijt jn på wåre Grensser, År på tijden att Slotthen ther i landet bliffua och så, vdj alle motte, wälförwarede, År forthenskuld wår wilie och biude tig, attu forstercker tig thet ytterste och beste tu kant, Anamendis vdj tienisten, som forscriffuit står, thet meste folck tu öffuerkomma kant, både hoffmen och landzknechter, Och huar tu fornimmer så behöffues will, må tu tilseye frelsett ther j Taffuestehuss Länn, att några aff them medt theris folck, giffua sig jn på Slotthet, och bliffua ther hoss tig, Szå att Slotthet jw wälförwaret bliffua må, ee huru alle legligheter sig begiffue kunne, Och synnerligen effter wij haffwe nu latidt kalle wåre Tyske landzknechter, som en tijd long ther vdj borgeleger legat haffue, hijtt vtöffuer till oss, Tesse ärender tu fliteligen achte och bestelle wilt, Datum vt supra

Sådana breff gick och vtt till alle K. Ma:tz Slott och gårder vdi Findlandt

Stockholm den 10 Julii.

Till hr Gustaf Olsson om de upproriskes företag i Småland, och om de åtgärder, som redan voro vidtagna eller borde mot dem vidtagas, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 27.

Til Her Gustaff Olssonn Datum Stocholm 10 Julij Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Oss förmoder Her Gustaff, atj wäll hörtt och fornummitt haffue, hurulunde en hoop skogztiuffuer haffue sig ther nidre vtij Calmarna Länn försambladt, Mördt och ihiäll slagitt några aff wåre Fougther och theris tienere, röffuat, skinnat och brandskattat några Herremendz gårder, och tuingat några godemen ath löse och ranszune theris hals för sölff och pen:r, Och forstercker samme hoop sig dag iffrå dag, ee mere

och mere, Szå ath hwar man icke finner snarligen rådh och lemper, ath leggie them nidh, will tileffuentyrs större farligheter, buller och vbestond ther aff födes och vpuexa, Hwarföre haffwe wij nu, medt the godemen, wårt Rådt, som her hoss oss tilstäde äre, för thet rådeligeste anseedt, Ath man vdj tijdt tager saken medt then forredere hoop alffuarligen, och medt hårde hender före Winleggiendis oss, på alle siider, ath the motte bliffua nidlagde, Och forthenskuld haffue wij alrede latidt tilscriffua frelsitt j Östergötlandt ath the vtan alt fortug skulle skicka jn j Smålandh hundrade man till foot medt gode wärier, som och kunne gå skogzledis ath vpsökie samme selskap, och hielpe till att leggie them nidh, Haffwer och så wår Befalningxman på Calmarna Germund Swenssonn skickat vtt Sextije eller Ottetije karlar, hwad the nu bestella, eller j tesse saker vtrette kunne, warder man fornimmandis, Szå opå thet samme wårtt folck yttermere motte forsterckte bliffwa, Är wår wilie och begären, atj och så vtan all forsumelse eller fortug wele forhandla medt frelsitt vdj Westergötlandt, Så atj och the oförsumeligen wele och så skicka wtt till Etthundrade män eller Tw till foot aff theris karler och tienere, medt gode röör, halffue haker och armborst, the ther och kunne holle sig wijdh Skogerne j bondecläder, Och syntis oss lichast wara ath thett folck, som ther aff Östergötland wtgöris skole drage på then sijden jn ått Synnerboo och Wesboo, Och så framdelis jn mott Kongeherede, eller hwar the fornimme then tiuffuehoop theris meste wäsendh, beskyd och vnderhold haffua, att man dhå söchte thom ther man them finne kunde, Och atj skaffe them gode, dugelige och förstondige Höffuidtzmän, som them wäll förestå och före kunne, och wette huru the skole tage saken före, Ther till wij achte Söffuerin Kijll och Pedher Andersson wäll tiene kunne, Huicke j och så then befalning opå leggie måge etc Szå

skole i och wette atuj haffue latijdt tilscriffue Her Ture Trolle medt någre flere aff Frelsitt j Wexö Stickt och sendt thom wåre öpne breff och Mandat till then menige [man j] Småland medt sådana befalning, att the allestedtz medt almogen ti[nga oc]h*) thom wåre brister och besuäringer, genom samme breff, och elliest föreholle och tilkenne giffue skole, Szamelunde haffwe wij och på then annen sijden som är vtij Calmarna lånn, medt like slike scrifftelig och muntlig Mandat och befalning tilförordnet Her Mons Johansson och [fler]e andre medt honum, hwad the nu w[t]retta, eller ock saken till gode beste[lle kun]ne, ther vm haffwe wij än nu ingen beskeedt bekommit.

Och effther wij icke fulleligen wette, vm Her Ture Trolle och the andre äre så starcke, ath the beträste sig någett alff[war]ligen handle eller tinge medt almogen, Dherföre må j ingelunde [tilb]ake lathe, vtan sende thom oforsumeligen till tröst och vndsettning forbemelte Seffuerin Kijll och Pedher Andersson, medt thet folck, som ther aff Westergötlandh wtgöres skall, effter som för:uit står, Szå ath the jw måge bliffua starcke nog, på thet the kunne wette sig förwarett för En Tiuffue hoop, ther the tinge eller handle schole, Och vm Söffuerin Kijll och Pedher Andersson icke så strax kunne komma vdij selskap medt Her Ture Trolle, och thom, som medt honum befalningen haffua att tinge medt almogen ther j Tijheradtz lag, dhå må och skall Söffuerin Kijll, och the medt honum äre, strax the komma jn i Smålandh, lickeuell stempne almogen tilhope, hollendis them meningen före, effther thetta samme her medt föliende wårtt öpne breff, huickit i thet meste lyder, ord ffrå ordh, som wij thet till Her Ture Trolle tilförende skickat haffue, leggiendis sig all flijtt och winning vm, ath stelle

*) De med [ ] betecknade tilläggen antyda här, som i flera andra bref för samma månad, luckor i den af fukt skadade texten.

almogen till frijdtz, så ath the sielffue wele hielpe till, ath straffa och niderleggie slike forredere.

Szå wele wij och till thet högzste eder Käre Her Göstaff rådt och formanedt haffue, atj alffuarligen, och medt all ytterste flijtt, medt menige frelsitt ther j Westergötlandt forhandle wele, så ath the äre fortencte vdij, att ruste sig medt all then mackt the kunne mest affstedt komma, Warendis aldeles wake och wederrede, på hwad time eller stundt, wij them behöffue kunne, eller tilseije lathe, Forty wij wette vdj sanning, att werdtzens lop är på thenne tijdt fast swinde och sielsindt, Och besynnerligen effter mänge farlige och sielsinde prachticher brukas måtte emott oss och thetta Rike, både her jnrikis och vtrikes, Som nu skeer medt tesse Skogztiuffuer. Jtem, Så stå wij och än nu medt the Lubeske och Städerne aldelis vfordragne, och dagen är nu vm nestkommendis Bartholomej vthe, Jtem Så haffue wij och buller och perlemente nog med the Rysser, jn på then Finske grentz, Samelunde så practizere Pfalzgraffuen och flere Konung Christierns Erffuinger och fast på thetta Rikis schada och forderff, och än tileffuentyrs flere, ther vm wij på thenne tijdt icke yttermere wäll scriffwa kunne Och for tesse och andre flere sådana orsaker är på tijden, atuj see oss wäll och wiseligen före, och så skicke wåre saker, atuj äre tilrede, ee när och hwar behoff göres kan, Tesse saker j på thet fliteligeste och troligeste driffue och skaffe wele, som wij betro eder vm, och macht opå ligger.

Szå må j och teslikiste alffuarligen holle thet folck före, och synnerligen Söffuerin Kijll och Per Andersson, ath the altid haffue theris kundskap vthe, att få wetta, hwar samme skogztiuffuar äre, hwad the bedriffue, huru starcke the äre, och hwad theris anslåge äre, Sådana fiendernes legligheter the altijdt Germund Swensson Her Mons Johansson, Her Ture Trolle och the andre, som hoss

wårt folck äre, medtdele skole, på thett the alle tess bättre kunne få tilfelle, att leggie them nidh, Och ath the icke heller spare bleck och pappere, att giffue oss altijdt tilkenne, huru alle saker sig tildraga, atuj och kunne haffua någen rette[lse] och wette att skicke oss vdj saken,

Framdelis så fortencker edher och Her Gustaff, Atuj sende edher jnnelucht wårtt breff, för någen tijdt seden, En Ordinantia huru j skulle latha fordra och eskie regenskaperne aff prouesterne ther j Westergötlandt, för then tiende, som then menige man förer jn vdj Kyrckieherbergen etc Szå effther wij fornimme att Her Mons Johansson, som wij och vm samme ärende j Östergötlandt att bestella tilbudit hade, haffuer något för hartt och owisligen handlet vdj saken, så att almogen haffuer endels tagit then sak ilde wijdh sik, Dherföre är wår wilie och begären, atj icke heller ther medt vdj Westergötland så strengeligen fortfara schole, Vtan att man må fordra sådana regenskaper på tienden, effter mantaledt, som hwar och en haffwer före in vdj Kyrckehebergitt, och jnthet fråge effther hwad som hwar och en sååt haffwer j sin åker, eller [huru] mygin ren sååd ha[n i]n fått haffwer, Szamelunde vm then skatlegning, som wij tilförende [haffu]e scriffuit vm, att ther holles skulle, Hwar j förmode, att hon [kan?] göre någett buller ibland then menige man, Dhå såge wij helle[r att] hon bliffue än nu tilbaga till tess man wijdere finge höre, o[ch för]nimme huart heden thetta spell sig tildraga wilde.

Yttermere Käre Her Gustaff, effter sådana legenheter, som wij edher nu j thenne samme wår Missiue haffue tilkenne giffua latid, icke alleneste kreffuie och fordra, att wij stedze medt wåre hoffmen, Rustninger, hester och harnsk, ferdige och tilrede sittie schole, vtan och jemwell, att haffua godh acht och tilsyn, både vm en dell och annen, och synnerligen, att icke någen stemp-

lan eller förredelig handell j then landzende inplantes, tesligis att winleggie oss haffue gode kundskaper vthe, att få wette, huru alle legligheter sig begiffua både ene stedtz och annen stedtz, Är forthenskuld wår begären, atj wele och så wara ther fortenckte vdj, Samelunde och att forsterckie oss medt mere krigzfolck till fott, än wij nu her vdj rigit haffue, Hwarföre syntis oss gott och rådeligitt wara, ath the meste dugelige, vnge karler, både j Städerne så och på landzbygden, som i öffuerkomma kunne j then landzenden, atj them vdj wår tieniste för landzknechter aname wele, Giffuendis thom En mark Tre eller Fyre på honden, till tess man wijdere kan forhandlet medt them, Och attj anthen wilde tage så monge peninger aff wåre Fougther [j] then landzenden, eller och atj sielffue forstreckie så myckit som ther till behöffdis, Dhå wele wij lathe bethale edher thom igen, j gode rede, Atj och så wilde haffue edert wisse budh, medt monge förstondig och godman, in till Wermelandh, på Wermelandzberg, och på Dall, latendis ther och aname alle the vnge karle, som lust och wilie haffue till att bliffua landzknechter, Thetta j icke heller forgette wele, Datum vt supra.

Stockholm den 11 Julii.

Till Severin Kiil och Peder Andersson om deras uppdrag till Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 29.

Till Söffuerin Kijle och Peder Andersson, Datum 11 Julij Anno etc 42

Wår gunst tilförende etc Endoch Söffuerin och Pedher Atuj haffwe latidt scriffue vdj thetta wårtt öpne breff, som j medt edher jn j Smålandh haffua och förkunna schole, några hereder wijdh nampn, som j och aff samma breffz jnnehold yterligere fornimmendis warde,

doch lickeuell äre wij icke fuluisse, vm wår tro Man och Rådt Her Ture Trolle samfelt medt några andre aff Adelen ther nidre j Smålandh, haffue alrede waritt vdj några aff for:ne hereder, och ligesådana breff, som thetta är, för almogen forkunnat, såsom wij them ther vm tilförende för någen tijd seden tilbudit, och wårtt öpne breff them tilhonde skickat haffwe, Hwarföre synes oss best och lichast wara, atj oförsumeligen haffue edertt wisse budh till for:de Her Ture Trolle, latendis förhöre, vdj huilcke hereder han och the andre som medt honum forordnede äre, haffue waritt och besteltt sådana wåre anliggiende wärff och befalninger, Så atj icke förnöden haffue skole, att besökie the hereder, ther the tilförende warit, och medt almogen effther wår befalning tingat och förhandlett haffue, Opå thet att almogen icke medt alt för myckin tunge beswäred bliffua skall, vtan atj heller drage till the andre hereder, som the än nu icke vdj waritt haffue, eller sådana wårtt bud och alffuarlige willie förkunnatt, Therutinnan j wele haffue eder rådslag medt för:de Her Ture Trolle, och the andre godemen som wij fulmyndige, vdj sådana befalning, ther nidre j landett tilskickat och tilbetroedt haffue, Dog så atj ligeuell sielffue (: hwar thett förnöden är :) oförsumeligen giffue eder jn j Smålandh, Ther ligger oss och hele Rigitt ingen ringe macht vpå, Eder Gud befalendis, Datum vt supra,

Stockholm den 12 Julii.

Till ståthållaren i Kalmar, Germund Svensson (Somme) om upproret i Småland, nedsänd förstärkning af manskap, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 29 v.

Till Germund Swenssonn, Datum Stocholm 12 Julij Anno etc 42.

Wår gunst etc Effther wij förnimme Ger[mund ath]*) the skogztiuffuer bedriffue än nu all forredere stycker ther [j Små]land, och wij platt jngen kundskap få ifrå tig, huru frelsitt, [med] flere wåre befalningxmen sig ther emott skicka och holla, [Huicket] oss storligen förundrar, Biude wij tig än nu attu oförsumeli[gen och] altid scriffuer oss till, huru ther till går, eller vm samme tiuffue[hoop] någett niderlag fått haffue, och huru then menige man skicka s[ig v]dj saken, huad heller the falla jn med thom eller emot thom, O[ch v]på thet j måge och kunne tess yterligere stelle effther samme partij, sende wij än nu Fem Rother knechter, förutan Båsmen och Bysseskytter, titt nidt medt tesse Twå wåre små skip, Them j bruka måge, till land eller watn, effter samme tiuffue hoop thet beste j kunne, Och sende wij her medt titt nidh, tig till råd, hielp och vndsetning, thesse wåre trogne Men, Jöns Olsson och Axell Nilsson, medt huicke tu berådslå och handle wilt, huru alle saker och ärender handles och till thett bestendeligeste företagis skole, huicke ther på Slotthet hoss tig på någen tijdt (: synnerligen till tess man seer och förnimmer, hwart thetta spill medt samme skogztiuffuer heden will :) bliffua schole, Och må tu lathe haffue thom theris vnderholling, ther på Slotthet, Och effther wij förnimme, att samme hoop röffue och skinne alt hwad the öffuer komma kunne, haffue the tileffuentyrs vdj sinnet, hwar man alffuar-

*) Registraturet af fukt skadadt. Det antagligen felande inom [ ].

ligen steller thom effter, att komma sig någerstedtz ther j Blekingen till Sjöss, aff landett, Huar[fö]re är wår wilie, at tu wilt hemeligen allestedtz vtt medt siö[sij]-den lathe haffue wisse kundskaper vthe, hwart heden the draga, och gömme then dell the röffue och skinne, Och vm the icke någre skuter, eller båther bestelt haffue, vdj någre haffner ther j Blekingen, Fornimmer man dhet, dhå är på tijden, at tu och så tencker ther alffuarligen till, latendis anthen tesse wåre små skip, eller någre espinger welbemannede ware vdj wägen för them, at the dog icke så slett vndkomma motte, Beflitendis tig vdj tesse och alle andre saker, som macht opå ligger, och wij betro tig vm, Ther tu tig effter rette wiltt,

Samelunde At han gör forbudh på smör och saltadt kött ther nidre j Calmarna, vpå Öland och hoss Adelen j Calmarna länn, att sådantt icke aff landet föres skall,

Jtem att han holler Fougterne j Calmarna länn före, at the lathe bönderne sielffue löse alt thet smör, som ther faller i thetta åår, för 12 öre pundet, Jtem att han giffwer Kon:ge Ma:t tilkenne, huru thet går till medt the Bysseskytter, ther äre opå Calmarna Slott, och för hwad vrsack then bysseskytte, som hijtt kommen är, theden dragit haffwer, Jtem hwar så är, at thenn lille Galleije skall ytermere brukes till siöss, dhå skall han lathe komme flere skytt ther jn vpå, Datum vt Supra.

Stockholm den 13 Julii.

Till fogden på Salberget, Olof Jonsson, om bergsbrukningen derstädes.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 208 v. och Riks-Registr. I, 1542, fol. 30 v.

Till Oloff Jonsson Datum Stocholm 13 Julij Anno etc 1542,

Wår gunst etc Effther thet Oloff, ath alle the Smelthere, ther wijdh Salebärgit, haffue vdj thenne Som-

mer giort oss och menige Bergzlagitt större skade, medt theris smeltning, än wij kunne beclaga, Och lickeuel haffue wij vndt them månge store frijheter och synnerligen sittie the frije för all tomptöre, them wij thom vdj then mening effterlatidt haffwe, att the skulle wara flitige medt theris smeltning, Thet wij dog nu fast annerlunde förnimme etc Hwarföre biude wij tig, attu kaller alle the smeltere före, tilseijendis thom alffuarligen, att huar the icke leggie böther på, och smelte bättre än the her till giortt haffua, dhå wele eller kunne wij jngelunde lengre tilstädie thom tomptören frij, Ther tu och aldelis må och skall tig effter rette och skicke, Men fornimmer tu, att thenne wår scriffuelse eller förmaning hielper någett j saken, och smeltningen förbättrer sig, dhå må tu lathe niute thom thomptören frij, hwar och icke, dhå skall tu kallan tilbaka, och kreffuen vp igen, Thetta breff må tu wäll latha läse och förkunna för alle smeltere hollendis thom saken wijdere och nottorffteligen före, Datum vt supra

(Stockholm den 13 Julii?)

Till hr Måns Johansson (Natt och Dag) och fogden Jöran Jönsson (Svan) angående Dackefejden.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 30 v.

Till Her Mons Johansson och Jören Jenson Datum

Wår gunst etc Wij haffue förstådt vtaff edher scriffuelse Her Mons och Jörenn, atj haffue hollit ting vdj Wimberby, Män huad suar eller beskedh j ther fått haffue thet scriffue j jnthet vm, Och hurulunde j haffue waritt till rådtz, och medt Germund Suenson befalning forskicket jn j Östreherett, emott Nils Dackes partij, wår Fougthe Anders Karlsson till hielp Twå Rother aff

the knechter som edher effterfölgt haffue iffrå Calmarna etc Szå forundrar oss storligen atj vdj så motte splite folckitt j så små hoper, och sende thom jntill en sådana hop ther huarken ordh eller ärhe holle, Och kunne wij wäll tenckie, huru thom tileffuentyrs gå will, Thet hade waritt fast bätter att Germund och j hade hafft folckit tilhopa j Calmarna, och latid them så kommit vförsumeligen vp till Östergötlandt, till store hopen, effter som wij medt Sten Benctsson lothe alffuarligen scriffue och biude Germund Swensson ther vm till, att han skulle forskicke iffrå sig vp till Östergötlandh thet meste fott folck, som han ther iffrå Slotthett vmbära kunde, och icke så lathe forskingra them, titt En rothe och titt Twå rother, som nu skeer, Ther vm j än nu wele formana Germund, ath han rycker folckett tilhopa, och forskicker them titt som wij honum [her] vm tilförende tilscriffuitt haffue, Så kan man dhå göre mere [gag]n medt thom, än atj lathe så splite folckett, att tileffuentyrs leggie .... ene ringe hoop nidh effter thenn annen Datum vt supra

Stockholm den 13 Julii.

Till ståthållaren i Köpenhamn, hr Anders Bille, om undsättning med salt, om Dackefejden och innebyggarnes på danska sidan understöd åt de svenske upprorsmännen, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 31.

Till Her Anders Bille Stadthollere vpå Kopenhaffn Datum Stocholm 13 Julij Anno 42

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Anders, Som eder icke vwitterligitt är, hurulunde thetta wårtt Rike breck och mangell haffwer för saltt, Och förthenskuld, hwar tesse Riker, j thetta werdzlop vdj noghen feigde (: thet dog Gud nådeligen affuende wille :) komma kunde,

wåre dhå thetta for:ne wårtt Rike medt salt icke så nottorffteligen bespisett, som wåll förnöden wåre, Och effther j nu genom thenne arrestatie, och elliest vtan twill, medt saltt wåll försörgde äre, Är forthenskuld wår gunstige begären, ath j på wår käre Her Szwågers, Broders och Nåbors Kon:ge Werde till Danmarckz wägne, oss medt fyre eller Fem Skip medt saltt vndsettia wele, latendis samme skip medt salt löpe hijt jn vdij Rikitt, till Suderköpung eller Stocholm, Och atj wilde så skaffa och förhandle, atuj sådana salt för ett temeligitt och lideligitt köp bekomma motte, Thett forskulle wij altijdt gerne .

Thernest wele wij icke heller dölie för edher, Ath nu j sommer ther nidre wijd begge tesse Rigernes grentz j Småland och Bleckingen, en hoop skogztiuffuer sig förssambledt, huicke några wåre Fougther ihiel slagit haffue Och bedriffua ther än nu myckin skalckhett etc Och hwar man icke vdj tijd tencker ther något till, ath sådant löst partij motte tilbörligen straffede bliffua, kan tileffuentyrs någen slik farlig practiche, som Skepper Clemmet och hans partij sig företagit och vnderståtlt haffue, therutaff wpuexe, och forursaker sig sådana skalckheter myckit ther vtaff, ath the Borgere aff Rothneby, Lyckåå och flere the Städer wtt medt Grenssen j Skåne och Blecking sig fast beflite, ath forsörgie samme Bleckungz och Smålendzske bönder medt röör, halffue haker, krutt, lodt, arbörst och andre wärier, Thett doch hwarcken wiss eller sedwane är, icke heller stortt behöffdis, Haffuer och samme ska[lker] theris meste beskydt och vnderholling hoss the Bleckingz [bönder] Szå fortencker edher och vtan twill, Käre Her Anders [huru sam]me köpstäder så och then menige man j the laudzender, vdij [Söffuer]in Norbys tijdt och nu sedan vtij thet sijdzste buller sig skickat och beuist haffue, Och kunne wij icke sanningen dölie, ath the bedriffue än nu monge siel-

sinde stycker, Wåre forthenskuld wårtt trogne råd och betenckiende, Atj Käre Her Anders, och flere godemen, som vpå högbemelte wår käre Swågers och Broders wegna j the landzender befalningen haffue, wille tenckie ther alffuarligen till på eder sijde, att sådant motte vdj tijdt förekommet och affstelt bliffua, Förmanendis och tilscriffuendis the godemen, som hijtt jn emott Grentzen j Schåne och Bleking länen haffua, ath sådana Skogztiuffuer ther icke hysses, hemes, eller vppeholles motte, vtan heller förfölgis och nederleggis, Anseendis hwad beggie Rigerne synnerlige vpå dhenne tijdt ther vm anliggiende är, Wij haffue och så, vpå wåre sijde, giordt ther till så myckit wij kunne, och än nu yttermere gerne göre wele, Begärendis gunsteligen och gerne ett oförsumeligitt swar på thenne wår scriffuelse, Befalendis eder her medt Gud, Datum vt supra

Zedell

Samme vproriske skalckehoop Käre Her Anders, som tesse tiuffuestycker bedriffue, haffue mest theris wåninger på Skogerne wijdh beggie sijder vm Grentzen, huicke onytteligen forhugge både Eeck och Boock En partt felle the vm Winter tijdt för theris booskap, och elliest säliet heden wanwyrde beggie Rigerne till stoor schada, Och effter wårtt betenckiende syntis oss fast nyttigen wara, At vdj samme skoger bodde platt jngen, än ath the sköne bärende skoger, Eck och Book, så skendelige och vnytteligen ödelagde och forderffuede bliffue skulle, Så och vpå thet, ath man altidt sådana buller och perlemente aff samme selskap sig icke skulle ath formoda haffua, Thetta j vdij ett gott betenckiende och then beste mening förstå och aname wele, Datum vt jn literis

Stockholm den 14 Julii.

Till hr Måns Johansson om kyrkotionden, förkunnandet af konungens förut afsända öppna bref, om Dackefejden, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 32.

Till Her Mons Johansson Datum Stocholm 14 Julij Anno 1542,

Wår synnerlig gunst etc Szom j scriffue, Her Mons, och göre edre entskyldninger, atj icke så hefftigt haffue handlett medt Prowesterne ther i Linköpungz sticht (: och synnerligen i then artichell, ath hwar bonde skulle holle medt lag och eed, huru mygin Wåårsädh han sått hade på sin åker :) som oss förekommit är etc Szå lathe wij then sak haffue sin beskedh, och bliffue j sitt werdhe, Doch är oss licheuell vdj sanningen sådant förekommit, Och förundrar oss endels, atj haffue tagit eder then sak vm tienden så hefftigt anhn, Effter j doch strax fornimme, ath vtaff samme handell wille föge gott affuexa etc Szå är än nu wår wilie och begären, atj sådana handell her effther tilbaka lathe, jnthet achtendis huru myckit hwar såår, vtan alleneste latha anama regenskaperne effther mantalett, huru myckitt hwar för sig förer j Kyrckeherbergitt, som her till sedwane waritt haffuer, till tess man fåår höre hwart heden thet spill medt the Smålendzske skogztiuffuer lende will .

Ytterligere, som j och vdj samme edhers scriffuelse giffue oss tilkenne, atj lothe förkunna wårtt öpne breff för menige man vdj Linköpung om Sancte Pedhers tijdt etc Szå giffuer thet oss icke lithet vnder, hwarföre huarcken j, eller Axell Ericksson, icke medt Ett ordh haffue scriffuit oss någen swar tilbaka igen, hwad almogen ther till swaret haffue, anthen bu eller bä, ondt eller gott, eller någet hånde i werden, Wij äre än nu like wijse, som wij tilförende wore, för än breffuet läsitt bleff, huru al-

mogen j then landzenden äre till sinnes, eller hwad wij skole haffua att förmode och försee oss till them .

Framdelis förmoder oss, atj nu på thenne tijdh äre nidh dragne till Calmarna Länn, att tinge medt almogen allestedtz j hwart herede, som j ther vm, vtan twill, wårtt breff och befalning vndfongit haffue etc Hwarföre är wår endelig wilie, atj alle st[edtz och] altijdt wele scriffue oss till, giffuendis gruntligen tilkenne, h[uru men]ige man ther nidre tilsinnes är, hwad the giffue eder för s[war och] huru thet haffuer sijg medt then skogztiuffue hoop aff samme p[artij] nu nidlagde äre, huru starcke the äre, och vm alle theris och [andr]e anslåger, Szå atuj ock kunne wetta och claga wåre stycker ther effther, Tesligiste atj altiidt wele haffua edre rådt och dådt tilhopa medt Germund Swensson, Her Ture Trolle, och the andre, som komma aff Westergötlandh, huru j best och lempeligeste kunne tage saken före, medt för:ne forredere hoop, at the jw endeligen motte niderlagde bliffua, Som aller störste macht opå ligger, J wele och så haffwe gode kundskaper vthe, Seendis och så edher sielffue och wårtt folck wiseligen och wäll före, Som macht opå ligger, Eder Gud befalendis Datum vt supra

Stockholm den 16 Julii.

Till ståthållaren på Viborg och i dess län, Nils Grabbe, om sändebud till Novgorod, Ryssarnes öfvervåld på svenska området, försvarandet af gränsen, om gränsfrågan, Viborgs befästande, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 32 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. l. 6: 216.

Till Nils Grabbe, Datum Stocholm 16 Julij, Anno 42

Wår gunst tilförende etc Wij haffwe förstått aff thin scriffuelse Nils Grabbe, Hurulunde tu haffwer hafft någhre

Sendebwdt jn till Nogårdh, vdj then acht och mening, att bliffua forstendigett vm thet jnfall och angrip, som hijtt jn vtij wårtt land, aff the Rysser j höstes skedde, medt Storförstens, eller the höffuidzmendz vpå Nogård willie och befalning skeedt war eller eij, Endoch samme Sendebwdt ther vpå föge skäl eller beskedelig antwordt bekommit haffua, vtan endels medt löst och vbestendigt snack lenge vppeholdne, och sedan igen kompne, medt wijdere jnneholdh etc Szå kunne wij föge sware tig ther till opå thenne tijdt, Doch wett Gud thet är oss fast besuärligitt, atuj altijdt sådana skalckheter och tiuffue stycker aff samme Rysser, (: wtöffuer then vprettede frijdh :) skole att förmode haffue, Och wilde wij wäll gerne lothe göre them nägett tilgode igen, för sådana theris vtilbörlige handlinger, hwar wåre legligheter så tilsade, och wij [icke] hade så mong, jern j elden, som nu skeer, Förty wij haffue alt [för] monge owenner, och som stå effter thetta wårt rigis [schad]a och forderff, som först är Keysaren, och then gamble Konung [Chri]stierns Erffuingar, medt flere theris anhang, Så haffuer och [Romer]-ske Konungen Ferdinandus hafft sine sendebudt her jnne hoss oss, alt opå wårtt och Rikisins argeste, Jtem så haffuer och Kongen j Danmarck giortt en stoor arrestatie på alle the Niderlendiske skijp vdij Örsund, them han haffuer kunnat öffuerkomma, therutaff icke heller myckit gott tilförmodendis, Jtem wij stå ännu aldelis vfordragne medt the Lubeske och Stederne, Szå haffue wij monge sielsinde granner, både enestedz och annenstedtz, Och synnerligen haffue wij her jnbyrdis nidre j Smålandh, en hoop skogztiuffuer, att drages medt, The ther haffue mörtt och ihielslagitt någre wåre Fougther, röffuat, skinnat, och slagit tesligiste någre godemen aff Adelen, och theris gårder skinnat, Att wij för thesse och flere slige orsaker skuld icke wäll kunne eller synes rådeligit wara, at bryta oss formyckit wtt, eller bruka

någett perlemente medt the Rysser, Förty dhet wij, på thenne tijdt, skulle kunne eller haffua råd, till att draga titt jn j Landet, eder till hielp, medt någen heredzkrafft eller wellig mackt, thett är på thenne tijdt icke wäll vdij wår legenheter, Hwarföre motte wij än nu fara lempelige och skönlige medt saken, till tess legenheten och tilfellet sig annerlunde och better ther till skicka kunde. Är förthenskuld wår wilie och begären Nils, attu wiltt tage tig thenne sak lempeligen och motteligen före, så attu eller wåre Vndersåther icke än nu klambra eller pucka för myckit medt samme Rysse selskap, förre än j ytterligere wår scrifftlig beskeedt och enckiende befalning ther opå bekomme kunne, effter thet kan doch föge draga, hwar dhw, eller wåre Vndersåther, wilde än sielffue wrekie samme öffuerwold och håla sådana theris schada hoss them igen, Szå wtretter man lichuell jnthet stortt annett, än att man rether them tess mere [till att] falla titt jn igen, och göre landett tileffuentyrs störré ska[da och] wele wij näst Gudtz hielp, vdij sin tijdh, och thett först[e wij ku]nne wäll tenckie ther till, och så lagatt, ath wij och wå[re meni]ge Vndersåther skole för sådana hoffmodt och theris lidne skad[er] fåå en Höffuidz boot, eller wij wele och skole göre ther annet till, Therföre må tu så lagat, attu än nu lather perlemente medt thom, thet mindzste tu kant, Then schadelig handell the bedriffuit haffua, skall doch icke förgätin bliffua, Och biude wij tig likeuell, attu vdj alle motte äst wak och wederrede, och seer tig wäll och wijseligen före, achtendis thett ytterste och beste tu kantt på Wijborgz Slott och Stadt, forskaffendis och forseendis tig, vdij tijdt, medt alle krigz nottorffter, som macht opå ligger, och attu forsterckier tig medt gode hoffmen, hester och harsk, eehuru alle legligheter sig begiffue kunne, Wij wåre och till fridz, hwar tu några gode och dugelige vnge karler öffuerkomma kunde, som för landz-

knechter tiene wille, attu anamede them vdj tienisten, och gåffue thom En mark, Tree eller Fyre hwartere, på honden, vpå thett att then landzende motte jw medt folck förwarat bliffwa,

Wij såge och så gärne, ath the grentzer motte doch någett bättre achtede och förwarede bliffua, än nu skeer, ther till menige frelsitt j then Landzende, medt rette, så wäll som wij tilhielpe skulle, Ther vm wij menige Finske Frelsitt nu tilscriffuit haffue,

Wij förstå och, ath the Rysser haffue latidt sig höre, ath the wilde skicke några bud jn till Wijborg till Pinsdaga nest forledne, wette wij icke wm så skedt är etc Thet och hwad theris werff warit haffwer, må tu giffue oss tilkenne,

Szå förstå wij och aff thin scriffuelse, ath the Rysser skulle lathe sig vndfalla vm någen rågång, som Her Knutt Andersson skulle haffua jnrympt, när han war seneste ther j landett, som vpå thet [samme] år, seden freden giord war, stå skulle, huickit år the mene [thetta] närwarendis åår wara skall, kan tileffuentyrs skee, ath thet .... thin mening etc Szå skall tu wette, atuj haffue latidt ran[sake] och beseedt then Ryske handell och forsegling, som [sked]d och beleffuedt är, och finnes thet icke så, vtan att Rågongen är beramett och skall stå jnnan Tije år, ath reckne frå dhen tijdt, som Her Knutt sådan handell och frijd vprettede, på wåre wägna, Män samme Tije år äre vthe Wårfrudagh i Faste nestkommendis, öffuer Fyre år, Och vpå thet tu tess ytterligere tig vdj samma handell rette kant, sende wij tig her hoss förwaret en Copia aff samme handell, lydendis ord frå ord, som huffuebreffuet, Dog behöffuer tu icke lathe tig någett formerckie, huarcken för Rysserne eller andre, at tu west ther någet synnerligitt vtaff, huru saken haffuer sig i then motten, vtan alleneste attu beholler samme copie tig sielff till en vnderuising och godh rettilse ,

Om Wijborgz Stad år wårtt rådh och wilie, attu alffuarligen holler borgerne före, at the tenckie till befeste och bespise samme theris Stadt, yttermere än her till skedt är, Tu west wäll sielff, hwar man än skulle haffua någett för hender j then landzende, dhå haffuer man jngenstedtz ther man kan haffua tilhold eller tilfluct, vtan till samme Wiborgz stadt, Wåre forthenskuld gott och rådeligit, att han någett bättre wijd macht wåre, än nu skeer, Och på thet the tess yttermere hielp och vndsetning till Stadzens bygning haffua motte, Äre wij tilfrijdz att efflterlathe them then skatt, the oss årligen vtt göre pläge, Attu forthenskuld wilde holle thom ther till, och see nöge på brädett, at the byggie och forbättre theris Stadzmurer och Torn, thet ytterste och beste the kunne, ther ligger stor macht opå, Och äre wij tilsinnes icke alleneste att rama forbe:te Wijborgz [borg]eris beste medt thenne skatt, vtan och vdj andre saker, hwad [wij ten]ckie kunne Staden kan komme til forbettring, Eff[ter som] att then landzlegenhett och anliggiende nottorfft så [haffu]er, at samme Wijborgz Stad motte jw endeligen we[l för]uaret och förstercht bliffue

Jtem vm the kröger och köpenskap hoffmen bedriffue wijdh Wijborg och annerstedtz, at Grabbe råder ther böter opå, Datum Stocholm 16 Julij Anno 1542

Stockholm den 16 Julii.

Till fogdarne i Finland om anskaffande af sjöfaret folk.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 34 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c., 6: 221.

Till Nils Grabbe Datum Stocholm Julij 16 Anno 42

Wår gunst etc Schall tu wetta Nils, ath wij Båsmen och gott Siöfaritt folck, så wäll som annett krigzfolck, på thenne tijdt fast behoff haffue, Hwarföre är wår

wilie, at tu wilt skaffe oss en hoop gode och förfarne båsmen ther aff Wijborg och Borgo Städer, och elliest ther vtt medt Siösiden, tilhonde, skyndendis thom hijtt vtöffuer medt thet förste, wij wele lathe holle thom, vtan theris skada, effter som andre wåre Båsmän her vnderholdne bliffua, hwar effter sin skickelighett, finnes ther och några gode styrmen ibland thom, hade wij och gerne, Herutinnan tag icke heller någen forsumelse, Datum vt supra

Lige slig mening till { Mons Nilsson Vlffzby, Thomos Scriffuere, Åbo oc Raumo, Arffuid Olsson }

Stockholm den 16 Julii.

Till alle slottsfogdarne i Finland om Ryssarnes öfverfall in öfver gränsen, och åtgärder deremot.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 35. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c., 6: 222.

Till Grabbenn vpå Wijborg Datum Stocholm 16 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Effter then legenhett Grabbe, som sig nu på thenne tijd begiffuer, ath the Rysser haffue giort oss slik skada, medt mordt, roff och brand, jn opå wåre grensser, Och liggie än nu [til]effuentyrs starcke i theris landh, Så at man haffuer at förmode [igen] aff thom alt ondt, Och frelsit och wåre Fougter ther j Findland [ick]e myckit wäll rustede äre, Hwarföre synes oss nyttigt och råde[li]gitt wara, är och så wår wilie och begären, attu och alle the andre wåre Fougther och Befalningxmen, som wåre och Cronones Slott och Fester jnnehaffue ther i Findland, wele vdj tiidt, och medt thet aller förste, fortenckte wara, ath ruste eder wäll medt gott folck, Forskaffendis eder gode Swenske eller finske karle, som lust haffue ath ruste sig vp, medt gode

bester och harsk, såsom j tenckie kunne, ath hwar och en aff eder kan wäll försware sig medt, och göre fienderne mottstondt, hwar så vmtrenger, J wele och så förmane menige frelsitt, hwar j sitt fögderij, ath the hwar vdj sin stedh wele ruste sig vp, och aldelis sittie wake och wederrede, medt theris rustninger, hester och harsk, ee när behoff görss, och the ther vm tilsa[g]de bliffua,

Wij äre och så tilfrijdz, att the som sig medt theris egne hester och harsk sig vprusta kunne, att tu skalt lathe niute them the same wilkor, som wåre skyttere haffua her j landett, som är Trettije marcer och Sex alner cläde på hwar hest och rustning, the ther gode och dugelige äre, Och ther till borgeläge eller fodring, som sedwane är, Mèn the andre, som sig icke så ruste kunne, måge haffua på hesten cläde och peninger, som tilförende ther vdj landet wijss och wane warit haffuer, Ther j eder effter rette wele, Datum vt supra

Till alle Slotzfougther j Findland, effter samme mening, som förscriffuit står,

(Stockholm den 16 Julii!)

Till städerna Viborg, Åbo, Raumo och Ulfsby om upproret i Småland, och anskaffande af krigsfolk och vapen.

Riks-Registr, I, 1542, fol. 35 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c, 6: 223.

Lige sliche breff som her effter:uit står, vtgick till Wijborg, Åbo, Raumo oc Vlffzby

Wår gunst etc Szom j Dannemän vtan [twill] wäll hörtt och förnummitt haffue, hurulunde nidre vdj S[måland] wijd beggie Rikernes grensser, en hoop skogztiuffuer sig församblat haffwe, och bedriffuit ther någett buller och vbestond, Nu äre oss wisse tidender och kundskaper tilkompne, att jn till thenne samme skogztiuffue-

hoop nogre aff then vmilde och gamble Konung Christierns barns och theris målsmendz och formynderis anhang medt någre som her aff Rikit och wåre tieniste tilförende forretligen affuickne äre (: thom wij dog alt gott nådeligen beuist haffua :) kompne äre, the ther medt rådt, dådt och gerningerne practizere alt ondt emott tesse Riker, så ath the jw endeligen wele haffua forbe:te then vmilde och gamble Konung Christierns blodh och erffuinger till regerende Herrer och Konunger öffuer tesse riger, meenige Rikisins jnbyggiere och oss alle till en ewig treldom, schada, forderff och betryck, Och till att förekomma sådana farligheter, äre wij förursakede, medt wår menige Rikisins Adell, och alt thet krigzfolck, till hest och fot, som wij vpbringe kunne, att draga emott sådana wåre och rikisins openbara fiender, och hielpe att affstelle och fordempe sådana theris onde företagne vpsått emott tesse Rijker, Hwarföre är wår alffuarlige wilie och befalning, atj Dannemän, wijd wåre och Rikisins strenge nepszt Och wrede, och så frampt atj för Rigisins och wåre trogne Vnderszåter achtede bliffua skole, medt alt thet meste folck, både siöfaritt folck, så och the ther tiene kunne till landett, som j ther aff Staden vpbringe kunne, oss och rikit hasteligen vndsettie wele, skaffendis them the beste wärier i haffue rådh till, och medt Twå eller Tre Måneders vnderholling, latendis samme folck vförsumeligen wäll vtrusted komma hijtt vtöffuer till oss, wele wij dhå seden wijdere latha handle medt samme folck, och skicke thom titt, wij thom behoff haffua, Thenne wår befalning j troligen effterkomme wele, Eder Gud befalendis Datum vt supra

Stockholm den 16 Julii.

Till Nils Grabbe om förflyttning af de tyske landsknektarne till Sverige, förstärkande af besättningen i Viborg, och värfning af krigsfolk i Lifland, m. m.

Riks-Regisr. I, 1542, fol. 36. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c. 6: 225.

Till Nils Grabbe Datum Stocholm 16 Julij Anno etc 1542,

Wår gunst etc Schall tu wetta Nils, ath för the farlige tidender och legligheter skuld, som wij scriffue tig till vm nu seneste, att her i landett på ferde äre, Lathe wij nu kalla wåre tyske landzknechter ther aff Findland, och hijtt vtöffuer till oss, på thet atuj wele haffwa wårtt folck mest alt tilhopa, Hwarföre är wår wilie och begären, at tu forstercker tig thet ytterste och beste tu kant, Så att wårtt Slott Wijborg och Wijborgz Stad jw tilbörligen och wäll förwaret bliffua må, ee huru alle legligheter sig begiffue kunne, Och måge the gode men aff frelsitt, som ther boo j Wijborgz lånn, wäll giffue sig medt någett aff theris folck jn på Slotthet till tig, hwar så behöffues will, Thett tu sielff best effter legligheten bestella må, och handle medt frelsitt ther vm, att så skee motte .

Szamelunde är wår wilie, at tu hemeligen beholler thenne sak, vm thet Smålendzske vproor jnne hoss tig, icke latendis menige man her vm någett förstå etc vtan tu må heller giffue slik vrsak före, atuj haffue giffuit en heel hoop aff wårtt Tyske krigzfolck orloff aff landet, och wele åther taga swenst och finst krigzfolck i Staden igen, Och så gärne, och än heller vnderholle thom, som thet fremende krigzfolck,

Och förmoder oss, att vdj Liffland stode wäll något folck tilkommendis, Huarföre syntis oss rådeligit

wara, att tu wilde haffua titt bud tit vtöffuer, och förhöris vm ther wåre något krigzfolck förhonden, som wijlde giffua sig titt jn j Findland, eller hijtt j landett till oss vdj tiäniste, Dhå wele wij gerne vnne thom platz och lathe vnderholle, som annet wårt krigzfolck vnderhollet bliffwer Datum vt supra,

(Stockholm) den 16 Julii.

Till Mårten Myntskrifvare om sölfköpet.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 36 v.

Till Morthen Myntes[criffue]re Datum 16 Julij Anno [1542]

Wår gunst etc Szom tu scriffuer Morthen, att Lasse Sölfköpere begärer till Tolff Tusende marcer ortuger till Sölffköpett, och attu icke förtröster tig, förutan wår befalning leffuerere honum samme Summa, Och synnerligen effter then Summa han tilförende vpburit, medt thet jnuentarium han jnne medt sig till thenne årss rekenskap haffuer, drager till en merckelig Summa etc Szå kunne wij jnthet annet swara tig ther till, vthan effther tu west best sielff, huru samme sölffköperes rekenskap sig förluppin är, hwad han skyllig bliffuer till thenne årss rekenskap, [huru] mygit tu honum seden leffuereret haffuer, Och [huru] myckit sölff han haffuer på sådana Summa åther jnfört och leffuereret etc Szå är och wäll santt, som han oss och vnderuist haffwer, ath ther vppe en merckelig Summa Sölff obetaledt ståår, Och huar så i sanning är, kunne wij icke annet seije, vtan at tu må leffuerere honum så myckit han til sådana betalning behöffue kan, Ther rette tig effther Datum vt supra .

Stockholm den 16 Julii.

Till alle fogdar i Finland om värfning af så månge duglige karlar, som fås kunde till knektar, eller sjömän, och deras öfversändande till Sverige, samt om upproret i Småland.

Riks-Registr. I. 1542, fol. 37. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c. 6: 226.

Sådant breff som her effter:uit står, vtgick till alle Fougter i Findland

Wår gunst tilförende etc Szom wij Twenne reser Mons tig scrifftheligen tilbudit haffue, attu och flere wåre Fougter ther j Findland, för mongehonde sielsinde legligheter skuld, som nu förhonden äre, skulle vtan all försumelse wara förtenckte vdij, att taga vtij wåre tieniste alt thet folck, både ryttere, knecter och siöfaritt folck, som i öffuerkomme kunde etc Så forsee wij oss, attu och flere wåre Fougther, sådana wåre bud och befalning troligen och fliteligen effterkommit haffue, Och opå thet tu eigentlig någen grund och beskedh wette må, hwad orsaker oss ther till beuege, [atu]j oss medt mere folck, ryttere och knechter forsterckie moste, dher[före] wele wij icke dölie för tig

[Ti]ll thett första, haffuer nu j Sommer en föruunnende tiuffue och forrädere hoop sig vdj Smålandt tilsammens slagit och församblat, mörtt och slagitt någre wåre Fougther, som är Nils Larsson, Arffuedt Wesgöte och flere gode karler, Röffuet och skinnet Smålendzske Mons Persson iffrå Gull, Sölff, peninger, clädher, boo, bohag, medt så mygin lösörer han åtte, Jtem haffue Brandskatted Her Ture Trolles gårdh, och bedriffue än nu alle the Förrädere stycker, the man vptenckie kunne, Szå förnimme wij och att then gamble och vmilde Konung Christierns barn och theris förwanter, Same-

lunde Bärent van Målen, haffue och theris forretlige stemplan jnne hoss samme skogztiuffuer, medt en hoop forretlige personer, huicke genom falske förtröstninger reethe och skynde thom till alt vbestond, Och är Konge herede, Wissefierda, Toorsås och några sockner ther j Skogzbygden gongne them tilhonde, Pfaltzgraffuen och Konung Christierns erffuinger prachtizere än nu både her jnrigis och vtan rikis vpå oss och thetta Rike alt ondt som for:uit står, Så stå wij än nu aldelis vfördragne medt the Lubske och Städerne, Och är dagen eller fridestandett vte nu vm Bartollomej nestkommendis, Så atuj för sådana orsaker skuld förursakede äre, att försterckie oss medt all then magt, till hest och foot, som wij affstedt komma kunne, så och medt siöfarit folck, Hwarföre är än nu wår wilie och alffuarlige befalning, attu vtan all försumelse eller fortug wilt försambla alle the vnge dugelige karler, (: och synnerlige them wij kunne någett wara belathne medt :) som tu öffuerkomma kant, hwad heller the finnes ther j Vlffzby, eller på landzbygden, Samelunde alle the gode Styremän, båsmän oc annet dugeligit folk, som tu bespörie kant, huicke båtzmen och the andre, som för landzknechter eller bådzfolck wele tiene, må tu medt en wijss karll oförsumel[igen s]kynde them hijtt vttöffuer, Jcke achtendis ath tilförende ha[ffuer] warit scriffuitt och befaledt, atj sådana nyes antagne [landt]zknechter ther hoss eder beholle skulle, Och må tu wäl giffue them något på honden och scriffuet jn j thin Räkenskap, Ther tu tig effter rette will, och jngen försumelse tagendis her före .

Samelunde är wår wilie, at tu hemeligen beholler thenne sak, vm thet Smålendzske vproor, jnne hoss tig, icke latendis menige man her vm någett fö[r]stå, Vtan tu må heller giffua slik vrsak före, atuj haffue giffuit en hel hoop aff wårt Tyske krigzfolck orloff aff landett, och wele åther

tage swenst och finst krigzfolck j staden igen, och så gärne, och än heller vnderholle thom, som thett fremende krigzfolck, Datum vt supra

Stockholm den 17 Julii.

Till Abraham Eriksson (Leijonhufvud) och Axel Eriksson (Bielke) om deras förhandlingar med menige man i Östergötland, om förfarandet med åtskillige mördare, och om hr Måns Johanssons och Jöran Erikssons uppdrag i Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 37 v.

Till Abraham Ericksson och Axell Ericksson
Datum Stocholm 17 Julij Anno etc 1545 [ↄ: 1542]

Wår gunst etc Wij haffwe förstådt aff edhers scriffuelse Abraham och Axell, ati på wåre wegna haffue handlet medt then menige man j Östergötlandt, och latidt forkunna för them wårtt öpne Mandatz breff etc Och at the edher ther opå gode swar giffuit, och sig medt hond och mund till all troskap, hulskap och manskap emot oss forplicted haffua etc, Szå behager oss sådana theris lyffthe och tilsage wäll, giffue Gud ath the medt gerningerne så wäll som orden sådant holla och effterfölie wilde .

Ytterligere som j och giffue tilkenne, vm then Jonn Lassesson j Swärtinge, som vdj Jöns Mörckz död mest haffuer wollende waritt, och flere aff thet selskap, atj haffue hafft them for rette, och satt en heel nempd bönder medt vdj retten, och att the alle haffua sagt honum, och alle the medt honum i flock wåre, iffrå halssen, ändoch atj haffua (: för några orsaker [sku]ld, och synnerligen, effter han wår Rettere wijdh Alffuas[tra] war :) forlent honum liffuit, till tess j finge wår scriffuelse ther vm, hwad j vdj saken göre skole etc Szå kunne wij icke annat swara ther till, vtan effter samme

selskap honum fattig karll, vtan all redelig vrsak, så jemmerligen vmbringett haffue, att the och så wäll måge stå theris rett igen, Och the som icke alztingis så högt skyllige wåre, thom motte wäll effterlatidt bliffua, att löse theris hals för ett stycke penninger, Doch hwar eder icke synes (: för thet buller skuld, som nu j Smålandh förhonden är :) rådh wara, att latha strax rette them ther nidre, dhå må tu skynde them, medt wisse karler wälförwarede hijtt vp till oss, att the jngelunde vndkomme, kunne wij än dhå wijdere effther legligheten betenckie oss i saken,

Szom j och begäre wette, vm Her Mons Johanson och Jörenn Ericksson skole draga jn ått Småland, att tinge medt almogen, Och hwar så skee skulle, att the motte dhå bekomma wårtt breff till menige man etc Ther på giffue wij eder tilkenne, att wij alrede snartt för Fiorton dagar seden, eller lengere haffua scriffuit Her Måns och Jörgen Ericksson ther vm till, Försee wij oss, att the lenge seden haffue fått wåre breff, och alrede schole wara dragne titt jn, kunde the ellies någen frucht skaffa, dhå såge wij thet gerne, Datum vt supra

Stockholm den 18 Julii.

Till åtskillige fogdar i Uplanden att uppbåda det rusttjenstskyldiga frälset, att detta måtte inom åtta dagar samlas i Arboga, för att sedan draga ned till Vadstena.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 38 v.

Sådana breff, som her effter:uit står screffz till tesse effter:ne Kon:ge M:tz Fougther Lasse Larsson, Rasmus Klott, Fogden j Trögd, Fogten på Södersiden wijdh Stocholm Bencht Krabbe, Samelunde på thenne Norresiden Seffuerin Juthe, Bencht Muremestere j Sichtuna, Her Sten Erickssons Fogte, Nils Scriffuere, Datum Stocholm 18 Julij Anno etc 1542

Wår gunst tilförende etc Szom tu wäll hört- och förnummit haffuer Lasse Larsson, ath j Smålandh en hoop skogztiuffuer förhonden äre, the ther monge forredere stycker och store skalckheter bedriffua, och forstercke sig dag frå dag, Hwarföre haffue wij och the godemen aff wårtt rådt, som her tilstäde äre, beslutidt och samtyckt, ath Adelen vtöffuer menige rikit skall vförsumeligen rusta sich, med all then macht, the kunne aff stedt komma, Och jnnan nestkommendis Wårfrue dag dyre, aff altt vpland och Wesmanneland, mötis vdj Wastena, Huarföre biude wij tig, attu oförsumeligen gör bud eller latha scriffua till så monge Frelsis män och Frelsis qvinner, som vdj titt fögderij byggie och boo, Samelunde och Axell Andersson och Fru Anna på Aspenäss, seijendis thom alffuarligen på wåre wägna till, att the ruste sig, eller theris folck, med lette harnsk, som är kräffuit, rygflankert, skörtt, kortte glaffuen, eller kneffuel spiutt, somme ther hoss siutrör, och somme wippeboger, Dragendis strax och först till Arboga, ther alle

tesse vplenninger jnnen Sex eller 8 dager mötis och forsambles schole, Och att the alle tilsamens drage sedenn genest genom Närike, och så jn till Wastena, jnnen Wårfrue dag dyre nestkommendis, som for:uit står, Tesse ärender tu genom natt och dag fordra och bestella wilt, thett är wår alffuarlige wilie och befalning, Och må tu biude thom alffuarligen till, att ingen aff thom, vtan laglig förfald, sitter stille till thenne rese, så frampt the wele göre theris frelse fyllest, och vnduike wåre ogunste, Datum vt supra

Stockholm den 18 Julii.

Till frälsemännen i Finland att sammanträda på lämpliga tider och platser, för att få del af ett konungens mandat.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 39. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c. 6: 231.

Till menige Frelsett vdj Findtlandt Datum Stocholm 18 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Schole j wetta godemen, ath wij för edert egitt [och] then menige landzendens Findlandz beste, nytte och wälfartz skulld, haffue latidt scriffua menige frelsitt till j then landzenden någre wåre meninger och beswäringer, vdj ett öpett breff, huickit breff eller Mandat wij eder her hoss forseglet tilhonde sende, ther vdj worde j vtan twill wår mening wäll fornimmendis, Är forthenskuld wår wilie och begären, atj vtan all försumelse wele forscriffua till Åbo, eller på någen annen beleglig tijdt och platz, alt frelsitt, som boo vdj Åboo Länn, Kumagårdz länn, Rasaborgz länn och Tauastehuss Länn, Latendis forkunna för them samme wårtt breff, Och atj oförsumeligen wele wette oss (: effter samme breffz lydelse :) swar och beskedh igen, Och effter icke wäll legliget är, att frelsett, som j Wijborgz länn byggie och boo, för then longe wäg skuld, kunne alle

komma titt nid till eder, Dherföre haffue wij nu scriffuit Nils Grabbe till, at han thom någerstedz ther j Wijborgz Lånn forsambla skall, och lata förkunna for them ett lige sligt breff, thett wij honum och så nu tilhonde sent haffua, Må j forthenskuld haffua edert bud vp till honum, Så atj alle samfellelige måge wette oss ther ett swar opå, Datum vt supra

Stockholm den 18 Julii.

Till ståthållaren på Viborg, Nils Grabbe, om sammankallande af frälsemännen i länet, för att delgifva dem konungens här efterföljande mandat.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 39 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c., 6: 232.

Till Nils Grabbe Datum Stocholm 18 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Schall tu wette Nils, Atuj haffue scriffuit menige Frelsitt j Findland ett öpett breff till, och sendt samme breff till Biörn Clauesson, och nogre flere godemen, medt befalning, at the menige Frelsit, på beleglig tijdt och städh, aff alt Findland, så när som aff Wijborgz Lånn, forsambla schole, Latendis forkunna for them same wårt breff, Och effter frelsitt, som ther j Wijborgz lånn byggie och boo, för then longe wäg skuld, vlegligit wara will, at komma nid till Åboo eller annerstedz, Dherföre sende wij tig och her hoss föruarett ett like sligt öpett breff, som wij the andre godemen tilscriffuit haffua, Må tu forthenskuld förscriffua frelsitt ther j Wijborgz Lånn oförsumeligen tilsamens, och latha thom höre och rådslå på samme breff, och seden dele theris rådh [medt] andre godemen, som Biörn Claueson handler medt, på thet atuj kunne få ifrå them alle ett samentlig och endrechtigt råd och beskedh, Datum vt supra

Stockholm den 18 Julii.

Öppet mandat till ridderskapet och adeln i Finland om Ryssarnes upprepade infall öfver gränsen, med rof, mord och brand, samt om försvarsåtgärder deremot.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 39 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c. 6: 229.

Ett öpett breff Till menige Ridderskapet och Frelsitt vdj Findland, Datum Stocholm 18 Julij An:o 42,

Wij Gustaff etc Tilbiude eder, oss elskelige trogne Men wåre rådh och vndersåther, menige ridderskapet och frelsett, som byggie och boo vtöffuer alt Findlandh, Wår gunst och nåde tilförende, szom edher Käre godemen vtan twill wäll witterligit är, hurulunde wåre granner eller Nåboor the Rysser, titt och offte, så wäll vdj tesse fridlige anstandz tijder, som tilförende, Och synnerligen nu j höstes nest forlidin, medt roff, mord och brandh, wåre fattige vndersåter her jn på then finske grentz ganske stortt öffuerwold, vchristeligen och vtilbörligen giordt och beuist haffwer, Så att wåre Vndersåther dyrffues her nest, för sådana the Ryssers ochristelige handlinger skuld, huarcken byggie eller boo ther wijdh Grenssen, eder sielffue, oss, och menige rikit till en dråpelig skada och forderff, och huar man lenge städer sådant till, dhå kommer Grenssen snart mit jn vdj Findland, Och effter sådana legligheter förundrar oss icke lithet, atj godemen, menige Ridderskapet j then landzenden icke lathe eder thenne wichtige och farlige sak någett hardere och fliteligere til hiertedt gå, än nu skeer, Och synnerligen effter thenne sak icke alleneste drabber oss opå, vtan och menige frelsitt och ridderskapet i then landzende, Hade wij forthenskuld förmodet, atj godemen och så någett yttermere ther vm bewäge

och berådslå, huru man j thenn sak best handle skulle, eller j hurudane motte fienderne (: hwar the något wijdere jnfall och fientlig angrip j then landzenden göre wilde :) motstond, affbruck och niderlag skee kunde, Ther höre wij huarcken enn eller annen haffwe någen åhuge, bewog eller rådslag vm, vtan alle sittie ther stille till och lithe jn opå oss, lige som thet wordede jnthet mere, eller och att wij [wiste?] alle legligheter och vmbstendigheter j thenn landzenden, Jcke äre j godemen heller så flitige, atj lathe haffue någen acht eller tilsyn jn på grenserne, Endoch ath vdj sådana farlige tijder borde jw eder först, som nämest sittie elden, och haffue något aff edert folck wijd grenserne, Och hwar så behöffdis sielffue tilhielpe, ath affuerije eders egin schada och forderff, Thet är doch jnthet skedt til thenne dag, Hwarföre är än nu wår wilie och nådige begären, ati godemen alle, och hwar besynnerligen för sig, wele doch annerlunde tage eder saken före j then måtten, rådslåendis medt hwar annen, och beuägendis j hurudane motte alle saker medt samme rysser företagis skulle, Och syntis oss icke onyttigt wara, seden sådana rådzslag och bewogh eder emellom skedt wåre, atj wilde skicke hijtt vtöffuer till oss Tre eller Fyre godemen the förstondigeste ibland eder, som same Ryske handlinger medt oss och flere godemen aff wårt rådt, som her tilstäde äre, bewäge, rådslå och seden beslute kunne, huru alle saker j thenn motten best och opå thett bestendeligiste företagis och handles kunne, giffuendis oss och bestondelige tilkenne, medt for:ne godemen, som i hijtt skicke, huru monge wälrustede hester och dugelige karler atj kunde vdj anliggiende nöd affsted komma, både aff cronones Länn och menige finske frelsett, och thet medt clare beskedelige register, Och atj godemen wele (: huar edher så synes att behöffues will :) lathe några aff edre karler komma jn mott Grenszen, huicke ther samfelt medt wårtt folck

kunne achte och see på wåre fatige Vndersåters, edert egett och menige Rigisins nytte och wälfartt, Ther j godemen eder effter rette wele, eder Gud befalendis Datum vt supra,

Stockholm den 19 Julii.

Till Peder Larsson, fogde i Gestrikland och Helsingland, om upproret i Småland, värfning af krigsfolk, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 40 v.

Till Peder Larsson Fougte vdj Helsingeland och Gestringeland, Datum Stocholm 19 Julij Anno etc [1542]

Wår gunst etc Schall tu wette Pedher, ath nidre j Smålandh haffue en hoop skogztiuffuer sig församblat, mört och slagitt några wåre Fougter, bedriffua ther än nu myckin skalckhett och forrederij etc Hwarföre biude wij tich strengeligen, och wijd thin tro tieniste, attu på thenne tijdt icke strenger för hart medt almogen j then landzenden, anthen effter stoor sakõre, eller elliest, vtan i alle motte handler lempeligen och wäll medt them, så att wij en weluillig och trogen almoge beholle måge, så lenge man fornimmer hwartt thetta spill heden will, Doch må tu haffua thenne same sak vm the skogxtiuffuer, vpå thet aller hemeligeste jnne medt tig, vppå thet almogen icke tenckie skole, ath man haffuer någen stor fructan eller fare för samme skogztiuffuer, Och effter thenne for:ne och flere slike legligheter på färde äre, haffue wij fast behoff ath lathe tage altt thett folck j wår tieniste, som wij öffuerkomma kunne, Hwarföre vm tu några gode dugelige vnge karler ther j landet öffuerkomma kan, som lust och wilie haffwe ath tiene oss för Landzknechter, Och synnerligen the ther något skiute kunne, medt röör, halffue haker eller armborst, thom må

tu aname vdj tienisten, och giffue thom En marc Twå eller Tre vpå honden, Skyndendis them seden oförsumeligen hijt til Stocholm, Wele wij dhå wijdere latha förhandle medt thom vm theris besoldung, och latha holle them lige som andre wåre landzknechter och krigzfolck vnderholdne bliffue, huickit tu them tilseije och förholle må, Wåre ther vtt medt siösiden eller j Geffle någre gode båtzmen tilbekommendis, them må tu och skaffe oss vtij tienisten, Tesse ärender tu jngelunde forsume wilt, Ther ligger oss macht vpå, Och effther tu sådana folck, vpå wåre wägna anamer j tiänisten, må tu wäll giffue almogen slige vrsaker j then motten före, atuj haffue giffuit en heel hoop aff wårtt Tyske krigzfolck förloff ath draga aff landett, och wele åther lathe tage Suenst krigzfolck i staden igen, och vnderholla så gerne (: och än heller wåre egne infödde :) som fremmende krigzfolck

År och wår alffuarlige wilie och befalning Peder, attu oförsumeligen skynder wåre Suenske landzknechter, som i fiord Sommer på wåre Galeer wåre, Och wij j höstes till tig forscriffua lothe, hijt till Stocholm, Ther tu tig aldelis effter rette wilt, Datum vt supra

Stockholm den 22 Julii.

Till Peder Brahe och Arvid Trolle om mönstring med knektarne, desses aflöning i rättan tid och förbättring deri.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 41.

Till Peder Brade och Arffwedt Trolle, Datum Stocholm 22 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Wij haffue fått edérs scriffuelse Pedher och Arffuedt, vdj huicke j giffue oss tilkenne, atj haffue mustredt och affbetaledt the knechter j Östergötlandt, j alle Stederne ther the liggie, Och att knech-

terne stå ther fast effter, atuj theris besolding forbettre wele, hwar the på någett tug draga schole etc Her vpå till thet förste giffue wij eder så för swar, Att oss endels forundrar, atj icke lenge seden haffue hafft knechterne vdj en hop, vtan latha thom än nu (: effter slike legligheter som på ferde äre :) bliffue så åtskilde, liggiendis i Stederne, Må j än nu wara förtenckte vdj att ryckie folcket tilsamens, ther ligger macht opå, Men så myckit then annen artichel belanger, vm then forbetring på knechternes besolding etc Må j wäll giffue thom then fortröstning, att när wij them på någett merckeligitt tug eller och emot wåre fiender fornöden haffue, och the sich weluilleligen, troligen och manligen wele bruke lathe, wele wij dhå lathe finne oss willige, till att forbätre theris besolding, effther tilbörlighett, så att the oss vdj ingen motte skole haffwa att beskylde, wij haffue och så scriffuit Sixt van Mönichen och Hendrick van Sijga ther vm till, och sende eder breffued tilhonde, thet j thom öffuerantworde måge, Szom i och beröre, atj befructe hwar knechterne komma på tuget, och theris månedz besolding icke stedtze förhonden är, att man dhå föge medt thom vtretta kan etc Szå kunne wij inthet annett sware ther till, vtan huar the än icke så proppert måned iffrå månedt kunde för then longe wäg skuld, som pen:rne föres skole, bliffua bethalede som wij thet gerne såge, Skulde the medt rette icke än dhå bliffue oss vwillige, thet wåre och så twertt emott theris eed och artichels breff, thet j thom wäll föreholle måge, när j aff them sådana swencker höre eller förnimme, dog licheuell wele wij wara fortenckte vdj, att skynde pen:r nog nidh, effther edher, så atj vdj then motten, nest Gudtz hielp, ingen breck eller mangell haffua skole, Och är förthenskuld än nu wår wilie och begären, atj wele lathe bethala knechterne måned iffrå månedt, eller och till thet lengzste hwar annen månedt, Tuiler oss jnthet,

att the giffue sig och ther medt wäll till frijdz, hwar j elliest kunne handle rett och beskedeligt medt thom, J wele och så, hwad j handle eller tage eder före, vdj sådana saker, haffue the andre godemen wårt Råd, Jtem Jacob Bagge, Bothwedt Scriffuere och andre flere medt eder till rådz, på thet att alle saker motte gå tess skickeligere och bettre till, Och atj wele så hemeligen latha haffua acht opå, och holle ther register vtöffuer, när hwar och huru lenge the Tyske knechter ligge frijtt och täre aff gärderne, ther the draga, att man framdelis när thetta buller kan stillet bliffue, åther igen kunde förkorta thom så myckit j theris besolding, som ther opå löpe kan, Ther j eder effter rette wele, Datum vt supra

Stockholm den 24 Julii.

Öppet bref till allmänheten, som kommer att församlas vid Olofsmesso marknad i Skeninge och marknaden i Köping, om att konungen uppdragit åt riksmarsken Lars Siggesson m. fl. att med densamma förhandla om vigtiga ärenden.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 42.

Öpett breff till menige almoge, som vdj Olaffzmesse marckneden vdj Skeninge församblede wåre, Anno etc 42 Datum Stocholm 24 Julij Anno etc 42,

Wij Gustaff etc, Tilbiude eder Oss Elskelige troo Dannemän alle, Köpstadzmen, bönder och menige almoge, som nu vdj Olaffzmesse Marcknaden vdj Skeninge församblede bliffue, Wår gunst och nåde tilförende etc Käre Dannemen wij giffue eder alle gunsteligen tilkenne, effther wåre legligheter på thenne tijdt sig icke så begiffue, ath wij vdj egin persone kunne komma till orde och samtale medt eder, som wij thet gerne giordt hade, effter wij medt monge och åtskillelige rigissens wordende ärender forhindrede äre, Therföre haffue wij nu affer-

diget och befaledt tesse wåre trogne men, råd och tienere Her Lars Siggesson, wår och Rigisins Marsk, Abraham Ericksson, Axell Ericksson och Mons Swensson, at the samfelt medt wår Fougte på Stocholm, Bothwedt Scriffuere, på wåre wägna, och vdj wårtt nampn, medt eder, vm några wärff och ärender, som eder alle, oss och menige Suerigis rike dråpelig och stor macht opå ligger, handle skole, Hwarföre är wår wilie och nådige begärend, atj Dannemän alle wele giffue forbemelte wåre godemen gott hör, och stelle fulkomplige tro och loffue till all then dell, the eder, på wåre wägna, förehollendis och tilseijendis warde, lige som wij vdj egin persone tilstädis wåre, Thet wele wij vdj all gunst och nåde medt eder Dannemen alle och hwar besynnerligen att betencke och forskulle, Befalendis eder Gud, Datum vt supra

Ett lige slicht breff och till Köpingz Marcknadenn

Stockholm den 24 Julii.

Till Abraham Eriksson (Leijonhufvud), Axel Eriksson (Bielke) och Måns Svensson (Somme), om deras förhandlingar med allmogen i Olofsmesso marknad i Skeninge, upproret i Småland och anordnandet af de nedsände trupperne, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 42 v.

Till Abraham Ericksson, Axell Ericksson och Mons Swensson, Datum Stocholm 24 Julij Anno 1545 [:ɔ 1542] .

Wår gunst etc Käre Abraham, Axell och Mons, Effther thet att nu om Oloffzmesse nestkommendis, vdj wår Stad Skäninge En Marcknat holles, ther myckin almoge forsambles plåger etc Hwarföre är wår wilie och begären, atj samfelt medt några flere godemen aff Ade-

len, wele så laga och skicka edre stycker, atj vdj same Marcknat tilstädis äre, Talendis och handlendis medt almogen (: effter tidzens legenhett :) på wåre wägna, thet yterste och beste j kunne, Och på thet j skole och måge haffua någen rettelse, hwad såsom oss och the godemen wårtt råd, som her tilstäde äre, synes nyttigt wara, atj then menige man föreholle skole, Dherföre haffue wij latidt stelle sådana meninger vdj Artichels wijss, och sende eder thom her hoss förwarede tilhonde, Begärendis atj them wäll öffuersee och ransaka wele, Och hwad såsom eder vdj samme artichler eller swar på the formente besuäringer (: effter vmbstenderne på tidens, stadens och personernes wägna :) synes nyttigt, eller förnöden wara will, ath giffue then menige man muntligen före, Dhå må j ther vm wara till rådz medt hwar annan, och skicke eder så thereffther, atj holle bönderne the artickler före, som j kunne tenckie mest tiene kunne, effter som j höre thett låther j Almogen, Och atj sedhen wele giffue oss tilkenne hwad almogen swarer, eller huru the tilsinnes äre, Thetta j jngelunde försume wele, Och på thet i teste bäther höör och anseende måge haffue hoss then menige man, dher j medt handle skulle, sende wij eder ett fulmactzbreff till them alle, lydendis, ath the wele stelle eder fulkommen tro och loffwe, like som wij vdj egin persone tilstäde wore

Till thett sidzste käre godemen, effther j nu wäll kunne besinne, ath i sådana legligheter är daglig kundskap högeligen förnödhen, Förundrar oss icke lithet, att oss ingen kundskap tilbiudes, anthen aff edher eller the andre, som ther nidre äre, Begärendis, atj än nu edher vdj så motte her effther icke försume wele, vtan altidt giffue oss all kundskap vm the Smålenninger clarligen tilkenne, ther wij oss dhå något effter rette och skicke kunne, Och ati godemen så lempe och lage dhe tug, att folcket icke för myckit splites, och ther egenom komme

till niderlag, the skogztiuffuer till itt stort mott, Men, ati haffue eder bud hoss her Göstaff och the andre, Förwetendis edher, hwar sådane folck aff alle sijdher måge och kunne legligeste komme tilhope, och ware the tiuffue starcke nog, Och ati än nu wele wara fortenckte, att forsterckie edher medt alt thet folck j kunne bekomme, både aff Städerne, Sameledis på the berg, och på bygden

Wij sende edher icke thesse forbe:te medtföliende artichler, j then acht och mening tilhonde, atj them ord iffrå ord, för then menige man, så läse eller förkunna skole, som the vdj bokstaffue forfattede äre, vtan på thet atj kunne tage ther vtaff, hwad som edher synes nyttigest wara och tiene kan, att then menige man föreholles skall, Och thet må j bestella medt munnen, och icke latha myckit läse them före, Förty att om än fast så skedde, dhå förstå the liguell neppeligen, hwad som läses, Datum vt supra.

Stockholm den 25 Julii.

Till hr Lars Siggesson (Sparre) och Botvid Skrifvare (Anckar) om förhandlingar med allmogen och upproret i Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 48.

Till Her Larss Siggesson och Bothuedt Scriffuere Datum Stocholm 25 Julij Anno etc 42,

Käre Her Larss och Bothwedt, effther then legligbett, som wij seden j affdroge fornummit haffua, vm then skogxtiuffue hoop j Smålandh, at the sig fast forsterckt haffue, dherföre syntis oss icke orådeligit wara, atj vdj bland annet wele lempeligen och skickeligen holle almogen ther i marckneden före wijdh then mening, Szå att then gamble och vmilde Konung Christierns Arff-

uinger och theris anhang, haffue skicket hijtt jn j Småland en hoop aff theris folck, the ther sig ibland bönderne hemeligen holle och sig forclätt haffua j bonde cläder, huicke thetta spill med en hoop skogxtiuffuer j Smålandh bedriffue och vpueckie thom till all skalckhett och förrädere stycker, menige rikit till all forderff, Dherföre må j godemen begäre, på wåre wägna, ath vm någen aff samme forredtlige partij dhe dannemen hemeligen eller openbarligen förekomma kunne, eller sådane forredere stycker thom jngiffue, ath the sådane forredere hindre eller fånge wele, Hwad the finne på them skall komme bönderne, som them fonge, till sköffling, alene ath sådana oftebe:te forredere bliffue antwordede Kon:ge Ma:tz wår Nådigiste Herris Embetzmen tilhonde, Szå will och Kon:ge Ma:t w: k: Nådigiste Herre och alt menige Ridderskapet i Suerige alffuarligen och troligen, winleggie sig, att nederleggie samme forredere hoop så, ath nest Gudtz hielp, inthet ytterligere vbestond skall ther aff wara ath befructe, Thetta haffuer oss syntz nyttigt wara, att bland annet almogen foreholles motte, Datum vt supra

Stockholm den 25 Julii.

Till Thomas Jönsson, fogde på Åbo slott och i dess län, om öfversändande till Sverige af de tyske knektarne och om åtgärder till besättningarnas förstärkande på slotten i Finland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 43 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c., 6: 233.

Till Thommos Jönsson vpå Åboo Slott, Datum Stocholm 25 Julij Anno etc 42

Wår gunst etc Schall tu wette Tommos, Att för thesse legenheter skuld, som nu på färde äre, Haffue wij latidt scriffua Pether van Hannober, och the andre

Befalningxmen till, att the vtan all forsumelse skole skynde sig hijtt vtöffuer till oss, medt alle wåre Tyske knechter, som nu en tijdt long ther j Findland vdj Borgeläge legat haffwa, Hwarföre biude wij tig, attu finner rådh till att skaffe thom Ett gott skip, eller några gode skutor, ther medt the, vtan farlighett kunne komma hijtt vtöffuer, Samelunde och någen fettalie, så myckit the kunne behielpe sig vtöffuer medt, Och effther wij kalle nu knechterne dhedenn Är förthenskuld wår wilie och begären, (: som wij och scriffue tig till j sijdzstens :), at tu och flere wåre Fougther skole wara fortenckte vdj, att forsterckie eder thet ytterste och beste j kunne, så ath wåre Slott och Fäster jw aldelis wäll bemannede och förwarede bliffua måge, Och måge the godemen aff Adelen ther j Åboo länn, medt någett aff theris folck, så myckit som behöffues will, bliffua ther på Slotthet hoss tig, Och hwar tig så synes för nödhen wara, dhå må tu seije thom ther vm till,

Szamelunde som wij och scriffue tig till, attu och flere wåre Fougter ther j Findland, skulle aname alle the vnge dugelige karle vdj wåre tieniste, som för landzknechter att tiene lust och wilie haffue, Tesligiste och alt thet Siöfarit folck, som j ther vdj Städerne och vtt medt Siösidhen öffuerkomma kunne, Så är än nu wår alffuarlige wilie och befalning, att thet och så vtan försumelse eller skotzmål motte bestelt bliffua, ther ligger oss macht opå, hwad dell tu giffuer thom effther skälighett på honden, dhet må tu settie vdj thin rekenskap, Ther tu tig effter rette må, Datum vt supra,

Stockholm den 25 Julii.

Privilegier för Stralsunds stad.

Afskrift efter originalet i Stralsunds stads-archiv.

Wyr Gustaff vonn gots gnaden, zu Schweden, der Gottenn, vnd Wenden etc Konig, Thuen kundt, Allermenniglich, vnnd Bekennen ganntz offenbar, mit diessem vnserem brieff, das wir aus sonderen gnaden vnd zugenaigten willen, auff vndertenigest ansouchen Bitten, vnd dienstlich wydererpieten, der Erssamen, vnd vorsichtign vnsern besonderen, vnd lieben Nachparen Ernn Burgermeistern, vnnd Radmannen der Stadt Stralsszunde, vnnd iren ingesessenen Burgeren, diesse, hiernachgesezte Priuilegien beij angehaffter Condicion, vnnd vmb das die Gemeyne stadt Stralsszundt, mit sampt iren burgeren, vnnd inwoneren, sich jegen vnns, vnseren Reichen, vnd vntherthanen, hinfuro desto nachparlicher vnnd zuuorlesslicher erhalten muchten, vnnd sollen, in vnsern Reichen, hinfurter zugeniesszen, vnnd zugeprauchen gnediglichst zugelassen, Idoch mit diesszem furobedinglichen annhafft, das furder der Stadt Stralsszundt, zusag, verpflichtunge, vnnd erbietunge nach vnnserer Reiche, Furstentumben, vnd Landen, inwhonere vnd vnderthane, herwydrumb zum Stralsszunde, derogleichen Priuilegien, vnnd freyhayten, sam die nachfolgendes, aussgedruckt, gannzs vnuorfanglichen geniesszen, vnd geprauchen, Auch das wir daselbst, inn vnd durch ire Stadt Stralsszundt bayde zu denn kriegs, vnd friedlichen Zeijten, mit vnnserem kriegsvolck, zu Rhos, vnd zu fous, zu Lande, vnd wasszer, Auch mit geschutzs, ahnn vittalien, vnnd all anderer vnser nodturfft, auch vnnsere vnd vnsere Reiche vnd vnderthanen, mit irer kauffwhar, vnd gueteren, ainen offenen, vnd ganntz vnuorhinderlichen pass, zu durch vnd ab, freij haben, vnd gebrauchen moegenn.

Zum erstenn, das hinfurter, der Stadt zum Stralsszunde ingesessene Burger, vnnd ire dienere, so ire certificirte guetere verhandeln, in vnseren Reichen vom zcollen irer gueter (ausgeschlossen wann sie aus vnnseren Reichen Pferde oder Ochssen ausfhueren wurden) enntfreyet sein sollen, Idoch das herwydrumb aijnn jeder der Stadt Stralsszundt inngessene Burger, beij seynem geschwornen aijdte, darthun, vnnd certificiren soll, das solliche gueter sein aigen, vnd nicht ethwan seiner matzschafft, oder anderer seyhn, beij straff, vnd vorlust derselbtigen guetere.

Zum anderen, das auch der Stadt zum Stralsszunde ingesessene Burgere, hernachmals, inn vnnseren vnd vnnserer Reiche Stedte, zum Stockholm, Kalmaren, Saurkopingen, vnd Abo, mit denn Burgeren freyh kauffslagen muegen, auch in den gemelten, vier, vnseren Stedten, mit der Rytterschaft, vnnd gemeynen Adell, mit dissen nachbeschriebenen pertzelen, vnd kauffwharen, als Golde, sijlber, perlen, Eddelgestein, Rynnge, Gewanndt, Leinwhandt, Krewter, vnd andere derogleichen whare, handelunge phlegen, Idoch das die Burgere zum Stralsszunde hinwydrumb gouthe, auffrichtige, vnnd vnuordorbene whare vnd gouther inn vnnsere Reiche einfhueren sollen, die auch inn irem gleichen vnnd rechten werdt, inn einem byllichen, vnd wolleydlichen kauff geben, desgeleichen auch vnsere vnderthane, mit gar keiner vnnzscimlichen, oder gefarlichen teurunge, nith drucken, noch vbersetzen sollen.

Zum dritten, so wollen auch wir, inn vnnseren Reichen, der Stadt Stralsszundt inngessessenen Burgeren, oder von Irentwegen iren dienern vnd Beuelchhaberen, auff ire gepurliche furderunge, Rechtens allennthalben, gnediglich, vnnd furderlichst, verhelffen, Sie auch inn allen iren billichen sachen, vnnserer Chronen lendlichen bijllicheit nach, mit allenn gnaden vnnd gunsten, nach-

parlich, vnd gnediglich, beschutzen, vnnd befurderen, sie auch, vonn frembder ausslendisscher schulden wegen, inn vnseren Reichen nicht anhalten lassen, wie danne gleichsphals jegen vnsere vnd vnserer Reiche vnderthane zum Stralsszunde, verhalten vnd erzaigtt pleijben soll.

Zum vierdten, wan auch der Stadt Stralsszundt inngesessene Burgere, mit irenn kauffgouteren, daselbst inn obgemelten, vier vnnseren vnnd vnnserer Reiche Stedte annkomen, wann sie dreytage fayll gehapt, vnnd ob es enen also gelegenn das sie alssdan ganntzs vnbehijnndert, mit iren gouterenn, (gleichsszam vnsere vnnd vnserer Chronen inwhonere, daselbst zum Stralsszunde, auch thuen moegen) wohin es ehnen beliebt, wijdrumb ablauffen, oder die guetere auffschieffen [ↄ: ausschiffen?] mogen.

Zum funfften, Ob sich etwann der Stadt Stralsszundt inngesessene burger, oder ire dienere, vnd kauffgesellen, ainiger misshandelunge halber, verfreuelen wurde, derselbtige soll nit seynes herengout, sonder sein aigen gouth, oder leib verbrechen, Es soll aber herwijdrumb, von der Stadt Stralsszundt inngesessenen Burgeren, genugssamblich zu Rechte beweijset werden, vnnd certificirt pleijben, das solliche gouter ehnen, als denn heren, vnnd nicht denn dieneren zustehn, alle list betrug, vnd geuarde hindangesatzt, auch das kein kauffknecht, ohne seines hern passbort, vnnd Quitantzen, gethaner Rechenschafft, inn vnsere Reiche sich nit befreijhen noch besetzen soll. Dessgeleichen auch herwijdrumb, das gar nijmandem, von vnseren besessenen oder vnbesessenen vnderthanen, sich daselbst, inn der Stadt Stralsszundt, ohne vnser besijgelte konnigliche passbort, vnd zulassunge, nijder zusetzen, oder zubefreijen, gestadt pleib.

Zum sechsten, ob etwann der Stadt Stralsszunde ingesessenen Burger, schijffbruchlich, ann grunde, oder

lannde getrieben, sodan soll inen, ire auffgefischt, vnd geborgen gout (wue sie es nit selbst bergen konnen), vmb ein zijmblichs berggeldt (darumb se sich mit vnseren Beuelch[h]abern, billicher weijs vergleichen sollen) wijdrumb geuolgt pleyben.

Zum siebenden, wir wollen auch, inn vnseren Reichen, der Stadt Stralsszunde moutwillige vheijnde, vnnd wijderwertige, so ann ordenntlichen Rechten sich nicht wolten begnugen lassen, innen zum verdriess, wissentlich nicht auffenthalten noch gedulden lassenn.

Zum achten wollen wir auch, vonn wegen der Jenigen, so inn vnnseren Reichen zu Schweden tods versterben, derselbtigen gouther, (so fer[n] wir von vnserent, vnd vnserer chronen gerechtigkeit wegen) als wue inn jares frist, durch die freunde, die nachgelassene goutere, nicht eruordert wurden, desgeleichenn auch propter Crimen lese maiestatis, noch sonstent jmanndt, zu dennselbigen gouteren keine Rechtliche anforderunge, noch zuspruche hetten, denn Rechten erben, ganntzs vnbehindert volgen lassen.

Alle vnnd jede diessze hiebeuor, klar ausgedruckte clausulen, puncten, vnd articulen, zusagen, vnnd vorsprechen Wijr Gustaff, zu Schweden etc Konig, von vnns vnnsere junge herschaffte, Prinntzen vnd nachkommen, denn genanten vom Stralsszunde, irenn ingesessenen burgeren, ganntzs, stedt, vhest, vnd vnvorbruchentlich, vnd vnwiderruffentlich zuhalten, jdoch so lange auch, mit diesser condicion, vnd furobedinglicher annhafft, das vnnser Reich, Furstentumben, vnd lannden ingesessene vnderthane, vnnd inwhonere daselbst, zum Stralsszunde, herwijdrumb so vil, vnnd derogleichen, priuilegien gunst, vnnd furderniss, sam die von vns, hiezuuor, von Articulen zu Articulen, klarlich limitiret seyndt werden, auch vermuege, vnd innhalt, ires vbergegebenen Reuerssall briefs, und sunnst was darinnen, im buchstaben be-

rurt, ganntzs vnbehindert in irer stadt zugeniessen, vnd zugeprauchen, furter haben sollen, auch das die vom Stralsszunde, hinfuro, mit vnns, vnseren jungen herschafften, Prijnntzen, vnnd Reichen, goute whare nachparschafft, frieden vnd freundschaft halten sollen vnd wollen, vnns vnsern jungen Herschaften, prijnntzen vnd nachkommen, bayde zu denn kriegs, vnnd fridlichen Zeijten (so fer[n] ehs wider die Stadt Stralsszundt irenn lanndtzfursten vnnd obrickait nicht sey) inn vnnd durch ire Stadt Stralsszundt, einen gantzen, vnuorhinderlichen Pass, zu Wasser, vnnd zu Lannde mit Reutheren, Knechten, Artalareij, victualien, vnnd al anderer zufelliger nodturfft, auch vnns, vnseren, vnd vnseren Reichs vnderthane, mit allerleij iren kauffgouteren, vnd whare, zu, durch, vnd ab, freij gestadten vnnd gonnen sollen, vnns noch vnseren jungen herschafften, vnd Reichen, gar keyne wijderwertigkeit erzeijgen, wedder vnserer, noch der chronen zu Schweden, enntsagte, vnd vnentsagte vheijnde vnnd wijderwartige, wissentlich haussen noch auffennthalten, inen auch gar keine vnderschlaijff, furoschub, Radt, hulffe, noch furdernuss, wedder heymlichen noch offenbar nicht laijsten, Besonder vnser, vnd vnser jungen herschafften, Prijntzen, vnd Reichen, wolphart, gedeijh, frieden, vnd bestes ganntzs nachparlich, vnnd traulich maynen, thonnde vnd befurderen sollen, vnd wollen, als auch wijr dero vom Stralsszunde inngesessene Burger, vnd gemeyne Stadt hinwijdrumb gerne gefurdert sehen, vnnd sie auch gnediglich gerne maijnen, vnd wilfarn wollen, idoch das wir, vnde vnser Chron, hiemit ahnn vnseren, von Godt vorlihenen, koniglichen Freijhaijten, Regalien vnd Rechten nicht prejudiciret bleyben, Ahne alle geuerde, zu wharer vrkundt, haben wir vnser koning:e secreth vnten an dissen vnseren konnig:m Brieff wissentlich anhangen lassen, Gegeben auff vnserem konnig:n Schloss Stockholm, am tage Ja-

cobi des heijligen Apostels, im Tausennt Funffhundert vnd zwei vnd Viertziegesten Jare.

På sista sidan: Minuta der veraunderten schwedischen priuilegien datum Anno etc XLIJ am tage Jacobi Apostels.

Stockholm den 26 Julii.

Till hr Gustaf Olsson (Stenbock) om hans och Severin Kiils tåg emot de upproriske i Småland, och om åtskilliga andra ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 44.

Till Her Gustaff Olsson Datum Stocholm 26 Julij Anno etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Göstaff, Wij haffwe vndfongitt Twenne edhers scriffuelser, Then förste medt Dato then 9 Julij på Brunolffzboda etc Och förnummit the tidender, som j oss vdj samme scriffuelse forstendige, medt wijdere jnneholdh etc Och synnerligen atj medt Sextije hester och Tije Rother knechter wille draga jn j Smålandh, och huar j eder medt the störste härede Wesbo, Sönnerbo och Ösboo forwette kunne, atj dhå wele giffue eder j mangling medt the skogztiuffuer, Tesligiste andre ärender, vm then Skatlegning, Lagmandz gestning, Quittencier, Hendrick Pedersons rekenskap, Then vnderuisning huru man motte probere, ath tienden bliffue rettelige vtgiord, etc Then vsålde tiende, som nu är wijdh kyrckierne, och till thet sijdzste vm tienden på the Twenne Canoniers wägna, som salige Mester Erick och Her Erick j Wårfrugården haffue hafft etc Vm alle thesse werff Käre Her Göstaff, Effther wij nu fast beladde äre medt många och åtskillelige inlendzske och vtlendzske gescheffter, Är wår wilie, Ati wele ansee thetta swinde werdzlop, och ther effther laga och lempe then execution eller vtrettelse på thesse för:de

articlers wägna, som än nu hoss oss vbeantwordet äre, eller och hwar eder så synes, haffue på thenne tijd ther medt ett stillestandt, Käre Her Göstaff, hwad thet andre edert och Söffuerin Kijls breff, oss aff Wernemo tilscriffuit, belanger, kunne wij wäll formerckie eders och Söffuerins gode acht och mening, Szå ändoch the for:ne Trij store härede haffue loffuedt och suoritt, ath wele holle thet hulskap och manskap troligen och manneligen, som the oss loffuedt och tilsagt haffue, wett man doch icke till fyllest hwad man j så motte (: medt sächerhett :) sig ther till förlåte kan, Och synnerligen effther saken är så vbetenckt aff the godemen j Östergötland företagne, Effter thet fotfolck, som the vtskicket haffue till eder, än nu icke kompne äre, vtan att samme folck så forsplijt är, och draga rotthewijs, medt huilckit anslag the fast assa för the skogztiuffuer, och ther Gud förbiude, the så åtskilde komma till någett niderlagh, Motte tileffuentyrs them, som nu stille sittie, giffues och wexe tess större modt, och så bliffue kunnigt hwadt theris rette grund wåre, Och effther thet Käre Her Göstaff och Söffuerin j äre myckit förswage mott sadana tiuffue hoop, som sig dagelige forstercke, Och j icke vtan stoor fara sådant tug företage kunne, Haffue wij för:uit att hele Ridderskapett j Rikit, medt knechter, och all annen hielp, hwad man affsted komma kan, ath the oförsumeligen forsambles, och på thet seneste jnnan nestkommendis Wårfru dagh Assumptionis äre vdj Östergötlandt j Wastena och Linköpung både Östgöterne, Vplenningerne och the aff Södermanneland, Men the aff Westergötlandt haffue wij latidt forscriffua, ath the vdj Jeneköpung, jnnen then försagde tijdt och så ware skole, Och dhå skall kundskap them emellem idkelige affrettedt och scriffuen bliffua, Och att hopen bliffuer så forsterckt och föröckt, att vm någett wijdere bestond (: som then andre eders scriffuelse berörer :) effther thetta swinde

och farlige werdzlop kunne wara hoss the skogztiuffuer, ath wår hoop kunne dhå ware mechtig nog, nest Gudz hielp, att angripe och niderlegge samme forredelige prachtiske hoop, Hwarföre Käre Her Göstaff och Söffuerin, synes oss och tesse godemen wårtt rådh her tilstedis äre, gott och rådeligit wara, ath vm j icke äre alrede åstedh dragne, och j ingen legligere eller sächrere platz wette, att berame till och vnderholle eder tilsamen, vdj midler tijdt, atj dhå heller förföge eder, medt thenn hoop j hoss edher haffue, till Jeneköpung, än att edher någen fara wederfaris motte, Forbidendis ther then for:ne krigzmacht aff Westergötlandt, och seden medt kundskap och godh förwitskap komme så till hopa medt Vplenninger och Östgöter, på thet atj kunne, nest Gudz hielp, medt wellige handt bestå fienderne ee hwad hinderlist på ferde wara kunde, Och är oss endels vnderligit, Käre Her Göstaff, atj så farligen och hastigt (: effter j icke stärckere wåre, än wij nu fornimme :) haffue giffuit eder på thet twg, icke ihugkommendis at sådan almoge är vbestendig att lithe opå, dherföre måtte man jw dher till tencke, ath haffue en wellig hoop, dher medt man, nest Gudtz hielp, bestå kan, och icke settie saken och sine fiender for ringe, ath wij legge nogen blåthning eller försåge någhen hoop, vtan ath wij bestå måge, medt tilsamenfögd hielp och krigzmacht, ee hwadt på färde kommer, helst förty, som j och wäll wette, ath wij stå ännu aldeles vfördragne medt the Lubske och the andre städerne och samme frijdstand fast jler till ende, Desligeste Berent von Mhelen kan och tileffuentyrs någett prachtizere medt samme bönder till wijdere vbestond, thet oss så endels vnderuist är, huatt ther vm sant är wette wij icke, Thesse leglígheter och andre slike Käre Her Göstaff j och så bewäge och besinne wele, Datum vt supra .

Stockholm den 27 Julii.

Till alle upländske städer om utrustande af manskap för att underkufva de upproriske i Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 45 v.

Till alle vplendtzske Städer vm folck, Datum Stocholm 27 Julij Anno etc 1545 [ɔ: 1542]

Wår gunst tilforende etc Szom j dannemän vtan twill wäll hörtt och fornummit haffue, hurulunde nidre j Smålandh en hoop skogztiuffuer sig till samens slagit och församblat, the ther något buller och obestond företagit haffue, huicke ännu dageligen sig forsterckie, Och haffue wij nyligen fått tiender och kundskaper, att till samme tiuffue hoop några forrätlige personer jnkompne äre, Som then gamble och vmilde Konung Christierns barn och theris anhang hemeligen tit jn skickat haffue, huicke medt falske fortröstninger egge och vpwecke samme skogztiuffuer till alt vbestond, och stå ther alffuarligen effther, att samme then vmilde Konung Christierns barn och erffuinger motte komma till thetta rike igen etc Och förthenskuld nödgas wij och menige Ridderskapett, med all macht oförsumeligen att skicke oss ther emott, och drage titt nid j landett, emott forbe:te forretlige selskap, på thet at wij them niderleggie kunne, och hielpe att affwärie sådana Rikisens, edhers och alles wåres ewige skada och forderff, Hwarföre är wår wilie och begären, atj dannemän, vtan all förvsumelse, eller skotzmåll, wele vndsettie oss, ther aff eder Köpstadt, på någen ringe tijdt, medt the meste vnge och dugelige Borgere, Köpswenner, Borgere, drenger eller båsmän, som ther stå till att bekomma, skaffendis them gode röör, halffue haker, Stålboger, eller andre wärier, Latendis thom strax följe her wår tro Man och rådt Her Larss Siggesson

nidh att Östergötlandt, Och atj wele försörge samme folck medt en månedtz vnderholding, Och lathe them medt thet aller förste, och vtan all förhaling, jnnen 8 eller 10 dager, komma hijtt till wår Stadt Stocholm, Therföre j jngen forsumelse eller jnsager haffwe wele, wijdt wår ogunste, Datum vt supra

Stockholm den 27 Julii.

Till Abraham Eriksson (Leijonhufvud) och Axel Eriksson (Bielke) om uproret i Småland, underrättelser och föreskrifter.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 45 v.

Till Abraham Ericksson, och Axell Ericksson, Datum Stocholm 27 Julij Anno etc 1545 [ɔ: 1542],

Wår gunst etc Wij giffwe eder tilkenne Käre Abraham och Axell, ath wij finge nu nyligen breff och bud iffrå wår tro Man och Rådt Her Göstaff Olsson och Söffuerin Kijl, aff huicke wij formerckie, att then tiuffue hoop j Smålandh sig fast forstercker, och skole wijdt thetta pass ware Twsende starcke, haffue brandskattedt Her Ture Trolles och flere godemendz gårder, och forsterckie sig än nu dageligen ee mer och mer, Och Her Gustaff är nu, som j wette titt jn dragen, medt en ringe hoop, icke mere än 10 roter knechte och lx hester, Så fruchter oss forthenskuld, som och j sanning, att han icke är then tiuffue hoop starck nog, Beclager Her Gustaff sig och, att thet folck, som j godemen ther aff Östergötlandt vtgiort haffwe, äre icke till honum kompne, haffuer han icke heller någen kundskap aff them bekommit, wett icke heller hwartt the bleffne äre, kunne wij icke annet tenckie, än att the löpe hwar för sig åt splitte eller rotteuiss ther x eller xij, Och förundrar oss forthenskuld icke lithet, huru eller medt hwadt beskedh

eller befalning j thom vtskicket haffue, effter ther höris huarken ett eller annett aff them, icke heller scriffue j oss några kundskaper eller tidender till, huru alle legligheter sig begiffua, Endoch wij vdj sunderhett medt munnen nogsampt befalte tig Axell, när tu skildis iffrå oss, attu thet jngelunde forsume skulle, Och effter wårtt folck icke alle äre vdj en hoop hoss Her Gustaff, synes oss icke heller rådeligit wara, att han eller the andre, giffue sig vdj någen mangling medt fienderne för än the yttermere kunne forstärckte bliffua, Dherföre haffue wij nu scriffuett Her Gustaff till, att han sig entholle skall, medt then ringe hoop, som hoss honum äre, på någen leglig och sächer platz, ther han kan tryg och säker wara, till tessz han yttermere kunde forsterckt bliffua, eller och hwar sådana sächer platz ther icke finnes kunde, att han dhå heller ryckte hijtt vp till Jeneköpung, Och synnerligen effter man tileffuentyrs haffuer icke stort att förlatha sig på almogen, ee hwat the vtloffue, medt minne the såge att öffuermachten förhonden wåre, Och effter j wäll tenckie kunne, hwar Gud förbiude, samme forredere partij icke medt thet första bliffuer niderlagt, motte ther aff förorsake sig ett wijdere obestond, som siden icke letteligen stode till att vtslucke eller fordempe, Och forthenskuld haffue wij, och the godemen wårtt Råd, som tilstädis äre, så vtöffuer eens waritt och beslutidt, att then menige Adell vtöffuer hele Rigit, medt all thenn macht, till hest och fott, som the affsted komma kunne, vtan all forsumelse eller fortug sig hasteligen tilrede göre schole, och försambles på en beleglig stedh, och seden medt en sådane macht sökie then forredere hoop, ee huar man them betrede kunde, Så att man nest Gudtz hielp kunde förtröste sig, att ware them öffuermectige, Hwarföre är wår wilie och begären atj godemen, samfelt medt Suante Sture, vm han tilstädis är, vtan all forsumelse wele och så göre edher tilrede,

och tesligiste atj forscriffua och vpfordra wele menige frelsitt ther j Östergötlandt, att the alle och huar wijdt sitt nampn, medt theris hoffmen, rustninger, hester och harsk, wele vförsumeligen forsamble sig vdj Linköpung aller seneste jnnan Wårfrue dag dyre nestkommendis, Och vpå same tijdt skole alle vplenningerne ware vdj Wastena, Och the aff Södermanneland hoss edher ther i Linköpung, Westgöterne medt all then macht, till hest och foot, som the vpbringe kunne, schole och samme Wårfrue dag dyre wara vdj Jenaköpung, Och seden kunne j på alle sijder, medt gott foruitskap och kundskap komma tilhope medt vplenningerne och Wesgöterne, på thet atj, nest Gudz hielp, medt wellige hond kunne gripe them ahn och leggie them nijdh, I wele och icke alleneste forscriffua och forsambla alt frelsitt i thenn landzenden, vtan och scriffue till alle städerne ther j Östergötlandt, att the och vtgöre oss och Rigit till tieniste vdj thetta tug thet meste folck till fott medt gode wärier, som the aff sted komma kunne, Så må samme folck aff Städerne strax fölge edher på tugett kunne j och få någen hielp aff bergen, dhå såge wij thet gerne, äre ther och några aff wåre Tyske landzknechter qwarre liggiendis vdj Surköpung, eller annerstedtz ther j landett, thom tager och medt eder på resen, på thet atj medt footfolck tess ytterligere måge forsterckte bliffua, Datum vt supra

Zedell

Szamelunde är wår wilie och begären Abraham och Axell, som wij eder och tilförende ther vm tilscriffuit haffue, atj aname vdj tienisten opå wåre wägna, så monge dugelige vnge karler, som j mest öffuerkomma kunne, forstreckendis them något på honden, ther the sig medt behielpe kunne, hwad j vtleggie, må j vpscriffue, thet skall eder betaledt bliffua, Datum etc

Stockholm den 27 Julii.

Till Lars Turesson (af Tre Rosor) och Gabriel Christersson (Oxenstierna) om uppbåd af frälset i Roslagen och af dugelige karlar i Östhammar, för deltagande i tåget mot de upproriske i Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 47.

Till Larss Tursson och Gabriell Christersson
Datum Stocholm 27 Julij Anno etc 42,

Wår gunst etc Szom j wäll hörtt och förnummett haffua, Larss och Gabriell, vm then Tiuffue hoop, som sig vdj Småland forsamblet haffuer, och bedriffue ther all then skalckhett och forrederij, som the sielffue wele, Slå och mörde wåre Fougther och Tienere, röffue och brandskatte gode mendz godz och gårder, Och kommer oss tidender vtöffuer tidender, att the sich fast forsterckie, Så och att nágett forretligitt fremende selskap, then vmilde, gamble och fongne Konung Christierns anhang, på hans barns wägna, titt jn till them kompne äre, huicke samme skogztiuffue hoop, medt falske fortröstninger tess mere egge och vpuecke till alt vbestond, Och effther slike legligheter och tidender haffue wij och the godemen aff wårtt Rådt, som her tilstäde äre, beslutid och samtyckt, att then menige Adell, vtöffuer alt Rikit, sig oförsumeligen, medt lette harsk, som är kreffuett, ryg, flanckert, skört, korte glaffuenn, eller kneffuel spiutt, somme ther hoss zintheröör, somme wippeboger, vpruste skole, dragendis strax och först jn till Arboga, och seden ått Östergötlandt, Hwarföre är wår willie och begären, atj medt thet aller förste göre eder, eders hoffmen, hester och harsk aldelis färdige och tilrede, Och atj sammelunde sende bwd och scriffue till alt frelsitt, både j Norre och Södre roden, att the strax

medt en hast samfelt medt eder göre sig tilrede, och draga theris koss then gineste wäg ått Arboga, ther alle vplenninger jnnen 6 eller 8 dager til thet längzste forsambles och möte schole, Och seden skole the alle samfelt oförsumeligen draga theris kooss, then wäg nidh genom Närike, och jn till Wastena, så at och the aller seneste äre j Wastena nu nestkommendis Wårfru dag dyre, Ther skole j alle få kundskaper och wijdere beskedh iffrå the godemen, som aff Östergötlandt och Södermanneland, på samme tijd, medt theris rustninger vdj Linköpung församblede bliffua, och iffrå then Wesgöthe mackt, som och på samme tijdt vdj Jeneköpung ware skole, Käre Larss och Gabriell atj tesse ärender vförsumeligen bestelle wele, Är wår alffuarlige wilie och befalning, Och må j biude frelsitt alffuarligen till, ath ingen aff them forsumer thenne rese, wijdt sitt frelse och wåre Ogunste tilgörendis, Ther i eder aldelis effter rette och skicke wele Datum vt supra

Zedell

Wij haffue och så scriffuit wåre Vnderszåther j Östhammer till, att the vforsumeligen skole vndsettie oss med en hoop vnge karle ther aff theris By, och sende wij tig Gabriell breffuett tilhonde, Hwarföre är wår willie, attu oforsumeligen sender thet till Östhammer, och lather jw endeligen så förhandla, ath wij jnnen 8 eller 10 dager bekomme dheden aff Byn 10 eller 15 karler, medt gode wärier, Latendis thom komma hijtt till Stocholm, Datum vt in literis,

Stockholm den 27 Julii.

Till riksmarsken hr Lars Siggesson, föreskrifter och råd i afseende på upproret i Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 47 v.

Till Her Larss Siggesson, Datum Stocholm 27 Julij Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Wij giffue eder tilkenne Käre Her Larss, att seden j droge her iffrå oss, haffue wij bekommit wisse kundskaper, hurulunde then forredere hoop j Småland forsterckie sig fast, och skole wijd thetta pass wara Tusende man starcke, Och som j wette, at her Gustaff Olsson, medt några flere aff the Wesgöter, äre ther jndragne, medt ringe folck, så att oss befructer the motth samme forredere hoop icke starke nog äre, Och synnerligen effther tilbefructendis är, att man haffuer inthet stortt förlata sig på almogen, ee huad the vtloffua, Så haffuer oss och the godemen wårtt rådh, som tilståde äre, tyckt ganske vrådeligit wara, j så motte splite wårtt folck, som her till skedt är, och synnerligen effther thet folck som aff Östergötland vtgiordis, war icke ännu kommit till Her Gustaff, vtan löpe för sig sielffue, ther 10 ther 12 etc Hwarföre haffue wij alle samfelleligen warit så vtöffuer ens och beslutidt, ath then menige Adell vtöffuer hele rikit, medt all then mackt till hest och foot, som the affsted komma kunne, vtan all forsumelse eller fortug, schole sich hasteligen tilrede göre och försambles på en beleglig tijd och sted, och seden medt en sådana mackt sökie then forredere hoop, ee hwar man thom beträde kunne, Så att man nest Gudz hielp sig förtröste motte, och wara wiss, att bliffwa thom öffuermectige, Huarföre är wår wilie och begären ati Käre Her Larss, vtan all forsumelse eller förhaling flye edhre

stycker så, atj edre hoffmen, hester och harsk tilrede äre, atj kunne göre flux strax selskap och fölie hopen nidt till Wastena, Szå är her och samtyckt, atj schole vförsumeligen scriffue alt frelsitt till, som vdj Närike, Åkerboherede, Östra och Wästra Rekerne byggie och boo, att the nu vförsumeligen sig forsambla j Arboga, med tesse andre gode men, menige Adelen aff Vpland och Wesmanneland, Och drage så giniste ått Wastena, så atj och the äre j Wastena jnnen Wårfrue dag Assumptionis nestkommendis aller seneste, Szå skole och the godemen aff Södermanneland och Östergötlandt, på same tijdt lathe sig finne vdj Linköpung, och Wesgöterne med all theris mackt vdj Jeneköpung, huichit wij vdj så motte genom breff och poster scriffteligen haffue vttrette latidt, Så kunne j dhå på alle sidher haffue stedze bud och kundskaffter eder emellom, huru tuget best företagis skall, Förty hwar Gud forbiude samme forredere selskap icke medt thet förste bliffuer niderlagtt, motte therutaff förorsake sig ett wijdere obestond, som siden icke letteligen wilde stå till att fordempe, Och forsee wij oss, at Her Gustaff Olsson, Söffuerin Kijll, Her Birge Nilsson och flere godemen, worde edher vdj Jeneköpung vpå forne tijd mötendis, Atj seden medt råd och dåd, hwar annen bistondig wara wele, och sparer icke altidt, att biude oss till, huru j tage eder saken före, Jtem är och för gott anseedt, att menige frelsitt och theris folck skole ruste sich medt flanckert, ryg, skorte, kortte glaffuen, eller kneffuelspiutt, lette harsk, somme ther hoss zintherör, somme Wippebogher,

Thett är och beslutid att borgerne vdj Örebro, så wel som andre vpstädher, skole göre oss någen vndsetning medt folck, Ther vm i och så forhandle wele, atuj jw till thet mindzste bekomme deden x eller xv karler, medt gode wärier wäll vtrustede, The samme måge wäll fölge edher strax på tugett, Datum vt supra .

Stockholm den 27 Julii.

Till hr Birger Nilsson (Grip) och Peder Andersson (Hjorthufvud) om upproret i Småland och åtgärder deremot.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 48 v.

Till Her Birge Nilsson och Peder Andersson, Datum 27 Julij Anno etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Wij giffue edher kåre Her Birge och Peder Andersson tilkenne, Atuj genom sanne och wijsse kundskaper förummitt haffue, hurulunde thenn forredere hoop, som vdj Småland sijg vpkastedt och forsamblet haffue, forsterckie sig fast, så ath the skole wara wijd pass Tusende starcke etc, och Her Gustaff Olsson, medt några flere godemen aff Westgöterne nu medt en ringe hoop, tit jn dragne äre, så atuj fast befruchte, ath the mott samme forredere hoop icke starcke nog äre, och synnerligen effther man tileffuentyrs icke myckit hart eller fast haffuer ath forlathe sig vpå almogen, och tycker oss ganske vrådeligit ware, att splite wårt folck j så små hoper och rotwiss, effter wij icke fullelige wete kunne, hwar vpå samme forredere hoop sig förlathe, Hwarföre haffue wij och the godemen wårtt rådt, som nu tilstäde äre, så wtöffuer ens waritt och beslutid, ath wij och then menige Adell vtöffwer alt Rikit, medt all then macht, till hest och fot, som man afsted komma kan, vtan all forsumelse eller fortug, skole sig hasteligen tilrede göre, och försambles på en beleglig stedt, och seden medt en sådana mackt sökie then forredere hoop, ee hwar man them betrede kunde, Szå att man nest Gudz hielp kunde förtröste sig, att wara wiss, ath ware them öffuermectige, Hwarföre är wår wilie och alffuarlige befalning, atj godemen vtan all forsumelse wele scriffue menige frelsett ther j Westergötlandt till,

att the alle, och hwar wijdt sit nampn medt alle theris hoffmen, hester, rustninger och harnsk, wele oförsumeligen forsamble sig, först vdj Faleköpung, eller hwar eder synis legligest, så att samme folck är allesenest vdj Jeneköpung jnnen Wårfrue dag dyre nestkommendis, som j kunne tenckie alsom störste macht opå ligger, Förty dher Gud forbiude samme partij skulle icke medt thet förste bliffue niderlagt, måtte ther aff förorsaka sig ett wijdere vbestond, sidhen icke letteligere wille stå till ath fordempe. Dhette forsumendis jngelunde.

Synes oss och rådeligit wara, ath forbe:de frelse j Westergötlandt ruster sig till same tug medt kreffuet och ryg, skyrtt och flankert, korte glaffuen eller kneffuelspiut, och somme dher hoss zintheröör, somme wijppeboger, som i best sielffue tenckie kunne, hwad j så motte will förnöden wara, Görer her vdj, som alles eders wälfart och beste fordrer och kreffuer, Och må j tage medt eder Ett par lette falckeneter ther aff Leckiö, medt en hoop dubbelte haker och ther tiil bocker, effter man på thenne tijdt jnthet stort annet felte skytte tilwäge bringe kan.

Till thet sidzste skole i godemen och nest Gudz hielp haffua kundskap för eder j Jeneköpung frå menige frelsit j Sudermanneland, Wesmanneland och Vpland, som skole och vpå forbe:de tijdt ware vdj Wastena och Linköpung.

Käre godemen j wele icke alleneste latha forscriffua och forsambla alt frelse j then landzende, medt theris macht, vtan och forhandle eller scriffue till Lödese Stadt, och alle the andre Steder ther j Westergötland, ath the och vtgöre oss och Rigit til tieniste vdj thetta tug, thet meste folck till fott, som the affsted komma kunne, Ty att myckit bettre är, ath haffue en wellig hoop, dher medt man bestå kan, än ath wele så forwara alle Winckler och landzorther, att man legger blodt ther mest for-

wares skulle, kommer så ther aff, som man seije pleger, Att när Wijpen will försuare all marcken, kan hon på thet sijdzste sit egen neste icke försware, Och atj så bestelle wele, dhet samme fotfolck kunde komma vdj selskap medt eder, Jtem the Tyske wåre landzknechter, som vdj Lödese, eller annerstedtz ther vdj Westergötlandt än nu ligge, må j och tage medt eder på tugett, vpå thet atj och så medt fotfolck tess ytterligere måge forsterckte bliffua, Som macht opå ligger.

Käre Her Birge, wij och for:ne wårtt Rådt her tilstedis haffue förfaritt, ath then vmilde, gamble och fongne Konung Christierns anhang, på hans och hans barns wegna, haffue några forretlige personer hoss dhen skogztiuffue hoop, som medt falske fortröstninger eggie och vpueckie samme skogztiuffuer till alt obestondt, Dherföre är nu aff nöden för all hinderlist skyld, ath ruste sich, så ath man nest Gudtz hielp bestå kan, eehuat på ferde är, Thette måge j Käre Her Birge och Peder Andersson wel vnderuise the godemen flere och andre, att sådane practiker äre oss forstendiget, Datum vt supra

Stockholm den 28 Julii.

Till fogden Lasse Jespersson i Dalarne om skattläggningen derstädes, upproret i Småland, värfning af dugligt folk till krigstjenst, öfverenskommelse med jernbergsmännen samt om skinnköpare från Helsingland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 49 v.

Till Lasse Jespersson vpå Dalerne, Datum Stocholm 28 Julij Anno etc 42,

Wår gunst etc Wij haffue fått titt breff Lasse Jespersson, vdj huickit tu lathe oss förstå, ath then menige man, som byggie och boo vdj Östra och Wästre Dalerne

haffue nu lychtad att måle theris Jord, Och attu them icke skatleggie kan, för än tu west wår wilie j then mottēn etc Samelunde haffwer tu giortt oss en vnderuisning, huru tu medt the Jernbergzmen handlet haffuer, och kommit thom ther till att the aff hwar wickeblåst Tryhundrade Jern vtbudit haffue, och oss gerne giffua wele.

Till thet första vm then skatlegning etc Szå wele wij icke dölie för tig, att vdj Smålandh en tiuffue och forredere hoop sig forsamblett haffue, Ther ibland några then gamble och vmilde fongne Konung Christierns barns och förwanters anhang jnkompne äre, the ther samme forredere hoop fast styrckie, och till alt vbestond rete och vpueckie, j then acht och mening ath the åther wele komma thetta Rike vdj forbe:te then gamble vmilde Konung Christierns barns och erffuingers hender, och forstercker samme tiuffue hoop sig yttermere, dag frå dag, Så atuj forthenskuld, medt menige Rigisins Adell äre förvrsakede till att draga medt mackt titt nid j landett, och lathe sådane forredere hoop straffe och niderleggie, och för sådane orsaker skuld, Lasse, synes oss nyttigest wara, dhet sådana skatlegning på thenne tijdt tilbaka bliffwer, och at tu klambrar medt almogen j then landzenden, anthen effther stor sacköre, eller medt någen ny skatlegning eller annet nytt, thet minste tu kant, Förty ther ligger på thetta pass stor macht opå, at tu beholler oss j then landzende en wäluilig och trogen almoge, vdj thenn motten tu thin ytterste flijtt, så frampt tu thin tro tieniste fultgör, förewende will, Wij lathe tig förstå thesse tiender, på thet tu må wette huru legligheterne begiffue sig, huilcke tiender tu och så hemeligen jnne medt tig beholle will, Så att the icke komme ibland almogen. Och skall tu wette, atuj vpskicket haffue Nils Larsson, dhett han skall aname ther vdj wåre tieniste en hoop dugelige vnge

karler, som lust och wilie haffua, och skickelige äre att tiene oss för landzknechter, Är forthenskuld wår wilie, attu äst honom behielpelig, att han sådant folck (: ther wij något medt belathne wara kunne :) bekomma kan, Och hwar almogen ther vppe tyckis sielsindt wara, atuj lathe tage sådant folck an, dhå må saken giffues them så före, Atuj haffue latidt en hoop aff wåre Tyske Landzknechter, medt orloff och wenskap draga aff Landett, och wele vdj then stedh aname wårtt egett jnfödd Suenst folck igen, och thom jw så gerne, och än heller vnderholle, än the fremende, Annen orsak behöffues icke att forkunna för almogen,

Thernest vm then handell, som tu medt the Jernbergzmen giort haffuer, på the 300 Jern aff wickeblåsten etc Ther lathe wij oss wäll benöije medt, och hwar the thet så wäluiligen jnrympt haffua behöffuer tu jnthet yttermere strengie medt thom j then sak, Ther rette tig effter.

Szå haffue wij fornummit, at tu på thenne tijdt är stadd hoss thin brodher j Närike, och achter tileffuentyrs draga ått Westergötlandh, Så effter slike legligheter, som for:uit, på ferde äre, biude wij tig wijd thin tro tieniste och wåre ogunste, at tu lather then rese tilbaka bliffua, och drager oförsumeligen vp i Dalerne igen achtendis nöge på bredet, att ther icke någre aff thet selskap jnkomme, eller att sligt vbestond ther vppe företagit bliffuer, Thetta tu jngelunde försume wilt Datum vt supra

Zedell

Szom tu och haffuer scriffuit wår tienere Clemett Scriffuere till, belangendis vm någre skinköpere aff Helsingelandh, som ther vppe j Dalerne alle skinnen vpköpe, och berope sig somme på wåre, och somme på Sten Ericksons breff, Så effter thetta werdzlop, som nu

forhonden är, kunne wij föge annet sware ther till, vtan attu lather bestå then sak sådan som han är, till tess wij kunne haffue better tilfelle och legglighett att wijdere bespörie oss och lathe handle ther vm, icke görendis samme helsinger något hinder eller förfong, till tess tu ytterligere wett wår wilie ther vm,

Stockholm den 29 Julii.

Till Thomas Nilsson, fogde på Örbyhus, om upproret i Småland, värfning af dugligt krigsfolk och om iakttagande af noggrann vaksamhet, så att slottet ej må öfverraskas, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 50 v.

Till Thommos Nilssonn vpå Örby Datum Stocholm 29 Julij Anno etc 42,

Wår gunst etc Szom tu vtan twill hörtt och förnummett haffwer Thomas, hurulunde j Småland enn hoop skogztiuffuer sig forsamblet, the ther myckit buller och vbestond företagit haffue, och dageligen store skalckheter j then landzenden bedriffua etc Szå opå thet att för:ne skogztiuffue hoop, medt thet förste måge straffede och niderlagde bliffua, Therföre är for nöden, att man förstercker sig emott sådana Seller thet beste och ytterste man kan, Är förthenskuld wår alffuarlige wilie, Att vm tu nogre gode och dugelige vnge karler, vtij titt fögderij, anthen vdj Elffkarleby eller annenstedz, the ther för Landzknechter eller till båtzmen tiene kunde, öffuerkomma kant, At tu dhå anamer them j tienisten, skyndendis them oförsumeligen hijtt till Stocholm, wele wij dhå lathe handle medt them, och giffue them hwad del the förtiene kunne, Och effter slike leglligheter på ferde äre, Biude wij tig alffuarligen, attu endeligen lather haffue god acht och tilsyn med Örby gård, och synnerligen Stenhusett, att en skalckehoop j then skogzbygd icke

göre tig någen förrasking eller skalckhett, J then motten tu wilt see tig wål och wiseligen före, som macht opå ligger. Fattis skytt, krutt eller wårier, dhå må tu haffue bud hijtt till oss, wele wij dhå vndsettie tig, hwad som behoff görss, The hester och hoffmen ther liggie j Borgeläge wele wij att tu oförsumeligen skynder thom hijtt till Stocholm, Ther rette tig effter, Datum vt supra

Stockholm den 29 Julii.

Till ståthållaren i Köpenhamn, hr Anders Bille, klagan öfver det medhåll och understöd borgarene i de blekingska städerna, särskildt Ronneby, lemna de småländske upprorsmännen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 51.

Till Her Anders Bille vdi Danmarck Datum Stocholm 29 Julij Anno etc 42,

Wår synnerlig etc Kåre Her Anders Bille, Schole i wette, att the Skogztiuffuer ther nidre wijd beggie Rigernes grensser regere och forsterckie sig fast, thet meste the kunne, Och som wij vdj sanning fornimme, haffue the stort vnderhold och tilfluct j the köpståder, longz vtt med Grenssen vdj Bleking, och synnerligen vdj Rothneby, Så att hwad som the bekommit haffua, genom skalckhett och roff, aff gódemenz gårder och andre, hwem the mört och fråtagit haffue, byte the fast med the Rothnebyss Borgere, och samme Borgere vndsettie them igen, hwad som the behoff haffua, med wårier och annet etc Szå kunne wij icke besinne hwad grund ther skall wara vnder, Hwarföre kåre Anders år wår begåren, atj på Kong:ge werdes till Danmarck wår kåre Suågers, Broders och Nåboes wågna, wele lathe for:de årende att betasta, som tileffuentyrs Rigerne kunde liggie macht opå, att ther icke motte vpueckies En Skepper Clemmetz handell, eller och vm then sak geller oss alene opå,

att wij ther motte wette att rette oss effter, Wij haffue icke heller något tuiffuel, att Kon:ge werde till Danmarck wår käre Swåger, effther then förwantenuss som rigerne emellom är, will och så her vm fortenckt wara, att Hans Kerlighet jw, eller j på hans wägna, wele ther vm alffuarligen fortenckte wara, att sådana skefflet motte med thet snareste niderlagde, och the som sådana styrkie motte ochså tilbörligen straffede bliffua, huickit wij hoss högbe:te wår käre Swåger Kon:ge werde till Danmarck, edher och flere Danmarckz jnbyggiere gerne j like motte förtiene och förskylle wele, Begerendis gerne her på ett oförsumeligit swar, hwar wij oss effter rette skole, Och at [then]ne wår tienere icke lenge vppehollin bliffua må, Eder Gud befalendis Datum vt supra.

Stockholm den 29 Julii.

Till hr Gustaf Olsson (Stenbock) om upproret i Småland och åtgärder deremot, samt om röfvare på Dal och Tiveden.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 56 v.*)

Til Her Gustaff Olssonn Datum Stocholm 29 Julij Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Gustaff wij finge nu i dag eders scriffwelse iffrå Torpa vtgongen then Söndag nest effter Olauj nest forlidin, medt några kundskaper aff Holland, Samelunde några Missiuer eder och Jören Jensson aff några the Danske herremen, som hijtt mott Grenssen forleningerne haffua, tilcriffne etc Vdj huickett eders scriffuelse I förat råde oss för sådana farlige legenheter skuld nu på färde äre, ath wij wilde skicke alt thet meste folck wij kunde aff sted komma, nidh ått Östergötlandt och lathe thom förholle sig j the Städer thernest wijd Smålandh, och icke achte sådane

*) Bladen 52—55 saknas numera i Registraturet.

theris handlinger alt for ringe, Szå förundrar oss Kåre Her Gustaff, ath eder på thenne tijd wåre fornemminger och anslege vm thenne same vproriske hoop och handell [icke] scriffteligen tilhonde kompne äre, aff huicke j vtan twill wår grund och mening j then motten wäll fornummet haffue, atuj thenne same handling for jngen dell ringe achtet haffwe, eller achte wele, vtan haffue skickett oss ther vpå effther wår ytterste legenhett, och forthenskuld afferdiget menige frelsit her vtöffuer alt Vplandh och Östergötland till hest och foot, Samelunde the meste aff wåre egne ryttere och knechter, som wij haffue ku[nne]tt her till wäge bringe, medt alt thet fotfolck wij haffue kunnet fått [a]ff thesse köpstäder och elliest försambla och forsolla latha, vdj wåre tieniste, både j Stederne så och på landet och iffrå Findland, Så at oss förhoppes samme wårt krigzfolck till hest och foot schole nest Gudz hielp ware vdj Wastena nu Bartolomej nestkommendis, Forse wij oss och vtan twill, atj käre Her Gustaff sampt Her Birge Nielsson och menige frelsitt vdj Westergötland, medt all then mackt, som j på then sijde til hest och foot någrelunde vpbringe kunne, och så vpå forbe:te tijd, effter wår seneste scriffuelse, vdj Jeneköpung tilståde kommendis worde. Hwarföre är wår wilie och alffuarlige befalning, atj eder och så aldelis effther forbe:te wår seneste scriffuelse rette och skicke wele, atj medt all then Wesgöteske mackt, som j någrelunde vpbringe kunne, äre vdj Jeneköpung aller seneste then fierde dag nest effther Bartollomej, kunne j dhå haffue edhre bwd och breff jn till Wastena och Linköpung och så, medt samfelt rådh företage, hwad som saken till thet bestendeligiste eskier och fordrar. Szå formane wij edher än nu på thet aller fliteligiste, atj wele tage medt edher all then macht j öffuerkomma kunne, både j Städerne så och på bygden, Förtröstendis them, att när the komma till wår hoop, wele wij lathe vnderholle thom, lige som

thet andre wårtt krigzfolck, och effter som hwar och en är manlig och duglig till, Men vpå honden må j wäll latha giffwe them En marc 2 eller 3, wele wij holle eder skadelöss j then motten,

Szom j och giffue tilkenne, att på Dall och Tijweden nogre skogztiuffuer och wancke skole, atj forthenskuld haffwe scriffuit och formanet Lödese borgere, att the sich befeste skole och forbettre Wallen, ther han nidfallen är, Begärendis j then motten wette wår wilie etc Szå see wij gerne, att the jw till thet mindzste byggie så myckit vm sich, att the för ett anfall, eller för en hoop skogztiuffuer kunne förwarede bliffua, Men thet j eller andre gode men wilie myckit tenckie eller förewende, att förwara Lödese by, så mectig wäll, och ati icke wele förblotta then landzenden eller then landzenden, Så will sligt snack föge hielpe eller fordra saken, Schall man så förware alle landzender och ingenstedz blotta sig, will thet icke heller tiene, Men effther wårtt betenckiende, är oss rådeligest, atuj blotta ther, som elden icke än så hefftigt itend är, Och medt alle mackt hielpe till att vtslecke elden ther han mest j tend är, och brinder som hetest, Ther till j och så tenckie och eder ther effter skicke wele, tagendis all then hielp aff Lödese och the andre Städer j någen tijdt vpbringe kunne, Wij haffwe och så satt thenne stadh Stocholm så och thetta menige Vpland och Findland blott, dhet wij dog vgerne giordt hade, Men hwartt skall man heden, wij motte så tenckie saken effther, atuj först vtslucke och fordempe then store eldh, och seden the andre små, Ther j edher effther rette och skicke wele. Datum vt supra

Stockholm den 31 Julii.

Till densamme, angående fejden med de upproriske i Småland, anskaffande af underrättelser från Danmark, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 57 v.

Till Her Gustaff Olssonn Datum Stocholm 31 Julij Anno etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Gustaff, Wij haffwe nu j dagh fått edertt breff som scriffuit är på Berqwara then 22 Julij, Och ther utaff fornummit huruledis j haffue dragit jn j Smålandh, Först till Wexöö, och seden j haffue fornummit offuermachten aff thet forretlige partij, haffue j strax giffuit eder jn vpå Berqwara gård, i then acht och mening, atj eder ther befeste kunne, till tess j aff oss måge vndsatte bliffua, Tesligiste och hwad ytterligere Lasse Pedersson haffuer oss vnderrichtett haffue wij och förstått etc Så kenne Gud käre Her Gustaff, ath wij vgerne och icke vtan stortt medtlide[nd]e aff samme edhers scriffuelse förfarit haffwe, atj medt en så ringe [hoo]p medt alsom största farlighett haffue edher begiffuit så wij[dt] in vdj then Landzende till then vproriske forredelige meenedige hoop, forlatendis eder alt för myckitt på enn löss grund etc Haffwer [thet] oss och på wåre sijde myckit forhindrett, att oss inge idelige och b[esten]dige wisse kundskaper, huarcken aff then ene eller then annen side [wo]re tilkompne Ther wij oss effter hade hafft att rette Jcke alleneste på the forräderes wägna, vtan och jemwäll på the Blekungz bö[n]ders wägna, och theris aff Rothneby och andre the Städer, Tesligeste att wij hade måtl wette, huru flere wåre Nåboor thett Danske Rådh och adel tilsinnes äre vm thenne farlige handell, och huru wijdt han them till hiertadt går, och hwad the achte att göre vdj saken, effther hon jw them anten så wäll som oss belanger, eller och effther

breff och segell, lyffter och tilsager icke minne än oss, med rette belange borde, Joke tess mindre haffwe wij och medt oss the godemen aff wårt råd her tilståde, effther thetta farlige och swinde werdzlop, för thet rådeligiste och nyttigeste anseedt, att rycke tilhope aff alle wåre Landzender, Vplandh, Södermannelandh och Östergötland, med all then mackt till hest och foot, man kan affsted komma, Och är samme krigzmacht forscriffuin, att man vdj Wastena och Linköpung aller seneste vm Wårfrue Dag Dyre nestkommandis Men all then macht aff Wästergötland til hest och foot, at ware på for:de tijd j Jeneköpung, Och skall så Her Larss Siggesson och J ware Öffuerste Felt höffuidzmen för thenn ganske hoop, till att besökie offtebenempde Tiuffue hoop, Och nest Gudz hielp både redde och vndsettie eder och the godemen flere, Aedele och oedele, med eder forsamblede, Tesligiste att nederleggie och vtrotte thenn forredelige, vpreste menedige forsambling etc Hwarföre Käre Her Gustaff, är wår wilie och begärend, att så mycket eder mest will mögeligit och bekommeligt warda, J wele haffwe eder bud till Jeneköpung och Wastena, mott for:de tijd, Och j sampt the andre godemen, som the ther legenheten best besinne kunne, wele tilbiude Her Lars Siggesson, Her Johann Tursson, och flere the godemen, vdj for:de Wastena och Jeneköpung, huilckin wägh the legligest med tilsamen fögede krigzmacht skole drage, och med beste ansleg effther tidzens och then Landendzens vmbstende, edher vndsettie, och så samptlig fienderne att besöke och angripe,

Käre Her Göstaff oss förundrar och endels, atj så obetenckt wille giffue eder så longt jn j then landzenden vdj sådana farlighet, synnerligen med så lithen mackt Hade warit fast bätter, atj hade hafft mackten tilhopa Så atj ther medt hade kunnet bestå, än att man sigh vm Lödese by i Westergötland eller andre Orthlandes (: ther

doch nest Gudz hielp jngen sså stoor fara för honden är :) så myckit vm theris förblottning bekymbre skole, Och tilleffuentyrs så hele rigit, j thet man swager sig ther som mest vmtrenger, och elden hetest itendt är, Eder Gud Datum vt supra

Zedell

Käre Her Göstaff oss synes och fast rådeligit och nyttigt wara, ee huad råd ther till finnes, och sådant eder någerledis står till att göre, atj kunde bekomma bud eller scriffuelse jn vdj Danmarck, och latha doch förfara huru thetta vproor går them till sinnes, eller hwad the tenckie ath göre ther till, på thet att både j och wij motte doch kunne skeppe nogen grund, hwad wij kunne haffue at forlate oss till, i så motte och andre motter, Samelunde atj wele och så haffue eder wisse bud och kundskaper vthe, emot the godemen som nu äre på tugett jn ått Småland, Tesligiste in till Germund Suenson på Calmarna, på thet atj på alle sider måge wette hwar annens grund och anslåge, Och t[es]s ytterligere wette att rette eder vdj alle saker Datum vt in literis

Stockholm den 1 Augusti.

Till riksmarsken hr Lars Siggesson, m. fl., om tåget ned till Småland, Bergqvaras belägring af de upproriske, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 58 v.

Till Her Larss Siggesson Datum Stocholm 1 Augusti Anno etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Effther som wij nu nyligest scriffue edher till Käre Her Larss, ath menige frelsitt öffuer alt Vplandt skulle försambles vdj Arboga, och så oförsumeligen och vdj en hoop, j medt them skulle draga jn ått Wastena, att ware ther jnnen Wår frue dag

dyre nestkommendis. Så forsee wij oss, ath thetta vplendzske frelse vförsumeligen till Arboga komendis wårde, Så är forthenskuld wår wilie och begären, atj bliffue höffuidzman för samme hoop, jn till tess the komme till Wastena. Seden skole både J och Her Johann Twrsson samfelt bliffue the öffuerste Felthöffuidsmen för then ganske krigzmacht, både frå Westergötland, Östergötland och Vplandh, Effther Her Gustaff Olsson tileffuentyrs vpå thenne tijdt (: Gud bettredt :) aff then forrädere hoop vpå Berqwara jnkrecktet och bestallet är, och therföre icke kan (: som achtet war :) tage sig sådana öffuerste befalning opå hoss edher, Och effther j och frelsitt skole nu draga then wäg genom Närike, och så åth Wastena, Så synes oss och thesse godemen rådeligit wara, atj jngelunde tilstädie, at latha leggie folcket vtaff, eller skingre them, vtan bliffue tilhope, ee hwar the komme eller liggie skole, Dherföre haffwe wij nu medt for:ne wårt rådt beslutidt och samtycht, att allestedtz, ther edher wäg så tilseger, atj medt eder hoop framdrage skole, dhå må j tilförende latha tinge eller handle medt almogen j the Sockner eller hereder, som nämest wijd edre natläger och wäger liggie, och skaffa eder gärd tilhopa, så myckit i tenckie kunne behöffues will, Och opå thet then menige man tess weluiligere ther till wara må, haffwe wij latidt scriffua almogen wåre öpne breff och mandater till, them j vdj tijd måge forkunna latha, och så bestellet, ath gärden ligger till rede, för än j komma medt folckit, Och haffue jngen nampn latit settie vdj breffuett, effther wij icke fulleligen wette kunne, huru edre legligheter medt tugett falle will, eller [huru] månge sockner till hwartt natteläger gärd göre schole, eller legligit är, Så må j wäll sielffue lathe settie jn, huicke hereders eller sockners nampn, j ther jn haffwe wele, Och när Her Larss Siggesson, medt thet vplendzske frelse kommer till edher, dhå kunne j

wijdere rådzslå och handle, både medt Swante Sture, Abraham Erickssonn, Axell Ericksson, och flere godemen, huickin wäg j drage jn j Småland, och så lathe bestella vdj tijd vm gärder och annet hwad eder will fornöden wara

Haffue wij och screffuit Her Gustaff Olssonn till, ath han thet meste honum är mögeligit och bekomma kan, skall haffua sitt båd mot eder, till Wastena och Linköpung, desligest Jeneköpung, och biude edher till, hwad wäg effther then ortz, och alle vmbstenders legleghett, legligist will warda, att draga ther jn, doch dhet wij oss, nest Gudz hielp icke för see, ske wårder, vm Her Gustaff så bekrenchtet är, ath han jw icke eder kundskap kan giffwe, eller haffwa bwd till edher, skule j doch icke deste mindre giffue eder på tuget, och tilförende haffwe gott råd, och tidigt betencken medt hwar annen, och beslute eder samptlig, och vtan all forsumelse, huru j vpå thet bequemeligiste måge sådant tug företage och fulende, dher medt sådant vbestond motte medt thet förste komme till nidertryck och nederlag, Och käre Her Larss atj wele beflijte edher allestedtz ther j framdrage, ath forsterckie edher medt all thenn macht j kunne öffuer komma, både aff Stederne och annerstedtz, som j sielffue tenckie kunne alsom störste magt vpå ligger, Datum vt Supra

Zedel

Käre Her Larss, Szå skole j och wette atuj vtan all forsumelse wele afferdige wår tro man och tienere Jacob Bagge, medt en Fenniche aff wåre Landzknechter, huickin innen 6 eller 8 dager vdj Arboga wara skall, Szå komme en hel hop aff wårtt egit resigetyg på tuget medt, Må j forthenskuld så lagat vm gerderne, att hon j thet näste recker til, både för resigetyget och knechterne, Så att the jw följis ått, och bliffue icke för longt iffrå hwar

annen ther the drage eller liggie skole, Datum vt jn literis

Hec prescripta epistola similiter ad dominum Joannem Turssonn tantummodo mutatis mutandis. Zedula tantummodo ad Dominum Laurentium

Stockholm den 1 Augusti.

Mandat till åtskilliga härader och socknar om den gamle konung Christierns slägtingars anslag mot riket, om ett föreslaget möte med konungen af Danmark, och om en kostgärd till underhåll åt de trupper, som nu nedsändas till Småland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 60.

Sådana breff och Mandat vtgick till nogre Hereder och sockner, vm kostgårder, Datum Stocholm prima Februarij [ɔ: Augusti]*) Anno etc 42,

Wij Gustaff etc Tilbiude edher oss Elskelige trogne vndersåter och dannemän alle, som byggie och boo vdj N: N: N: Wår gunst och nåde tilförende etc Szom j dannemän alle vtan twill wäll hörtt och sportt haffwe, Hurulunde vdj Smålandh nu j thenne forlidne tijdt, någett buller och obestond, aff en hoop skalcker haffwer företagitt waritt, Endoch (: täss bätter :) sådantt buller är nu stillet och niderlagt etc Szå wele wij icke heller dölie för edher dannemen, ath nu j midler tijdt haffwer wår Käre Swåger, Broder och godewen, Kongen j Danmarck scriffuit oss till och tilkenne giffuet, hwilcke farlige anslåger och falske rådt then vmilde och gamble Konung Christierns barns förmyndere och Målsmän haffue vdj sinnet och anslagett mott thesse Riger, Swerige, Danmarck och Norige, Och forthenskuld haffuer Kongen

*) Att »Februarij» beror på misskrifning, framgår vid jemförelsen med nästföljande bref.

aff Danmarck fliteligen begäredt, ath wij vdj egin perssone, for beggie tesse wåre Rigers anliggiende legligheter skuld, wille komme till ett wenligit Möte och samtall medt honum, wid beggis wåre Landemercker, ther oss på begge sidher legligest och bequemligest wåre, huickit hans tilbudh och begären wij honum for for:de orsack skuld, icke wäll affslå eller sönie kunne, Och effther thy att samme möthe är för edhers och menige rigisens nytte och wälfartt skuld beleffued och företagitt, Dherföre opå thet att wij oss, till sådana möte wäll förware måge och så tillpyntede bliffwe, ath wij kunne och så, på wåre sijde wara folcke lijke, och så starcke, ath wij, samfelt medt for:de wår wäns Kongen j Danmarckz krigzfolck, kunne for:de gamble och vmilde Konung Christierns hoop ett manligit modtstondh göre, Haffue wij forthenskuld forscriffuitt enn partt aff wårtt Ridderskap, ath the medt sitt krigzfolck, till hest och foot, möte medt oss vdj Wastena eller Jeneköpung, nu vm Sancti Bartholomej tijdt nestkommendis, Hwarföre är wår nådige wilie, begären, och biude, atj dannemän alle wele komme samme wårtt folck, ther the framdrage, medt en mögelig kostgärd till hielp och vppehelle, på thet att the som på almenne wägerne boendis äre icke måge vskäligen fortungede bliffue eller vtgestes, Latendis medt thet aller första samme gärdh tilhope komme, så myckit som behöffues kan, Och vpå then tijdt och stedh, som oss Elskelig tro Man och Rådt Her Larss Siggessonn edher, på wåre wägna föreseijendis eller påbiudendis warder, Och göre j Dannemän j så motte thet oss liufft och behageligitt är, Thett wij edher och vdj all gunst och nåde gerne betencke wele, Szammeledis Käre Dannemän, haffue wij befalet forbe:de wår Höffuidzman, att han granneligen bland edher befråge skall, vm någen aff edher är skedt någen merckelig vrett eller öffuerwold, Dhå skall han hielpe och skaffe edher rett igen, eller och oför-

sameligen giffue oss edre kåre och clagemåll tilkenne, Wele wij dhå nådeligen och gerne rame edert beste, vdj alle motte, och flye edher lagh och rett, Eder Dannemen alle Gud befalendis, Datum vt supra

Stockholm den 1 Augusti.

Öppet bref till menige man i Östergötland om upproret i i Småland, en kostgärd till de dit nedsända trupperna, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 60 v.

Ett öpett breff till menige mann vdj Östergötlandt Datum Stocholm prima Augusti Anno etc 42,

Wij Gustaff etc Tilbiude eder dannemän alle, oss Elskelige trogne Vndersåther, som byggie och boo vdij Östergötlandt, wår gunst och nåde tilförende etc Som j dannemän alle, vtan twill wäll hört och fornummitt haffwe, huruledis en hoop skogztiuffuer j Småland sig haffue tilsamens slagit, the dher och bruka alle honde skalcke och tiuffue stycker, medt roff och ynckelig mord, vtan all vrsaak, vnödde och vtuungne, Doch lichuell lathe the sig vpueckie och beueke till sådana vchristelig handell aff någre then vmilde och gamble Konung Christierns och hans barns Målzmen och anhengere, som sig hemeligen bland dhem instunget haffue. Sameledis och någre, som oss tilförende tient, och wij them all gunst och nåde beuist haffwe, Licheuell äre dhe frå oss forretligen vnduichne, Som är Wulff Scriffuere, Oloff Brömpz och andre flere, dhe dher och fast törste och åstunde, ath komme thetta wårtt fattige fädernes Rike vnder sligt jemmerligitt och gruffueligitt Tyrannij, treldom och blodzutgiutelse, som thet fordom vnder samme vmilde Konung Christierns tijd och regimente vdj wa[rit]t haffwer, Ty nödgas wij, för alles edertt och menige rigisens

gagn och beste skuld, till att affuerie sådana edertt och menige rigisens ytterste forderff och euige treldom, Och haffue forthenskuld vpbudit och forskickedt något aff wårtt Ridderskap, medt en partt aff wårtt egett örligz folck, till hest och foot, till att affstyrcke och nedertryckie sådant företagitt farligt vbestond, dher till och Kongen aff Danmarck wår käre Nåbo, Swåger och Wän, medt alsom störste macht, will oss vpå sine sijde, vtan all forsumelse tilhielp komme, Huarföre är wår nådige wilie, begären och biude atj dannemän alle, wele komme samme wårtt forskickede örligzfolck till hielp och vppehelle, medt en mögelig kostgård, Opå thet at the som vpå almunde wägerne boendis äre, icke måge vskälige fortungade eller wtgeste bliffua, Latendis medt thet aller förste samme gärdh tilhopa komme, så myckin, som behöffues kan, och vpå then tijd och stedt, som oss Elskelig wår tro Man och Råd Her Johan Turs-son, Höffuidzman för samme wårtt folck, eder på wåre wegna tilseijendis tilschriffuendis heller vpå leggiendis warder, Same edhers wäluillighett, skall nest Gudtz hielp, komme eder alle till frijd och rolighett, Och göre j dannemän j så motte thet oss liufft och behageligit är, dhet wij edher och vdj all gunst och nåde gerne betenckie wele,

Szameledis käre dannemän, haffue wij befaledt wår höffuidtzman, at han granneligen bland eder befråge skall, vm någen aff eder är skedt någen merckelig och olaglig vrett eller öffuerwold, dhå skal han anthen strax hielpe och skaffe edher rett igen, eller och oförsumeligen giffue oss eder kiäre och clagemåll tilkenne, wele wij dhå nådeligen och gerne rame edertt beste vdj alle motte, och flye edher lag och rett, Eder dannemen alle Gud befalendis Datum vt Supra

Stockholm den 2 Augusti.

Till innevånarne i Upsala om deras bidrag med manskap och penningar till tåget mot de upproriske i Småland, m. m.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 209.

Till menige Mann vdj Vpsala Datum Stocholm 2 Augustj Anno etc 42

Wår gunst etc Wij haffwe vndfongit eders scriffuelse Dannemän vtij huicke j ödmiukeligen begärendis äre, atuj oss medt the Tiugu karle, som j ther aff Vpsala oss tilhonde skickat haffue, wele till frijdz wara, Tesligeste haffue i och nu forskickat oss, medt thenne edhers medtborgere Lasse Skinnare, Ett hundrade och Tiugu marcer ortuger tilhonde, som j achtedt och ernet haffue, till forbe:de edhers soldenäres betalning, vpå en månedz tijdt etc thom wij och vndfongitt haffwe, Så giffue wij eder Dannemen tilkenne, ändoch wäll sant är, att wij lothe scriffue edher till vm någen hielp medt folck, Szå wiste wij doch lickewäll icke, när breffuet vtgick, att thesse 20 karler förhonden wore, och effter eder (: Gud bettret :) nu en sådane dråpelig schada medt brandt öffuergongen och widerfaren är, vtij huickit wij medt eder ett stortt medtlidende drage, Och betacke wij eder Dannemän, för alles eders god wilie och mening, och then vndsetning j oss till Rikisens tieniste och nytte nu vtgiort haffwe, huickit wij medt eder alle, nest Gudtz hielp, vdj al gunst och nåde altid gerne betenckie wele, Och lathe oss j then motten wäll benögie medt then hielp j oss nu vt giortt haffwe, så atuj opå thenne tijdt jngen wijdere hielp aff edher fordra wele, Eder her medt Gud befalendis, Datum vt supra

Stockholm den 2 Augusti.

Qvittobref för Upsala stad på 120 mark ortuger, hvarmed staden bidragit till kostnaderna för manskapets underhåll i fejden mot de upproriske i Småland.

Afskrift i samlingen »Upsala stads privilegier» i Riks-Archivet.

Wij Gustaf med Gudz nåde, Swäriges, göthes och Wendes etc Konungh, Giöre witterligit och bekiennes med thenne wår qvittans, att wij vdj egen Persone, vpå wårt Kongl. Slott Stockholm ultimo Julij Anno 1542 annammadt och upburedt hafwe, uthaf thenne wår Vndersathe Lasse Skijnnere, Borgere i Vpsale, Etthundrade Tiugu mark Ortuge, hwilke Penningar then menige Man i Vpsala utgiordt hafwe, till att löna the Soldenäre medt som the thär utaff Staden till Rijksens tiäniste uthgiordt hafwe, emot the Vproriske Smålenninger. Och thess till wisso lathe wij tryckia wort Secret här nedan före, och medt wår egin handt underskrifwit. Datum af wårt Kongl. Slott Stockholm 2 Augusti Anno ut Supra.

Gostauus.

Stockholm den 4 Augusti.

Förläningsbref för riksrådet hr Christopher Andersson på Ervalla socken.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 209.

Öpett breff för Her Christoffer Anderson till Skielleryd, vpå Erffuala sockn, Datum Stocholm 4 Augustj Anno 42

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Ath wij aff wår synnerlig gunst och nåde, Så och för then wäluillige longe och hulle tro tiäniste, som thenne Oss Elskelig tro Man

och Rådt, Her Christoffer Andersson till Skielleryd oss och wårtt Rike Swerige, her till dagx troligen beuist och giortt haffwer, Och än yttermere her effter beuise och göre må och skall, haffue nådeligen vndt och förläntt, Och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och forläne honum Erffuala sockn, liggiendis j Åkerbohärede, medt all then Konunglige Renthe och rettighett, som ther årligen affgå pläger, doch biscopzsakerne och Biscopz gestningerne vndantagende, Hwarföre biude wij eder Dannemän alle cronones skatskyllige bönder, som byggie och boo vtj forbenempde Erffualla sockn, atj her effther jngen annen, till edhers årlige skatt och vtskyller sware, vtan forbe:de Her Christoffer eller hans Fougthe, han skall ther emot på wåre wägna forplictig wara, ath hielpe eder Dannemän alle, fattige och Rike, till lag, rett och retuise, som han thet för Gud och oss answara will, Datum vt supra

Stockholm den 5 Augusti.

Till hr Gustaf Olsson (Stenbock) om det ingångna stilleståndet med de småländske upprorsmännen, konungens tillämnade möte med konungen af Danmark, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 61 v.

Till Her Gustaff Olssonn Datum Stocholm 5 Augusti Anno 45 [ɔ: 42]

Wår synnerlige gunst etc Käre Her Göstaff, Edhers scriffuelse aff Berqwara then 25 Julij nestforlidhin, är oss tilhonde kommit, vdj huicke j oss tilkenne giffue then handell och dagtingen, som j haffue stilt thet vproor och vbestondt medt, som företagit war vdj Småland, Och för hwad orsaker skuld, atj satt haffue vdj en dag, medt for:de vpröriske hoop, till alle helgene tijdt nestkommendis, Szå kunne wij och motte wäll lijde,

ath sådane dag, wijdh same förord och wilkor vbroteligen motte hollin bliffua, på thet at wij tesforinnen wårt ganske rådh och menige Adell forscriffua kunde, till at berådslå och endeligen beslute, huickeledis sådan och all annen vbestond motte förekommin och betagin bliffua, Nu giffue wij edher Käre Her Gustaff tilkenne, at seden wij hade fått edhers förre scriffuelse aff Berqwara, Och ther till swara latidt, giffuendis eder wårtt och wårtt närwarendis rådz anslege och råd tilkenne, Haffuer Kon:ge werde till Danmarck vdj midler tijdt oss tilscriffuit, Begärendis på thet fliteligiste att wij wille vtan besuäring komme till ett wenligit möte och samtall medt honum, anthinge wijdh Marckerydt, eller på hwad annen stedh widh grenssen, oss på beggie sijdher will legligest och bekommeligest wara, Effther wij dhå wäll besinne kunne, att beggis wåre höge nottofft och legenheter j thetta swinde werdzlop, fast fordrer och kreffuer, atuj sådan tilbud icke vtslå, äre wij medt for:de wårt rådh så fo[re]-enigett, att wele besökie for:ne wenlige möte och samtall medt Högbe:te Kon:ge werde till Danmarck etc Hwarföre är wår alffuarlige wilie och begärendh, (: szom wij tilförende wår tro Mann och Rådh Her Birge Nilsson, genom wår scriffuelse haffue budit och befaledt, för thet Smålendzske vproor skuld, ath forscriffue then menige Wesgötiske Adell, Atj käre Her Göstaff, för forbe:te möte och samtals skuld, meden thett Smålendzske vproor nu affskaffet är, medt same Westgötiske Adels ytterste macht till hest och foot welgerust, tesligiste medt alle the Tyske eller Swenske knechter vdj Westergötland forlagde äre, Sameledis then begärede hielp aff Städerne, Och alt thet fott folck, som på wåre wegna j thenn landzenden kunne anamede wara, eller her effther vpspöries och anames kunde, Hwad j och same folck, på wåre och rigisens wägna, forstreckendis wårde, wele wij eder j then motte aldelis skadelöse holle, som wij eder

och medt wår förre scriffuelse ther vm tilbudit haffue, Atj forthenskuld medt alt fornempde krigzfolck till hest och foot, wele möte vdj Jeneköpung aller seneste och vtan all forsumelse, then fierde dag effther Bartolomej nestkommendis, Ther samme tijdt, både thet vplendzske och Östgötiske Frelse, medt ytterste macht och krigzrustning, eder möte skole, så och wårtt egitt kon:ge krigzfolck til hest och foot, Opå thet ee hwar wij opå wårtt rigis grentz ansee legligest ath möte, som for:uit står, att wij dhå oss täste bätter motte förwarede wette, j thetta swinde werdzlop, och vpå sådana affliggiende platz, och tess städligere wijss på thenne sijde, ath wij ingen håån eller skimff jnlegge, vtan motte och synes annet gott folck wederlijke, Och vm så behöffues, att wij dhå kunde på Kon:ge werdes till Danmarck, wår Swågers begären, komme honum till hielp och vndsetning, medt ett stodtligit antall krigzfolck, vdj hans anliggiende saker,

Till thet sidzste käre Her Göstaff, effther j wäll wette huru saken står emellom oss, the Lubeske och andre partijer, att fridestándett vthe är vm Bartollomej nestkommendis, kunne j wäll sielffue tenckie, huru högeligen förnöden är, ath wij rycke tilhopa, ath forwette wår mackt, och forenige oss, huruledis wij oss vdj alle handlinger holle och skicke skole, Och atj wele forsterckie eder medt all then macht eder nogreledis är mögeligit att vpbringe, Och hwar j icke rådh haffue, så fulkommeligen att förstrecke sådant antagit krigzfolck, atj dhå giffue hwar aff dhem 3 eller 4 marcer på honden, medt then förtröstning, ath när the komma till hopen, wele wij dhå lathe vnderholle dhem hwar på sin motte, och som han är manhafftig och dugelig till, like som wij dhet andre wårtt krigzfolck vnderholle, Atj käre Her Göstaff denne och then forscriffne befalning ingeledis forsume wele, Datum vt supra,

Zedell

Samelunde Käre Her Göstaff, Är wår wilie och begären, atj wele lathe forsamble alle the båtzmen och siöfarit folck, som j vdj the wäsgöthe städer, nempligen Lödese, Lideköpung, Schara, och vdj the andre små städer, öffuerkomme kunne, tagendis samme folck an, på wåre wägna, vdij tiänisten, och ati och så wele forstrecke them nägett på honden, opå En Rekenskap, Forskickendis och skyndendis them sedhen oförsumeligen (: doch medt ett wist och trogett budh :) hijtt till Stocholm, Her wij dhå medt them yterligere forhandle lata wele, Thetta i icke forsume wele, Datum vt jn literis

Stockholm den 5 Augusti.

Till hr Ture Trolle om stilleståndet med de upproriske i Småland, det tillämnade konungamötet vid gränsen, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 63.

Till Her Ture Trolle Datum Stocholm 5 Augusti An:o 42,

Wår synnerlig etc Käre Her Twre, wij haffue förstått, ath thet vbestond och buller, som i Småland war företagitt, är nu stiltt och nidherlacht, Och att Her Göstaff och i flere gode men haffue giortt en dagtingen medt them, och satt vdj en dag till alle hellegene tijdt nestkommendis, Szå kunne wij wäll [lijde] ath samme dag bliffwer obroteligen hollen, medt sin förord och wilkor. Nu kunne wij icke dölie för edher, at j thesse dager haffuer Kon:ge werde till Danmarck wår käre Swåger, Broder och godewenn oss tilscriffuit och fliteligen begäredt, att wij wille ware obesuäredt, komma till ett wenligitt möte och samtall medt honum wijdh Markarijdt, eller någen annenstedz wijdh Grentzen, hwar oss

på beggie sijdher kunne ware leigligist och beqwemligest, Så käre Her Twre, effther sådant företaget vproor och obestond (: tess bätter :) stilt är, äre wij tilsinnes, och haffue beleffuedt, at möte medt Högbe:te wår käre Swåger, Kon:ge werde till Danmarck, för begge wåre Rigers anliggiende legenhett skuld, besynnerlige effther wij förnimme, ath then gamble Konung Christiern och hans barns formyndere och anhengere fast bemöde sich och wille komma thesse Riker åther på fall igen, Hwarföre Käre Her Twre är wår wilie och begeren, atj wille forscriffua the andre godemän aff frelsitt i Smålandh och så samfelt med them möte oss, medt thet allerförste och aller seneste jnnen Bartholomej j Östergötlandt, dher oss the andre gode män aff Ridderskapett och möte skulle, på thet att wij motte ware nogsammeligen försäckredt, och oss förwaredt wette, på sådan anliggiende stedh nidre wijd grenssen, Desligis ath wij måge komme nogett ståtlige på denne sijde till samme möte, så at wij ingen håån eller skimff jnlegge, vtan på wår sijde måge synes annett gott folck widerlike. Sameledis at wij kunne, på Kon:ge Werdis till Danmarck begären, anthen vndsette honum medt ett ståtligitt antall krigzfolck, heller medt tilsammenfögd hielp, tess starckere ware, att göre for:de gamble Konung Christierns anhang itt manligit mottstond, Hwad och the dannemän j Kunge heredt eller annerstedz i småland haffue för brister och clagemål, dhem the oss her till icke haffue tilkenne giffuit, Är wår wilie och begären, som j och fornimme kunne aff thetta öpne breff till Almogen, dhet wij eder sende tilhonde, atj them sådant föreholle wille, ath the vtuelie 4 heller 6 beskedelige dannemän aff hwartt heredt, på alles theris wägna, och giffue them theris mening tilkenne, och sende them så till oss till Östergötland jnnen Bartolomej, at the framdelis kunne oss vm alle sådane theris brister och clagemåll göre vnderuisning, Dhå wele

wij gerne höre sådane brister och clagemåll, Och effter som rikit kan ware drägligt och lideligt forfordre och hielpe alle och hwar en till lag och rett, effter all tilbörlighett, Thetta forsumendis ingelunde Datum vt supra

Stockholm den 5 Augusti.

Öppna bref till innebyggarne i Konga, Uppvidinge, Norrvidinge, Kinnevalds och Södra Möre härad i Småland, om upproret derstädes, och om möte med fyra bönder från hvarje härad i Småland, Öster- och Vestergötland, vid Bartholomei tid i Linköping.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 63 v.

Öpett breff till så monge herede j Smålandt, som her effterfölge,
Ett till Kongeherede
Ett till Opuidingeheredt, Noruidinge heredt och Kindewals heredt
Ett till Södre Möre, Datum Stocholm 5 Augusti Anno etc 42

Wij Gustaff etc Helse eder dannemän alle, wåre och Cronones skatskyllige bönder och menige almoge, som byggie och boo j Kongeheredt kärligen medt Gud och wåre nåde, Käre dannemän wij haffwe förstått, ath i thenne Sommer haffwer någett buller waritt emellom wåre Fougther och någre sockner ther j Kongeherede och Södre Möre etc Nu äre oss icke witterligit, för hwad orsack skuld, och hwar vtaff sådant begynt, vpkommit och företagit är, Effter j inge brister eller clagemåll, hwarcken j fiord j Kalmarna, eller sedhen, haffue kiertt eller clagett för oss, som god gammel sedwane warit haffwer, Så giffue wij edher dannemän gunsteligen tilkenne, Atuj för merckelige rikisins wordende ärender

skuld, haffue beramett ett möthe medt wårtt Elskelige rigisins rådh, som stå skall vdj wår Stad Linköpung j Östergötlandt, nu vm Sanctj Bartolomej tijdt nestkommendis, till at betracte och öffueruäge tess menige rigisins bestond och beste, Och ibland ändre ärender, haffue wij och forscriffuit någre fulmyndige bönder aff hwarie Lagsagu, aff Östergötlandt, Westergötland och Smålandh, som är Fyre beskedelige dannemän aff hwartt herede, till att förhöre hwad brister finnes kunne ibland almogen etc Hwarföre är wår wilie och gunstige begärend, Atj dannemän vdj for:de Kongeherede wele och så tesligiste, på samme tijdt forskicke till oss Fyre beskedelige dannemän aff samme edert heredt, the ther fulmectige äre, på alles edhers wägna, att giffue oss och wårtt Elskelige rigisins rådh edre brister och clagemåll tilkenne, Och vm så saker är, att eder någen vrett eller olag öffuergongen wåre, wele wij dhå medt for:ne wårtt rådz rådh och samtycke gerne hielpe eder till så myckit som rett och skäll är, Och rame edertt och menige rigisins beste, effter wår ytterste förmåge och legenhett, År edher dannemän och j någen motte, vtaff wåre Fougther, Embetzmen, eller andre godemendz fougter, någen dell, vtöffuer lag eller rett widerfarit, schole the altijdt forplictige wara, ath stå edher till rätte och pläge edher så myckit, som rätt och skäl är, Datum vt supra

Stockholm den 5 Augusti.

Öppna bref till innebyggarne i åtskilliga härad i Småland, om upproret och om det beramade mötet i Linköping mellan några af rikets råd och fyra ombud för hvarje härad.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 64 v.

Sådana breff vtginge till tesse effter:ne Hereder i Småland

Först till Sunnerbo, Wesbo, Alboheredt och Ösbo

2 till Östra herede, Westreherede, Norre och Södre Wijdbo

3 Till Tweta, Wisteheredt och Moherede

4 Till Norre Möre, Seffuede, Asboland och Strande heret

5 till Tiust, Kynd och Ydre hereder, Datum Stocholm 5 Augusti Anno etc 42

Wij Gustaff etc Helsse eder Oss Elskelige troo dannemän alle, Cronones skatskyllige bönder och menige Almoge, som byggie och boo vdj Sunnerboo, Wesboo och Ösboo hereder, kärligen medt Gud och wåre nåde, Käre dannemän alle, Wij betacke edher gunsteligen och gerne, för all eders weluillighett hulskap troskap och manskap, som i oss altijdt beuist haffue, Och besynnerligen atj haffue warit wåre Fougther och Embetzmen hörige och lydige, och vtgiordt them, på wåre wägna, edhers skatt och skuld, och andre rigisins vtskyller, som tro dannemen haffuer bordt at göre, Tesligiste och så icke latidt eder befinne medt nogett buller, vproor eller vbestondh, vdj någen motte, för huickit j skole altijdt finne oss wäluillige till att rame och wette edertt och menige rigisins beste etc Ytterligere käre dannemän giffue wij eder och så gunsteligen tilkenne, att wij för merckelige rigis:ns wordende ärender skuld haffue beramedt itt möthe

med, wårtt elskelige rigisins rådh, som stå skall j Östergötland nu vm Sanctj Bartolomej tijd nestkommendis, till att betrachte och öffuerwäge tesse menige rigisins bestond och beste, Och ibland andre ärender, haffue wij och förscriffuit några fulmyndige bönder aff hwarie Lagsagu aff Östergötlandt, Westergötlandt och Smålandt, som är Fyre beskedelige dannemän aff hwartt herede, till att förhöre hwad brister finnes kunne ibland almogen etc Hwarföre är wår wilie och gunstige begären, atj dannemen vdj for:de herede, som är, Sunnerbo, Wesboo och Ösboo, wele och så tesligiste på samme tijdt, forskicke till oss Fyre beskedelige dannemän aff hwartt herede, the ther fulmectige äre, på alles edhers wägna, ath giffua oss och wårtt Elskelige Rigisins Rådh edre brister och clagemåll tilkenne, Och vm så saker är, (*lika som i föregående bref till slutet.*)

Stockholm den 6 Augusti.

Till hr Ture Trolle om det utsatta mötet i Linköping mellan några af riksråden och ombud för allmogen i Småland, Öster- och Vestergötland, till hvilket möte äfven adeln i Småland borde kallas.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 65.

Till Her Twre Trolle, Datum Stocholm An:o etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Effther thet ath wij nu haffwe forscriffue latidt wårtt Elskelige rigisins rådh, Sameledis Almogen aff alle lagsagur, synnerlige j Östergötland, Smålandh och Westergötlandt, Fyre heller Sex beskedelige Men aff hwart heredt, ath möte medt oss vdj Östergötlandt vm Sanctj Bartolomej tijdt nestkommendis, Är forthenskuld wår wilie och begären, atj och så vtan all forsumelse, på for:de tijdt komme till oss, vdj Östergötlandh, samfelt medt then adell aff Smålandh, them

j thetta medtfôliende breff wele skicke tilhonde, och på wåre wägna, them wår wilie och befalning tilseije och forkunne, atj samptlig möte oss på forbestempde tijdt, dher wij achte ath betrachte och öffueruäge menige rigisins longlige bestond, nytte och gagn, och ath samfelle oss medt eder och the andre wårtt elskelige rigisins råd och godemen, huru wij alle wore wordende, merckelige anliggiende saker och handlinger, jnrikis och vtrikis, på thett beste och nyttigeste företage skule och måge, Hwarföre måge j och så föreholle och formane Almogen ther hoss edher, till thet beste, så wijth och fierre, atj effter tidens legenhett kunne komma medt thom till någen handling, ati dhå formane them, att the lathe (: som for:uit står :) sende theris fulmyndige till oss, holle them så före, att vm så saker wåre, them någen vrett eller olag öffuergongen wåre, wele wij dhå medt forbe:te wårt rådt hielpe thom till så myckit, som rett och skäl är, Och rame theris och menige rigisins beste, effter wår ytterste förmåge och legenhett, Datum vt supra

Stockholm den 6 Augusti.

Öppet bref till adeln i Småland, att infinna sig vid i förestående bref omnämnda möte.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 65 v.

Öpett breff till menige Adelen vdj Tijheredtz lag och menige Småland Datum Stocholm 6 Augusti Anno etc 42,

Wij etc Helse eder oss Elskelige wåre godemen, menige Adelen jnnan rådz och vtan, som byggie och boo vdj Tijheradzlag och menige Småland, kärligen medt Gud och wåre nåde etc Käre godemen wij giffue eder gunsteligen tilkenne, Atuj haffue latid forscriffue wårt elskelige rigisins rådh medt menige Frelset, vtöffuer hele rigit, att möte medt oss nu nestkommendis Bartolomej

j Östergötlandt, titt wij och till same möte Fyre beskedelige bönder, aff hwart herede j Småland, så wäll som j Östergötlandt och Westergötlandt, stempt och forscriffuit haffue, Är forthenskuld wår wilie och nådige begären, ati godemen, alle möte medt oss, på för:de tijdt, Dher wij achte och wele betrachte och öffueruege menige rikisins longligit bestond, nytte och gagn, och samfelle oss medt edher och the andre godemen jnnen rådz och vtan, hurulunde wij alle wordende och merckelige rigisins anliggiende saker och handlinger inrikis och vtan rikis, på thet beste och nyttigeste företage skole och måge, Thetta j jngelunde försume wele, Eder her medt Gud befalendis, Datum vt Supra

Stockholm den 6 Augusti.

Till hr Johan Turesson, förnyadt uppdrag att vara höfvidsman för frälset ifrån Södermanland och Östergötland, som på föreskrifven tid skulle, jemte annat krigsfolk, möta i Linköping, samt om mötet med konungen af Danmark, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 66.

Till Her Johann Tursson Datum Stocholm 6 Augusti Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Szom edher käre Her Johann wäll förtencker, ath wij edher scriffteligen och muntligen befaledt haffue, ath forscriffue och wara Höffuidzman för thet menige Frelse aff Nyköpungz Lånn och Sudermanneland, och ath drage medt them och the Östgöther till Linköpung, jnnan Wårfrue dag dyre nestkommendis, till att stille och fordempe thett företagne vproor j Smålandh etc Nu haffwe wij förstått, ath Her Gustaff och the andre godemen, haffwe giortt en dagtingen medt forbe:de vproriske hoop, och satt vdij en dag medt them, jn till alle helgene tijdt, kunne wij och måge wäll lijde, ath sådana dagh vbroteligen hollen bliff-

uer, med sine wilkoor och förord, Effter sådant vbestond dher medt affskaffet är, Nu äre wij vdij midler tijdt, seden wij eder tilscriffue, och oss then dagtingan forkunnet wartt, scriffteligen besökte aff Kon:ge Werde till Danmarck, dher egenom han vpå thet flitigiste, aff oss begärer atuj wele obeswäredt wara, och komme till ett wenligitt möte och samtall medt honum wijdh Marckerijdt, eller hwar som helst oss synes leiligest och bekomeligest ath möte medt honum, wijdh wår Rigis Grentz, Så äre wij tilsinnes ath möte som nu sagt är etc, Hwarföre käre Her Johan, vpå thett atuj nogsambligen motte ware förwaredt, j thetta swinde werdzlop, och vpå sådana affliggende platz, desligeste atuj vpå Kon:ge Werdis till Danmarck kärlig begären, kunne komme honum till hielp och vndsettning, vdj hans anliggiende saak medt ett stådtligt antall krigzfolck, Är wår alffuarlige wilie och begären, icke desmindre nu, än som wij eder tilförende scriffteligen befaledt haffwe, atj medt all then krigzmacht aff Södermannelandh, och then Östgötiske Adell, och theris ytterste krigzmacht och förmåge, och wäl gerust, Desligeste medt then begärede macht aff Städerne, och alt thet krigzfolck, som her till, j wårtt nampn, och vpå wåre wägna, anamett är, eller her effter vpspöries och anames kunne, wele medt all förbe:de krigzmacht, wälgerust till hest och foot, möte vdj Linköpung jnnan Bartolomej dag nestkommendis aller seneste, och vtan forsumelse, samme tijd skall then Vplendzske Adell ware vdj Wastena, och thenn Westgötiske Adell vdj Jeneköpung, vdj like motte, medt all mögelig magt möte, haffue wij och så wårtt egitt konungzligit krigzfolck till samme beramede tijdt och stedt afferdigett

Och Käre Her Johann, effther j well besinne kunne, huru saken ståår emellom oss och the Lubeske och andre partier, och att then dag och anstand är nu vthe vm Bartolomej, tycker oss och är vtan tuiffuel rådeli-

gitt, atuj forstercke oss medt all thenn macht, wij någreledis kunne vpbringe, Hwarföre är wår wilie och begären, atj aname wele alt thet folck j kunne mest bekomme, på wåre wägna, Och hwad j vdj så motte forstrecke same folck wele wij eder nådeligen och wel betale, Datum vt supra

Stockholm den 6 Augusti.

Till ståthållaren på Kalmar Germund Svensson (Somme), om det ingångna stilleståndet med de upproriske, användning af krigsfolket, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 66 v.

Till Germund Swenssonn, Datum Stocholm 6 Augusti Anno etc 42,

Wår gunst etc Effther thet Germund, ath thet buller och vbestond, som j thenne Sommer j Småland haffuer waritt företagitt, är nu stiltt och vptagit vdj en dagh, Synes oss therföre föge behoff wara, at tu beholler altt thet folck ther hoss tigh opå Calmarna, både the Landzknechter, ther tilförende låge vdj Staden, och vpå Slotthett, så och them wij nu twenne reser titt nidh skicket haffuer, Hwarföre synes oss lichest wara, attu beholler så myckit aff samme folck hoss tig, som tu kantt wäll forwara Slottet, och then lille Galleen, kan bliffue bemannett medt, Och för them, som vtöffuer äre, må tu skicke en god höffuidtzman, medt slik befalning, at han medt samme folck giffuer sig vförsumeligen till Siöss, och löper jn till Suderköpung, och giffue sig strax till the andre wåre knechter, ee hwar the thom bespörie kunne, Och på thet att tu tess flere knechter kant vmbäre dheden, Är wår wilie att tu finner rådh, att församble ther opå Öland, alt thet siöfarit folck, man ther bekomma kann, ther medt samme lille Galee och Sägelskip kunne bemannede bliffwa, Therföre haffue wij och

latidt scriffua Jacob Anderssonn ther vm till, at han sig på thet flitigeste winleggie skall, ath aname sådant siöfarit folck etc Tesligiste Germund, må tu och wäll aname en partt aff Borgerne, eller theris drenger till same Galees behoff, hwar så behöffues, på thet at tu tess flere knechter vmbäre kunne, Och biude wij tig Germund, att tu seer wäll till, medt thet Slott, latendis the godemen aff Ridderskapet och Adelen, som ther äre, bliffue ther på Slotthet hoss tig, både natt och dag, och icke liggie j byn, som the her till giortt haffwe, Wij äre och tillfridz, att the haffue theris vnderholling ther på Slotthett, när the elliest wele fliteligen hielpe att achte vpå theris befalninger, som alsom störste macht opå ligger, Tu skalt och så haffwe ett gott vpseende medt the borgere, hurulunde the sig skicke vdj ene motte och andre, Wij wette och fortencke well, ath ther boor en sielsind hoop, opå huicke icke än alt för myckit forlatendis är, Therföre wele wij tig ther vm, till thet högzste formanedt haffue,

Szameledis Germund, Som wij oss forsee tich jw wel witterligitt är, att för then handell skuld, som är beramedt emellom oss, och them aff Strålsundt, Haffue wij afferdiget ther heden En wår Secretarium M: Dauidt, At tu for then skuld wille fliteligen winleggie tig, att forfare hwad j så motte vtrettedt eller hwar M: Dauid är, hwad honum lyder, effther wij seden inthet haffue förnummit till honum, Och huru the aff Strålesundh måge doch ware till sijnnes, vm the then beramedhe handell haffue anamett eller eij, at tu sådant grangiffuelige wiltt förfare lathe, och oss ilende ther vm forstendige.

Ytterligere Germund såge wij och gerne, at tu kunne göre något j then sak, du oss tilförende haffuer oss tilscriffuit vm, på then Oloff Biörsons wägna, doch at tu icke obetencht sådant företager at han theregenom bliffuer förwarett, heller och vnderstungen, och betaster så-

dant hemeligen, huru han, eller medt hwad wilkor han ther forsåchred eller legdett wåre, ther effter kunde tu dhå finne råd och lemper, att trachte honum effther, Szå förmane wij tig och Germund, att tu vdj alle saker wilt beflite tig på thet aller beste tig är mögeligit, och tu kant tenckie alsom största macht opå ligger, som wij tig och fulkommeligen vm betro, Ther tu tig aldelis effter rette och skicke wilt, Datum vt supra

Zedell

Att han forstercker sig, endels som j Jacob Anderssons breff, som her effter fölger, Datum vt jn literis

Stockholm den 6 Augusti.

Till Jakob Andersson om värfvande af krigsfolk på Öland, användandet af skatten, anskaffande af underrättelser från Blekinge; — en del af brefvet äfven till Germund Svensson, om Nils Dackes slägtingar, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 67 v.

Till Jacob Andersson Datum Stocholm 6 Augusti Anno etc 42

Wår gunst etc Effther thet Jacob, ath wår och Rigisens anliggiende legenhett och nottorffter så fordre och kreffuie, att wij för monge wichtige orsaker skuld, Och synnerligen, atuj än nu medt the Lubeske och theris partijer aldelis vfördragne äre, och fredstandet emellom oss och thom haffuer en ände nu vm Bartollomej nestkommendis, dherföre är oss storlige förnöden, atuj forsterckie oss, och lathe antage vdj wår tiäniste alt thet folck, Reutere, Båtzmen, och Landzknechter, them man öffuerkomma kan, Är forthenskuld wår alffuarlige wilie, och biude tig, attu wijdh thin tro tieniste, vtan all försumelse, och medt all ytterste flijtt winlegger tig, at aname och skaffe oss vdj tiänisten, alle the gode och dugelige

karler, som tu ther vpå Ölandh öffuer komma kant, Och icke aleneste the som för Landz knechter oss tiene wile, vtan och alt thet siöfaritt folck, Skippere, Styremen och synnerligen Båsmän, som tu öffuerkomme kant, giffuendis hwar aff thom En marc eller Twå vpå honden, effter som the äre förfarne, dugelige och manlige till, och må tu förtröste them, ath när the komme till wår hoop, wele wij them vnderholle lathe, hwar vpå sin motte, som thet annett wårtt krigz folck bliffuer vnderhollit, Latendis så same folck både Båtzmen och andre oförsumeligen komma wtöffuer till Germund Swenssonn, Skall han dhå wijdere giffue them besked, och förordne them titt the kunne göre oss tieniste, och ther the bliffue schole, Thenne wår befalning Jacob Anderssonn tu fliteligen, och vtan all förtug bestelle wiltt, ther och macht på ligger, Så är och wår wilie och befalning, Jacob, attu haffwer ett gott och nöge vpseende och achting, att thenn vpröriske hoop i Smålandh icke skynde någett vbestond titt in på Landett, eller lathe göre oss almogen vwilligh eller vhörsam, attu tager sådant wäll tillware, och faar skälighe medt bönderne,

Szom tu och screff oss till, för någen kortt tijdt, vm några wåre Skatte oxer och gärde oxer, som tu haffuer ther vpå Landett, the ther wäll till pass ware skole, Begärendis wette hwartt heden wij samme oxer haffwe wele, Szå effter oss synes endels för stor vmkost wara, att samme oxer skole föris hijtt till Skipz, Dherföre syntis oss lichere, attu lather slachte samme oxer ther på Landett, och saltede köttet i gode tynnor, Samelunde Kaldunett, Och lothe thet så komma hijtt vtöffuer wälförwarett, Medt huderne och talgett finner tu och wäl rådh att rame wårtt beste, Men Tiwgu oxer må tu wäll beholle ther på Stall, till tess tu får wijdere beskedh, Smöret ther på Landett som faller nu j år, må tu lathe bönderne sielffue lösett, Och äre wij tilfrijdz, ath vnne

thom pundett för Tolff öre, Thet the Skippere eller andre skulle och före myckit smör eller andre förbudne warer vtt, Synes oss icke heller rådh wara, Effther the haffwe ther dog föge profijtt vtaff, The j Stederne giffue them lickuell inthet mere, hwarcken för smör, eller andre sådane warur,´ än som the sielffue wele, dherföre wåre better, att the lothe bestå, att före smör eller andre slike warur vtan Rikis i thenne Sommer Datum vt supra

Zedell och en like slik zedel till Ger[mund] Swen[sson]

År och wår wilie Jacob, attu winlegger tich medt all flijtt, ath förfare j Rothneby och annenstedz ther i Bleking, hwad orsak ther är till, heller på hwad förtrösting heller handell dhe Rothnebys Borgere och synnerligen thenn Hendrick Hoffman så haffwe förskaffet och tilförtt thett vpröriske selskap j Konge heredt och Möre, både halffue haker, Röör, Krut, lodt och annet, Wij kunne wäll tenckie, att sådant icke är skedt vtan sak, at tu thetta fliteligen forkundskaper och forfarer, Desligiste hwat the bönder j Bleking eller annerstedtz j Danmarck haffwe j sinnett mott theris herskap, Och hwat ther till görss på then sijdhe, eller hwad bestond wij skole haffue att förmode oss dheden, Att tu sådant kant oss bestendelige tilkenne giffue, Jtem hwad som höris aff the Lubske, eller andre tiender och legenheter ifrå Tyslandh, Datum vt in literis,

Wår gunst tilforende etc Schall tu wette Germund, att oss är j sanning tilkenne giffuit, Att ther i Calmarna skole wara nogre Nils Dackes Slecktinger, the ther honum hemeligen tilkenne giffwe all then dell, som ther j Calmarna påslåes och företagis, och äre tileffuentyrs honum mere tilnegede, än oss, tess sig Nils Dacke sielff berömet haffwer, etc Så är förthenskuld wår alffuarlige wilie och biude tig, at tu så hemeligen granneligen be-

spaner och förhörer, vm ther j Byn någett sådant selskap anthen Borgere, eller andre ware skole, som anthen samme Nils Dacke eller någre aff the andre skogztiuffuer, vdj ene motte eller andre befundne eller mistenckte äre, the ther honum någen kundskap giffue, eller elliest honum vndsetning göre, i ene motte eller andre, the samme må tu antaste, och fengligen settie latha, och så handle medt them som thet sig böör, Ther tu tig aldelis effter rette wiltt, Datum vt supra,

Stockholm den 7 Augusti.

Öppet bref för innebyggarne i några socknar i Helsingland angående ett strömmingsfiske vid Arnö i Rogstads socken.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 209 v.

Öpett breff för menige Mann vdj Forsa Tuna etc vpå Ett Ströminge fiske Datum Stocholm 7 Augustj Anno etc 1542

Wij Gustaff etc Göre witterligit och bekennes medt thetta wårtt öpne breff, Ath the Dannemän, wåre trogne Vndersåther, som byggie och boo vdj Forssa, Tuna och flere the sockner vdj Helsingelandh, haffue nu hafft theris sendebwdh her hoss oss, Beclagendis hurulunde the bönder, som byggie och boo vdj Arnöö j Rogstada sockn, nw j Tw eller Trij åår, haffue giort then menige man ther j landet stortt hinder och förfong på thet strömminge fiske, som ther vnder for:ne Arnöö ligger, och aff gammel sedwane, aff en stor partt ther j Helsingelandh brukes plägede, Men nu wele for:ne Arnöboor allene beholle sådane ströminge fiske, så ath the andre landzens jnbyggiere ther aff inthit niute skulle, Endoch the sielffue icke äre tess mectige sådana swärtt fiske retteligen (: som thet sig borde :) att bruka eller förestå, vtan nödgas hwartt År latha myckin fisk gå til siöss igen, ther then menige man j landet (hwar them

elliest samme fiske att bruka tillatidt bleffue) gott vppehelle och berningh aff haffua motte, huickit oss synes föge rett eller skäll medtfölge, Hwarföre haffwe wij aff wår gunst och nåde, och oss till en behagelig tijdt (: synnerligen till täss wij medt wårtt Elskelige Rigesens råd oss vm samme ströminge fiskes legglighett wijdere bespörie, och all sanning ther vm kunne vtransaka latha :) vndt och tillatidt, som wij och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och tillathe, Att forbemelte Forsa, Tuna och the andre sockner ther j Helsingelandh, skole och måge, effther thenne dagh, så wäll som the Arnöö boor, bruke same ströminge fiske, them och menige landett till hielp och vndsetning, Doch medt sådana skäll, wilkor och förord, ath the som sådana ströminge fiske bruka wele, icke skole göre forbe:te Arnöboor någon åwerckan på någre theris nyttelige och brukelige äger, som är åker, äng, mulebett, wedebrand eller annett, vtan haffwe theris fiskerebodhar eller hyddor vth medt Siöstranden på klipperne, ther the icke kunne göre same Arnööby någen skada, anthenn at trampa theris ängier eller åker, eller riffue theris gerdzgårder eller annen hegnet nidt, huickit her medt platt skall forbudit wara widh straff Fyretije marcer, then som sådana åffwercken gör, Szå skole och alle the, som samme ströminge fiske bruka wele, forplictige wara, ath giffue oss och Cronone årligen aff alle the nother som ther dragis hwar siuende lott, Ther wår Fougte och Befalningxman skall latha haffua ett nöge och gott vpseende opå, ath Cronon j then motten må skee skäl, Förbiudendis forthenskuld alle, som för wåre skuld wele och skole, göre och lathe, Och synnerligen them ther byggie och boo j for:ne Arnöö, ath the icke j nogen motte göre then menige man j Helsingelandh her emott hinder, platz eller förfong, till tess wij vm samme fiske, som for:uit står, wijdere oss bespörie kunne, och ransaka latha, wijdh wår

strenge nepffzt och wredhe, Och tess till yttermere wisse haffwe wij latidt tryckie wårtt Secret nedhan för thetta wårtt öpne breff. Datum vt Supra

Stockholm den 7 Augusti.

Privilegier för Viborgs stad.

Efter conceptet bland »Städers acta» i Kongl. Riks-Archivet. En annan afskrift, troligen ifrån slutet af 1550-talet finnes äfven i samma samling.

Wij Gustaff medt Gudz nåde Swerigis, Götis och Wendis etc konungh, Göre kunnogt almenneligen, medt thetta wårtt öpne breff, att wij medt wårtt elskelige rigisins Rådt, haffue betrachtett och öffuerwägit the beszwäringer och brister genom huicke wår och Cronones stadh Wijborgh forswages och forfaller, Så effter thet, att icke aleneste for:ne stadh (: anseendis then legenhett sig ther begiffuer :) vtan jämwäll then menige hele landtz höge nödtorfft kreffuer och fordrer, ath same wår stadh motte forbättres och tilwexe, medt gode borger och befestning, haffue wij aff tilneijd synnerlig gunst och nåde, medt forbemelte wårtt rådz betrachtingh och samtycke, vndt och tillatid, benådett och begåffuedt offtebenempde wår och Cronones stadh Wijborg medt Priuilegier, nåder och frijheter szom her effter fölger .

Först wele wij att thet beskermelsze och nåde breff, szom Wijborgz stadh Anno etc .xxv. aff osz är medt priuilegierett, icke her medt forkrenckt, vtan mygit mere, aff thetta breffs krafft Corroboreret och stadfest, beszynnerlige ath inge andelige eller werdzlige, Presther, Fogter, Lendzmen eller någre andre, ee hoo the helst äre eller nempnes kunne, skole effter thenne dagh någreledis vdj Wijborgz länn, huarken i Sawlax eller någen annenstedz, bedriffue nägenn Köpslagen, antinge medt Rysser eller någen annen, vtan köpe och sälie huad dell them nöd-

torfftig är vdj Wijborg, wijd wåre ogunst, strenge neffzt och wrede, szom formelte breff wijdere formelder och inneholler.

Thernest Är wår alffuarlige willie och budh, ath ingen tör fisk eller annen Fett ware, szom är trån, speck, szmör, huder och talg, effter thenne dagh, vtstädes aff Ågrepe och Karelen ańnerstedz än till Wijborgh, och hijtt jn i Rigit, Eij heller annen saltt fisk, Strömíng, Abbor, Mörtt, Norsz eller rebox, all then stundh landett kan ther få kornn igen, szå mygit thet behöffuer till att fortäre eller szåå theris åkrer medt, för ett lideligit och mögeligit köp, att thet icke szätes them altt fordyrtt i hender vtan som tiden och köpet är i landhet, på thet bönderne icke forswages måge for bräck skuld opå spannemåll. Therföre schole och forbemelte Wijborgz stadz Jnbyggere forplictige wara årligen ath skaffe titt jn i theris stadh så mygin spannemåll, szom same landzende kan wäll och nödtorffteligen medt bespijsett bliffua, Thet the hoss Adelen, Prestmen och andre, som på spannemåll empne haffue, bestelle skole, att sådana spannemåle motte tijtt jnföris, ath landett jw får szin widertorfft,

Till thet Tridie haffue wij och nådeligen vndt och tillatid, ath Wijborgx borgere måge årligen haffue tesze frij marcknader, Förste i Jeskis vm Pedermesze, Annen i Lapuisz vm warfruedag sidermere, Tredie i Ägrepe vm Helige Korsz tijd, Fierde vm Olszmesse i Weckelax eller i Wijborg, effter szom wår embetzman kan beszinne både landett och staden är best legligest, Opå thet ath same wåre borgere vdj Wijborg måge frije och vbehindratt, sökie theris näring och berningh, Och (: szom jw effter stadens nödtorfft högeligen behöffues :) besörge szin stadh medt fettalie och huad mere behoff görs.

Till thet fierde Är wår willie och befalningh, ath wår embetzman på wårtt slott Wijborg granneligen tilszeer, ath alle the vnyttuge krögere vforsumeligen bliffue

affschaffede och aldelis afflagde, szå når szom Tree Kröger i huar sogn, eller fyre på thet meste, effter som socknen är stoor till, Doch skole same Krögare jnthet landzköp bedriffue vtan skole holle tawerne szom lagen formelder.

Fempte, Skole och jnge bönder aff Ågrepe eller Karelen bruge någen seglation utaff landhet vtan skole alle segle till Wijborg eller hijt jn i rigit, all then stund the her och i Wijborgh kunne bespijsede bliffue medt spannemåll effter lideligit köp.

Siette skole och jnge embetzmen, hoffmen eller bönder i Nyeslotz lånn bruke någett landzköp, medt saltt, kåper, skijnwarur och andre köpmandzwarur, Eij skole heller for:ne embetzmen, hoffmen eller bönder vtköpe och vtprange spannemåll och byte sig saltt och annett till medt strandbönderne, szom her till skedt är, wijd wårtt forbudz strenge neffzt och straff.

Till thet Siuende, Skole och wåre och Cronones borgere vdj Wijborg effter thenne dag ware aldelis Frije för alle skiuteferder, vndantagendis huad wåre egne breffdragere belanger, och wåre embetzmen, opå wåre wegne.

Ottende haffue wij och nådeligen vndt och tilstadt att huicke köpmen, Finske bönder eller Ryszer, som emellom forscriffne frije marknader nagre skinwarur, hester och annett, szom the pläge her till dagz sälie köpe eller byte mett huar annen etc, Skall effter thenne dagh biudes och sälies borgerne, vm the sådant behöffue, och then fordell bliffue .och hosz wår stadh Wijborg, att Borgerne sådana warur köpe och handtere måge, och icke gester sig emellom, Vndantagendis huad the wedertorfftige eller fatige behöffue, ath byte sig till ätande warer och penninger, till theris marchgeld och annen vtlager, beszynnerlige ther the icke nogsamblige kunne medt spannemåll, för itt mögeligit köp, bespijsede wårde.

Till thet Niende och sijste, Opå thet att wår och Cronones stadh Wijborg måtte från åår till åår befest

och forbettredh bliffue, haffue wij osz till enn behagelig tijd, nådeligen vndt och jnrympt Wijborgz Borgere wårtt Konungelige och årlige marchgeld och sackörer, opå thet szom for:uit är, staden motte forbättred och befest bliffue, Tesligis försörget medt skytt, krutt, lodt, och huad them mere kan mögeligit wara att forskaffe staden till nytte och bestondh Doch att osz holles en clar och beskedelig årlig regenskap, huar vdj same marchgeld eller szacköre anlegges, och vdj huad måtte staden årligen ther aff forbättres etc Sådana regenskap skole the huartt åår Forplictige wara att göre och indskicke vdj wår kon:ge Cammer,

Tesse for:de articler, nåder och frijheter haffue wij aff wår konungelige autoritet och fulkomplighett, och aff wår tilneijd szynnerlig gunst och nåde, för stadzens nytte, bestondh och forbättring skuld medt wårtt elskelige rådz forbetrachting och endrechtige rådh, wår stad Wijborg nådeligen jnrympt vndt och tillatid och medt Priuilegierett, Doch att formera minske eller fornye, medt wårtt elskelige rigeszens rådz rådh och samtycke, tesze forbenempde articler, nåder och frijheter, Effter Landzens och Stadzens legligheter och nödtorffter på sidor, Wele wij osz altijd forbehollit haffua, Forbiudendes her medt alle, och huar enn, hwad standh eller Condition the äre eller wårde kunne, szom för wåre skuld wele och skole, göre och lathe, beszynnerlige wåre Fogter och embetzmen her emott nägett hinder eller forfongh att göre widh wår strengelige alffuarlige hempd och wrede, Till ytermere wisze och högre forwaringh lathe wij witterligen hengie wårtt Secret her neden för thetta breff, Som giffuit och scriffuit är på wårtt kon:ge slott Stocholm .7. Dagen i Augusti månedt Anno etc 1542 .

---

*) Handskriften, som tydligen varit ämnad att såsom renskrift utgå, har sedan erhållit åtskilliga tillägg och en anteckning i slutet, att den vore att anse såsom ett Wiszt Concept.

Stockholm den 8 Augusti.

Till Björn Claesson (Lejon), Jöns Vestgöte och Anders Vestgöte i Finland, om upproret i Småland och om anskaffande af krigsfolk.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 69 — Förut tryckt af Arwidsson, l. c., 6: 225.

Till Biörn Claesson, Jens Knutsson Wesgöte och Anders Wesgöte, vdj Findland, Datum Stocholm 8 Augustj Anno etc 1545 [ɔ: 1542],

Wår gunst etc Szom i Danneman vtan twill wäll hörtt och förnummitt haffue, hurulunde nidre i Smålandh wijdh begges Rigernes grensser, enn hoop skogztiuffuer sig försambledt haffue, och bedriffuitt ther nągett buller och vbestondh, Nu äre oss wisse tidender och kundskaper tilkompne, ath jn till thenne samme skogztiuffue hoop, någre aff then vmilde och gamble Konung Christierns barns och theris Målsmendz och förmynderis anhang, medt någre, som her aff Rigit och wåre tieniste tilförende forretligen affuickne äre, them wij doch altt gott nådeligen beuist haffue, the ther medh rådh, dådh och gerninger practizere alt ondt emott thesse Riger, så ath the jw endeligen wele haffua forbe:te thenn vmilde och gamble Konung Christierns blodh och erffuinger till regerende Herrer och Konunger, öffuer tesse riger, menige rigisens jnbyggere och oss alle till en ewig treldom, skade, förderf och betryck, Och till att förekomme sådana farligheter, äre wij förursakede, med wår menige rigisens Adell, och alt thet krigzfolck till hest och foot, som wij vpbringe kunne, att draga emott sådane wåre och rigisens openbare fiender, och hielpe at afstille och fordempe sådane theris onde företagne vpsått, emott thesse Riger etc, Hwarföre är wår wilie, atj medt alle edre egne hoffmen, medt gode wärier wäll vtrustede till foot, wele

giffue eder oförsumeligen vtöffuer hijtt till Stocholm, her skole i dhå ytterligere beskedh bekomma hwadt j bestelle skole, Samelunde är och wår wilie och begåren godemen, atj på wåre wägna wele tage vdj tienisten alle the dugelige vnge karler, som lust och wilie haffua att tiene för landzknechter, Och atj same vnge karler nu strax medt eder hijtt förfordra wele, Förtröstendis thom, att så snart the kome hijtt till wår hoop, wele wij dhå dhem vnderholle latha, like som thet annett wårtt krigzfolck her j Landet vnderhollit bliffuer, Så må j och giffue them En mark eller Twå på honden, till tess the hijtt vtöffuer komme, wij wele holle eder skadelöse, I wele och så skynde opå, att thett folck, som wåre Fougther och Embetzmen antagit haffue, Samelunde then hielp aff Städerne, att the alle oförsumeligen skynde sig hijtt vtöffuer, Thetta j icke försume wele, Datum vt supra

Gripsholm den 13 Augusti.

Öppet bref för Andreas Olai på Botvids prebende i Strengnäs.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 69 v.

Öpett breff för Andream Olauj på prebendam Bothwidj i Strengnes Datum Gripzholm 13 Augustj An:o 42

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, och bekennes medt thetta wårtt öpne breff, Ath effter thenne wår Landzsåthe och tro tienere, Andreas Olauj aff Öreb[r]oo oss medt hond och mund, genom sin sworne eedh, loffuet och sig forplictedt haffwer, Att han medt all sin ytterste och högzste flijtt och förmåge, vdj sine företagne Studia, och synnerligen j thet Juristische Facultedt troligen ath Studere och sig forbätre will och skall, Opå thet han, medt tijden, när wij honum hijtt heem eskendis warde,

oss och wåre Kon:ge och Furstlige vnge liffzerffherrer, och thetta wårtt Rike Swerige, nyttig, tienlig och brukelig, wara och bliffua, må och skall, Som hans forplictelse breff och sworne eed, ther vpå giord och vtgiffuit, wijdere formelder och jnneholler, Och elliest vdj alle motte ware oss och wårtt Rike huld, tro, retträdig, hörug och lydug, som en tro tiänere och Landzsåte böör och plictig är, Och forthenskuld, opå thet forbemelte Andreas Olauj sådane sine företagne studia tess bättre och fullkompligere fulfölie och fulende må och kan, Haffue wij aff wår synnerlig gunst och nåde, vndt och förläntt, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och förläne honum till hielp och vppehelle Prebendam Bothwidj i Strengnäs, thenn M: Nils Bongh tilförende och j sin liffztijdt hade, doch medt sådana förord och wilckoor, Att effther wij för någen tijdt seden haffue forlänt en annen wår tro tienere the Landboor, som vnder samme prebenda legat haffwe, etc Therföre och i thenn stedt, vnne och effterlate wij, att for:ne Andreas Olauj må och skall årligen niute och beholle all Biscopztienden, wijdh så monge kyrckier, som lyde till samme prebendam Bothwidj, ändoch att samme Biscopz tiende icke haffuer lydt prebendam till, Szå att han her effter årligen beholler tilhope Biscopz tienden medt Canniche tienden wijdh for:ne kyrckier, Och altt annet, hwad som prebendan tillyder, förutan Landborne, Huickit wij giffue wåre Cammererer och andre Embetzmen tilkenne, att the måge wette sig her effther rette, jcke görendis forbemelte Andream Olauj, eller then han j sin fråwaru till sin procuratorem sätter, ee meden han vtj Tysland studerer, eller seden, så lenge wij honum samme prebendam gunsteligen vnne och effterlathe, her emott någett hinder, platz eller förfong, Så frampt the wele göre thet oss liufft och behageligitt är, Datum vt supra,

Emott thette öpne breff haffwer for:ne Andreas Olauj giffuit Kon:ge Ma:t w: n: Herre och Hans vnge liffzerffherrer ett besegledh, och medt egin hond scriffuit reuersals breff, hwilckett finnes vdj Högbe:te Kon:ge Ma:tz Cancellij på Stocholm, Datum 15 Augustj An:o etc vt supra

Gripsholm den 13 Augusti.

Öppna bref till allmogen i Östergötland med kallelse till mötet i Linköping vid S:t Bartholomæi tid.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 70 v.

Ett sådant öpett breff som her effter:uit står, vtgick till the hereder, som her effter antecknede stå, Datum Gripz:[holm] 13 Augusti Anno etc 42

A Ett öpett breff till: Hoffz lånn, Göstings herede, Lysningz herede, Dals herede, Aska herede

B Ett til: Åkerbo herede, Banckakinde hered, Hanakinde heret

C Ett till: Bobers heret, Gulbers heret, Walkabo heret, Wijfolke heret

D Ett till: Hammerkinds herede, Skerkind herede, Östkinne herede, Bråbo heret, Mimingz heret, Lösninge heredt, Berckekindz heret

Wij Gustaff etc Helse eder oss Elskelige tro Dannemån alle, wåre och Cronones skattskyllige bönder och menige almoge, som byggie och [boo] vdj Hoffz lånn j Östergötlandt, kårligen medt Gud och wåre nåde, Kåre Dannemån Wij betacke edher alle samens gunsteligen och gerne för all edhers wåluillighett, hulskap, troskap och manskap, j oss altijdt, som tro Dannemån haffwe bortt att göre, beuist haffue, För huicket i skole altidt finne

oss wåluillige, till att rame och wette edertt och menige rikisens beste och bestond etc Ytterligere kåre Danneman giffue wij edher och så gunsteligen tilkenne, Atuj för merckelige rigisens wordende ärender skuld, haffue berammett itt möte medt wårtt elskelige rigisens rådh, thet wij och sielffue vdj egin persone besökie wele, som som stå skall vdj wår Stadt Linköpung j Östergötland nu vm Bartollomej nestkommendis, till att betrachta och öffueruåge tess menige rigisens beste och bestond, och ibland andre ärender, haffue wij och forscriffuitt några fulmyndige bönder aff hwar Lagsagu aff Westergötland, Östergötlandt och Smålandt, Som är Fyre beskedelige Dannemån aff huart herede, till ath förhöre huad brister i bland almogen finnes kunne etc

Hwarföre är wår wilie och begären, atj Dannemån vdj för:ne Hoffz lånn wele och så tesligiste, på samme tijdt och städh forskicke till oss 4 beskedelige Dannemån aff hwartt heredt, the ther fulmechtige äre, på alles edhers wägna, att giffue oss och wårtt Elskelige Rigisens rådh edre brister och clagemål tilkenne, Och vm så saker är, att eder någen orett eller olag öffuergongin wåre, wele wij dhå, medt för:ne wårt rådz råd och samtyckie, gerne hielpe edher till så myckit som rett och skäl är, och rame edertt och menige rigisens beste, effter wår ytterste förmåge och legenhett,

Är edher Dannemån och j någen motte, anthen aff the godemen, som aff oss Cronones forläninger haffua, theris fougther eller andre, någen dell vtöffuer lag eller rett widerfaritt, wele wij dhå gerne hielpe edher alle fatige och rike till rette, Så att them j til att tale haffue, skole stå eder till rette, och plege eder skäll och rett, effther som wij altijdt haffue oss höre och fornimme latid, ther wij anten sielffue, eller genom wåre bud och breff, medt eder handlet eller tinget haffue, Eder Dannemen alle her medt Gud befalendis, Datum vt supra

Vesterås den 15 Augusti.

Till Björn Persson och Lars Organista om kläder till knektarne, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 71.

Till Biörnn Perssonn och Larss Organista,
Datum Westerårss 15 Augusti Anno etc 42,

Wår gunst etc Effther thet Biörnn och Larss, ath thett Suenske fotfolck, som wij nu nyligen haffue latid aname vdj wår tieniste, äre ilde försörgde medt clädher, till thetta tug etc Hwarföre haffue wij bestelt hoss wår käre husfru Margereta, att hon befaler Fateburs hustrun, at antworde edher then meste hop aff thenn Köijell ther är j fateburen, både Gull, röd, blå och Swartt, medt en hoop grofft lärfft, som till tröije fodher tiene kunde, huicket j till eder aname wele, och oförsumeligen skicke ther till En Scriffuere, som anamer till sigh thetta för:ne kläde, så och en hoop foorduck, eller annett grofft klede, som samme nykommit folck till hossor tiene kunde, Och skall samme Scriffuere oförsumeligen skynde sig ått Östergötlandt, ther knechterne liggie, och skiffthet vtt ibland them, hollendis ther beskedelige register opå, hwad och [huru] myckit hwar och en aff them tager, Och att man sedhen när the afflönes skole, kunde så myckit korte thom, i then stedh, vtaff j theris lönn, eller och vm the nu medt thet förste, som wij thet gerne såghe, kunne få mere forstreckning på honden, att samme Scriffuere solde thom dhå för rede peninger, hwad the behöffde, Och atj wilde giffue same Scriffuere beskedh, huru dyrtt han skulle settie them alnen j hender, aff hwartt slag för sig, Clede, Köijell och lerefft, Och atj wårtt beste j then sak achte wele, Atuj och måge haffue ther nägett profijtt vpå, Ther j edher effther rette wele

Schole j och wette, atuj haffue jnthet Sucker till wårtt egitt behoff, Är dherföre wår wilie, attj oförsumeligenn skaffe oss så myckit sucker, atuj kunne hielpe oss medt, till tess wij komme tilbake igen, Och atj wele wara fortenckte vdj, at forsörge oss yttermere medt Sucker, Och icke lathe eder thett, som wij för wår egin mun haffue skole fordyrtt wara, Datum vt supra,

Stockholm den 22 Augusti.

Till Peder Brahe och Arvid Trolle om sammanhållning och aflöning af krigsfolket.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 72.

Till Pedher Bragde, och Arffwedt Trolle,
Datum Stocholm 22 Aug: Anno etc 1545 [ɔ: 1542],

Wår gunst tilförende etc Wij haffwe fått edhers scriffuelse Pedher och Arffwed, vdj huicke i giffue oss tilkenne, atj haffue mustred och affbetaledt the knechter j Östergötlandt, j alle Stederne, ther the liggie, Och att knechterne begäre, atuj theris besolding forbättre wele, hwar the på någett tug drage skole etc Her vpå till thet första giffue edher så för swar, att oss endels förundrar, atj lenge sedhen haffue hafft knechterne vdj en hoop, vtan lathe them än nu, (: effter slike legligheter, som på färde äre :) bliffue så åtskilde liggiendis i Stederne, Må j än nu wara fortenckte vdj, att ryckie folckett tilsamens, ther ligger macht opå, Men så myckitt then annen Artikell belanger, vm then forbettring på knecthernes besolding etc Må j wäll giffue them then förtröstning, att när wij them på någett tug, och emott wåre fiender bruka wele, och the sig wäluilleligen, troligen och manligen wele bruka lathe, wele wij dhå låthe oss wäluillige finne, till att forbätre theris besoldning effter skälighett, så att the oss, vdj ingen motte skole

att beskylde haffua, Wij haffue ochså skriffuitt Sixt van Mönichen och Hendrick van Siga ther vm till, Och sende edher breffued tilhonde, the i thom öffuerantworde måge,

Szom i och beröre, attj befruchte, hwar knechterne komme på tugett, och theris månedz besolding icke stedze förhonden är, att man dhå föge medt them vtrette kan etc Szå kunne wij jnthet annet swara ther till, vtan atuj wele wara fortenckte vdj, att skynde flere peninger nid effter edher, Ther medt j kunne holle folcket willigt, Och effter wij theris besolding förbättre, och alle måneder eller hwar annen wele betale lathe, Szå motte j och tenckie till, att hwar the äre eller framdrage j Stederne, att the och så betale för sich, Så ther the framdrage på bygden, att gärden bliffuer them sold i hender för peninger, Och gode prouantmestere ther till satte bliffua måge, the ther holle clare och gode register vtöffuer, så att sådane peninger komme oss till gode, och till knechternes betalning ighen, Och huru j vdj then motten best och skickeligest handle skole, så att på alle sijdher motte gå ligeliken till, Måge j haffue rådh och dådh medt the andre godemen ther nidhre äre, Ther j eder effter rette wele, Datum vt supra

Stockholm den 22 Augusti.

Till riksråden hrr Lars Siggesson, Johan Turesson, Abraham Eriksson, Svante Sture m. fl., som församlade voro i Östergötland, föreskrifter angående tåget in åt Småland, ytterligare förstärkningar af krigsmakten, underhandlingar med de upproriske och dessas utspejande, om en del Östgötars opålitlighet och benägenhet för »papisteri», m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 72 v. — 75.

Till Her Larss Siggesson, Her Johan Turssοn, Abraham Ericksson, Swante Sture, Peder Brade, Arffwedt Trolle, Jacob Bagge, och the gode men flere, som vdj Östergötland församblede wåre, Datum Stocholm 22 Augustj Anno etc 1545 [ɔ: 1542],

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Larss, Her Johan, Abraham, Swante, Pedher Bradhe, Arffwedt Trolle, Jacob Bagge, och i gode män flere, aff wårtt Rådh, som nu vdj Östergötlandt församblede äre, Oss tuiler jnthet, atj medt menige frelsett, och wårtt egitt krigzfolck, till hest och foot, vpå thenne tijdt, effter som sagt och beleffwett är, vdj Linköpung och Wastena församblede äre, Så och Her Gustaff Olssonn, medt thenn Westgötiske mackt, på thenn annen sijdhen, vdj Jeneköpung etc Och effter folckett nu på alle sidher så församblede äre, synes oss gott och rådeligitt wara, atj stedze wele haffue edre bwd och breff jn till Her Gustaff Olsson, och the andre godemen, som hoss honum äre, handlendis och rådslåendis medt hwar annen, huru man på thet bestendeligiste motte taga thetta tug före, hwad wäg j drage skole, eller huru alle saker best företagis motte, Och atj nw j midler tijdt, förre än j drage på tuget, wele bruka lijst och lemper medt skalcker, som the vtan twill sig jnthet

forsume, besynnerlige j så motte, attj jw bruke dagtingen, och giffue them the beste ord j kunne, jnskickendis till them i Småland trogne forspeijere och ansehenlige personer, antingen genom Prester, Borgere eller Böndher, the i tenckie kunne trogne äre, och the ther någett kände äre, ibland samme the Smålenninger, skulle man än loffue och tilseije them alt thet mögeligit wåre, Opå thet j altijdt, vtan återwende, kunde bekomme bud och tidender, eder vnder ögon, thet ene vtöffwer thet annett, huru the stelle theris stycker anhn, och tage theris saker före, Och wachter edher granneligen, ati icke lathe samme kundskaffter förstå eder rette grund och mening, opå thett j genom them icke sielffue forkundskapede eller förrådde bliffue måge, Till sådana kundskaffter synes oss lichast wara, atj bruke några prestmen eller köpmen, the ther Ewangeliske äre, then annen hoop behöffue j (: vdj then sack :) huarcken slå loffue eller lijtt till, the holle dog inthet, ee hwad the vtloffwe, Och effter vdj alle the Östgötiske Köpstädher the Borgere och Presterne fast medt thet papisterij instigne äre, Ati forthenskuld wele see well och nöge till, hwem i till sådane saker bruke och bestelle wele, Och synnerligen atj tage edher nöge till ware för thet selskap, som senest vdj Biscop Monses och Twre Jönsons oproor warit haffwe, Och atj altid wele scriffue then menige man j Smålandh till, (: thet hielper hwad thet hielpe kan och jw så myckit, atj altidt finge swar tilbaka igen, och kunde ther egenom lathe förkundskapa all theris wäsend vtt :) giffuendis them tilkenne, atj medt ett stortt tall krigzfolck liggie församblede, och äre förorsakede att affstelle sådana buller, som på färde är, Endog atj nödigt såge att thenn menige man skulle j så motte förtungede bliffua, Och förthenskuld hwar the sielffue sig än nu besinne wille, och giffue sig till dagtingen medt eder, på wåre wägna, eller giffue them iffrå

sig som brutidt haffua, dhå skulle them inthet bliffue skadendis, vtan widerfaris gunst och nådher, Och atj jw wille hylle thet ene heredet effter thet annett, och synnerligen the ther edher nämest liggie, på wåre wägna, jn till edher igen, till så lenge j kunne komme till then sanskyllige hoop, nidh emott Grentzsen, som thetta spill mest bedriffuit haffue, Seden wette och finne j godemen wäll rådh, hwad j göre eller lathe schole j saken, Och synes oss rådh wara, atj ingelunde forskingre folckett, vtan lathe them jw altijdt, och synnerligen footfolckett, bliffwe vdj en hoop, och draga så ifrå thet ene herede och in vdj thet annet, Hwar och någen skalckehoop wijker eller rymer vtaff thett ene herede och in vdj thet annett, them till beskydd, atj dhå scriffua same heredett till, att the icke stedie sådane tiuffue hoop, att haffua platz eller beskydd hoss them, så frampt atj icke skole medt wellig macht draga ther jn till thom, och lathe alle sådant vmgelle, Kunne j godemen och någett yttermere eller bättre rådh, middell eller wäge besinne eller betenckie, atj wele dhå vdj så motte icke fölie wår scriffuelse effther, vtan thet som edher synes nyttigest wara,

J wele och så tage eder till ware atj jngelunde gripe them ahn ther the för sig brottad haffwe, vtan heller drage kring vm brotterne, J wele och så tage eder till ware, at the icke på skogerne ther j framdrage stelle sig alle på en sijde vm wägerne, och stigge eder så alle fulle medt pijll och skechter, som theris sedwane wara pläger, J wele och icke heller wara alt för redde för huar buske, Förty j wette wäll huru thet gamble ordspråck är, att huicken ther redis för hwar buske, then kommer seent till skogz, J wele och så wachte edher för the köpsteders och Presters lister, the skole wäll komma och bringe eder mänghe farlige och sielsinde tidender före, ther dog hwarcken grund eller sanning medt fölger, och förspeije eder vtan återwende

Och effter wårtt betenckiende, syntis oss lichast wara, att när i drage affsted, atj dhå drage förstått Norre Wijdbo, thet j med bud och breff så bestelle wele, att Her Gustaff Olsson medt sin hoop eder ther möte må, och seden atj drage fort jn j Södre Wijdboo, seden till Nydala, eller huickin wäg eder dhå synes best wara, effter som legligheten kreffuer och sig begiffwe will, Och atj wele haffue medt edher the Smålendzske Fougter, och andre Smålendzske hoffmen, som ther tilstede äre, ee hwem the tilhöre anthen oss eller andre godemän, the ther alle stiger och wäger wette, Och förundrar oss icke lithett att Her Johans Fougte, och the andre godemen aff frelsett, som nu en partt slagne äre, icke lenge seden haffue giffuit sig hijtt vp ifrå thet selskap, vtan i så motte late mörde, slå och fånge sigh som andre hundar, som nu skedt är,

Jtem vm the Smålenninger skicke några budh eller breff emott edher, atj dhå wele lathe haffua nöge acht och tilsyn på sådana theris bud och breffdragere, att the icke förkundskape edher mere vtt än j förkundskapa thom

Yttermere så wette wij icke heller, vm thet rådeligitt wara skall, ati än nu så hasteligen giffue eder vpå tugett, eller någett longt titt jn j Smålandt, för än j kunne yttermere medt fotfolck forsterckte bliffua, Och forwette edher wäll medt Östergötlandh, Wij lathe och så än nu vtruste her j Stocholm en starck Fänniche Landzknechter, Tyske och Swenske, huicke wij oförsumeligen medt thet meste resigetyg, som wij her vmbäre kunne, wele lathe komme till eder nid till Östergötland, medt Nils Boije och Bothwedt Scriffuere, Seden måge i vtij the helge Trefollighetz nampn, medt ett gott, tidigt och samdrectigt rådh, giffue edher vpå tugett, medt alt fotfolck och trij, fyre eller fem aff the ringeste hester och rustninger, som äre Clippere och retzer medt

lette harnsk och wärier, nemplige zinterör, halffue haker, kneffuelspiutt och andre korte wärier, Men alle the store hester medt swår Rustning, både aff Her Gustaffz och eder hoop, så och aff wårtt egitt hoffolck, måge i lathe bliffue liggiendis vdj Östergötlandt, Achtendis opå, att ther icke någett forrederij, buller eller vproor vpweckt bliffwer, Effter wij haffwe förnummit, aff Suante Sturis, Abraham Ericksons och flere the gode mendz scriffuelse, som medt almogen vdij Larssmesse Marcknaden vdj Söderköpung handlett haffwe, Att en partt aff the Ösgöter swarede sielsind nogh, som the edher sielffue best vnderuise kunne, ther aff föge gott tilförmodendis, Szå wette j och wäll, ath medt the swåre hester och rustninger will vdj Smålandh föge vtrettis, Men vdj Östergötland vpå the rume platzer kunne the jw någett mere vtrette, hwar the Ösgöter än wele skicke sig anners än wäll och tilbörligen, Och atj wele skicke en godh höffuidzman för samme resigetyg, som ther j Östergötlandt hoss them tilstede bliffuer, ee huickin eder ther till skickelig synes och then ther kan handle medt almogen, och haffue gott och nöge vpseende, att ther icke någett buller eller perlemente vpuexer .

Och när i godemen sampt Her Gustaffz hoop komme jn i Smålandh, Atj dhå wele see eder aldeles wijseligen före, Och när j än skole giffue edher vdj någen mangling medt för:ne hoop, eller gripe thom an, atj än dhå icke wele wara altt för glupende, vtan achte eder egin fordell, brukendis tilförende feltskytt, och hagelskytt opå them thet meste i kunne, förre än j giffue eder vtij någen mangling medt them, haffue j icke feltskytte nog, dhå må j läne någre stycker aff Steckeborg, Wij wele och så oförsumeligen skicke någre flere feltt skytt, medt tesse for:ne knechter, tit ned til eder, Så att eder, nest Gudz hielp, feltskytte icke fattis skall, Oss är och vnderuist, att seneste när Her Gustaffz hoop war till skarmissel

medt thom för Berqwara, att the halffue haker skotthe mest vtöffuer fienderne, och giorde föge skade, ther j wele än nu lathe haffwe acht vpå, att icke så skee motte, Käre godemen, j wele nu achte vpå thenne sak, och eder egin fordell, som j tenckie och besinne kunne, wår, eder egin och menige Rigisens wälfardt eskier och fordrer, och aller störste machtt opå ligger, Vpå wåre side wele wij nest Gudz hielp, jnthet forsume oss, ath göre wårtt ther till, både till land och watn, thet ytterste oss mögeligit wara will,

J wele icke heller forgete, stedtze att haffue edre hemelige kundskaffter jnne hoss them, Så atj altid kunne bekomme bud och beskedh, eder vnder ögenen, huru starcke the äre, hwad anslege the förehaffwe, eller huru the wele gripe theris saker an, ther j seden kunne tess bätter skicke alle eder stycker effter, Eder Gud alzmectig her medt befalendis Datum vt Supra

Zedell

Käre godemen effter wij nu, för tidzens kortthett skuld icke kunde latha scriffua Her Gustaff och the andre godemen som hoss honum äre något synnerligitt till, Dherföre är wår wilie och begären, atj wele meddele honum, hwad som wij edher nu tilscriffuitt haffue, anthen medt copier therutaff, eller sielffue breffuedt, på thet han må och så wette, huru oss synis att tugett företagis skall, Dog ee hwar han eller j några better rådh finne kunne, atj dhå wele holle eder wedh the beste rådh, som j tenckie kunne på ferde wara wele

Wij kunne icke heller dölie för edher godemen, atuj haffue ett stortt tuiffuelzmåll vpå alle the Östgötiske köpstedher, Oss fructer nog, att the bryggie myckit ondt ibland then menige man oss på halssen, effter the äre så fullstoppede medt thett papisterij, Jomfru Marie Miölck och Sancte Brijtes oppenbarelse, ath the aldrig

achte eller wonde hwad the bedriffue, Begerendis forthenskuld, atj wele lathe haffua nöge acht vppå them, huru the sig skicke och holle, ther ligger och ingen ringe macht vpå, Datum vt jn literis

Stockholm den 22 Augusti.

Till Jakob Bagge om de upproriske i Småland, och om aflöning, beklädnad och vapen till knektarne.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 75 v.

Till Jacob Bagge Datum Stocholm 22 Augusti Anno etc 42,

Wår gunst etc Käre Jacob Effther wij (: för några merckelige förfald och förhindringer skuld :) vdj egin persone icke så hastigt, som wij gerne wilde, titt nid till Östergötlandt tilstede komma kunne, Therföre haffwe wij nu latidt tilscriffue the godemän aff wårtt rådh, som ther tilstede äre, samfelt medt tig, wårtt betenckiende och rådh vm thetta tug, huru oss synes thet företages skulle, Är förthenskuld wår wilie och begären, att tu willt dog, som wij tig fulleligen vm betro, samfelt medt the andre godemen, hielpe till, medt all flijtt, at thenne sak motte alffuarligen företagin bliffua, och seden effter nödtorfftigt betenckiende och tidigt rådh tage eder sådant tug före, effther som thet breff, wij eder samfeltt tilscriffuit haffwe, formelder, Doch vm j några bättre rådh, middel eller wäge betenckie eller finne kunne, ati dhå wele vdj så motte icke alt fölie wår scriffuelse effter, vtan thet som eder synes nyttigest wara, Och atj godemen på alle sijder, wille legge eder all flijtt vm ath haffue edre hemelige kundskaper och bespeining jnne hoss thett selskap, skulle man än köpe ther några personer till, Loffuendis them alt hwad man kunde, och thet som mögeligit wåre, ther låge jngen macht vpå, på

thet atj jw stedze kunde haffue wisse tidender och kundskaper, eder vnder ögenen, huru starcke eller hwar the äre, och hwad the bedriffwe, Och atj wele see edher aldelis wäll och wiseligen före, och så skicke edre saker och stycker, ati gripe alle saker medt fordell och bestendeligen an, så at the icke göre eder någen förraskning eller niderlag, ther ligger aller störste macht vpå, Och atj alle samfelleligen wele förtenckte wara, ath hylle, på wåre wägna, thet ene heredett ther j Småland effter thett annet, och synnerligen the ther nämest liggie jn till, så lenge j kunne komme till then sanskyllige hoop, nid emott Grenssen, som thetta spellet mest wollit och aff sted kommet haffue, seden wette och kunne j godemen alle wäll rådh, hwad j göre eller latha skole vdj sakenn

Yttermere så haffue wij och fornummit aff Lasse Pedersson, att en partt aff thet nyes antagne folck, som vnder thin Fänniche kompne äre, medt cläde och wärier icke wäll försörgde äre, etc Hwarföre sende wij nu titt nidh en heel hoop Köijel, grofft cläde, Lärefft, Ryske huder och annett sådantt, Szå och en hoop wärier, Må tu latha giffue them them ther vtaff (opå theris besolding) så myckit som hwar och en aff them till hosser, tröije och krage behöffue kan, Och att ther motte bliffua beskedelige register opå holdne, [huru] myckit, och hwad hwar aff them anamer, Och wele wij oförsumeligen skynde titt nidh till tig en Summa penninger, ther aff tu kant latha stelle them til fridtz, giffuendis huartere hwar månedt vdj besoldning Tre eller Fyre marcer, eller huru tu till thet ringeste medt them öffuerens komma kan, så kunne the dhå cläde sig ther medt, och betale strax, hwad som the aname, klede, köijell, ryske huder, lerefft eller annatt, Ther tu tig effter rette wiltt, Datum vt supra

Stockholm den 22 Augusti.

Öppet bref till innebyggarne i Strengnäs stift och Östergötland angående Botvid Larssons uppdrag, om kostgärd till underhåll af hans knektar, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 76 v.

Öpett breff för Botwedt Larsson Höffuidtzman för en hop knechter, till menige bönder vdj Strengnes Biscopzdöme och Östergötlandt, Datum Stocholm 22 Augusti Anno etc 1542

Wij Gustaff etc Helsse edher oss Elskelig Dannemän alle, wåre trogne vndersåther, Prestmen, Borgere och Cronones skatskyllige bönder och menige almoge, som vdj Strengnes Biscopzdöme och Östergötland, ther thenne wår tro Man och tienere Bothwedt Larsson, medt thenne fänniche knechter, som han medt sich haffwer, tilkommendis warder, kärligen medt Gud och wåre nåde, Käre Dannemän, Effter then legenhett, som på färde är, ath nu j Sommer i några herede ther nidre j Smålandh, wijdh Landemerckit, någett buller och obestond aff en hoop skogztiuffuer begyntt och företagitt är, till hwilckitt selskap några aff then gamble och vmilde Konung Christierns barn och theris målsmän hijtt inskickett haffwe några theris egne besworne tienere, huicke then enfållige och simple almoge altt ondt ingiffwe skole, som och nogh skeer, på thet ath the åther igen kunne komme thetta wårtt fädernesrike Swerige vnder förbemelte then vmilde gamble konung Christierns barns och erffwingers wold, macht och hender igen, Eder alle och menige Rikitt till en Ewig treldom, skada och forderff, Och vpå thet att forbe:te then vmilde och gamble Konung Christierns barns och theris tilhielperis onde företagne vpsått och mening emott thetta Rike ingen framgång haffua motte,

haffue wij skickett noget aff wårtt krigzfolck till hest och foot titt nidh i Landett, till ath stille och affuårie sådana rigisens och alles eders skada och forderff, Som wij nu vtskicke thenne for:ne wår tro Man och tienere Bothwedt Larsson, medt en fåniche aff wåre Landzknechter, Huarföre år wår wilie och begåren, att ther thenne for:ne Bothwed Larsson, medt wåre Landzknecter, them han j befalning haffuer, till eder kommendis warder, och anten någen fordenskap till then dell han förer medh sig, behoff haffwer, eller och han eder vm kostgårder, till samme wåre knechters behoff, eskier och begårer, Atj dannemen wele dhå på wåre wågna lathe eder wåluillige sådane saker emot honum och thom fornimme och befinne, Opå thet the dannemen, som wijd almunde wågerne byggie och boo, icke förmyckit gäste, eller förtungede bliffua måge, Sådane edhers wåluillighett skall, nest Gudz hielp, komme edher sielffue och menige Swerigis rige till gode, nytte och gagn, och longeligitt bestondh, wij wele och så, på wåre side, betenckiet eder alle och hwar för sig, vdj all gunst och nåde, Befalendis eder her medt Gud, Datum vt supra

Stockholm den 22 Augusti.

Till innebyggarne i Östergötland om Jakob Bagges uppdrag, om »fordenskap» eller kostgärd för krigsfolket, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 77.

Ett like slicht breff, doch nágett förandrett, för Jacob Bagge, Datum Stocholm 22 Aug: An:o 42

Wij Gustaff etc Helsse eder oss Elskelige Dannemen alle, wåre trogne vndersåther, Prestmen, Borgere eller Bönder j köpståderne och på landzbygden, ther thenne

wår tro Man och tienere Jacob Bagge, medt tesse wåre Landzknechter, hender på thenne rese, till att komme, kärligen medt Gud och wåre nåde, Wij giffue eder Dannemän tilkenne, Hurulunde Kon:ge werde till Danmarck wåre käre Swåger, Broder och gode wen, haffuer nu nyligen medt hastige bud och breff scriffuitt oss till, Och giffuit tilkenne, hurulunde then gamble och vmilde Konung Christierns barn, theris formyndere och Målsmen, haffwe emott tesse Trij Riger Swerige, Danmarck och Norige, några farlige rådzslag och handlinger före, genom huicke the sig fulleligen (och medt gerningerne) föresatt haffwa, ath anfechte och fientwiss öffuerfalle tesse riker, på thet the åther igen, medt nogen list eller lempe kunne komme forbe:te then gamble och vmilde konungz blod och ärffwinger till regerende Herrer vtöffwer tess[e] riger igen, Och i så motte komme thetta wårtt fäderness rige Swerige, så wäll som the annen Tw riger, till en ewig treldom, schada, nachdell och forderff, Och förthenskuld, opå thet atuj på beggie sijder sådant vdj tijdt ath forhindre och förekomme kunne, haffuer högbe:te wår Swåger och gode wen, Kongen j Danmarck, hasteligen scriffuit• oss till, Begärendis ath wij vbeswäredt wara wilde, vförsumeligen att kome honum till ett wenligett möte och samtall, nidre wijdh beggie rigernes grensse, ther oss på både sijder kunde lägligest och bequemeligeste wara, atuj dhå samfelleligen medt beggie wåre elskelige rigisens rådh, motte och kunde beggie wåre Riger till gode och bestondh, finne the rådh, middell och wäge, att sådane forbe:te then vmilde gamble Konung Christierns barns och theris tilhielperis onde företagne vpsått och mening, emott tesse riger, jngen framgong eller plattz haffue motte, Och forthenskuld kunde wij icke neke eller affslå, att besökie sådant wenligit möte etc Nu opå thett wij till same möte, menige Swerigis rige till ärhe, gode och gagn, till hest och foot, wäll vtrustedt komme måge,

så att wij Swenske motte och wara annett gott folck lijke, Dherföre haffue wij nu afferdiget nider till Östergötlandt någre godemen aff wårtt Råd och Ridderskap, medt någett aff wårtt egitt folck, till hest och foot, som oss till samme wänlige möte följe skole, Hwarföre är wår wilie och begären, ath ther thenne för:ne wår tro Man och Tienere Jacob Bagge, medt wåre landzknechter, them han j befalning haffwer, till edher kommendis worder, och anthen någen fordenskap till then dell han förer medt sig, behoff haffuer, eller och han eder medt kostgårdher till samme wåre knechters behoff, eskier och begärer, atj Dannemen wele dhå på wåre wegna, lathe eder weluilligen j sådane saker emott honum och them förnimme och befinne, opå thet the Dannemän, som wijd Almunde wägerne byggie och boo, icke för myckit geste eller förtungede bliffwa måge, Sådana eders weluillighett skall nest Gudtz hielp komme eder sielffue och menige Swerigis rige till gode, nytte, gagn och longeligitt bestond, wij wele och så på wåre sijde betenckiet edher alle, och hwar för sig, vdj all gunst och nåde, Datum vt supra

Stockholm den 24 Augusti.

Till Svante Sture om från honom och andra ankomna bref, om tåget mot Smäländingarne, allmogens i Östergötland sinnelag, behållandet af det tunga rytteriet derstädes, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 79 v.

Till Swante Sture Datum Stocholm 24 Augustj Anno etc 1542

Wår synnerlig gunst etc Wij haffwe bekommit twenne thine breff Swante, sampt the missiuer, som Her Gustaff Olsson, Abraham Ericksson och Pedher Bragdhe vtscriffuitt haffwe, Så förmeckie wij aff Her Gustaffz breff,

att han än dhå när han thet samme breff haffwer vtscriffua latidt, icke bekommit haffuer wår scriffuelse, hurulunde her emellom oss och the godemän wårtt rådt beslutidt war, vm thet tug, och att han medt then wesgötiske mackt vdj Jeneköpung then fierde dag nest effther Bartollomej, till thet aller seneste wara skulle, Så tuiler oss doch inthet, att han samme wår scriffuelse strax ther effter wäll bekommit, och aldelis sig ther effther retted haffwer, så att han på thetta pass medt all then mackt han kan, är vdj Jeneköpung, så wäll som j godemen vdj Östergötlandh och Södermannelandh äre vdj Wastena och Linköpung Huru j godemen nu wijdere på alle sijder, effter wårt betenckiende, skole tage thetta tug och edre saker före, haffue j vtan twill förnummitt aff thet breff, som wij j förregår, medt wår egin ridsmåswen eder godemen aff wårtt Rådh, nu j Östergötlandt församblede, tilhonde skickede, Ther tu och the andre godemen edher aldelis effther rette och skicke wele, Så fierren j sielffue några bätter rådh, middel eller wäge icke besinne eller vptenckie kunne,

Szom tu och haffuer latidt oss förstå, att en stortt partt aff bönderne vdj Larssmesse marcknaden j Suderköpung haffue swaret ganske sielsindt etc Så är forthenskuld wårtt Rådt, atj lathe bliffue ther j Östergötland quarre liggiendis then största hoop aff Resigetygett, synnerligen the ther swåre hester och rustninger haffwe, och medt thom en god höffuidzman, huickin eder ther til synes nyttigest wara, effter som wij yttermere och wijdere scriffue edher samfelt wår grund och mening till medt forbe:te wår Ridsmåswen, Kåre Swante hwad yttermere wårt råd, grund och mening vm thetta twg waritt haffwer, worder tu, Abraham Ericksson och j godemen flere, aff samme wår scriffuelse vdj lengden wäll fornimmendis, Jnthet yttermere på thenne tijdt, vtan befale tig her medt Gud almectig, Datum vt supra

Stockholm den 24 Augusti.

Till fogden Jöran Jönsson (Svan) om upproret, uppsändandet af skatteoxarne, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 80.

Till Jörenn Jönssonn Datum Stocholm 24 Augustj An:o 42,

Wår gunst etc Wij haffue fått thin scriffuelse Jörenn, J huicke tu giffuer oss tilkenne, huru thet selskap regere och perlemente ther nedre j Smålandh, och att tu medt stor farlighett kunde komme till wäge att skicke oss hijtt vp the 230 oxer etc Szå, kenne Gud, sådant hoffmod och skadeligt forderff haffue wij aff the gode Smålenninger föge eller alz intet fortientt, Och haffue wij nu forthenskuld, på wåre sijde, giortt ther så myckit till, som wij kunne, och än yttermere altidt gerne göre wele, Bediendis och begärendis, attu och flere wåre godemän och trogne tienere, wele medt råd, dåd och all flijtt hielpe till, att sådane vtilbörlig handell, mott Gud och Menniskier, motte ene gonge tilbörligen straffat bliffua, så att andre motte haffue ther en spegill och warnagell vtaff, Och tuiler oss inthet attu och flere the godemen, som nu både j Östergötlandh och Jeneköpung forsamblede äre, worde ther till wel tenkiendis

The andre oxer ther än nu tilbaka stå i titt fögderij, kunne wij icke annett göre ther till, än att hwar tu icke vtan fara kant latha komme thom heden och hijt vp, dhå måge the bliffua ther till thess saken kan komme vdj en annen och bettre motte, thett oss förhoppes, näst Gudtz hielp, snarligen skee skall

Szom tu och giffuer oss tilkenne, att ther ett ganske vnderligitt wäsende förhonden wara skall, och bedher atuj wele lathe haffwe ett gott vpseende etc Så kenne

Gud wij lathe haffue then beste acht och tilsyn, som wij kunne, är någett annet på färde, än ther wij aff wette, dhå see thet för Gud claget, Wij kunne och icke retteligen förstå thin grund j then motten, Begäre wij än nu, at huar tu någett synnerligit i sådana saker förnummitt haffuer, ther oss och Rigitt någen schada affwexe kunde, och någen mackt opå låge, att tu icke wilt döliet för oss, vtan genom natt och dag lathe giffuit oss tilkenne, Ther wij oss dhå effter rette kunde, Datum vt supra

Stockholm den 24 Augusti.

Öppet bref för borgaren i Nyköping, Lasse Andersson, att återbörda en tredjedel i Hageby, Östra Ny s:n, Östergötland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 80 v.

Öpett breff för Lasse Andersson Borgere vdj Nyköpung Datum Stocholm 24 Augustj Anno etc 1542,

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att effther thet thenne wår tro Vnderszåthe Lasse Andersson, Borgere vdj wår Stad Nyköpung haffwer latidt giffue oss tilkenne, hurulunde han på sin hustrus hustru Birgittis N: dotters wägna, är rette byrdeman, och effther Swerigis Lagh nest att bythe igen then tridie dell vdj Hagaby j Nykyrkie sockn emellem Wijka j Östergötlandt, som fordom aff for:ne hustru Birgittis slecht giffuit war vnder for:ne Nykyrckie etc Hwarföre haffwe wij aff wår synnerlig gunst och nåde vndt och efflerlatidt, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och effterlathe, ath forbe:te Lasse Andersson och hans hustru måge och skole kennes wedh forbe:de tridie partt, som nu j en long tijdt vnder for:ne Nykyrckie legat haffwer, medt åker, äng och alt thet forbe:de tridie partt tillydt, och aff ålder tillydt haffuer, Och skall forbe:de Lasse Anders-

son magt och wold haffwa, ath sälie och vplathe, anthen Her Birge Nilsson, som the andre twå deler vdj samme Hageby tilförende aff them köpt haffuer, eller någen annen godh man, hwem them teckis, Huilckit wij wåre Fougther och Embetzmen tilkenne giffwe, ath the måge wette sig her effter rette, Jcke görendis for:ne Lasse Anderssonn eller hans hustru her emott hinder eller förfong, Datum vt Supra

Stockholm den 25 Augusti.

Till riksrådet hr Gustaf Olsson om upproret i Småland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 78.

Till Her Gustaff Olssonn Datum Stocholm 25 Augustj Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Gustaff, wij finge nu j dag edhers scriffuelse iffrå Torpa vtgången, thenn Söndagh nest effther Olauj nest forledin, medt några kundskaper aff Hålland, Samelunde några Missiuer, eder och Jörenn Jönson aff några the Danske herremen, som hijtt mott Grenssen förläningerne haffwe, tilscreffne äre, Vdj huicke eders scriffuelse j först råde oss, för sådane farlige legligheter skuld, nu på färde äre, att wij wilde skicke altt thet meste folck wij kunde affsted komme, nidh ått Östergötland, och lathe them förholle sig i the städer ther nest wijdh Smålandh, och icke achte sådane theris handlinger alt för ringe etc Szå förmoder oss käre Her Gustaff, ath eder på thenne tijdt wåre meninger och anslåge, vm thenne same vproriske hop och handell, scriffteligen tilhånde kompne äre, aff huicke j vtan twill nogsambligen wår grund och mening j then motten wäll förnummett haffue, ath wij thenne samme handling för ingen dell ringe achtet haffwe, eller achte wele, vtan haffue skicket oss ther vpå, effther wår ytterste

legenhett, Och förthenskuld afferdiget menige frelsett her vtöffuer altt Vpland och Östergötland till hest och foot, Samelunde the meste aff wåre Ryttere och knechter, som wij haffwe kunnett her till wåge bringe, medt altt thet footfolck, wij haffue kunnett fått aff thesse kö[p]städer, och elliest försambla och försolla lathe, vdj wår tieniste, både j Stederne så och på Landett och frå Findlandh, Så att oss förhoppes same wårtt krigzfolck, till hest och foot, skole nest Gudtz hielp, ware vdj Wastena nu Bartolomej nestkommendis, Forsee wij oss och vtan twill, atj käre Her Gustaff, sampt her Birge Nilsson och menige frelsett vdj Westergötlandt medt all then mackt, som j på then sijde, till hest och foot någrelunde vpbringe kunne, och så på forbe:te tijdt, effter wår seneste scriffuelse vdj Jeneköpung tilstedhe kommendis worde, Hwarföre är nu wår willie och alffuarlige befalning, Atj eder och aldelis effter forbe:te wår seneste scriffuelse rette och skicke wele, Atj medt all then Wesgötiske macht, som j någrelunde vpbringe kunne, äre vdj Jeneköpung aller seneste then fierde dag nest effther Bartollomej nestkommende, kunne j dhå haffue edre bud och breff jn till then annen hoop j Wastena och Linköpung, och så medt samfeltt rådh företage, hwad som saken till thet bestondeligiste esker och fordrer Så förmane wij eder än nu, på thet aller fliteligiste, atj wele tage medt eder, och vdj wår tieniste, all then macht j öffuerkomma kunne, både j Stederne, så och på bygdenne, Fortröstendis them, at när the komma till wår hoop, wele wij lathe vnderholle them, licke som thet andre wårtt krigzfolck, och effter som hwar och en är manlig och dugelig till, Men vpå honden måge j wäll lathe giffwe them En marc eller 3, wele wij holle eder skadelöss j then motten, Szom i och giffue tilkenne, att på Dall och Tijweden någre skogztiuffuer wancke skole, Atj förthenskuld haffwe scriffuitt och formanet Lödese Borgere, att the sig befeste skole, och forbättre Wallen,

ther han nedfallen är, Begärendis j then motten wette wår wilie, Szå see wij gerne, att the jw till thet mindzste byggie så myckit vm sig, att the för ett anfall, eller för en hop skogztiuffuer kunne förwarede bliffua, Men thet j eller andre godemen wele myckit tenckie eller förewende att förwara Lödese By så mechtig well, och atj icke wele förblotta thenn landetz enden eller then landzenden, Så will slik snack föge hielpe eller fordra saken, Schall man så förware alle landzender, och ingenstedtz blotta sich, will thett icke heller tiene, Män effter wårtt betenkiende, är oss rådeligest, atuj blotta ther som elden icke så hefftigt j tend är, Och medt alle macht hielpe till, att vtsleckie elden ther han brenner hetest, Ther till j och så tenckie och eder effter skicke wele, tagendis all then hielp aff Lödese, och the andre Steder, som j någen tijdt vpbringe kunne, Wij haffua och så satt thenne Stad Stocholm, så och thetta menige Vpland och Findland blott, dhet wij dhog vgerne giort hade, Men hwart skall man heden, Wij motte så tenckie saken effter, atuj först vtsleckie eller fordempe then store eld och seden the andre små, Ther j eder effter rette och skicke wele,

Vm the breff j och Jören Jönsson frå the Herremen, som länen haffua på then annen sijden vm Grenssen, fått haffue, hwad the vdj saken göre wele etc Så äre orden wäll gode, Giffuj Gud att thet motte och så medt gerningerne fulfölgt bliffua, Och måge j wäl stedze haffue edre bud jn till them, Latendis förhöre, huru the på theris sijde wele tage saken före, att thet motte dhå skee medt samfelt råd, på beggie sidher, hwad som företagis skulle,

Zedell

Käre Her Gustaff kunde j eller Jörenn Jönsson finne rådh och lemper, mett ett stycke pen:r, att köpe några bönder, 3 eller 4 ther till, doch att then ene wijste icke

aff then annen, att the goffue sig jn till then Nils Dacke och hans selskap, like som the frijdlöse wåre, och wilde wara och holle medt honum, och bliffua på någen tijdt så lenge the hans anslege eller handlinger fornimme kunde, hoss thet selskap att then [ɔ: the] seden, medt någen lempe, kunde stiele sig dheden igen, och jn till wår hoop, att man nogen grund fornimme kunde, på hwem han eller the sig fortröste, eller hwad hans anslåge äre, Ther vpå wilde wij gerne wåge pen:r, huickit j och så bestelle wele, Datum vt jn literis

Stockholm den 27 Augusti.

Till hrr Lars Siggesson, Gustaf Olsson, m. fl. af rikets råd, som voro höfvidsmän för konungens krigsfolk i Östergötland och Småland, om åtskilliga ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 81.

Till Her Lars Siggesson, Her Gustaff Olsson och flere aff Rådet, som höffuedtzmän wåre för Kon:ge Ma:tz knecter nidre j Wastena och Jeneköpung etc Datum Stocholm 27 Aug: Anno etc 42

Wår synnerlig gunst tilförende etc Wij giffwe edher tilkenne käre Her Larss och Her Gustaff, och j godemen flere aff wårtt Rådh och höffuidtzmen för wårtt krigzfolck nidre j Wastena och Jeneköpungh nu församblade, Att wij nu i thenne samme stund finge bwd och scriffuelse iffrå Abraham Ericksson och Pedher Bragde, medt någre breff och Missiuer, som Her Holger Wulffztand, Pedher Skram, och någre flere aff the Skåneske herrer, wår tro Man och rådt Her Gustaff Olsson och flere wåre godemän til scriffuit haffue, medt then förtröstning och sådana tilbwd, att Kon:ge Werde till Danmarck och the Danske eder, emott thesse skogztiuffuar, medt iij^{M} man till foot och iij^{M} hester, oss till hielp och vndsetning komma wele, Och förthen-

skuld haffwe forbe:te wåre gode män begäret wette wår wilie, vm the så myckit hielp aff Danmarck fordra eller hijt jn i landet schole draga latha etc Szå effter wij icke annet tro eller tenckie kunne, än att sådant folck, vdj then beste mening, och oss til vndsetning och bistond vtskickede äre, Dherföre kunne wij icke annet seije, än att j måge jw wäll fordra och latha komma sådana hielp jn till edher, och atj seden medt then ganske tilsamen fögede mackt sökie fienderne, görendis thom affbruk och niderlag, thet ytterste och beste j kunne, att the motte doch ene gonge retteligen see och fornimme, hwad wij före j wår skiöldh, Hwar eder och heller syntis, att then Danske krigzfolck kunde göre fienderne något synnerligit affbruck, ther vtt medt then Blekingz sijde j Konge herede, och annerstedtz, ther the mest haffwe theris forretlige wäsend, ati dhå tenckte ther till, eller huru eder synes thenne sak best och rådeligest wara, thet j fast bettre sielffue, effther legenheten, besinne, och eder seden ther effther rette och skicke, än wij eder thet föreseije eller beskedh vpå giffwe kunne, Och effther wij haffue nu fått wåre knechter, medt mere hielp vtöffuer iffrå findland, dherföre achte wij än nu oförsumeligen att skicke än en starck Fenniche knechter och ther till hundrade rustede hester, nider till Östergötlandt, som ther (: medhen j ther nidre j landet handle :) liggie skole achtendis vpå, ath vdj then landzende icke något buller eller perlemente vpuexer, Käre godemän j wele stedtze haffua eder kundskap med bwd och breff, jn till the Danske, så ath j kunne altidt wette huar annendz anslåge, och huru j bäst kunne (förutan fara) komme till hopa, och göre then forrädere hoop affbruck och niderlagh, Män huru wårtt sinne vm thetta samme twg är, och warit haffuer, haffue j vtan twill vtaff wår seneste scriffuelse nogsampt fornummett, Datum vt Supra

Svartsjö den 30 Augusti.

Till bergsmännen m. fl. vid Salberget, om upproret i Småland, m. m.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 210 v.

Till menige Bergzmän, dagekarler, Rotekarler och andre som bruckningen haffwe wijdh Salabergitt, Datum Swartesiö 30 Augustj Anno etc 42

Wij Gustaff etc Helsse eder oss Elskelige tro Dannemän alle, menige Bergxmän, dagekarler, Rotekarler, och andre som bruckning haffua wijdh Salaberget, kärligen medt Gud och wåre nåde, käre Dannemän och trogne Vndersåther alle, Wij betacke edher alle samens gunsteligen och gerne för all wäluillighett, hulskap, troskap och manskap, som j oss altiidt bewiset haffwe, Huickit wij edher alle och hwar besynnerligen för sig, vdj all gunst och nåde gerne betenckie wele, Szå haffwe wij och fornummitt, atj Dannemän, nu på någen tijd til görendis haffwe waritt flitigere medt edhers bergzbruckning, än vdj wintres forledin skedde, huickit oss wäll behager, Weliendis altid wara then ther edertt gagn, beste, bestond gerne söckie och fordra wele, ee hwar wij kunne, Thernäst käre dannemän förmoder oss atj wäll fornummit haffwe, vm någre skogxtiuffuer nidre i Smålandh, the ther någett buller och obestond sig företagit haffwe, Szå tuiler oss inthet, then störste partt aff them haffwer alrede bekommit theris förtiänte lön, och än nu dageligen bekomme, Och förthenskuld råde, biude och högeligen förmane wij edher Dannemän alle, och hwar besynnerligen för sig, att vm någen ee hwem thet helszt wåre, wille komme och före eder någen lygn eller skalckhett före, eller såå ther någen ondh sääd j bland edher, atj dhå jngen tro eller loffue ther till settie wele,

vtan som tro Dannemän sielffue hielpe till sådant att straffa latha, och bliffue faste stondendis wijdh thet hulskap, eedt och lyffthe, som i oss och Swerigis Crone loffwadt och sworitt haffwe, och holle edhers bergzbrukning widh macht, Szå hoppes oss alle saker skole näst Gudz hielp bliffue vdj then beste motte lagede, eder sielffue så wäll som oss och Swerigis Crone till gode och gagn, Och vdj hwad motte wij kunne wette och rame alles eders beste, gagn och longligit bestondh, Ther skole j altidt finne oss willige och benegne till, Eder her medt Gud befalendis Datum vt supra,

Stockholm den 4 September.

Öppet bref till menige allmogen, församlad vid »Mårmesse» marknad i Vesterås, om riksrådet Joen Olssons uppdrag.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 81 v.

Öpett breff till menige almoge vdj Mårmesse Marchnadt vtj Westerårs Datum Stocholm 4 Sep:

Wij Gustaff etc Helsse edher oss Elskelige tro Dannemän alle, wåre vndersåther, köpstadzmän, bönder, och menige almoge, som nw vdj Mårmesse Marcknad, vdj wår Stadt Westerårs, församblede bliffua, kärligen medt Gud och wår Nåde etc Käre Dannemän wij betacke edher alle samens, och hwar besynnerligen för sig, kärligen och gerne för all wäluilligheett, hulskap, troskap och manskap som j oss altijdt troligen beuisett och hollitt haffwe, För huilckit j skole altijdt finne oss en gunstig och nådig herre, och wäluillig till att rame och wette alles edhers och menige Swerigis Rikes beste och longligett bestondh, och tuiler oss inthet, atj Dannemen så her effther, som till thenne tijdt, bliffue jw faste stondendis wijd thet hulskap, eedt och lyffthe, som j oss titt och offte, medt hand och mun loffuet och sworitt

haffwe, Thernäst käre Dannemän, effther wåre legligheter nu vpå thenne tijdt, för monge wåre och menige rigisens merkelige och anliggiende ärender och legligheter skuld, sig icke så begiffwe, ath wij vdj egin persone kunne vdj thenne samqwemd komma till orde och samtals medt edher, som wij thet gerne giordhe och tileffuentyrs wäll behoff giordis, Ther före haffwe wij vtij wår stedt afferdiget och förskickett till eder thenne wår tro Man och rådh, Joen Olssonn på Hackesta, medt några flere wåre trogne Män och tienere, ath han och the, på wåre wägna, och vdj wårtt nampn, vm några wärff och ärender, som edher alle och menige rigitt dråpelig och stor macht vpå ligger, handle och tale skole, Hwarföre är wår wilie och nådige begärendh, atj Dannemän alle wele giffue forbe:te wåre gode män gott höör och stelle fulkommelig tro och loffue till all then dell the medt eder, på wåre wägna, handlendis och förehollendis wårde Och hwar j Dannemen haffue några merckelige brister och clagemåll edher emellom, eller att edher j någen motte vtaff wåre fougther, Embetzmen, eller andre godemendz Fougther någen dell, vtöffuer lagh eller rett, widerfaritt wåre, Så må j giffuet tesse wåre for:ne godemen tilkenne, Wij haffue budit och befaledt them, att hwad brister eller clagemåll ther för honden wara kunde, schole the förhöre, ransaka, och så myckit them mögeligitt är, åtskilie eller giffuet oss tilkenne, wele wij dhå gerne hielpe hwar och en fattig och rijck, till all[t] thet som skäll och rett är, Jnthet annett synnerligit haffwe wij att biude edher Dannemen till, på thenne tijdt, Vtan befale edher medt Gud, Datum vt supra

Stockholm den 5 September.

Öppet bref för riksrådet hr Erik Fleming på ett jernberg i Lojo s:n, Raseborgs län, Finland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 82 v. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c. 6: 234.

Öpett breff för Erick Fleming, vpå Ett Järn eller ståll bergh vdj Rasborgx lånn i loije Sock: Datum Stocholm 5 Septembris Anno etc 42,

Wij Gustaff medt Gudz nåde Swerigis Götis och Wendis etc Konung Göre witterligitt och bekennes medt thetta wårtt öpne breff, at thenne oss Elskelig tro Man och rådh Her Erick Fleming till Swidia haffwer latidt oss förstå, hurulunde opå wåre och Cronones skatte åger, vdj Rasborgx lånn j lohio sockn och j Oiamoby och Åbo Biscopzdöme, Ett jern eller ståll bergh skall nu nyligen funnitt wara, opå huickit Jerneberg förbemelte Her Erick alrede en Summa pen:r til att lathe ryme vtaff streckett gråberg och annnet slich[t] haffwer bekosta latidt, Doch likewåll (för ån han [wå]r gunstige wilie och samtyckie till sådana bergzbruckning fö[rwerffu]a kunde :) jnthet synnerligitt arbethe eller bruckning ha[ffwer] sig vnderstått att företage etc Och forthenskuld haffuer h[an] wår gunstige wilie och tillatelse ödmiukeligen för honum och hans effterkommende erffuinger fordratt och begårett, att wij honum nådeligen vnne och effterlate wille thet han sådana berg vbehindrat och oqwald motte begynne att bruka och företage, Och vpå thet wij wåre vnge liffzerffherschaffter, Swerigis Crone och alle tess jnbyggiere, genom sådana gudz förlånte och milde gåffwer, måge förbettrede bliffua, rigit till nytte och gagn, haffue wij icke welet eller kunnet slå honum sådana hans skålige begåren vtaff, Vtan aff wår synnerlig gunst, nåde och Kon:ge autoritete, vndt och effterlatidt och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och

effterlate, ath förbe:te Her Erick (: som en rett anfengere till samme bergz werck, och then thet först vptagit och funnit haffuer :) må och skall, frij och obehindrett, lathe ther begynne och vptage, ryme, bryte och smelte, effter som bergzhandling fordrar och kreffwer, Och hwad dell Gud alzmechtig honum eller hans erffuinger, aff samme järnbergzwärck vnner och förlener, ee hwadt thet är, synnerligen Järn eller stål, Thet samme må och skall han och forbe:te hans erffwinger niute, bruke och beholle, sig eller them till gode, nytte och gagn, doch medt sådana skäl och förord, att han eller the skole antingen giffue oss eller wåre vnge liffzerffherskaffter och Swerigis Crone, aff for:ne Jernbergwerckzbruckning aff altt thet godz ther giortt bliffuer, huartt tolffte skeppund rentt och luttredt jern, anthen vdj fatedt åsmundz iern, loppejern eller och i tackejern, effter som ther widh berget brukes kan, och wij (: effter wår och rigessens legenhett thet eske och begäre wele :) Men vm gruffuewedh, kolewed, och annett huad till gruffwones vppehelle förnöden wara will, skall forbe:te Her Erick sig förlike och fördrage medt them ther skogägende äre, Och synnerligen till tess wij framdelis vm samme bergzlegenheter och vmbstende wijdere måge forstendigede bliffue, och att flere godemen bönder, borgere eller andre kunne och så komma sig medt jn vdj samme bergzbruckning, och thå effter legenheten försörge samme cronones bergwerck, och the thet bruka wele, medt priuilegier och frijheter, effter som behöffues kan, och fornöden wara will, Och hwar så hender, att strecket ther thet nu vpfunnitt är, medt tijden förarges kunde, eller och platt förginge, Så ath framdelis samme bergwerck forthenskuld icke wäll brukes eller vppeholles kan, Schall dhå for:de her Erick fleming eller hans erffuinger, vnder sådana wilkor, som i thetta samme wårtt breff formälde äre, frijtt, öpett och loffligitt wara, ath vpsökie lathe och ryme effter andre streck,

ee hwar han them finne eller vpspörie kan, Hwarföre binde wij alle, eehoo the helst äre eller wara kunne, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, synnerligen wåre fougter och Befalningxmän, ath i icke vdj någen motte göre forbe:te Her Erick Fleming eller hans effterkommende erffuinger her emott hinder, platz eller förfong, Datum vt Supra,

Stockholm den 6 September.

Öppet bref för dem som å menige mans vägnar i Småland församlas i Linköping på förut utsatt tid.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 83 v.

Öpett breff till them, som på then menige mandtz wägna vdi Småland aff alle häreder vdi Linköpung församblede äre, Datum Stocholm 6 Septembris Anno etc 42.

Wij Gustaff etc Helsse eder oss Elskelige Dannemän alle, som på then menige mandz wägna vdj Småland, aff alle häreder ther sammestedtz till att möte medt oss vdj Linköpung församblede äre, kärligen medt Gud och wåre nåde etc Wij förnimme Dannemän, att som wij för nogen tijdt seden lothe scriffua then menige man vdj alle hereder [vd]i Smålandh till, att the aff hwartt herede skulle vtgöre Fyre [beske]delige och myndige Dannemän, som medt oss vdj Linköpung Sa[ncti] Bartollomeusse tijdt nest förlidhen möte skulle, Och giffue oss ther, på alles theris wägna, tilkenne, hwad brister eller clagemåll ibland then menige man på färde wara kunne, eller för hwad orsaker skuld sådane buller och vbestond (: thett wij oss doch till thet mindzste aff then landzenden förmodet hade :) oss aldelis oförskullet i så motte emot oss och rigett företagitt är, rigisens hedzske fiender till en stor hugnat och tröst, och them till en

stor jngong till thetta wårtt fattige fädernes rige igen, huickin farlighett hoss thet selskap föge betenckt bliffwer etc Så är wäll santt käre Dannemän, atuj gerne hade kommit medt eder till orde och samtals, effter som wår scriffuelse jnneholt, Doch bliffue wij (: seden samme wåre breff vtscreffne wore :) merckeligen medt andre rigisens wordende och merckelige ärender förhindrade, atuj icke så hasteligen tilstäde komma kunde, Hwarföre är wår wilie och begären, atj Dannemän wele geffue the godemän Abraham Ericksson, Swante Sture, Her Mons Johansson och the andre godemän som ther till stede äre, edre brister eller clagemåll beskedeligen tilkenne, huicke the oförsumeligen skole lathe komma till oss tilhonde, Finnes ther dhå något ibland, som merckeligit är, eller böter och forandring behöffuer, wele wij dhå skicke oss emott eder, effter som tillbörligitt wara kan, Wij wele och så, näst Gudtz hielp, jnnan få dagar wara ther vdj egin persone, hoss eder, och finne the råd, middel och wäge, att sådane eder brister och clagemåll schole (: effter som tilbörligitt och rigit vtan schada wara kan :) bothade bliffua, J Dannemän wele tesforinnan bliffua ther tilstäde, The godemen wårtt råd och flere som ther hoss eder tilstäde äre, skole wäll skaffe edher matt och öll till tess wij komme, seden skole j snartt få en godh affskedh, och komme till baka, hwar till sitt igen, Eder Dannemän Gud befalendis Datum vt supra.

Stockholm den 6 September.

Till Abraham Eriksson (Leijonhufvud) m. fl. om krigsfolkets rörelser mot de upproriske, föreskrifter rörande underhåll af detsamma äfvensom af den danska hjelptruppen, och om lämpliga åtgärder att försäkra sig om allmogens trohet, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 97 v.

Till Abraham Ericksson, Swante Sture, Her Mons Johansson, Axell Ericksson och Måns Swensson, Datum Stocholm 6 Sep: Anno etc 42.

Wår synnerlig gunst etc kåre Abraham, Swante, Her Mons, Axel och Mons Swensson, Wij finge edhers scriffuelse i går, vdj huicke i först giffue tilkenne, att her Johan sampt the andre godemän äre på tugett nidh ått Smålandh, och atj medt wåre hofftienere wid psss hundrade hester äre förordnede att bliffue quarre i Östergötlandh etc kåre gode men thet j vdj Östergötlandt medt noget folck tilstäde bliffua, synes oss icke onyttigt wara, synnerligen för the orsaker skuld, som j sielffue vdj samme edher scriffuelse formelde, så och effter man icke heller fulleligen haffuer att förlathe sig på the Ösgöther, effter the medt så sielsindt snack late sig vnderstundom höre och förnimme, Män oss förundrar icke lithet, atj icke haffue latidt oss förstå, huru starcke Her Lars Siggesson och Her Gustaff medt then annen hopen till hest och foot niddragne äre, huickin wägh, eller huru the wele tage theris saker före, lickeuel fordre j råd och wele wette aff oss, vm j på thenne sijde skole tage eder noget tug före (: sedhen Bothwedt Scriffuere medt then fänicke knechter till eder kommendis warder :) som j thet achtet haffue, nid ått Ydröö, Wijmberby och Högzby etc Så käre godemen thet wij skulle myckit wette eller kunne råde eder j saken, som her vppe

äre wijdh än fyretije eller femptije miler iffrå eder och then annen hoop, thet will falla fast longsampt, will sig icke heller well skicke, atj schole haffue alle eder råd heden effter iffrå oss, och synnerligen effter wij haffue föge kundskap, huarcken iffrå then annen hoop, eder eller fienderne, wette icke heller huru starcke j eller the på allee sider äre, Men oss syntis lichare ware, atj söckte rådh, och hade edre ilende poster eller rennere in till then annen hoop, rådslåendis och förhörendis, huru them synes rådeligest wara j thenne sack, hwad heller j något tug på thenne wägh j mene, eder företage skole eller eij, hwad wäg j dhå skulle drage, eller hwar i medt them möte skole, Så och at förwette eder vm then annen hoop så starck är, at the förtröste (: förutan Bothwedt Scriffueres Fänniche :) sig att behielpe och wara fienderne starcke nog, ellies synes oss icke rådh wara, atj beholle then fänniche hoss eder, Men för wår persone haffue wij ett stortt betenckiende, och synes icke rådh wara, att drage ther aff Östergötlandh, med minne j föruiste edher tilförende wäll medt then menige man j then landzenden, Och förthenskuld synes oss än nu lichast wara, Ati på någen tijdt bliffue ther j Östergötlandt tilstäde liggiende, och beholle then annen fännichæ knechter hoss edher, som Peter van Hannober haffuer medt sich, och Bothwedt med then fännicke kunne komme och förstercke then annen hopen, eller och hwar eder, på alle sijder synes så gott wara, atj beholle både the fännicher hoss eder ther j Östergötlandt, försee wij oss, atj wåre dhå starcke nogh draga then wäg, som j förehaffue och tit j tenckie kunne, att fienderne motte skee nogett niderlagh, Män huru eder sjelffue, medt Her Larens Siggesons Her Göstaff Olssons, och flere the godemendz rådh och betenckiende på then annen sijden, synes vdj thenne sak best och rådeligest wara, thet wele wij eder hemstelt haffua, atj rette och skicke eder ther effter, Wij wele

och så näst gudz hielp jnnan kortt tijdt, vdj egin persone, wara ther hoss eder, Så kunne wij dhå wijdere rådzslå och beslute vm alle ärender, Wij hade alredhe lenge seden gerne warit ther hoss edher, män wij haffue hafft her vppe så myckit tilbestellendis både medt thenne slotzloffue, att förware, så och andre ärender, atuj för thenne tijdt icke haffue kunnet komma hedhen, Och må j forthenskuld oförsumeligen genom poster scriffue Her Larss Siggesson och the andre godemän till, ath the vtan försumelse skicke oss budh vnder ögenen, huru starcke the äre, eller huadt the bestelle, Och vm thet danske krigzfolck är kommit till them, eller huru the stelle sich, Wij förnimme och aff thet breff Her Göstaff Olsson haffuer scriffuit Pedher Bragde till, och j oss nu vp sende, att han endels beswärer sich, att thet Danske krigzfolck skole ligge på gärder, när thet kommer hijt jn i landet, Så gjordis sådana beswäringer föge behoff, effter han och alle wäll wette, ath folcket skall jw haffua berning, all then stund the äre kompne oss till tröst och vndsetning, Therföre måge the godemän wäll lathe tinge medt almogen vm gärder, både för the Danske och sig sielffue, Men hwar almogen wele dhå jngelunde medt gode vtgöre sådane kostgärder, folcket till vppehelle, Dhå wette wij ingen annen rådh, än att the måge tage till, ee hwar the fettalie och nottorffter öffuerkomma kunne, Förty folcket kan jw icke swälte, Thetta må j och så scriffue them till igen, eller och skicke them en copia aff thetta breff, Samelunde må j och scriffue them till, att hwar the framdrage j Smålandh, att the jw till thet mindzste bestelle och handle så myckit medt then menige man i hwart herede, ath the fulleligen måge och kunne tryggeligen forwette sich, att wände theris ryg till them etc Och sådane sächerheet hoss them ath bekomme, synes oss ingen lichare wäg till wara, än at när the tinge medt almogen, vdj huickit herede thet

helst wara kan, ath the thå hylle them jn till sich igen, Latendis them swärie oss vpå nytt, hulskap, troskap och manskap, Och sedhen när thet skedt är, at the dhå fordra än Tije eller Tiugu the beste och myndigêste bönder aff hwartt härede vdj gislan eller lyffthe för hele heredet, ath oss eller them icke nogen skalckheet aff samme herede seden the ther vtdrage wederfaris motte, och sådane lyfftismän eller gisselers skulle jngelunde bliffue ther qwarre j häreden, 'vtan att the lathe them fölge hopen, anthen bestrijckede eller elliest wäl förwarede, ath the icke vndkomme kunde, Och hwar man seden förnumme aff något herede någen skalckheet eller förrädere stycke, Dhå skulle man åther igen straffe samme gisselers till halssen, Thetta må man i huart härede för sich, ther man tinger eller egenom drager, wäl alffuarligen föreholle almogen .

Szå förnimme wij och aff edhers scriffuelse, att Twå wåre Fougter Oloff Larsson och Anders Karlsson äre nu nyligen ihiélslagne. Szå hade thet föge giordz behoff Käre Her Mons, ati och Jören Ericksson samme wåre fougter medt så ringe folck, icke mere än Tuå rotber knechter, ibland en slick vlffue hoop iffrå eder skicke skulde, Så snart wij thet aff eders förre scriffuelse fornumme, gissede wij thet strax, att them wille så gå, som nu skedt är, och fructer oss nogh, atj än nu skingre folcket, och lathe så slå then ene hop effter then annen, Ther j än nu wele tage eder wäll till ware före, Ther faller icke finger emellom, Datum vt supra .

Zedell

Wij haffwe och nu medt thetta samme edert budh bekommit nogre zeduler aff the clagemåll, som the bönder aff Smålandh eder öffuerantwordet haffue, Så kunne wij icke så hastigt lathe giffue them nogen swar på samme clagemåll, Och forthenskuld haffue wij nu

scriffuit them till, at the skole förtöffue wår tilkommelse, och sende eder breffuet tilhonde, må j lathe läset för them, Och atj wele skaffe them nogen vndsetning till matt och öll, till tess wij sielffue komme kunne, J wele och så anthen skicke her Larss och the andre godemen thetta same breff eller och en copia ther vtaff, Thetta j icke forsume wele,

En annen zedell

Kåre godemen som wij dhenne Missiue hade scriffue latit, kom wår tienere Jacob Persson vp till oss igen, medt the godemendz Her Larss Siggesons och her Johan Tursons scriffuelse, dher aff wij fornimme, att the godemen medt sin hoop äre (: nest Gudz hielp :) vförsumeligen förmodendis till eder, huickit wij ganske gerne hörtt och förstååt haffue, Doch på thet at thenne handel medt the vproriske Smålenninger motte företages medt edert gode rådh och samtycke, Och desligest ath legenheten motte på alle sijder nodtorffteligen aff eder betenckt bliffue, haffue wij afferdiget dhenne wår tro man och tienere Oloff Hendricksson, som kan ytterligere muntlich edher tilkenne giffwe wår wilie och mening, begärendis atj medt samfelt råd wele ther vdj fortenchte wara, hwadt oss, rikit och eder alle effter thenne farlige tijdz legenhet will nyttigest och rådeligest wara, desligeste hwar j ansee för gott, att then dagtingen företages, atj dhå wel besinne wele, huru wijth, eller hwadt man jnryme skall, at man icke formyckit inrymer j then dagsetning, Datum vt in literis.

Stockholm den 7 September.

Öppet bref för Ture Persson (Bielke) m. fl. på slottslofven å Stockholms slott.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 84.

Ett Slotzloffwe breff för Twre Persson etc Datum Stocholm 7 Septembris Anno etc 1542,

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, och bekennes medt thetta wårtt öpne breff, Att wij befalett, öffuerantwordet och tilbetrot haffue thenne wår tro Man och tienere Twre Persson till Kråkerum, wår Befalningxman på Stocholm, medt tesse effter:ne wåre trogne Män, Råd och tienere, Nemplig Her Erick Fleming till Qwidia, Jonn Olsson till Hakelsta, Biörn Clawesson till Leppis, Jöns Wesgöte till Wexöö, Jöns Knutsson till Lauka, Biörn Persson till Follenäs, Johan Persson till Häringe, Tommes Jönsson till Gesterby, Jsaac Nilsson till Skedenäss, Mons Nilsson till Achtis, Göstaff Fincke till Perno, Anders Wesgöthe till Wijck, Erick Sporre till Hywickella, Jacob vhan Kostnis Artelarimestere, Hans Wulff höffuidtzman öffuer wåre knecther her i Stocholm, Hendrick Rodenborg Fenrick, Laurens Prutz Profoss, Clawes van Lübeck, Wachtemestere, Hans van Friborg, Feltweibell, Dirick Vtermarck Förer, Reinholt van Stocholm, och Hans van Sletz Weybeln och Anders Holstein Furir, Michel Ålenninge wår Fougthe på Westerbothnen, Hinrick Symensson fougte på Östrabothnen, Jacob Holst fougte j Ångermannelandh, Lasse Tröbo fougte i Trögd, Seffuerin Jwthe fougte i walentuna herede, Benckt Nilsson fougte vdj Stägz län och Bencht Krabbe fougte vdj Södermanneland, wårtt och Cronones Slott Stocholm och Stocholms Stadt, till getruer hand och vdj en erlig Slotzloffwe, Szå haffuer for:ne Twre Persson och tesse

for:ne alle samens medt honum samptfelt och synnerlig, hwar widt sitt nampn, loffuedt och sig forplictedt, wijdh alles theris ärhe, redelighett, christelige tro och [sann]ing, Att the wele och skole holle for:de Slott och Stadt Stocholm oss och ingen annen tilhonde, och thet wäluilleligen och vtan all gensegn igen vpantworda, ee när som helst wij anthen personeligen thet eskie och begäre, eller och medt wåre ther till förordnede fulmyndige Sendebwdh, the ther aff oss fulkommelig och wiss befalning, genom wår frije egentlige och gode wilie, thet fordra och eskie lata, Hwar och så hende att oss Gudtz försyn hende förstackott bliffua, dhå wele och skole alle tesse for:ne holle thetta samme Slott och Stadt Stocholm wår käriste Husfruge Högmectige Furstinne och Frue Drötning Margereta, vdj lige motte, som för:uit står tilhonde, till tess Högborne Furste och Herre, Hertig Erick, wår käre älste son, kommer till sin laga ålder, och dhå effter som beleffuedt är, rigisens regemente och Swerigis Crone (: aff Gudz schickelse :) vndfongendis worder, och seden hollet the andre wåre Sönner och Döttrer till honde, till tess the aff forbe:te wår Elste Sonn Hertig Erick, och menige rigitt, Sönnerne medt en tilbörlig vnderhollingh aff Cronone, och Döttrerne medt en erlig brudskatt, effter Swerigis lag, och som· konge barn egner och böör, måge vnderholdne och försedde bliffua, Hwar och forbe:te wår käre elste son, aff gudz försyn, förstackot worde, thet Gud aff wende, wele och skole the än dhå, vdj lige motte, forplictige wara, att holle samme Slott och Stadt, the andre wåre liffzerffherskaffter tilhonde, Huilckett forbe:te Twre Persson, och alle the for:ne, hwar wedh sitt nampn, her vpå widh theris christelige tro, ärhe och redelighett, loffuet, sworet och sich forplictedt haffue, alle punchter och artichler tesses breffues stadelige fast och vbrotzligen wäll att holle, argelister och nyefunder herudinnan aldelis vndantagne, Hende thet och så (: thet Gud

förbiude :) thet for:ne Stocholms Stad genom twång, listighett eller swaghett på folck, så att the jngelunde både Staden och Slottet bemanne eller försware kunde, eller vdj någen annen motte, ee huru thet helst sig tildraghe kunne, att Staden iffrå Slottet sig aff syndre motte, dhå haffwe the loffuedt oss och forplictedt sich ligewäll att holle for:ne Stocholms Slott (: som for:uit står :) Oss, Högbemelte wår käre husfrw och wåre vnge liffzerffherskaffter till hender, vtan all jnsager, skotzmåll eller hielperede, Och hwar wij nu eller medt tiden några punchter eller artichler, en eller flere, vdj thetta slotzloffue breff förandre, fornye, afftage eller tilleggie wele, dhå skall thet altidt stå oss frijt och öpett före, Och tess till yttermere wisse och högre förwaring, Att wij them thetta samme wårtt Slott och Stadt, som for:uit står, öffuerantwordet haffue, lathe wij tryckie wårtt Secret her neden vnder thetta wårt öpne breff, och medt wår egin hond vnderscriffuitt, Datum vt supra,

Vpå thetta for:ne Slotzloffue breff gaff Twre persson sampt the andre forbe:te godemān theris forplictelse breff vnder alles theris jncigler besegled, huilckit finnes vdj Kon:ge Ma:tz w: a: n: herris Cancellij på Stocholms Slott etc

Stegeborg den 15 September.

Till nitton härader i Östergötland och Småland, uppmaning att genom ombud möta konungen i Söderköping.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 85 v.

Sådant öpett breff vtgick till tesse effter:ne håreder, Ett till

Hoffz län { Dalz herede
Lysingz herede
Görstingz herede
Wifolke herede }

{ Bankakinde herede
Åkerbo herede
Skerkinda heredt }

{ Hanakinda herede
Walkebo herede }

Aska herade
Bobergz herede
Gulbergz herede

{ Hammerkindz herede
Bierckekindz herede
Östkindz herede
Lösingz herede }

{ Bråbo herade
Myningz herede } Tiwst och Tuna län

Wij Gustaff etc Helsse eder oss Elskelig Dannemen alle, wåre och cronones skatskyllige bönder, landboor och menige almoge som byggie och boo vdj Hoffz län, kärligen medt Gud och wår nåde, käre Dannemän, som eder alle wäll fortencker, ath wij för nogen kortt tijdt lothe scriffue eder och then menige man vdj Östergötlandt till, Begärendis atj vtskicke wilde 4 eller 6 beskedelige Dannemän aff hwartt herede i thenne landzende, som medt oss nw nest forliden Bartollomej vdj linköpung möte skulle, och på alles eders wägna giffue oss ther edre brister och clagemåll tilkenne etc Szå effter wij till then bestempte tijdt Bartollomej, för andre wåre och rigisens merckelige och wordende ärender skuld (: som oss, seden wåre breff vtscreffne wore, förefulle och förhindrade :)

icke tilstäde komma kunde, Dherföre äre wij än nu hijtt till wårtt Slott Stekeborg, vdj egin persone kompne, vdj then acht och mening, än nu att lathe förhöre och ransaka vm någen aff edher Dannemän någre merckelige vskäll, eller vtöffuer lag och rett wederfarit wåre, wille wij dhå gerne lathe hielpe eder alle, och hwar besynnerligen widh sitt nampn, till thet som rett och skäll är, Hwarföre begäre wij atj Dannemän wäle(!) än nu oförsumeligen vtskicke 4 eller 6 beskedelige och myndige bönder, aff hwar sockn, ther i for:ne hereder, eller som hwar och en sockn är stor till, lagendis så att samme bönder äre hoss oss j Suderköpung på Tisdag nestkommendis, eller till thet seneste vm onsdag, medt hwad brister eller clagemåll, som i anthen vtöffuer wåre egne, andre godemendz fougter, eller eder emellom haffue kunne, wele wij dhå gerne lathe haffue ther ett gott jnseende vdj, och så skaffat, att ther skall komma böter vpå, effter som rett och skäll wara kan, Ther i Dannemen eder effter rette måge, och ther före jngen forsumelse taga, Datum Stekeborg 15 Septembris Anno etc 42.

Stegeborg den 15 September.

Till Botvid Larsson om det nederlag konungens folk under Måns Johansson lidit i Kind och Ydre, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 86.

Till Bothwedt Larsson, Datum Steckeborg 15 Sep: Anno etc 42

Wår gunst etc Oss är tilkenne giffuitt Bothwedt, Att wårtt folck som medt her Mons Johansson och tith, wore niddragne vdj Kijnd och ydre, haffue aff the Smålenske vpreste bönder lidit någett niderlag, huickit Gud kenne wij ganske nödigt hörtt haffue, Doch måtte wij stelle alle saker vdj gudz helige wilie och gode behag, Så effter wij jngen wiss kundskap eller besked än nu

bekommit haffue, huru thenne handell sig begiffuit haffwer, är förthenskuld wår wilie, at tu oförsumeligen wilt giffue tich hijtt till oss till Stekeborg, vnderuisendis oss vm alle legligheter, Och som tig wäll fortencker, hwad wij lenge seden haffue sagt tig vm wår fougthe Hans Scriffuere, etc Så haffuer han än nu huarcken scriffuit oss till, eller warit hoss oss, vtan skuler alt vndan, hwad han haffuer j sinnett, kunne wij icke wette, thet oss och stortt betenckiende giffuer, Hwarföre är wår wilie, at tu finner rådh och lemper till (: doch oförmercht :) så ath same Hans Scriffuere motte fölge tig hijtt till oss, så lenge wij doch ene gonge motte komme honum till orde, Thetta tu jngelunde forsume wilt, Datum vt supra

Stegeborg den 17 September.

Till hr Erik Fleming, Jon Olsson och Ture Persson om nederlaget i Kisa s:n emot de upproriske, om noggrannt bevakande af Stockholms slott, anskaffande af förråder, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 86 v.—88 v.

Till Her Erick Fleming, Jon Olsson och Twre Persson, Datum Steckeborg 17 Septembris Anno etc 42,

Wår synnerlig gunst etc Käre Her Erick, Jon Olsson och Twre Persson, wij kunne eller wele icke för eder dölie, hurulunde seden Bothwedt Scriffuere och Peter van Hannober, medt wåre knechter wåre kompne till Linköpung, till thet Ösgötiske och wårtt egitt resigetyg, som ther effter then annen hoop qwarre liggiendis bliffua, Syntis the gode men gott och rådeligitt wara (: effter the Smålenninger vdj Kijnd Y[dr]ö och Tiust, och the andre Smålendzske hereder her nämest mott östergötlandh, fyre eller fem reser hade loffuadt och tilsagt Her Måns

Johansson, och the andre godemen på wåre wägna, hulskap, troskap och manskap :) ath the medt samme magt till hest och foot wilde och formegthe sig forthenskuld sächre och vtan farlighett at draga then wäg egenom för:ne herader, och så nid till then annen hoop, som Her Gustaff Olsson och Her Johan Twrsson haffue hoss sich, Män när the nu kompne wåre in vdj kijnden, och menthe att kunne komma then wäg wäll fram, som almogen sig icke heller än dhå anners höre eller fornimme lothe, Dhå reste sig then menige man aff alle for:ne och tileffuentyrs aff flere hereder, felte store brotter mest vpå alle sidher vm folcket vdj en Sockn benempd Kijsa, så ath the medt stor nödt på thet sidzste komme vtöffuer ett högt berg, och seden sloges medt then förredere hoop, Och bliffue dhå wåre knechter, som minne fordelen och machten hade, vdj the tiocke skoger och emellom bergen en hop slagne, så att wårtt folck motte giffue flychten, och vndkomme doch then största partt till Linköpung igen, etc Så kunne wij icke heller dölie för eder, ath her vdj Östergötlandt är och så en ganske sielsind almoge, så ath wij jnthet stort kunne haffue att förlathe oss vpå them, Och är tilförmodendis, ath hwar the Smålenninger giffue sich någerstedtz hijtt jn j Östergötlandt, att man dhå medt stortt plattz skall kunne beholle tesse Ösgöter stille sittiendis, Och henger thetta Östergötlandt nu så gott som på en silckis trådh, Doch så monge, som wij än nu haffue handlett och taledt medt, dhå loffue the wäll gott vtt, ee huru myckit the ther aff holle wele, thet kunne wij icke wette, Så tuiffler oss jnthet, thenne samme förretlige handell är lenge seden aff tesse köpsteder sudin warit, och till wäge bracht. Oss fruchter nog, att thett är ett vnderstungit werck emellem the Lubeske och wåre köpstadtzmän lenge seden betenckt, ee hwar thet och finnes igen, Förty wij förnimme jw thet vdj grunden, att her är sielsindt och farligit spill

för honden, the Smålenninger, och tileffuentyrs tesse Ösgöter, kan skee wäll flere, och köpstäderne medt, haffue satt sich thet enkanneligen före, att the platt ödeleggie, vttrotta och forderffua wele all öffrighett, adell och hoffolck, thet the Smålenninger och så nog haffue alrede opå skine latidt, j thet the haffue röffuett och skinnet mest hwar then Herremandz gårdh i Smålandh, och slå i hiell alt thet hoffolck, som the öffuerkomme kunne, och för tesse for:ne och andre flere slike farlige legligheters skuld (: effter wij wäll tro kunne, att the haffue flerestedtz theris bwd och breff vthe, att vpueckie almogen emott herskapett :) råde, biude och till thet högzste formane wij eder, och the andre godemän, som medt eder vdj Slotzloffuen stå, atj vdj alle motte wele see eder wäll och wiseligen före, Achtendis på Slotthet och Staden thet fliteligeste och troligeste i kunne, Ther ligger nu macht vpå, Och atj vtan all forsumelse för alle honde saker skuld, wele förtenckte wara, at bespise latha Slottet både medt kött, flesk, fisk, maltt, mióll, och all anner nöttorffter, ee hwad rådh i ther till finne kunne, Haffue j icke fått oxer nog ther till Slotthet, dhå må j än nu latha forscriffua en hoop, eller en aff eder sielff far effter them jn till gårderne, Swartesiö, Arnöö, Vpsale, Tynnelse eller annerstedtz, hwar j them på the öpne gårder öffuerkomma kunne, lagendis endeligen så, att Slotthit bliffuer jw wäll bespisett och förwaret, ee huru vm the andre gårdher gå kan, J måge och så lathe thet myckle arbetis folck fara, på thet i icke så stor förtäring ther vpå Slotthet dageligen haffue skole, J wele och så alffuarligen förhandle medt the Borgere ther i Staden, att the och så bespise theris hwss, och tenckie till att befeste Staden nägett better, än han nu är, snarest sagt, ther är hwarcken tornportar eller anner befestninger wäll färdige, vtan är så gott som en öpen by, etc Ati forthenskuld wele fliteligen och medt alffuer

holle them ther till, att the byggie och forbättre, först thet som meste och störste machten vpå ligger, att the kunde försware sig hwar vm trengde

Sammelunde effter sådana legligheter, synes oss, att wårtt mynte will icke heller wäll tiene lengre, att bliffwa vpå Swartesiö, synnerligen effter ther är ett öpitt neste, the mynte swenner äre och vptagne, som i wäll wette, tileffuentyrs hwar the höre någett perlemente ther vppe, Torde the wäll tage wårtt sölffuer och pen:r, och hugge theris kooss ått Dalerne, eller annerstedtz, eller och ath någen annen tiuffue hoop sloge sig tilsamens, och giorde oss ther någen skalckhett, Dherföre synes oss rådeligitt wara, atj wilde latha komma mynthet, och hwad som ther på Suartesiö wore, till sölffuer eller pen:r, jn till Stocholm igen, vprettendis mynthet igen någerstedtz ther vpå Slotthet j then gamble ödismur, eller hwar eder best syntis legligit wara, Thetta j ingelunde försume wele, ther ligger ingen ringe macht vpå.

J wele och så samfelt medt cammerrådet latha forscriffue skatten jn j frå alle fougterne ther kring vm Stocholm, och annerstedtz i länen, och alt annett hwadt som i tenckie kunne Cammeren och Slottet tillyder, Och ati wele scriffue alle fogterne till ther i Vpland, så ath the handle skickeligen och wäll medt almogen, icke förstrenckendis effter sackörer, eller ellies i någen motte handle för hartt medt them, anthen medt ord eller gerninger, Oss är vnderuist, att then Benct Nilsson i Steckzlän, then j Longehundrade, Staffen på Swartesiö och några flere pläge fast pucka bönderne, och giffue them mong onyttig ordh, att the sådant affstelle wele, och giffue the beste ordt man lärtt haffwer, Doch atj icke förmyckit blotta tesse farlige legligheter, anthen för the menige Cammerscriffuere, Lasse Orgelekere eller andre, vtan att i beholle tesse saker på thet hemeligiste inne medt eder, som i kunne,

Yttermere så förundrar oss Her Erick och Twre, atj haffue latedt endels komme så lithet krutt jn vpå wåre Galeere. Må j än nu skicke oss medt thenne samme wår småswenn Erick Larsson wälförwarett, medt gott folck, och en god bått, vm thenne bått han nu haffwer icke ther till tiene will, Twå t:or körne krut och 3 t:or slage krutt, Och atj tesligiste wele wara fortenckte vdj, att latha flux arbeta och göre thet krut i kunne, ther ligger nu macht vpå

Så schole j wette godemen, atuj tilsinnes äre latha forskicke någre aff wåre skip och skutor vtöffuer till Tyske sijdhe, Fiorton dager eller Tre wikur effter Michelsmesse nu nestkommendis, ther att hempte latha nągett krigzfolck, som wij dheden effter förmodendis äre, etc Hwarföre är och så wår wilie och begären, atj vdj tijdt wele fortenckte wara, ath latha tilrede och vtflye någre aff the finske fureblåser, som ther i fiord, och then förre sommer kompne äre, eller och någre andre skip, the ther kunne flyta på grunt watn, Tesligiste medt fettalie och annen tilbehöring, latendis them seden löpe nidt till Calmarna, och forbide ther till tess wij them framdelis ther vm widere beskedt tilkenne giffuendis worde, hwart heden the löpe skole .

Samelunde är wår wilie, atj wele haffue ett gott och nöge vpseende vpå alle the ärender, som eder befaledt är, och synnerligen hwad ther komber för fremende folck i staden, ath ther och motte haffues en god tilsyn medt, som macht vpå ligger, Thetta i ingelunde forsume wele, Eder Gud befalendis, Datum vt supra

Stegeborg den 18 September.

Till fogden på Gripsholm, Måns Smed, att han skulle noggrannt förvara slottet, och dit förskaffa behöfliga lifsförnödenheter, och om några faror uppstode flytta de kongl. barnen till slottet, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 88 v.

Till Måns Smedt vpå Gripzholm Datum Steckeborg 18 Septembris Anno etc 42,

Wår gunst tilförende etc Effther thet Måns, ath the Smålendzske bönder sådant perlemente och obestond (: som tu wäll hörtt haffuer :) sig företagít haffue, Och äre thenne Ösgöter och myckitt sielsinde, Och tileffuentyrs sådana legligheter kunne wäll flerestedtz på ferde wara, så ath man icke kan fulleligen wette, hwar man skall tage sig tilware, Hwarföre är wår alffuarlige wilie, och biude tich wijdh thin tro tieniste at [tu] haffuer gott och nöge vpseende vpå all then deel, som tig befaledt är, och [synner]ligen*) på wårtt Slott Gripzholm, forskaffendis tich titt jn vpå [Slottet?]*) fettalie och andre tilbehöringer, så ath tu och the medt tich ther vpå Slottet äre, kunne ware snackfrij, och göre en hoop skalcker motstondh, huar så förnöden wara will, Och hwar tu förnimmer någre farligheter, vdj ene motte eller andre på färde ware, eller sig medt tiden tildrage kunne, Biude wij tig alffuarligen, at tu dhå tencker till late komme wåre barn vtaff then gamble gården, och in vpå Slotthett, ee hwar ther dhå kan finnes best rådh till, at the kunne ware vdj, och att tu och tess yttermere wilde forsterckie tich, och lathe holle tess starckere wacht, som macht opå ligger, Thetta tu icke försume wiltt .

Ytterligere, är oss vnderuist, at tu pleger tage Ströming aff bönderne i Nyköpungz Lånn för the hielpe-

*) Bladet skadadt.

dagxuercker, och att hwar man ther i några hereder, så well the fatige som the rike, plege årligen brenne j (½) lest kalck, och latha komma titt till Gripzholm, Så är wår wilie, at tu sådant opå thenne tijdt affsteller, besweren-dis then menige man thet minste tu kant, både medt then och andre slige tunger, synnerligen så lenge man seer hwartt thetta spill hedhen will, Ther tu tig aldelis effther rette wiltt.

Jtem thet leiefolck, ther är på Slotthet, må tu wäll lathe största parten hugge theris koos, Doch hwar ther iblandh några dugelige vnge karler funnes, som thiene kunne för landzknechter, må tu dhå förskaffet, att the kunde bekomma några wärier, och komma till thetta andre wårtt krigzfolck, giffuendis them meningen före, att the skole vnderholles såsom andre wåre knechter vnderholdne bliffua,

Samelunde Effter ther äre några skytt vpå Slottet, och ingen Bysseskytter, som them retteligen förestå kunde, haffue wij forthenskuld scriffuit Ture Person till, att hän skall lathe tig få ifrå Stocholm enn eller Twå Bysseskyttere, ee när tw them vpå eskendis warder, Therföre må tu medt thett förste theden förfordra for:ne Bysseskytter, och titt till Gripzholm Ther rette tig effter, Datum vt supra

Stegeborg den 18 September.

Till Peder Brahe och Arvid Trolle om knektarnes förhållande och deras aflöning.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 89.

Till Peder Brade och Arffwedt Trolle. Datum Steckeborg 18 Sep: Anno etc 42

Wår gunst etc Wij finge edhers scriffuelse Pedher Bragde och Arffued Trolle, medt Oloff Hindricksson, vdj

huicke i fast beswerligen repetere, hurulunde wåre knechter haffue så olijdeligen skicket sich vdj Jeneköpung, för än [the] wilde drage på tuget, Så att the fordrade en ny bestelling, på 28 dager vm måneden. Jtem wele theris månedz besolding förbättredt haffue, som the hoss andre Herrer och Furster haffue pläge, medt några flere artickler etc Her vpå kunne wij icke stortt annet sware eder, än atj icke behöffue så storligen förundra eller besware eder j then motten, dhet är doch krigzfolckz bruk att the pläge tale vm theris beste, synnerligen när slike legligheter på färde äre, Så wette wij icke heller annett, än atuj well i sådana saker (effter tilbörlighett, och som krigzbruk hoss andre herrer och Furster är) vdj alt thet som mögeligit wara kan oss befinne lathe, Och hade wij all rede lenge seden skyndett penningerne iffrå oss, medt Bothwedt Scriffuere, som han nid till eder sampt then fänniche knechter han medt sich hade, fore och hasteligen skynde skulle, Endog han för the orsaker skuld, som vdj thetta medtföliende wår missiue till rigisens rådh formelde äre, icke kunde komma till eder hop, hwarcken medt penningerne eller folcket, Dog wele wij än nu winleggie oss, att the skolle komma titt nidh, Endoch wij wette ther jngen synnerlig eller god råd till. Må i för then skuld än nu oförsumeligen scriffue oss till, huru eder syntis best och rådeligest wara, att peningerne kunde komme w[el] fram*), så at the icke motte komme fienderne tilhender, ther ligger macht opå, J wele och så lata haffua god tilsyn, att en partt [aff] the Tyske knechter icke förlöpe eder, ther nidre widh [grensen?] Vtan atj vdj alle motte wele handle lempeligen och wäl [medt] them, så at wij måge beholle thom willige, pen:r wele w[ij n]est gudtz hielp finne råd till, när wij man wijste huru the [kun]de komma wäll nid etc Datum vt supra .

*) En lucka för flere rader i texten.

Stegeborg den 18—19 September.

Till hr Måns Johansson och Botvid Larsson om åtskilliga ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 89 v.

Till Her Mons Johansson och Bothwedt Larsson, Datum Stekeborg 18 [Septembris] Anno etc 42

Wår gunst etc Kåre Her Mons och Bothwedt, wij finge nu i thenne stund eders scriffuelse, lydendis vm the tidender aff Atwissberg etc Synnerligen atj vtan tuiffuell eder forsehe, att ther will hug skifftis emellom eder, och the vproriske Smålenninger, Förmodendis ath the wisseligen skulle komma till wercke medt eder jnnen sanctj Michels dag nestkomendis, Så ändoch wij icke nogsambligen wette kunne, huru the legligheter och kundskaper sig vdj grunden haffue eller begiffue, Är doch wår alffuarlige wilie och befalning, atj eder grangiffuelige berådzslå wele medt them som krigzhandell vdj förstondh haffue, Tyske, Swenske, ädele, oädele, ryttere eller knechter, och så medt endrechtigt beslutne råd, giffue oss bestondeligen tilkenne huruledis j förmode, att fienderne sig anlata wele, Och huruledis j achte, att late eder ther medt befinne, Och att tage eder saken medt beste betenchte forsichtighet före, Och hwad fordell i achte att kunne bestå och nöttorffteligen förswаre eder medt, Och endeligen vm i någen sådan platz eller fordell ther wijd Linköpung besee och bekomme kunne, som j kunne medt förwaret wara, atj ther vm oss vförsumeligen medt thenne wår tro tienere Nilss Larsson, genom natt och dag forstendige wele, Och oss effter tidzens och stadzens vmstende och legligheter edertt endrechtelige krigzråd (hwad i för thet beste och nyttigeste ansehe) tilkenne giffue, Ther wij oss fulkommeligen effter rette kunne, Och

seden eder wårtt råd medtdele, Eder fortencker och vtan tuiffuel wäll, hwad wårtt betenckiende war, seneste j sampt the andre godemen flere hoss oss wore, thet gud forbiude eder skulle for myckit trengie etc

Hwad the andre edre artichler, vm forstercking och wärier berőre, wele wij gerne, effter tidzens legenhett, fortenckte wara, Endoch j wäll besinne kunne, hwad wij på thenne tijdt, vdj så motte forskaffa kunne, hasteligen aff Stekeborg om minnadtz tid emellem tisdagen och onsdagen Anno etc 42

Stegeborg den 18 September.

Till Germund Svensson (Somme), ståthållare i Kalmar och dess län, om fejden med de upproriske i Småland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 90.

Till Germund Swenssonn Datum Stekeborg 18 Septem: Anno etc 42,

Wår gunst etc Wij giffue tig tilkenne Germund, ath Her Mons Johansson, medt nägett aff wårtt Resigetyg, sampt Bothwedt Scriffuere och Peter van Hannober, medt 2 fennicher aff wåre landzknechter, dhroge her ifrån Linkőpung, och nidh ått Kijnd och Ydrőő, vdj then acht och mening, att the wilde drage then wägh nidh till Her Gustaff Olssonn och then annen hoop, som hoss honum äre, förmodde sig och att komma then wäg tryggeligest igenom, effter almogen i samme hereder 3 eller 4 gonger hade loffuedt gott vtt, att wele faste bliffue widh thet hulskap, troskap och manskap, som the oss loffuet och sworit hade, Men när folcket komme dhå jn vdj kinden reste sich hwar man mest aff alle the Smålendzske hereder her nemest widh Östergőtlandh, Och vtőffuer then tro, loffue, lyffte och tilsage, som the nu nyligen wåre tro Män och Rådh Her Mons Johansson, och Jőren Ericksson offte loffuede och tilsade, felte the store brotter

på alle sider vm thom, och fulle them seden skendeligen vtöffuer, sloge folckett på flychten, och lade en hoop nid aff them, doch (: Gudi tess [loff]) then största hop vndkomme till Linköpung igen, och bönderne ha[ffue] icke heller sluppit aldelis miste, vtan finge store hug och må[nge, s]å skall tu och wette Germund, att wij nu i long tijd haffue be[kommit] huarcken bwd eller scriffuelse iffrå Her Johan Twrsson [her] Gustaff Olsson, eller the andre godemen, som hoss then annen hoop ther nidre j Smålandh äre, hwar the äre, hwad the besteltt haffue, eller huru thom går i hond, hwad heller theris breffdragere, som the tilleffuentyrs vtskicket haffue, äre aff fienderne nider-lagdhe eller huru saken haffwer sich, thet kunne wij icke wette, icke kunne wij heller komme wäll tilwäge, att skicke noget wist bwd nid till them, effter wij höre och förnimme, att then tiuffue hoop haffue så nöge acht och tilsyn på alle wäger, att man kan komme huarcken åter eller fram etc

Hwarföre är wår wilie och begären, attu fliteligen wilt winleggie tich, att göre bwd jn till then annen hoop, ee huad råd tu ther till finne kunde, Latendis them förstå, huru then tiuffue hop haffue skicket sich emott wårtt folck, att the wilde tage sig för slike brotter och annett förrederij wäll till ware, Men hwar tu jngen råd wiste, att komme bwd ginast till hopen, dhå må tu heller sende någen jn mott sölffzborg, eller lengre jn i Schåne, then ther sedhen kunde ridhe så longt vm kring, att han ändhå kunde komma till hopen, och giffue them til-kenne huru saken begoffue sigh, och skaffe oss någen swar och beskedh tilbage egen, Tu wilde ochså haffue titt wisse bwd jn vdj Danmarck, Latendis förhöre, hwad ther bestelles, eller hwad the Danske haffue giortt, eller wele göre till thenne sak, eller hwad grund the haffwe emot oss, och vm alle andre legligheter och tidender, både aff Tysland eller annerstedtz, giffuendis oss them

seden tilkenne, Ternest som tu haffuer scriffuit oss till, begärendis wetta, vm tu skaltt tenckie till att bespise och fettalie slotthet, eller vm tu skalt aname något aff then Ölendzske skatt ther till vndsetning etc Så förundrar oss icke lithet, att tu gör slike spörsmåll, effter tu wel sielff besinne kan, hwad dråpelig mackt ther vpå ligger, att Slotthet (: effter sådana farlige werdzlegligheter :) wäll och nottorffteligen må bespiset bliffua, ee hwad heller thet skeer medt then Ölendzske skatt, eller vdj annen motte, thet är like myckit, man motte nu taget ther thet är, och leggiet titt ther behöffues, thet är nw fast en annen legglighett på färde, än i fiord eller någer år tilförende warit haffwer, Therföre må tu skona huarcken Ölandz skatt eller annett, hwat tu öffuerkomma kant, så ath Slotthet motte jw endeligen och wäll bespiset bliffue, ther ligger jngen ringe macht opå, Skulle än the Ölendzbönder göre nogen gärdh ther till, kunde jnthet skada. Dog at vdj sådane motte lempeligen och wäll medt them handlet bliffue motte, Tu wilde och så alffuarligen holle the borgere före ther j staden, at the och wilde bespise och fettalie theris hwss, ee huru alle leggligheter sig tildraga kunne, Så kant tu och snart fornimme theris grund, vm the haffue ther nogen god wilie till, Och at tu wilt haffue ett skarpt och nöge tilseende medt them, huru the skicke sich, effter oss fast fructer att tesse borgere, både her j Östergötland och annerstedtz her i Rigit, haffue myckit bruggit och till wäge bracht thetta spill, och at thet skall wara ett vnderstungitt werck, (lenge seden betenckt) emellem the Lubeske och them. Therföre är på tidhen att man seer wel och nöge på bredet medt them, her före tu icke heller nogen forsumelse tage wilt, Och attu vdj alle motte wilt see tig wäll före, Achtendis på slottet och Staden thet ytterste och beste tu kant, som aller största macht vpå ligger, Datum vt Supra

Stegeborg den 18 September.

Till hr Lars Siggesson m. fl. riksråd och andre befälhafvare, om bristen på underrättelser från dem, de kungliga truppernas nederlag vid Kisa, nödvändigheten af försigtighet, knektarnes besoldning, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 91 v.

Till Her Larss Siggesson, Her Johan, Her Göstaff Olsson, och flere the godemänn, som församblede wore i Westergötlandt, Datum Stekeborg 18 Sep: Anno etc 42,

Wår synnerlig etc Käre Her Larss, Her Johan, Her Gustaff o[ch] flere godemen, Oss förundrer storligen, atuj inge tidender, eller [nog] ett wist beskedh iffrå eder nu i long tijd bekommet haffue, eller [hur]u edre legligheter och saker vpå thenne tijdt sig begiffue, huru [long]t i kompne äre, och huru j vndfongne bliffue, wij wette icke [hell]er, vm edre breffdragere, som i tileffuentyrs vtskicket haffwe, äre niderlagde, eller huru ther vm är, meden wij platt inge kundskaper bekomme iffrå eder, Dherföre haffue wij nu vtskicket thenne wår Småswen Jacob Persson titt nid till eder, att latha förhöre huru edert företagne tug, emott then vproriske hoop sig begiffuer, Begerendis gerne, ati medt samme wår tienere wele offörsumligen giffue oss scriffteligen alle saker tilkenne, huru eder rese sig förluppin är, hwadt j vtrettedt haffue, Och hwar i nu vpå thetta pass äre, huru then vpröriske hoop sig skicke emott eder, Och hwad hielp eller bistond j haffue aff thet danske krigzfolck, medt all annen och widere legligheter och vmbstende, ther wij oss dhå effter rette och skicke kunne

Yttermere Så kunne eller wele wij icke heller dölie för eder godemen, hurulunde, Att seden Bothwedt Scriff-

uere och Peter van Hannober, medt Twå fennicher knechter, wore kompne till Linköpung, till thet Östgötiske, och wårtt egitt resigetyg, som ther effter eder liggiendis bliffue, Såge the vpå alle sider för gått och rådeligitt an, att giffue sig medt samme hoop eder till hielp och vndsetning, ee hwar the eder finne kunde, Och förthenskuldh beslute the sig emellom, att draga then wäg genom Kijnd, Ydrö och seden genest nid till eder etc När the nu komme i Kijnden förmenendis ath komme then wäg tryggie och vtan stor fara egenom, Effter the Smålenninger vdj Kijnd, Ydre, Tiust och the andre Smålendzske hereder her nemest mott Östergötland Tre eller fyre reser hade loffuat och tilsagt Her Mons Johansson, och the andre godemen, vpå wore wägna, hulskap, troskap och manskap, ther aff the doch alzintit hollit haffwe, vtan reste sig dhå then menige man aff alle for:ne och tileffuentyrs aff flere hereder, fälte store brotter mest vpå alle sider vm folckett, vdj en Sockn benempd Kijsa, så att the medt stor nödh på thet sidzste motte stige vtöffwer ett högt bergh, och komme doch seden vdj mangling medt för:ne vpreste Smålenninger, Och bleffue dhå några aff wåre knechter (: som minne fordelen och machten hade :) vdi then tiocke skog och emellem bergen slagne, och motte så giffue till fluchten, och vndkomme doch then störste partt till Linköpung igen, Doch ginge the heller icke miste vpå then annen siden, vtan bleffue en hel hop slagne,

Hwarföre biude, råde och högeligen formane wij eder, godemen alle, atj aldelis see eder wäll och wiseligen före, achtendis nöge vpå, atj icke vdj sådana eller annen motte forraskede eller niderlagde bliffue måge, som aller störste macht vpå ligger, Och atj ingelunde wele settie stor tro eller loffue till then hop Oss fructer nog, att the holle dog intit hwadt the loffue .

Thernest käre godemen, som i haffue scriffuit oss till, hurulunde j medt wåre Landzknechter ther j Jeneköpung, för än de den droge, vm theris besoldingz forbettring forhandlett haffwe etc Så äre wij medt sådana handell wäll till fridtz, och kunne icke annett seije, än atj måge bliffua ther wijdh och yttermere loffue och tilseije them, hwad som mögeligit och som sedwane eller krigzbruk hoss andre Herrer och Furster är, all then stund the lathe sich willige och troligen befinne, Wij hade och så effter eders scrifftelig begären skicket medt Bothwedt Scriffuere en merckelig Summa pen:r till same wårtt folckz betalning, som hoss eder äre så wäll som till thet folck han medt sich hade, Endoch han hwarcken medt folcket eller peningerne kunde komme till eder, som j nu fornummit haffue, Så wilde wij gerne än nu sende en Summa peninger nid till eder, hwar wij wiste, huru the kunde wäll kömma fram, ath the icke motte komme fienderne j hender, Atj än nu oförsumeligen wele forthenskuld scriffua oss edert råd, sinne och mening ther vm till, wele [wij th]å oförsumeligen skynde eder pen:r tilhonde, Så atj vdj [ingen m]otte ingen mangell eller breck haffua schole, Vm ny bestellung for knechterne wele wij och ware fortenckte vdij, så at the skole i then motten wäll tilfridtz stelte bliffue, Men thet i skole vpå thenne tijdt lathe någre knechter passere, eller giffue them förloff, thet see wij icke för gott eller rådeligit, Och råde wij eder atj jw stelle them tilfridtz, och lathe haffue tilsyn medt them så att the icke förlöpe ther nidre widh grensen, Datum vt supra

Stegeborg den 18 September.

Till allmogen i Tuna län i Småland, om upproret, innehållandet af skatterna, förmaningar och hotelser.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 92 v.

Till menige almoge vdi Tuna länn Datum Stekeborg 18 Sep: Anno etc 42

Wij Gustaff etc Helsse eder wåre och Cronones skattskyllige bönder, Landboor och menige almoge, som byggie och boo vdj Tuna Länn, Wij haffue förstått, att ther hoss eder nu j thenne sommer såsom och nogre annerstedtz j Smålandh, aff en hop skalcker nägett buller och obestondh, emott oss, Swerigis Crone och [ɔ: vtan] all christelig skäll eller orsak haffuer företagit warit, Endoch wij wäll besinne och tenckie kunne, att sådant farligt vbestond mong Danneman, the ther betenckie welle eller kunne, hwad efíterfölie will, högeligen emott är, Så är thet oss doch vnderligitt, atj som dannemen ware skulle, icke haffue yttermere thenne sacken till hiertet, eller hulpit till att straffa och niderleggie en slig ringe skalckéhop, som ther hoss eder wanckat haffue, them i vtan twill mechtige nog warit haffue. Så wele wij ännu råde och förmane edher, ati eder vdj tid och time besinne wele, och hielper till att straffe sådana skalckehop, the ther intet annet än alles eders och menige rigisens schada och förderff sökie och åstunde, ee huru gått the eder föreseije, Samelunde, atj wele, vtan all forsumelse late komme eders skatt, Landgille och andre rettigheter, som j oss på cronones wägna pligtige äre, nu meden öpitt watnet wåre, nid ått Kalmarna, wij wäle(!) wäll widerleggie Jören Ericksson på en annen sted, så myckit igen. Män hwar i thetta wårtt rådh och trolige formaning forachte, och icke fulkompne wele, eller late wår och

crononės skatt komme titt wij honum haffue wele, vtan vdi eder företagne vbestond lige halstarige och ilherdede bliffua, Dhå kunne j icke förundra, atuj icke lengre kunne see egenom fingeren medt eder och sådana skalckehop, vtan motte tenckie ther annerlunde till, Och lathe holle eder och them icke anners än för wore och menige Swerigis rigis hedzske och openbare fiender, medt roff, mord och brand, och lathe eder och flere aff thet selskap för sådana theris vlydne och obestond så straffa, att så wäll eder barn och barnabarn, som i sielffue thet icke forglöme skole, Förty wij kunne icke dölie för eder att wår käre Swåger, Broder och godewen Kongen i Danmark och flere Herrer och Furster haffue loffuet och tilsagt oss, så snartt wij ther haffwe wele, till x eller xx^{M} Landzknechter, oss till hielp och vndsetning, att straffa sådana wåre olydige vndersåter medt, Och hwar j eller the andre icke snarligen falle till föge eller igenwende aff sådana edertt företagne vtilbörlige vbestond, Dhå nödgas wij att göre thett Gud kenne wij nödigt giorde, som är, Att latha sådana fremende örligz folck komma hijtt jn j Rigitt, Men huru seden medt eder och flere aff thet selskap gå will, thet kunne j sielffue betenckie, Dherföre råde wij edher än nu, attj tage eder råd i time, Och legger slick skalckehoop iffrå eder, Och görer eder skatt, skull och rettigheter ther heden wij them haffwe wele, Så wele wij än nu för gudz och godemendz bön skuld tage eder till nåder och barmhertighett igen, och see igenom fingeren medt hwad som till thenne tijdt förseedt är, Ther i måge rette eder effter, Datum vt Supra

Söderköping den 21 September.

Privilegiibref för innebyggarne i Östergötlands skärgård, Skällviks och Gryts socknar.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 93 v.

Öpett breff för menige skäriekarler i Östergötlan[d] Skelswijck och Gryte sockner etc Datum Surcöpung 21 Septembris Anno etc 1542

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att effter thet tesse wåre vndersåther menige Skärie karler, som byggie och boo i Skelleuick och Gryte sockner i Stäckeborgz länn i Östergötlandt, haffue her till dagx, thett wij icke anners hörtt, sportt eller förnummit haffue, warit oss och Swerigis crone hulle, trogne och retrådige, som tro Dannemän haffwer bortt att göre, och än nu yttermere medt hond och mund oss loffuad, sworit och tilsagtt haffwe, ath the medt liff, macht och all deris formögenhett, wele beflite oc winleggie sich, att stille och fordempe thetta vproor, som aff the Smålenninger nu företagitt och anheffuit är, Hwarföre haffue wij aff wår synnerlig gunst och nåde, och vnder for:ne förord vndt och tillatidt, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och tillathe, att forbe:de Skäriekarler, ee hwadt the helszt äre crone Landboor och frelsis landboor, vtij för:de Twå sockner måge och skole (: så fierren ath the, som före sagt är, tilhielpendis warde, att styrckie, vnderkuffua och niderleggie forbe:de Smålendske vproor :) niute och beholle theris hws, the vpbygt haffwe, och nu boo vdj, för theris egne, så att the och theris erffuinger, effter hwar annen, thom niute, bruke och beholle måge och skole, doch medt så skäll och förord, att the årligen redeligen vt göre skole all then rettighett, och vtskyller, som them bör och plictige äre, vtaff for:ne hemene, in-

thett vndantagende, ee hwars Landboor the helst äre, anthen cronones eller frelses. Samelunde haffue wij aff same gunst och nåde vndt och effterlatidt, att offtebe:de skärie karler, vdj for:ne tuå sockner, måge och skole årligen löse för pen:r theris tiend, som them böör göre jn vdj kyrckeherbergen så lenge them teckis, effter som spannen går och gäller i landett, Hwarföre biude wij wåre fougter, embetzmän och alle andre, som för wore skuld wele och skole göre och lathe, att the icke vdj någer motte göre for:de Skäriekarler her emot hinder eller förfong wijd wår ogunste. Och tess etc Datum vt Supra

Söderköping den 22 September.

Öppet bref för hr Bengt Erasmi, kyrkoprest i S:t Johannis församling i Norrköping, och hans efterträdare på en åtting åkerjord, som Lars Turesson till Penningeby utan lag och dom tagit ifrån prestebordet.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 96 v.

Öpett breff för Benct Erasmi Datum Suderköpung 22 Sep: Anno etc 42

Wij Gustaff etc Göre witterligit, att thenne Breffuisere wår Vndersåthe Her Bencht Erasmj, kyrckieprest till S: Joannis Sockn j Norköpung, haffwer warit her för oss och tilkenne giffuit, hurulunde wår tro Man Larss Tursson till Penningeby, haffuer vtan lagh och dom, så och vtan wår gunstige tillatelse tagit en Ottungz åker Jordt ifrå prestebolet, som ligger till S: Joannis sockn i for:ne Norköpung, huilcken Jordt haffuer legat till för:ne presteboldt(!) wijd pass Ett hundrade åår vclandrat och vqwaldt, som breffuedt vpå same jordt fordom Norköpungz kyrckieprest till för:ne sockn giffuit clarligen vttrycker och förmelder, Så haffwer förbe:te Her Benct

ödmiukeligen begäret, att wij wille vnne honum samme Ottungz Jordt till prestebolet igen, effter prestebolet, förutan för:ne Ottungz Jordt icke så gott är, att presten sig ther vpå wäll hielpe, näre eller berge kan, synnerligen effter han sitter vdj en stor almunde wägh, huilcken hans begären wij vdj så motte gunsteligen anseedt haffue, så at same för:ne Her Benct må och skall kennis wedh för:ne Ottungz åker Jordh in till för:ne presteboll ighen, Och synnerligen til tess för:de Larss Tursson eller hans fulmyndige medt gode breff och skäl for:ne jordh hans rette byrd at wara jn för oss beuise kunne, Och therutöffuer effter recessens jnnehold och lydelse, wårt gunstige förloff och tillatelse genom wårt kongelige breff och segel föruerffue kan, Huarföre biude wij alle, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, ath the icke göre offtebe:de Her Benct, eller then som vdj for:ne S: Johannis sockn i Norköpung kyrckeprest effter honum bliffua kan, her emot hinder eller förfong wijd wår ogunste Datum vt supra

Söderköping den 22 September.

Till hr. Johan Turesson om uppbåd af allt frälset från Upland, Södermanland, Öster- och Vestergötland emot de upproriske i Småland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 97.

Till Her Johan Tursson, Datum Surköp: 22 Sep: Anno etc 42

Wår synnerlig gunst etc Eder käre Her Johan är wäll witterligit, hurulunde, för then tiuffuehoop skuld, som vdj Smålandh, genom några then gamble och vmilde fongne konung Christierns barns och förwanters tilskyndan sig forsambled och vpkasted haffue, är emellem oss och gode män aff wårtt rådt, som her tilstäde äre be-

slutidt och samtycht, att then Adell vtöffuer hele rikit sig medt all then macht till hest och foot, som the affstedh komme kunne, oförsumeligen medt theris hoffmän, rustninger, hester och harsk, innan nestkommendis Wårfrue dag dyre vdj wår Stadt Linköpung tilstedis komme och försambles skole etc Hwarföre är wår wilie och begären, atj oförsumeligen eder ther vpå skicke och ruste wele, Och atj thetta samme, medt thet aller snareste scrifftligen eller muntligen wele tilscriffue och tilkenne giffwe then menige adell, som vdj Nyköpungz länn byggie och boo, att the och måge wette sig her effter rette. Så atj och the alle medt kräffuete, ryg, flanckert, skört, kortte glaffuen eller kneffuelspiut, somme zinteröör och somme wippeboger jnnan forbe:te wårfrue dag dyre, vdj Linköpung (ther eder Ösgöterne på samme tijd mötendis worde, och vplenningerne j Wastena) vtan all förtug tilstädis äre. Så skole och Wäsgöterne, medt all theris macht, på samme tijd wara vdj Jenaköpung. Så kunne j dhå på alle sijder stedze haffue bud och kundskaffter eder emellom, huru tuget best företagis skall, Förty hwar Gud förbiude samme förredere sälskap icke [medt] thet första bliffue niderlagdt, motte therutöffuer förorsake sig ett wijdere vbestond, som seden icke letteligen wilde stå till att fördempe .

Szå är och beslutid, att Borgerne vdj Nyköpung skole göre oss nogen vndsetning medt folck, Ther vm j och så förhandle wele, Så att wij nu till thet mindzste kunne bekomme dheden 15 eller 20 karler, Och the samme måge wäl strax fölge edher på tuget, Datum vt supra

Söderköping den 22 September.

Till innebyggarne i Småland om upproret och om fullmäktiges afsändande från konungen för underhandlingar med dem, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 100.

Till menige Man vdj Smålandt Datum Surcöpung 22 Sep: Anno etc 42*)

Wij Gustaff etc Helsse eder Dannemän alle, som byggie och boo vdj Smålandh, kärligen medt Gud och wåre nåde Käre Dannemen alle, Giffue wij eder tilkenne, at wij för nogen tijd seden wore kompne her nid till Östergötlandt till orde och samtals medt then menige man j thenne landzende, Dhå ibland annet haffue wij förstått, hurulunde en stor part aff almogen i Smålandt haffuer giffuit sig till ett stortt buller och vproor etc Så att hwar sådane buller obestond icke medt gott förstond och godemendz råd vdj tijd och time stilt warder, är tilbefructendis, och inthet tuifflendis, att thet will lende och reckie till alles wåres schade och forderff, så atuj på beggie sijder thet aldrig forvinne . Så känne Gud wij icke för wår persone någhen tijd wette oss haffue giffuit tilfälle till sådana vproor och obestond, vdj nogen motte, vtan kunne thet wäll beuise, både för Gud, Dannemen och alt christedt folck, att wij, på wår egin persone, icke haffue annet söckt eller åstundet, seden frå then förste tijd, wij begynte wårt regimente her i Swerige, och intoge rikit aff then omilde Konung Christierns hender, och till thenne dag, än wettet och ramet alles eders och tess menige rigisens gagn och beste, effter wårt högzste och beste förstond, så sant oss Gud hielpe .

*) Vid mötet i Söderköping utfärdade städerne, bergsmännen och allmogen i Östergötland tvenne öppna bref till menige man i Småland angående upproret, dat. d. 21 September, hvilka upptagas bland bilagorna.

Ytterligere käre Dannemän giffue wij eder tilkenne, atuj nu j thetta buller och vproor förstondit haffue monge swåre clagemål, som wancke ibland almogen, them wij aldrig tilförende hört haffwe, Så kenne Gud, hade thet lenge seden warit oss vnderuist eller föreclaget, Wilde wij nest gudz hielp skicket oss emott hwar Danneman, att then en rettfärdig saak hade hafft, skulle nest Gudz hielp fått godh hugswalelse. Nu kunne wij wäll beuise att tolcke clagemåll, som wij nu höre, haffwer aldrig tilförende för oss claget eller vnderuiste warit, Dherföre tycker oss ware tungt, att haffue skuld, ther wij inthet affwette, eller förskult haffua. Wäll kan thet skee, att almogen tileffuentyrs mångestedtz j landet för kort skedt är, thet Gud bettre, Män att thet skulle ware skedt medt wår wijtt, wilie eller befalning, thet skall jngen god man bewise, Gud skall känne, wij haffue tilsatt af rigisens ädelinger, och regeret eder medt Riddere och Swänner och jnfödde män, thet wij icke annett aff wette, Och icke heller annet thom befaled haffue, än att the skulle holle almogen wijd lag, rett och skäll, är anners skedt, kenne Gud, thet är oss emott, Tesligiste haffue wij och skicket heredzhöffdinger och Lagmen kring vm hele rikit effter gamel lag och sedh, att the skulle holle almogen wijd rett och skäl, är annet skedt, är oss högeligen emott. Så kunne wij icke wette, hwar före almogen tager oss thenne sak så hart före, like som wij wåre orsachen till all then orett i landet wancker, Gud skall kenne, Wij haffue månge andre swåre wichtige saker att vtrette, som rikit högeligen macht vpå ligger, att oss förthenskuld omögeligit wara wille, att fara till hwar man j rikit, och höre hwad them vpå gåår, Men så monge som till oss komit haffue, hoppes oss till Gud, at the icke äre heem farne vtan hugsualelse. Så skulle thet och nu skedt warit, hade thet bliffuit j retten tijdt claget, Så käre Dannemän, effter thet j then motten

noget förseedt är, och almogen tileffuentyrs haffuer fortryckt warit, desligis och att giord gerning haffuer ingen wendning, dherföre tyckis oss råd wara, atuj än nu på alle sijder, både ridderskapet och almogen, är ther noget förseedt medt herskapet, att man legger ther än nu böter vpå, almogen tesligiste på sine sijde, förty wij ärom lithet beholpne, att wij forderffuom hwar annen, Effter thet nog monge åre, som effter alles wåre forderff lengte och åstunde, Och hade alrig bättre tilfelle än the nu haffue, medt sådana jnbyrdis twedrecht, Hwarföre käre Dannemän råde och högeligen formane wij eder alle, och hwar wijd sitt nampn, atj alffuarligen wele fortenchte wara, atuj kunne sådane splijt som nw på färde är, affstille, att thet motte komme j vpslag eller dagtingen, till tess at beggis wåre sendigebud kunne komma till hwar annen tryggelige, och handle medt huar annen, förty när wij nw lenge nog sådane skade hwar annen giort haffwe, will thet än dhå på sidzsten komme till godemendz middell, Therföre haffue wij förskicket tesse wåre godemen Her Mons Larsson, Hans Pedersson, Lasse Eleffsson, Lasse Gudmundsson och Vdd Jensson til orde och samtals medt eder, att handle till frijd och vpslag, att beggis wåre Sendebud kunde forthenskuld fara trygge och frije, hwar till then annen, Hwarföre begäre wij, atj wele settie tro och lijt til them, eehwad som helst dhe eder, effter wår befalning tilseije, liche som wij vdj egin persone tilstäde wåre, Och atj wele her vtinnen så beuise eder som alles wåre och menige rigisens beste och longligit bestondt wara kan, Befalendis eder Dannemän her medt Gud, Datum vt supra

Stegeborg den 26 September.

Till innebyggarne i Östergötlands bergslag om värfning af knektar genom Calmarna-Nils.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 101 v.

En fulmacht för Calmara Nils at antage knecter wed Wånge berg etc Datum Stekeborg 26 Sep: anno etc 42

Wij Gustaff etc Helsse eder Dannemän alle wåre trogne Vndersåther, som byggie och boo på Hellesta berg, Wånga berg och godegårde berg, kärligen medt Gud och wåre nådhe, käre Dannemän, Som j well wette, att nu nest forlidne sancte Mattese dag, wåre her vdj wår Stad Suderköpung någre fulmyndige then menige mandz her vdj Östergötlandt och edre Sendebud, huicke på then menige mandz wägna vdi Östergötland, hulskap, troskap och manskap oss loffuade och tilsade, Och ibland annet, att the Dannemän aff hwart härede wilde vndsettie Oss, för wåre egne peninger och besolding nogre gode vnge karler och skyttere, när wij ther vm wilde tinge och eder beskicke lathe, Som och tesse hereder her j Stekeborgz Länn alrede giort haffua, och vndsatt oss medt en hoop gode skyttere, Hwarföre haffwe wij nu förordnet och vtskicket thenne wår tro tienere och Vndersåte Calmarna Nils vp till för:ne wonga berg, Hellesta berg och godegårde berg medt full befalning, Att han på wåre wägna, någre vnge dugelige karle, medt godt arbost och anner wärie, forsamble och vpsökie skall, them wij kunne bruka lathe på wårtt och menige rigisens beste, och emot wåre fiender och owänner etc Hwarföre försee wij oss till eder Dannemän alle, som byggie och boo på för:ne n: n: och n: berg, atj lathe eder finne weluillige j thenne saak, tilhielpendis och förfordrandis,

ath for:de wår vtskickede tienere, Calmara Nils, må bekomme en hoop slige dugelige karler, så monge ther mest står till bekommendis, [wij] welle holle och skicke oss emot them medt Lön och månedzsold liche som thet annet wårt krigzfolck vnderhollit bliffuer, Så at the oss vdj ingen motte skole haffue att skylle. Vdj hwad motte wij kunne wette och rame eders och menige Swerigis rigis beste och longeligit bestondt, Thet göre' wij altid gerne, Befalendis eder Gud, Datum vt supra .

Stegeborg den 1 October.

Öppet bref till innebyggarne i Södermanland om upproret i Småland, Nils Dacke och hans bedrifter, hans anhängares nederlag, uppmaningar till trohet, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 102.

Öpett breff till menige man vdi oppunda, Röne och Jenåckers hereder. Datum Stekeborg prima Octobris Anno etc 42,

Wij Gustaff etc Helsse eder tro Dannemån alle cronones skatskyllige bönder, Landboor och menige almoge, som byggie och boo vdj Oppunda herede, Röne härede och Jenåckers herede, Daga herede, menige Södermannelandh och Nyköpungz Lånn, kårligen medt Gud och wår nådhe. Wij betacke edher Danemen alle samens kårligen och gerne för all wåluilligheet, hulskap, troskap och manskap, som j oss altidt beuist, och som tro Dannemån hollit haffwe, huicket wij medt eder alle, och hwar besynnerligen, vdj all gunst och nåde, nådeligen och gerne betenckie och förskulle wele, Och förlathe oss ån nu fulkompligen ati Dannemån bliffue jw faste ståendis vdi thet hulskap, eedt och lyffte, som j oss titt och offte loffuadt och tilsagt haffue. Thernest kåre Dannemen, Som j vtan twill wåll hört och förnummit haffwe, hurulunde

nu j thenne förlidne Sommer nidre j Smålandh en hoop skalcker och löst Sälskap sig tilsamens slagit haffwe, bedriffuit monge Skalcke stycker, medt mordh, roff och tiltastning, Och synnerligen haffuer sig en benempd Nils Dacke till en höffuidzman eller Capitenere för same selskap vpkasted, huicken en witterlig Tiuff, förrädere och kättere är, som mong Erlig man wäll witterligit är, hurulunde han sig vdj nogre förlidne år stelt och hollit haffwer, icke som en Christen man, vtan värre än en Jude eller heide. Som föret är, att han ganske vchristeligen och vredeligen haffwer titt och offte stått vdj Mordstig, och ihiell skottidt mång fattig man, både bönder, borgere och hoffmen, Jtem hollit huarcken tingzfrijd, kyrckiefrijdt eller hemfrijd, vtan skotid och mört Danneman hem hoos theris egit och på theris kyrckie och tingzwäger, like som hwarcken Lag eller rett her j Rigit warit hade, Thernest Så haffwer han och belägret Twå kötzlige Systrer, Thet och så emot Gud och all naturlig skiäl är, medt monge flere skalckestycker, som longt wåre fortälie, Och för tesse for:ne och monge flere hans vchristelige stycker bleff han nu för ij eller iij år sedhen gripin och förd till Calmarna Slott, ther han och en tijdt long fongen war, Till tess han dhå vtlåffuede böther och bätring, och bleff forthenskuld aff wåre Befalningxmän för än L eller lx lodt sölfuer Löss giffuin, vdj thet förhop, att han sig bettre skulle och som andre Dannemän, effther then dag liffue medt speckt och frid, Män seden alt thetta skedt war, haffuer han åther vpå nytt forsambledt medt sig en tiuffue hoop, slike som han sielff är, och begynt sligt buller och vbestond j then landzenden, som j nu wel hört haffue genom huickit jnbyrdis vbestond nog tilbefructendis är, att alles wåres och thetta menige rigisens hedzske och werste fiende then vmilde gamble konung Christierns barn, erffuinger och theris målsmen, och flere som effther thetta rikis wälfardt, vdj mång år luredt haffwe, stoor

tröst, tilfelle och ingång till thetta rigis och alles wåres forderff, niderlag och ewige träldom, giffuin bliffuer. Åndog the arme stympere icke sielffue sådant besinne eller betenckie kunne.

Szå wele wij Dannemän för slike och andre flere dråpelige orsaker skuldh eder högeligen och troligen rådt, budit och förmanedt haffue, ati betenckie och öffuerwäge wele, hwad skade och forderff, håån, spott och spitt Swerigis rike och alle tess jnbyggiere, aff sådana jnbyrdis buller, nu och j framtijden efficerfölie will, och besynnerligen hwad stor vlempe och ondt rychte menige rikitt ther vtaff vpå komma will, ath någen aff Swerigis almoge så galne och förblindede ware skulle, att the en slick witterlig tiuff, Mördere och kättere, någen tijdt hielpe, styrckie eller fölgachtige bliffue skulle, som nu skedt är, ändog sådana buller och vbestond är mong Danneman (ther wij wette wäl god beskedh vm) j then landzende högeligen och aff alt hierte emot, Och forthenskuld käre Dannemän, hwar nogen skalck eller förrädere wille komme till edher, och jngiffue eder nogen lygn, herrenskedt, eller före ibland eder noger onde tidender, ati Dannemän wele dhå icke settie tro eller loffwe till them, eller styrckie skalcker, vtan heller tage sådane säller widh halssen, öffuerantwordendis them wåre Befalningxmän j händer, eller och atj sielffue hielpe till att straffe them, vpå thet ati och flere Dannemän, som gerne wele sittie vdj frijd och rolighet, icke sådana selskap, nu eller j framtiden, vdi ene motte eller andre till onde niute skole, som tileffuentyrs skee kunde, hwar j sådana löst och lögnacktigt selskap hielpe eller styrckie wille. Ther j Dannemän wele sielffue tage eder til ware före, Szå wele wij icke heller dölie för edher Dannemän, at wij haffue fått wisse tidender och kundskaffter iffrå wårt krigzfolck, som nidre i Smålandh äre, ath the haffue ödelagt en heel hoop aff samme forret-

lige selskap, medt några aff theris Öffuerste Capitenere, Som äre Lille Jösse, medt iij eller iiij° folck, Jtem Jonn Hane medt ij eller iij°, Skerffue Nijsse och medt 100 man, Så och flere aff theris selskap, somme äre slagne och somme fångede, Och the som än nu igen äre aff samme forretlige partij, worde och så (nest Gudz hielp) jnnan stackot tijdt theris fortiente Löön bekommendis, så att j then motten ingen nödh eller fara på färde wara skall. Så käre Dannemän j wele forthenskuld wara wedh en godh tröst, och sielffue hielpe till att straffe skalcker och forredere, Wij wele och på wåre sijdhe wara fortenckt ther till, thet ytterste och beste Gud giffuer nåden och så achte och skicke oss emott eder, och alle wåre och Swerigis rigis trofaste jnbyggiere och vnderdåner, atj oss, näst Gudz hielp, inthet skole haffue att skylle. År och någen aff eder Dannemen någhen merckelig vrett eller vtöffuer lagen wijderfarit, anthere aff wåre Befalningxmän eller Fougterne Dhå wele wij gerne forhielpe eder till thet som rett och skäll är, när thet för oss kärt och claget bliffuer, Och vdj all annen motte, ee hwar wij kunne eller förmåge wette alles eders och menige rigisens beste och longligit bestond, ther finne i oss altijd willige och benegne till. Ther i Dannemen eder fult och fast tilförlathe måge, Befalendis eder her medt Gud, Datum vt supra

Stegeborg den 1 October.

Till innebyggarne i Dalarne, tacksägelsebref för deras trohet och anbud att upprätta ett märkeligt tal skyttar emot de upproriske i Småland, hvilket dock af konungen afböjes, emedan desse nyligen lidit åtskilliga nederlag, m. m.

Originalbrefvet inhäftadt i Riks-Registr. I, 1542, och folieradt såsom bl. 104.

Wij Gustaff medt Gudts nåde Swerigis. Götis och Wendis etc Konungh. Helsse eder oss elskelige. tro Danne-

men alle, Kupperbergzmen, Jernbergzmen, Cronennes skatskylloge bönder, och menige almoge, som bygge och boo offwan för Longhe hedenn, och i menige Dalelagen, kerligen medt Gudt, och wåre nåde. Wij betacke eder Dannemen alle samens, kerligen och gerne, för all wälwillighet, hulschap, troskap och manskap, som i oss altiid bewisth, och som tro Dannemen hollit haffue, Hwickit wij medt eder alle, och huar besynnerligen, vdij all gunst och nåde, nådeligen och gerne, betenckie och forskulle wele. Thernäst käre Dannemen, och trogne Vndersåter, Som i nw medt eders scriffwelse, och thetta eders Fulmyndige sendebud Lasse Jesperson, oss haffue besökie latiid, och tilkenne giffuit, huru i Dannemen alle, som byggie och boo i Dalelagen, haffue eder alle samdrechteligen forenet, och vpå nyt, tilsamęns besworit, ath wele faste och beståndige bliffue wiid thet hulskap, troskap och manskap, som i oss, vpå Swerigis Crones wegna, loffuadt, tilsagt och sworit haffue, och eder ther ifrå alriig wijke eller wenda latha, huarken i ene motte, eller andre, För huickin eders trohett och welwillighet, wii eder högeligen betacke, weliendis både nw, och i framtiden, medt eder alle, och huar besynnerligen, sådant vdij all gunst och nåde gerna fortiäne och forskulle,

Yttermere käre Dannemen, som i och vdij same edert breff haffue tillbudit eders wälwillighet, mett eth merckeligt tall skytter, ther aff eder Landzende, ath komme oss och Crononne tiil tijäniste, hielp och vndsethning met, emott then skalkehoop nidre i Småland. Ther betacke wij eder och storligen före, och kwnne ther vtaff wisseligen förstå, ati Dannemen mene saken emot oss, och edert fädernäss rige, medt tro, och som eder retteligen bör, Huickit eder och så altiid tiil thet beste (: som och tilbörligit :) skall betenckt bliffua, Szå wele wij forthenskuld icke dölie for eder dannemen, ath wårt krigzfolk, som nw på thenne tiid nidre i Små-

land äre, haffue giort same vproriske selskap eth stortt niderlag, slagit them i frå fyre eller sex, som skulle hetes wara theris Höffuitzmen och Capitenere, nemplige Lille Jösse, Skierffue Nijsse, Joenn Hane, medt några flere, then medt sexhundrade man, then medt halfftannet hundrade, then minne och then mere, så ath en stoor part aff thet selskap haffue fått theris fortiänte lön, Och the som än nw igen äre, bekomma och nest Gudz hielp, snarligen thet the fortiänt haffue. Så ath wij forthenskuld, vpå thenne tiidh, medt sådana eders tilbudhne hielp, eder icke fortunge wele, all then stund oss icke yttermere trenger, Betackendis eder Dannemen, lige så gerne, som wij same hielp aff eder vndfongit hade, Men huar så hende, ath wii medt tijden någen sådana vndsethning aff eder, emott wåre och Riigisens wtlendzske, eller jnlendzske fiender behöffue kwnnde, Dhå forsee wij oss vtan tuill, ati dannemen icke heller sådana vndsethning oss wegrendis eller affslåendis worde, Anseendis huru mygit och högt, eder sielffue, så wäll som oss och menige rigit, ther om anliggiende är. Wij wele nest Gudz hielp vpå wore side göre wår ytterste flijt, tiil ath wette och achte alles eders och menige riigisens nytte, beste och longligit bestond, ee huar wij kwnne, eller förmåge, Ther i dannemän eder tryggeligen tiil forlata, och effter rette måge, Befalendis eder her medt Gudh, Datum aff wårt slott Stäkeborg Prima Octobris Anno etc 1542 Vnder wårt Secret

Det påtryckta sigillet väl bibehållet.

Stegeborg den 2 October.

Till innebyggarne i Stegeborgs län i Östergötland om utgörande af ett antal skyttar, till förstärkning af konungens krigsfolk.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 103 v.

Till menige man vdi Stäckeborgx Länn Datum Steckeborg 2 Octobris Anno etc 42,

Wij Gustaff etc Helsse eder Dannemän alle, wåre trogne Vndersåther som byggie och boo her i Steckeborgz Länn, vdj Östergötlandh, kärligen medt Gud och wåre Nåde etc käre Dannemän, som eder wäl fortencker Hurulunde j nu twenne reser, först några aff eders fulmyndige vdi Suderköpung, och nu j förre gåår, wåre j mäst then menige man aff thesse nästliggiende hereder till samtall och handell medt oss her på Steckeborg, och medt hond och mund oss loffuede och tilsade, att wilie faste bliffue wijd thet hulskap, troskap och manskap, som i oss titt och offte loffuet och tilsagt haffue, och atj thet vdj alle motte medt gerningerne beuise wille, och synnerligen att göre oss (: som the andre Dannemen her j Östergötlandt wästan Stongebro alrede giordt haffue :) ett tall skytter aff hwartt härede, oss till hielp, tröst och bistondh, emott thet selskap, som thet vproor och vbestondh nidre j Smålandh, emott oss och menige Swerigis rike sig företagit haffue. Hwarföre haffue wij nu afferdiget och vtskicket til eder tesse wåre trogne Män, Rådh och tienere, her Jffuer fleming och Oloff Trottesson, att the sådant folck aff eder fordra, och titt skicke skole, som wij them behöffue kunne, och haffue wele, Är forthenskuld wår begären, atj Dannemän, vdj then motten wele lathe eder wäluillige finnes, Latendis oss få the meste skytter, som ther j edre hereder finnes kunne, Wij wele

lathe giffue them månedz soldh, och vdi alle motte holle them lige som thet annet wårt krigzfolck hollit bliffuer, och så skicke oss emott them, at the oss vdj ingen motte skole haffua att skylde, Och vdj hwad motte wij kunne betencket eder Dannemän til gode, och wette och achte alles eders beste, thet göre wij altidt gerne, Datum vt supra

Ett like slicht breff giordis oc för Jören Erickson och Benct slatte,

Stegeborg den 2 October.

Öppet bref till innebyggarne i Hofs län i Östergötland om deras klagomål mot fogden Lasse Pedersson, om några socknars deltagande i upproret, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 106.

Öpett breff till Hoffz län, Datum Steckeborg 2 Octobris Anno etc 42

Wij Gustaff etc Helsse eder Oss Elskelige tro Dannemen alle Cronones skatskyllige bönder, landboor och menige almoge, som byggie och boo vdj Hoffzlänn, kärlige medt Gud och wåre nåde, käre Dannemän, Wij haffue förstådt, atj haffue någre brister och clagemål på them, som eder någen tijd long regeret haffue, besynnerlige eders fougthe Lasse Pedersson. Så förundrar oss icke lithet, atj icke lenge seden haffue giffuit oss edre brister och clagemåll tilkenne, Hwar j thet giort hade, wille wij gerne haffue hulpitt eder all[e] till lag och rett, så atj Dannemän skulle haffue fått godh hugswalelse, Och effter wij fornimme, att samme Lasse Pedersson handler j monge motter fast forstrengt medt eder, än thet sich bort hade, Dherföre wele wij och medt thet förste så förskaffe, atj skole få en annen fougthe, som eder skall holle wijd lag, dom och rett, som han för

Gud och oss thet answara will. Ytterligere käre Dannemän haffue wij och så förstådt, att något buller och vbestond j några sockner ther vdj Hoffz länn skulle ware vpkommit, dhet doch inthet hade behoff giordz, vtan som för:uit är, hwad brist på färde hade warit, hwar oss dher vm något hade bliffuit kungiordt, skulle thet inthet haffua kommit så wijdt, Nu kunne wij wel tenckie, att sådant mong Dannemän ibland eder högeligen emot är, somme äre ther och nödde och tuungne till, och somme medt god ord lockedhe Doch ee huru saken sig vpå alle sijder förluppin är, forlathe wij oss fulkommeligen ati jw faste beständige bliffue, effter thenne dagh, widh thet hulskap, troskap och manskap, som j oss tilförende loffuedt och tilsagt haffue, som j och seneste wedh Suderköpung, genom edre fulmyndige Sendebudh på nytt oss loffue och tilseije lathe, Dher emot äre wij til sijnnes, att wele rame alles eders gagn och beste, Och tage them till frijdh igen, som sig kunne förseet haffwa, och the som sig än nu bettre wille och falla till föge igen, Alene att the sig forlijke medt målsägenderne effter the döde, som the och sielffue tilbudit haffue, then tidh wåre trogne män och Borgere vdj Wastena och Skäninge seneste handlede medt them, Och vpå thet att wåre och rigisens hedzske fiender och vmilde vtlendzske män, som fast åstunda och trå effter wårt och menige rigisens schade, forderff och ewige träldom, icke motte för stor orsack och tilfelle giffwes till att fremie och fulkompne sin omilde acht och onde försått, Råde och förmane wij eder alle och huar besynnerligen, atj vdj tidh besinne wele alles eders, eders hustruers och barns longlig wälfartt, och ware oss och Swerigis rike tryggie, tro och retrådige, rådendis och formanendis the andre, som sig, tess wärr, forseet haffue, till thet som them j framtidhen rådeligest och nyttigest är, Och taga wijdh then frijdh, som wij them nu giffuit och jnrympt haffue,

och som för:uit står, att forene och forlike sig medt them, som målsägender äre, Till thet sidzste käre Dannemen, vdj hwad motte wij kunne offueruege och betenckie alles eders och menige rigisens nytte, gagn och longligit bestond, wele wij ther til willige och altid nådelige befunnen warda. Eder Dannemen Gud befalendis. Datum vt supra

Stegeborg den 4 October.

Till Tord Riddare, som gifvit sig till de upproriske Smäländingarne, förmaningar att öfvergifva de samme, med löfte att erhålla konungens nåd, med vilkor, att han och hans sällskap försona sig med deras målsmän, hvilka de ihjelslagit.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 107.

Till Tord Riddere Datum Stekeborg 4 octobris Anno etc 42

Wår gunst etc Wij haffue förnummit Tord, huruledis tu teg ett vrådh företagit haffwer, och giffuit tich till skogen, för någen frucht och fara skuldh, som tu haffuer för Lasse Pedersson etc

Hwickit oss och högeligen förundrar, effter thet tu hade oss thin rette Herre och konung för honden, som tich jw så wäll, som then annen partt, för all orett och öffuerwold försware kunde, huar tu tich j tijd hade welet beclage, och thine medt flere Dannemendz brister och clagemåll oss vnderuist och förstå latidt, Som tu och wäll ihug kommer, huruledis wij tilförende haffue tich förswarett för öffuerwold och vrett, besynnerligen emot samme Lasse pedersson, Hwarföre råde wij och formane, att tu tich än nu annerlunde besinne wilt, och wäl betenckie tit egit rådh och beste, Dhå wele wij än nu tage tich medt thetta wårtt breff till fridh igen, Same-

ledis the fatige män, som hwar på sin motte, sig med tig forseet haffwe, wele wij medt samme frijd intagne haffue, allene at tu och the andre sig forene och forlike medt lön och bön medt them, som målsägender äre effther the döde, meden man wel besinne kan, at wij theris rett icke förkrenckie kunne, Ther tu tich effter rette må, och titt egit gagn och beste vdj tijd at betencke, Datum vt supra

Stegeborg den 4 October.

Öppet bref för skärgårdskarlarne i Skällviks s:n, Östergötland, att skilja sig från Skällvik, och med begagnande af sin egen kyrka, S:t Annæ, få välja egen kyrkoherde.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 107 v.

Öpett breff för Skäriekarlerne vtij Skielle wijk sockn Datum Stekeborg 4 Octobris Anno etc 1542,

Wij Gustaff etc Göre witterligitt, Att effter thet wåre trogne Vndersåther, menige Skäriekarler, som byggie och boo her j Skielleuick sogn i Hammerkinde herede i Östergötland, haffue så nu som offte tilförende kärt och beclaget för oss, vm then longe kyrckiewäg, som the haffwe hijtt till theris gamble sockne kyrckie Skiellewijck och synnerligen när theris spåde barn skole bäris till kyrckien, till att aname Dopsens och christendomsens Sacramente, bliffue offte för then onde och longe wäg skuld siuke och vnderstundom döde, Tesligiste bliffuer och för then samme sack skuld myckin annen tieniste tilbaka, som them på christendomsens wägna medt rette borde att haffwa, Och forthenskuld haffwe the ödmiukeligen begäret, atuj sådane theris anliggiende nödh och legligheter ansee wille, och nådeligen vnne och efterlathe att the niute, bruke och beholle måge, för theris

rette sockne kyrckie thet Cappell, som the på Bostabo åghor vpbygt haffwe, Huicke theris legligheter och ödmiuke begåren wij nådeligen anseedt haffue, Och forthenskuld aff wår synnerlig gunst och nåde vndt och tillatidt, och nu medt thetta wårtt öpne breff vnne och tillathe, att for:ne Skåriekarler, som tilförende haffwe legat vnder Skielwigz prestegield, medt the fyre bönder vpå sijlendet och ther boo hartt hoss, nemplig Röwick, kåreboda, Målan och Muggetorp, måge och skolle effter thenne dag niute, bruke och beholle then kyrckie, huicken the sielffue som för:uit står vpbygdt haffue, nemplig S: Anne kyrckie liggendis på for:ne Bostaboda ågher, för theris rette och egin sockne kyrckie, skaffendis sig ther till theris egin kyrcke herre och pastor, och lathe therutinnan messa, prediche, chrisne theris barn, wige bruder och annet hwadt christendomen tillyder, liche som vdj andre sockne kyrckier her j wårt Rike skee pläger, Huilcket wij tilkenne giffue etc

Stegeborg den 4 October.

Öppet bref till allmogen i Sunnerbo, Vestbo och Östbo härader i Småland, tacksägelser för visad trohet, löften att afhjelpa anledningarna till åtskilliga klagomål, hvilka förut varit konungen obekanta, anskaffande af en ny härads-höfding och ny bättre fogde, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 108.

Öpett breff till menige almoge vdi Sunnerbo, Wesbo och Ösbo hereder Datum Stegeborg 4 Octobris Anno etc 42

Wij Gustaff etc Helsse eder oss Elskelige tro Dannemen alle wåre och cronones skatskyllige bönder, Landboor och menige almoge, som byggie och boo vdj Synnerbo, Wesbo och Ösbo hereder, kärligen medt Gud och

wåre nåde. Wij giffue eder kåre Dannemen tilkenne, att tesse alles eders Sendebudh Knut Tordsson Benct Abiörsson, Jon Erlendsson och Biörn j Gislawidh haffue warit her hoss oss och antwordet oss edert breff, thet wij och så wäll förstått haffue, Sameledis och hwad i them haffue befaledt, at giffue oss medt munnen tilkenne, Först ati Dannemän alle haffue faste bliffuit och bliffue wele widh thet hulskap, troskap och manskap, som j oss loffuedt och sworit haffue, och vdj ingen motte lathe trengie eller wijke eder ther iffrå, Tess wij eder Dannemän alle ganske högeligen betacke, och altid till nytte, gagn och bestond eder nådeligen och gerne betenckie wele, Och förlate oss fulkommeligen, atj och så her effter bliffue oss och edert fädernes rike hulle, troo och reträdige

Thernest käre Dannemän haffwe wij förnummit, både aff eder scriffuelse, så och aff eder Sendebud, hwad edre brister oc clagemål äre, på huicke j lenge seden hade fått god hugsualelse, hwar [j] tilförende oss sådana, anthen medt bud eller breff hade vnderuise och förstå latid, som är, atj fast bliffue fortunget medt store gårdestedzler och sackörer, ytterligere än wij nogen tijdt haffue vtaff wijst, än, siden wij sådant skulle haffue befaledt .

Tesligiste någhen olaglig fodring, som eder skall vpå lagd wara, Sameledis vm eder skatt, vm huilcken skatt wij oss icke än nu fulleligen vtrede kunne, huruledis eder skulle j then måtte för kort skee. Men kåre Dannemen alle, Effter thet wij på thenne tijd äre medt rigisens åtskijllelige och monge saker bekymbrede, Eij heller äre the tilstädis och tilswars på thenne tijd, som vtan wårtt wett, wilie eller befalning eder j förberörde motter betyngt haffue och sådana vrett giortt, Doch på thet atj måge clarligen förstå wår alffuarlige mening, at wij aldrig nogen tijd haffue befaled anthen en eller

annen, att handle medt eder anners än som Swerigis Lag vtuiser och jnneholler, Thet wij och medt wårt menige Ridderskap, sameledis wåre fougter och embetzmän, och alle andre wäl beuise kunne, Therföre wele wij än nu och så förhandle medt alt menige Ridderskapet och tesligiste wåre fougter och embetzmen, at hwad som helst vtan lag, Dom eller rett företagit är, vdj hwad motte thet helst kan skedt wara, Dhå skall ther rådis gode böther vpå, så at hwar och en skall wederfaris Lag och rett, Så hoppes oss och, ath effter j haffwe loffuedt och sworit oss som för:uit är, wijd samme Swerigis lagh, ati och forthenskuld wele oss thet vtgöre medt en godh wilie, som j oss effter samme för:de wår bescreffne Swerigis lag plictige äre .

Framdelis vm then Konungzlägh, som j begäre, att måge honum årlige löse for oxer eller peninger, Ther äre wij och aldelis wäll tilfridz medt, effter eders begäring .

Sameledis ther j begäre en heredzhöffding, som eder kunne skaffe, på wåre wägna, lag och rett, wele wij gerne j så motte eder försörge, Män effter att wij icke så hasteligen betenckie kunne, hwad god man eder j så motte kunne behagelig wara, År wår wilie, atj vdj then motten wele lathe oss eder wilie tilkenne giffue, wele wij eder ther vpå wette ett gott och nådeligitt swar*) .

Til thet sidsta, Käre Dannemän ther i beklage then tunge och hårdheet, som eder af wår Fougde Jören Jönsson och hans Karle skal ware öffuergångitt i monge motte, som samme eders skrifwelse wäl förmäler, Så kenne Gudh, wij hafwe nödigt och ogärne sådant förstått, Eij heller tilförende hade kunnett troo at så i sanning hade warit, derföre wele wij med thett aller förste oss mögeligit är skicke eder en annan Fougdte, som skal hålle eder widh Lagh, Dom och rätt, som han

*) Slutet af brefvet, likasom det öfriga i Registr. I är skrifvet (afskrifvet) af senare hand och på annat papper. Deraf någon förändring i stafsättet.

för Gudh och oss answara will, Wij wele och som för:it åhr, så skaffa och skicke att jemwäl menige Ridderskapet, som wåre Fougter och Embetzmän, skole late eder niute och blifwe widh the vtlager och rättigheter som befinnes kunne, att i oss Swerigis Crone och Ridderskap med rätte skyllige och plichtige åhre, Män hwad vlaglig tunge eder i någon motte opå kompne åhre, hwilket oss hafwer här till dagz warit owitterligit, mäst för thett att i sådant för oss icke i tijdh beklagett eller kärtt hafwe, skole näst Gudz hielp finnes dhe medel och böter opå, som eder skole wara lijdelige och i kunne förmåge at draga, der emott wele wij fulkomplige förlate oss på then tilsage som thesse Dannemän edre sendebudh på alles eders wegne Desslikest i oss medh edertt bref lofwat och tilsagt hafwe at wele ware oss och Swerigis Rijke trygge troo och Lydige vndersåter, besynnerlige i thenne fahrlige werdz tijdh, ther wij grundeligen wette att vmilde män fast stånde effter thette fattige Rijke och alles wåres förderf och ewige träldom, Til huilket thette inrijkes buller och obestond gifwet stor orsak och tilfälle, och stärker alles wåres högste fiender i theres omilde acht och försååt, hvar sådant i tijdh icke förekommit blifwer, doch wele wij nest gudz hielp på wår sijde medh all ytterste macht och förmåge altijd förtenchte wara til at affwerie alles eders och menige Rijkzens ewige förderf, Jemmer och elendighett, och Rame alles eders, eders hustruers och barns nytte och gagn och longlig bistond. Hwad ytterligere wij eder förnembde sendebud, vtti egen person vnderwijset hafwe på alles eders beste, kunne the medh Munnen eder Clarligen berette, Befalendes eder Gud. Datum Ståkeborg then 4 Octobris Åhr 42.

Stegeborg den 5 October.

Bekräftelse af det mellan några af rikets råd, m. fl. och de upproriske Småländingarne ingångna stilleståndet.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 109 v.

Ett Dagtinge bref emillan Ridderskapet, Fougterne och the Vproriske Smålenninge. Datum Ståkeborg then 5 Octobris Anno 42.

Wij Gustaf Göre witterligit, At efter nu en tijdh lång, vti thenne förlidne Sommer, haffwer waritt ett Stortt buller, Splijtt och obestånd vti thenne wår Landzände Småland, emillan wårtt inrijkes Ridderskap, Fougter och tienere, thet Gudh bättre, på then ene sijde, och en partt af almogen på then andre sijde, Så opå thett yttermere skade, förderf och blodz vttgiutelse på både sijder här efter afstelt blifwe motte, frijd och enighett igen opwexe och förmeres, Theszligistt och så att begges wåre vttlenske hedske fiender, then gamble och omilde Konung Christierns barn och Erfwinger, som fast lenchte och åstunde effter thette Rijket och alles wåres skade och förderf, icke yttermere tilfelle gifwes motte, til att öfwerfalla och förderfwa thetta fattige Rijke, och oss alle i grunden, genom sådane inbördes twedrecht, Derföre hafwe wij af wår synnerlige gunst och nåde, bewilliget och samptycht, och nu medh thette wårtt öpne bref bewillige och samptycke en frijd och Dagtingen emillan wårtt för:de Ridderskap, Fougter och theres tienere, och samme Smålenninger frå thenne tijd som nu är thenne närwarendes S:te Birgitte dagh, och in till Påske nestkommendes. Så att ingen parten skal vtti någon motte thess förinnen, med Rof, mord eller brand then annen öfwer falle, förarge, eller skada göra, Vppå thett, at samme Smålenninger thess tryggeligere theres sende-

budh medh hwad brister och Klagemål, the hafwe hijt vp til oss skicka måge, och lata förhandla om yttermere bestånd frijdh och roligheet. Och thess til yttermere wisso och bättre förwaring, late wij trycke wårtt Insegle här nedan för thetta bref, Som gifwitt och skrifwitt åhr på wårt Slott Ståkeborg anno 42.

Stegeborg den 5 October.

Till anförarne för den i Östergötland församlade kungliga krigsmakten om stillestånd med de upproriske.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 110.

Till Ridderskapett och flere the gode män som medh K: M:tz Krigzfolk ned i Östergötland låge emott Smålenningerne. Datum Ståkeborg then 5 Octobris Åhr 42.

Wår synnerlige gunst. Käre gode män efter thenne tijdz farlige lägenheter skuld som nu förhanden är, hafwer oss syntz gott och rådeligit ware, att man grippe til någon handel eller dagtingen med Smålenningerne, och hafwe nu förthenskuld handlett medh thesse borgere, så att the skole gifwe sigh tijt in, och see till hwad the vttrette kunne, Doch hafwe wij befalett them att the sigh om thenne samme handel wijdere medh eder berådslå skole när i the bref öfwer läsitt hafwe, som wij them hafwe medgifwitt, Hwarföre är wår wilie och begären att i thesse samme bref öfwersee wele, och meddele thesse samme Borgere edre gode rådh, huru the sigh i saken best hålle och skicke skole. Gud befalendes. Datum ut supra.

Stegeborg den 6 October.

Till allmogen i Tjust härad om dess trohet, dess klagan öfver fogdar och olagliga pålagor, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 110.

Till Menige man vti Tiust, om thet hulskap och manskap the vttlofwe K: M:tt. Jthem om theres Klagomål. Datum Ståkeborg then 6 Octobris Åhr 1542.

Wij Gustaf etc Helse eder oss elskelige dannemän alle Cronones Skattskyllige bönder Landboor och menige almoge som bygge och boo vti Tiust, Kärligen medh Gudh Alz:t tilförender(!). Wij gifwe eder käre dannemän tilkenne at thesse eders sendebudh Lasse Arfwedsson, Anderss Hemmingsson, Peder Jngesson och Måns Hansson hafwe warit här hooss oss och andtwardett oss ett edertt bref thet wij och wäl förstått hafwe. Thessligist och hwad i them befalett hafwe att gifwe oss [med] munnen tilkenne, först att i dannemän alle hafwe faste blifwitt och blifwe wele widh thett hulskap, troskap och manskap som i oss lofwet och sworet hafwe, Och vti ingen motte late trengie eller wijke eder ther ifrå, thess wij eder Dannemän alle högeligen betacke, och altijdh eder til nytte, gagn och biistond thett nådeligen och gärne betenkie wele, och förlate oss fulkomligen, att i och så her efter blifwe oss och edertt Fädernes Rijke hulle troo och rätträdige som troo Dannemän bör att göre. Thernest Käre Dannemän hafwe wij förnummit både af edertt bref så och af för:ne edre sendebud, hwad edre brister och Klagomål äre, på hwilke i vtan twifwel lenge sedan hade fååt gode hugswalelser, hwar i tilförende oss sådant, anten medh bud eller bref, hade vnderwijse och förstå latidt, Som först är atti beklage

eder vm för store gårdestädzler och husesyner, som ther hoos eder vttgöres och hålles pläger, Item att the gode mänss Fougter, som hafwe Landboer ther inne i häredett hooss eder, åhre i någon motte för strenge medh eder om theres fordring, Sammelunde om någott förbudh som åhr att i icke ther inbördes måge sälie en Oxe eller Koo widh edre 40 mk. Icke heller Oxe hudh, Räfskin eller annet. Ittem att hwar Landboo skal hålle sin hussbonde ett fodernöt om åhret, som icke hafwer warit sedh. Ittem att i motte niute eder egen Swin på ållene Skoger. Ittem om edre små beckequarnar. Så käre Dannemän på thet att i Klarligen måge wår alfwarlige mening förstå, att wij aldrig någon tijdh befalett hafwe, anten en eller annen att handle medh eder, eller några andre wåre vndersåter, anners än som Swerigis Lag innehålle och vttwijse. Thet wij och medh wårtt menige Ridderskap och Adel, Sammeledes medh wåre Fougter, embetzmän cch alle andre wäl bewijse kunne. Män är eder Dannemän i thesse för:ne eller andre saker någott oskäl eller vtöfwer lagh och rätt wederfaritt, då kenne Gudh, thett åhr oss högeligen emott, åhr icke heller någon tijdh skedt medh wår befalning. Och för then skuld wele wij ännu förhandle med the gode männ af Ridderskapet, som ther hooss eder Landboer hafwe. Sammelunde medh the gode män som hooss eder på wåre och Cronones wegne förläningen hafwe, och hwad som helst vtan lagh rätt heller skäl företagitt är, vti hwad motte thett kan helst skett ware, då skal ther rådes gode böter vppå, Så at hwar och en skal wederfares lagh och rätt, Så håppes oss, och efter i hafwe lofwett och Sworitt oss som för:tt står wid Swerigis lagh, att i för then skuld wele oss och så medh en godh wilie vtgöre thet som i oss efter för:ne wår beskrefne Swerigis Lagh plichtige och skyllige äre.

Framdeles om thett förbud på Oxer, Kör, hester, huder, Räfskin eller annat, som hoss eder skal forbudit

wara, att i sådant widh eders 40 ✱ icke sälie skole, sådant förbudh hafwe wij aldrigh wettett vttef, wele thett och så bestella, att i Dannemän skole ther medh icke heller yttermere förtungede blifwe.

Thernäst, som i och begäre att i måge niute eder egen Swijn på åleneskogen. Ther hafwe wij icke heller sagt neij emott, att hwar Danneman, som Ekeskogh hafwer, må jw late sin egen Swijn gå ther opå vtan ollenne gelle, Män af the Swijn, som af andre fremmende in på skogerne drifwes, bör och skal gifwes ett skäligitt ållenegelle, af then gode man som Skogägende är, thett och så gamul sedhwane warit hafwer, och Swerigis Lagh medh gifwe, Sammelunde och ther Cronones ägor och Kongz almenninger äre, i sådane Ekeskog, då bör och Konungen och Cronen ther vttaf sin rettigheet, Thett oss förhåppes i Dannemän oss icke heller neke eller afslå wele.

Ytterligere vm the små becke quarner, Så hafwe i lenge seden wäl förnummit wår mening om them. Wij skole och wäl troo att wij tilförende hafwe latitt skrifwe eder ther om till, Så äre wij och ännu widh samme mening, att ther sådane små becke quarner åhre, och icke til mens liggie, eller skade göre gamble odelquarner, att i sådane små quarner då wäl niute och bruke måge, Och ther som man af sådane små quarner tager tull, då wore thett rätt och tilbörligitt, att Cronon motte och hafwe ther en skäligh fördeel vtaf, Thett wij vtti så motte och icke anners sagt eller befalett hafwe.

Wijdere Käre Dannemän, hwar eder i någon motte några olaglige tunger opå kompne äre (: hwilcket oss hafwer warit här til dagz owitterligitt, mest för thett att i sådant för oss icke i tijdh beklagett eller kärtt hafwe :) Då skal ther nest gudz hielp finnes the medel och böter opå, som eder skole wara lijd[el]ige, och i kunne förmåge att drage. Ther emott wele wij fulkomlige för-

late oss på then tilsage, som thesse Dannemän edre för:ne sendebud på alles eders wegne lofwet och tilsagt hafwe, att wele ware oss och Swerigis Rijke trygge troo och rättrådige vndersåter, besynnerlige i thenne fahrlige werdzens tijder. Ther wij granneligen wette, att omilde män, som är then gamble Konung Christierns barn och ärfwinger, fast stunde efter thette fattige Rijkes och alles wåres förderf och ewige träldom. Thil hwilkett thette inwertes buller och obestånd gifwer stor orsake och tilfelle, och sterker alles wåre hedske fiender i theres omilde acht och vpsååt, hwar sådant i tijd icke förekommit blifwer. Doch wele wij nest gudz hielp, på wåre sijde medh all ytterste macht och förmåge, altijd förtenchte wara, till att afuärije alles eders och menige Rijkzens ewige förderf, Jemmer och elendheet, och rame alles eders, eders hustruers och barns nytte, gagnn och långlig bestånd. Til thett siste, Käre Dannemän, efter wij för alles eders och menige Rijkzens nytte och långlig bestånd skuld nu på någon tijd, och wår store bekostning ther att förtöfwa förorsakade äre, Hwarföre är wår wilie och begären, att i Dannemen wele komme oss till vndsättning ther af edertt härede med en passelig Kostgärd, effter som thette medföliende Register inneháller och thesse Dannemän här i Östergöttland alrede vttgiortt hafwe, och att i med thet aller förste wele late samme Kostgärd komme hijt til Stäkeborg, Thet wele wij betenkie eder alle och hwar besynnerligen vtti all gunst och nåde. Hwad ytterligere wij för:ne edre Sendebud vti egen persone på alles eders beste vnderwijsett hafwe, kunne the medh munnen eder klarligen berätte, Gud befalandes. Datum ut supra.

Stegeborg den 7 October.

Till hr Erik Fleming, Jon Olsson och Ture Pedersson om de upproriske Småländingarnes ökade makt och åtgöranden, Östgötarnes opålitlighet, om Stockholms slotts rikliga förseende med matvaror, varningar till fogdarne att ej olagligen förtunga allmogen, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 112.

Til her Erich Fleming, Jon Olsson och Ture Pedersson om the Smålenningers förädelige Stemplinger. Datum Ståkeborg then 7 Octobris Anno 1542.

Wår synnerlig gunst tilförende. Wij kunne icke dölia för eder, Käre her Erich, Joen Olufsson och Ture at sedan thett ofal skedde, att her Måns Johansson och Bottwed skrifwere med wårtt folck finge någon skada, then tijdh the woro emillan the bråter, berg och snarar til mangelss medh the vproriske Smålenninger vti Kinden, doch vtan wår befalning, som wij nu senest medh wår småswen Erich Larsson eder ther om tilskrifwe[t] hafwe the samme Smålenninger sigh flux försterkt, fåt stortt modh och biude fast till att wele handle thette Östergöttland ifrå oss och in til sigh. Så äre och thesse Össgöter, så wäl städerne som almogen fast selsinde och lättfärdige, så att oss fruchter, at wij föge kunne hafwe att förlate oss opå them, ändoch the tijt och ofte, medh hand och mund, oss hulskap och manskap lofwet och tilsagt hafwe. Icke heller [hafwe] wij så stor krigzmacht här i Östergöttland widh handen efter begge hoperne äre så ifrå hwar annen trende, At wij medh wellige macht kunne beskydde thette Östergöttland, hwar then annen hoop elliest reese sigh man af huse, som nu sagorne gåå, och trenge sigh flux hijt in, och hwar så skeer, Då fruchter

oss nogh att thesse Östgiöter hålle föge lofwen, vtan see igenom fingeren, tilstädie fienderne tiläfuentyrs både hijt in i Östergöttland, och wijdere att trenge sigh in i Närike och annerstedz i Landett, Så wette i och wäl, hwad ther för ett löst selskap är, och the som snartt til buller och obestånd vpweckes kunne, Så att oss för then skuld befruchter, at samme oproriske förräderij wil tiläfwentyrs flerestedz sprijde sigh vtt, Och hafwa the samma Smålenninger så hartt försperrett och belagt alla wäger, broer och Stiger at ingen kan komma budh eller kunskap in til her Johan Tursson, och then annen hoop som hooss honom är. Och hafwe wij för then skuld icke heller wisse kunskaper, huru thett hafwer sigh medh them, vtan alleneste förnimme wij, att the äre ther nedre widh Wexiö och Konunga härede, och wette föge ting af thett Perlemente her vppe emot Östergöttland på färde är, Och för then skuld kunne wij gisse att the hafwe gifwitt thett Danska Krigzfolk förlof att draga in ått Danmark igen. Så ligger och en partt af then tiufwe hoop allestädz här i Skären emillan Öresund och Skeggenäs, med Skäriebåter, och tage vp alle the Sillebåter och Skuter, som the öfwer komma kunne, och synnerligen the som Adelen tilkomme, Så at wij nu här nest icke kunne komme ett budh tryggeligen nedh til Calmarne, Och fruchter oss nogh, att thesse galne bönder blifwe icke så hastigt stillede, vtan wil thenne feijde (ty wär) blifwe nogh Långwarigh, för ty the ähre emott Adelen och all öfwerheet så vpwechte, at the icke lätteligen stå til att stille, Och för thesse och flere Dråpelige och bewägande orsaker (: såsom nu wille falle för långt att skrifwe :) synes oss got och rådeligit wara, är och så wår wilie och begären at i godemän thenne saak eder doch alfwarligen wele til hiertatt gå lata, achtandes nöge opå alle saker ther vppe, som allerstörste macht nu opå ligger, Och synnerligen att ther i Staden icke någon

skalkheet anstiftett blifwer, Kan skee att wåre owenner som äre the Lubeske och andre, leggie oss sådant opå, och vnderstinget hooss the fattige borgere, medh skeckninger och annat sådant att the bönderne så vpweckie skole, ther man motte hafwa et vpseende opå, Och att i thet ytterste och beste i kunne, vttan al förtöfning, wele wara förtenchte vtij, att late bespijse Stocholms Slott medh alle hande nödtorfter, Kött, Flesk, Fisk, malt, miöl, Korn, Råg och altt annat hwad som för nöden wara will, efter wij doch skole hafwe al wår vttredning dädan, Sammelunde att i tilsäije borgerne thett the och så tenke ther thil, efter som wij eder tilförende ther om tilskrifwitt hafwe, ehwad Rådh i ther til finne kunne. I måge late komme til Stocholm af alle gårderne Konungzör, Ekolsund, Arnöö, Vpsala gård, Swartesöö och the andre öpne gårder mest al then fetalie som ther ifrå vmbäras kan, så och annat hwad som någon macht opå ligger, att thet måå komme vti godt behåld, och blifwe wäl förwaratt, ehuru alle lägligheter sigh tildraga kunne. Män hwar Fougterne thett icke efterlata wele, då sende wij eder en fulmacht här innelucht, ther the sigh wäl efter rättandes warde. Och att i dåch wele lata handle then motten hemligen, så att ther kommer icke stortt buller eller roop vtaf, I wele och så holle Fougterne alwarligen före, att the skicke sigh emott bönderne så att wij måge behålle en welwillig almoge, och att the månge och Store Skiutzfärder, Sakörer, Husesyner, och annat må på thenne tijdh tilbaka blifwa, och annat hwad som then menige man til store tunger wara kan.

Ther näst skole i och wette at Kong:e wärde til Danmark hafwer skrifteligen gifwitt oss någre anliggiende saker och ärender tilkenne, synnerligen vm the burgundiske, Och begäratt för then skuld, att [w]i oss försterke wille, och att hafwe wåre Skep aldeles ferdige, och vttöfwer thenne winter, vtti the hafner liggiendes, ther the

iu opå föråhrett kunne tijdeligen komme til Siöss, och icke för ijss lenge förhindrede blifwe, af hwilkett bref wij sende eder här inneluoht en Copia, Ther af i wijdere grunden och meningen förnimmendes warde. Hwarföre är ännu som tilförende wår wilie och begären, att i wele lata taga altt folk an, som i öfwer komma kunne, Och hwar thett folk, som Städerne och Clärkerijt af Finland vttgöre skulle, icke vttöfwer kommit wore, att the ännu förskrifwes motte, Sammelunde och Galeerne motte och så med thett förste vtrustede och ther tilstädes liggiendes blifwa, til thes wij eder ther om wijdere tilbiudendes worde. Så och tenkies til, medh the andre wåre Skep, hwad heller the efter slike lägenheter ther för Stocholm eller annorstedz öfwer winteren liggiendes blifwe skole, och altt annat hwad som i tenkie kunne, macht opå liggia will.

Ytterligere hafwa wij förstått gode män, hurulunde then her Bencht Nilsson begynner åter på nytt fast att perlemente medh the bönder, som boo ther hooss honom opå Fougdön, och är ju så vsinnig som han någon tijdh tilförende warit hafwer, och är befruchtendes att han genom sådana hans perlemente tilewentyrs någott buller eller obestånd i bland bönderne ther vppe vpweckes motte. Hwarföre är wår wilie och begären, atti gode män wele late kalle honom samfeltt medh the bönder, som han hafwer någott vtteståndendes medh, til Stocholm, förhörendes begge parterne, så att bönderne måge tilfredz stelte blifwe, att man ther icke någott obestånd skulle hafwa att förmode, och måge i sedan behålle honom ther hooss eder tilstädes, til thes Gud wil wij komme heem. Så synes oss att her Benchtz Penninger som ther stå i Strengenäs äre ther icke heller myckit wäl förwarade, synnerligen på thenne tijdh. Hwarföre syntes oss rådeligitt ware, att i wele late komme them thädan och til Stocholm, Ther the kunne bättre

för en hoop skalker förwarede blifwe. Gudh Befalendes. Datum ut supra.

Stegeborg den 12 October.

Till svenske, danske och finske knektarne, förlagde i Linköping, tacksägelse för deras visade trohet och manhaftighet, underrättelser om förändringar inom befälet, och om deras sold.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 114.

Til menige Swenske, Danske och Finske Knechter som i Linkiöping församblede äre, at K: M:tt förskicker them her Lars Siggesson til öfwerste feltthherre. Abraham Erichsson til Lutinant. Peder Bragde til öfwerste munsterherre. Datum Ståkeborg then 12 Octobris 42.

Wår gunst tilförende. Käre gode Karle, wij gifwe eder tilkenne, at oss elskelig trogne män, Rådh och tienere, her Larss Siggesson, her Johan Tursson, Peder Bragde, Jacob Bagge medh flere the gode män som på thetta tugh, vttöfwer eder och thett andre wårtt Krigzfolk ryttere och knechter, öfwerste befalningen haft hafwa, Oss vnderwijsett och betett, hurulunde i gode män som åhrlige trogne och manhaftige Krigzmän emott wåre och Rijkzens fiender, eder hållet och skicket hafwe, och eder troligen och welwilleligen, til och ifrå fienderne bruke latitt. För hwilken eders wälwillige troheet, wij eder högeligen betacke, weliendes sådant medh eder och hwar besynnerligen, nu och i framtijden, vtti all gunst och nåde til thet beste betenkie och förskulle, Så käre gode karle, opå thett ibland eder thess skickeligere och bättre regemente motte hållet blifwe, hafuer oss medh thesse gode män syntz lijkast och nyttigest wara, att i Swenske, Finske och Danske Knechter, måge för eder

sielfwe hafwe edertt egett regemente, medh höfwitzmän, Prophoss, och andre befalningzmän. Dherföre hafwe wij nu befalett och tilförordnett, Först til en Öfuerste felttherre vtöfwer heele hopen, ryttere och Knechter, Tyske och Swenske, Ehrlig welbördig Man och Strenge Riddere, her Larss Siggesson, wår och Rijkzens Marsk, och honom på wåre wegne til en Lutinant, Abraham Erichsson, Item till Öfwerste Munsterherre öfwer Tyske och Swenske Knechter Peder Bragde, och honom til Lutinantt Arfwed Trolle. Item så hafwe wij och förordnet thenne wår troo Man och tienere Jacob Bagge, att han vttöfwer eder wåre Swenske, Danske och Finske Knechters regement öfwerste befalningen hafwe skal, hwilken i på wåre wegne hörige och Lydige wara wele, Och hwilken han eder för en höfwitzman heller Lutinant vttroper eller tilsätter att i honom och så wele gifwe hör, och wara honom lydige som Åhrligt Krigzfolck bör att wara theres höfwitzman, hwad och eder bestelling och artickel belanger, wele wij oss vtti al tilbörlighett befinne late, Sammaledes eder besolning skal eder nest gudz hielp vti gode rede tilhanda steltt och gifwitt blifwe. Begärendes förthenskuld att i gode karle wele late eder här efter welwilleligen bruke på wacht Skärmytzelskoht(!) til och ifrå Fienderne och vtti al annen motte, ehwar eder öfwerste eller höfwitzman eder tilsäijendes warder, eder som Manhaftige och Ärlige Krigzmän sin herre skyllige och plichtige äre bewijse wele, hwilket eder vtti al gunst och nåde skal betencht blifwe. Datum ut supra.

Stegeborg den 12 October.

Till Abraham Eriksson (Leijonhufvud), Svante Sture och Botvid Larsson, om upproret i Småland och åtgärder mot de upproriske, om ytterligare värfning af manskap, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 114 v.

Swar til Abraham Erichsson, Swante Sture, och Bottwed Larsson, att the antage folck i K: M:tz tienst, af them som sig tilbuditt hafwe, settiendes till höfwetzmän en af frelsett. Datum Ståkeborg then 12. Octobris Åhr 42.

Wår synnerlig gunst tilförende. Wij finge sendt i jaftons eders skrifwelse, Abram, Swante och Bottwed, vti hwilke i late oss förstå för hvad orsaker skuld i drogo ifrå Linkiöping och åtť Törnewald. Och wijdere huru then Smålendske vproriske hoop hafwe lägratt sigh vti Skeda Sochn, och brottett för sigh ther opå Skogen, och late sigh flux höre att the achte och försökie eder. Item, att några af thesse Össgöter hafwa gångett then annen hoop til hande. Sammalunde och att the af Åkerbo härede och Skårekindt hafwe giordt eder något folk til hielp och vndsättning them i hafwe latitt gå hem igen, efter i hade them intett synnerligen behof. Så kåre gode män efter wij förnimme att then tiufwe hoop hafwe lägratt sigh så hartt ther hooss eder, och en partt af thesse Össgöter vttöfwer then troo och lofwe som the oss lofwat och Sworett hafwer, gå them tilewentyrs otwingede tilhande. Derföre kunne wij icke annatt säije, än att i måge hålle them som så mottwillige oss affalne åhre lijke som fijender, Doch så att i handle lempeligen i saken, Och effter de andre bönder af Åkerbo härede Skärkindt och annorstedz som i skrifwe, wele på wåre wegne manligen blifwe hooss eder, enär och hwar

i them fordra wele och behöfwe kunne, til att straffe then annen hoop. Derföre synes oss icke onyttigt wara att i sådane theres tilbud icke afslå, vtan heller, att i fordre them till eder, skaffandes them en god man til höfwitzman anten af frelsett eller någon annan then the Lydachtige ware kunne, och then ther något anseende och hör hoss them hafwe kunne. Och att man gåfwe them the beste ord man Lerdt hade, styrkiendes them emott then annen hoop, Så att then ene bonden motte öde leggie och förderfwe then annen som oproriske åhre, hwar the Dagtingen och gode tilbud som i nu them tilbuditt hafwe, intett hielpe kan, i måge och wäl säije thee Bönder, som hoss eder blifwe wele, frijt Roof och byte till af the andre Sochner eller håreder, som affalne äre, på Kläder, Bohagzting och annet hwad the öfwerkomme kunne, Men fetale och sådant som i Lägrett behöfwes, att thett motte komma til Lägrett, och så hoss them bestelles, att the motte sielfwe drifwat in i Lägrett, skulle man än lofve och gifwe them en skenk ther vttaf eller och lofue them att the ändoch skulle bekomme ther vttaf maat och öll, så lenge thet recke kan, Och med sådane gode ord och tilsager försee wij oss att then hoop som medh oss äre skole thess welwilligere blifwe och hielpe till hemsökie then annen hoop förrädere, Män thet i skole late något brenne, thett må i än nu hafwe fördrag, efter oss thet icke synes rådeligit ware. Datum ut supra.

Stegeborg den 12 October.

Till fru Christina Gyllenstierna om förhindrande af de upproriske skärgårdsboernes upphandling af förnödenheter i Nyköpings skärgård.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 115 v.

Til Fru Chirstine her Johan Turssons att hon winlegger sigh att antaste then Tiufwe hop som drage ther i Skäregården och köpe fisk. Datum Ståkeborg then 12. Octobris åhr 42.

Wår synnerlig gunst tiförende. Oss är vnderwijst Kåre Fru Chirstin att the Skärie karler vtti Misterhultt skär, Tuna län, Tiust och flere af the Skärekarler emillan Calmarne och Ståkeborgz skär som ifrå oss falne åhre, hafwe flux nu i thenne höst lupit tijtt in i Nykiöpingz Skär bytt sigh ther Spanmåll saltt och andre nödtorfter till, effter the icke driste sigh så tryggeligen att löpe till Suderköping elle[r] Norköping, effter wij nu en tijd lång ther tilstädes waritt hafwe, och lattitt hafwe ther acht och tilsyn medh, Så efter oss icke synes godt eller rådeligitt wara, att then samme skalcke hoop anten ther eller annorstedz med sådane nödtorfter Synnerligen Spannemåll och Saltt, försorgde blifwe skole, all then stund saken så står som hon nu står. Hwarföre är wår wilie och begärenn, att i wele så bestelle late, vtti all Nyköpingz Skäregård, att samme skalckehoop ther intet sådant öfwerkomma måge, vtan heller ther någre af thet selskap titt in kommendes warde, att the heller måge blifwe annammede och så förwarede att the ingelunde vndkomme, til thess i få widere besked ifrå oss, Gud eder befalendes. Datum ut supra.

Stegeborg den 14 October.

Till fogden Sven Kart att innebyggarne på Dal få lösa skatten och fodringen med smör.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 116.

Til Swen Kartt att Kon: Ma:t åhr tilfridz the på Daal må lösse theres fordring för Smör, Jtem att the hafwe på nytt honom på Kon: M:ttz wegne tilsagt troskap och Manskap. Datum Ståkeborg then 14 Octobris 42.

Wår gunst tilförende, Som tw skrifwer och gifwer tilkenne, Swen Kartt, att then Menige Man opå Daal för Penninge nöd skuld äre begärendes, att the motte få lösse theress skatt och fordring som nu i thette Åhr faller, vttgifwendes ther Smör före, Om hwilckett wij äre tilfredz med, att så skee må, Doch så att oss må skee något när skäll för wårtt, och att almogen icke heller sker för kortt, antingen i thett eller annatt, hwilkitt wij sättie vtti titt skön, att tw i then motten lager och handler sum tigh synes lijkast wara och best wara: Ytterligere som tu gifwer tilkenne, attu samfelt med Nilss Foburg hafwe handlett med Almogen på Daal och i Wermeland. Och att the alle samfelligen hafwe nu på nytt medh hand och mund, lofwatt och tilsagt eder på wåre wegne hulskap, troskap och manskap, hwilkett oss wäl behager, och såge ganske gärne att thett och med gärningerne obråtzligen motte vttaf them hållett blifwe, Rådendes och biudendes tigh, attu och så steller tig emott them att wij vtti then Landzenden kunne behålle en welwillig och trogen almoge som nu allerstörste macht opå ligger. Framdeles som tw äst begärendes wette wår wilie huru månge Karler och rustninger tw hålle, och huru myckit tw hwarthere vtti theres Åhrs-

lön gifwe skal. Så åhr wår wilie efter then lägenheett som sig nu begifwer, attu tager til tigh vtti tienste thett meste folk och dugeligeste vnge karle som tw bekomme kant, både the som tiene kunne medh hester och harnesk. Thessligistt och the som dugelige äre för Landz knechter, wij äre wäl tilsinnes att late vnderhålle them medh en tämelig lön, och lijke som tw gifwer the andre karler som tigh nu vpå wåre wegne efterfölie, och efter som hwar och en kan göre skäll före. Ther tw tig aldeles efter rätte will. Datum ut supra.

Stegeborg den 14 October.

Konungens bekräftelse af en dagtingan mellan ridderskapet, konungens fogdar m. fl. å den ena sidan och de upproriske Smäländingarne å den andra.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 116 v.

Ett Dagtinge bref emillan Kong:e M:t til Swerige och Nilss Dacke. Datum Ståkebor[g] Calixti Papæ. Anno 1542.

Wij Gustaf medh Gudz nåde Swerigis, Göthes och Wendes Konung. Göre witterligit att efter nu en tijdh lång, vthi thenne förledne Sommer, hafwer waritt itt stortt buller och obestånd vti några wåre Landzender i Småland, emillan wårtt inrijkes Ridderskap, Fougter, och tienere thett Gudh bättre på then ene sijde, Och en partt af almogen på then andre sijde, Så opå thett yttermere skade, förderf och blotz vttgiutelse vppå både sijder här effter afsteltt blifwe motte, Frid och enighett igen opwexe och förmeres. Thesslikeste och så, att begges wåre vttlenske hädske fiender, then gamble och omilde Konung Christierns barn och Erfwinger, som fast lengte och åstunde efter thette Rikes och alles wåres skada och förderf, Jcke yttermere tilfelle gifwes motte,

at öfwerfalla och i grunden förderfwe thette fattige Rjjke och oss alle genom sådantt inbördes twedrecht. Derföre hafwe wij af wår synnerlige gunst och nåde bewilligett och samptycht, och nu medh thette wårtt öpne breef bewillige och samptycke en frid och Dagtingan emillan wårtt för:ne Ridderskap, Fougter och theres tienere, och samme wåre Landzender i Småland ett heeltt Åhr att rekne, ifrå nest kommendes Alhelgone dag, och til samme Åhrs möte igen. Så att ingen parten skal vtti någon motte thess förinnen medh mord, roof eller brand then annan öfwerfalle, förarge eller skade göre, vppå thett at samme Smålenninger thess tryggeligere theres sendebud, medh hwad brister och klagomål the hafwa hijt vp til oss, skicke måge, Och lata förhandle om yttermere bestånd frid och rolighett, Doch icke thess mindre skal then menige man öfwer altt Småland i medler tijd wara skyllige och plichtige att vttgöre oss och Cronone deris rätte och åhrlige skatt och skyller som the oss med rätte skyllige och plichtige äre, Och thess till yttermere wisse och bättre förwaring late wij tryckia wårtt insegle nedan för thette bref. Datum ut supra.

Stegeborg den 14 October.

Till allmogen i Gullbergs härad i Östergötland om tillförsel till krigsfolket mot kontant betalning.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 117.

Til Menige man vti Gulbergz häred at the göre tilförning til Krigzfolket som församblede äre vti Östergöttland, för hwilket the rede peninger bekomme skole. Datum Stäkeborg then 14 Oct: 42.

Wij Gustaf medh Gudz nåde. Helse eder Dannemän alle wåre och Cronones skattskyllige bönder, Landboer

och menige almoge som bygge och boo vti Gulbergz härede, Kärligen medh Gud och wår nåde. Käre Dannemän, som i alle vtan twifwel wäl förstått hafwe, att en stor partt af wårtt Krigzfolk til hest och foott äre ther församblade vtti Östergöttland, Så kunne i Dannemän wäl sielfwe besinne, att her en sådan hoop Krigzfolk något lenge för menige Rijkzens och alles eders beste och wälferd skull vppå en stad (thett Gud kenne wij nödigt såge, huar then höge nödtorft och alles eders wälferd thett icke högeligen fordrade) leggie skole, wil ther myckin fetalie til folkett och höö och Korn til hesterne, Så opå thett i Dannemän icke med flere Kostgärder eller tunger här efter yttermere förtungede blifwe skole, thett wij ogärne såge, Therföre hafwe wij latitt gifwe wårtt Krigzfolk, som ligger i Linkiöping Månade sold, ther the sielfwe kunne försörge sigh medh kost och täring, hwar the then elliest för theres penninger öch redelige betalning bekomme kunne. Hwarföre är wår wilie och begären, att i Dannemän wele förtenchte wara att göre them then meste tilförning i kunne, med allehande fetalie, Miöl, Maltt, öll, bröd, oxer, lamb, Korn och höö, och altt annat, hwad the behöfwe, så att the kunne få för theres Penninger theres nödtorft, och skole i vttan twifwel bekomme ther så godh betalning för then deell i före them til, som i vtti någon köpstad, marknat eller torgdager få skole, Wij hafwe latitt förskicke någre gode män till som ther opå gran acht och tilsyn hafwe skole, att hwadh deel i före them till skal eder redeligen betalett blifwe, wore och någon så dristig (: som wij icke troo kunne :) then ther wille afhende någon Danneman så godt som en köckling vttan skälig betalning. Then samme skal ther vttöfwer tilbörligen straffat blifwe, när i man för them som befalningen hafwe thett Käre och Klaga wele. Datum ut supra.

Stegeborg den 15 October.

Till innebyggarne i Småland, om orsakerna till upproret derstädes, konungens benägenhet att afhjelpa alla befogade klagomål, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 118.

Till menige man vti Småland, om then vrsecht K. M:tt gör, att H. N. icke åhr orsaken til thette buller, som företagett är i then Landzänden. Datum Stäkeborg then 15 Octobris 42.

Wij Gustaf medh Gudz nåde, Swerigis, Göthes och Wendes Konung. Helse eder Dannemän alle som byggie och boo vtti Småland, Kärligen med Gudh och wår nåde. Käre Dannemän alle, Gifwe wij eder til kenne, att wij för någon tijdh sedan wore kompne här ned til Östergöttland til orde och taals medh then menige man i thenne Landzände, Så ibland annet hafwe wij förstått hurulunde en stor part af Almogen i Småland hafwe gifwitt sig til ett stortt buller och vproor Så att hwar sådana buller eller obestånd icke medh gott förstånd och gode måns Rådh vtti tijdh och time stilt warder, är tilbefruchtendes och intett twiflendes att thett wil lende och reckie til alles wåres skada och förderf, så att wij på både sider thett aldrig förwinne, Så kenne Gud wij icke för wår Persone någon tijd wette oss hafwe gifwitt tilfelle til sådana vproor och obestånd, vtti någon motte, Vtan kunne wäl bewijses både för Gudh, Dannemän och altt Christett folk, att wij opå wår egen persone, icke hafwe annett söcht eller åstundett, sedan frå then förste tijdh, wij begynte wårtt Regemente här i Swerige och intogo Rijkett af then omilde Konung Christierns händer, och til thenne dagh, än wettett och ramett alles eders och thess menige Rijkzens gagn och besta, effter wårtt högste och beste förstånd, så sant oss Gudh hielpe.

Ytterligere Käre Dannemän gifwe wij eder tilkenne, att wij nu i thette buller och vproor förståndett hafwe månge swåre Klagomål, som wanke i bland almogen then wij aldrig tilförende hörtt hafwe, Så kenne Gudh hade thett lenge sedan wordett oss vnderwijst eller föreklagett wilde wij näst Gudz hielp skickett oss emott hwar Danneman, Att then en rettferdig saak haft hade, skulle nest gudz hielp fåt godh hugswalelse. Så kunne wij wäl bewijse att sådane klagomål som wij nu höre, hafwe aldrig tilförende för oss klagatt eller vnderwijste waritt, Therföre tycker oss wara tuncht att hafwa skuld ther wij intett affwette eller skuld hafwe, wäl kan thett skee att almogen tiläfwentyrs mångestedz i Landett förkortt skett är, thett Gudh bättre, Män att thett skulle wara skedt med wårtt weet wilie eller befalning thett skal ingen god man bewijse, Gudh skal kenne, wij hafwe tilsatt af Rijkzens Ädelinger, och regerett eder medh Riddere, Swener och infödde män, thet wij icke annatt afwette, och icke heller annatt them befalett hafwe, än att the skole hålle almogen widh Lag rätt och skäl, är annerss skedt, kenne Gud thett är oss emott. Thessligistt hafwe wij och skickett härättzhöfdinger och Lagmän, kring om hele Rijkett, efter gamul lagh och seed att the skulle hålle Almogen widh rett och skäll, är annatt skedt, då ähr thett oss högeligen emott Så kunne wij icke wette hwarföre Almogen tager oss thenne saak så hartt före, lijke som wij wore orsaken till al then orätt i landet wankar, Gud skal kenne, wij hafwe månge andre swåre wichtige saker att vtträtte, som Rijkett högeligen macht opå ligger, att oss för then skuld omögeligit wara wilde att fara til hwar man i Rijkett och höre hwad them går opå, Män så månge som til oss kommit hafwe, hoppes oss til Gudh att the icke äre hemfahrne vttan hugswalelse, Så skulle thett och nu skedt waritt, hade thett blifwitt i rettan tijd Klagett, Så Käre Dannemän,

efter thett i then motten något försedt är, och almogen tiläfwentyrs hafwer så förtrycht waritt att the icke sigh hafwe tortt för oss beklage, och tiläfwentyrs efter them blef förtagitt att Klage sine brister och Klagomål, hafwe the icke annat tencht eller trodt, än at alt sådant skedde medh wårtt wett och willie eller befalning och för then skuld sådana buller tiläfwentyrs opkommit är. Thessligistt och att giord gärning hafwer ingen wenning. Therföre tyckes oss rådh wara, att wij ännu på alla sijder både Ridderskapett och almogen, Åhr ther något försedt medh herskapett, att man legger ther än nu böter opå, almogen thessligistt på sine sijde, förty wij äre lijtett beholpne att wij fördrifwom hwar annan, Effter thett nog månge äre som efter alles wåres förderf lenchte och åstunde och hade aldrig bättre tilfelle än the nu hafwe medh sådana inbördes twedrecht, Och Käre Dannemän, Endoch wij aldrig för wår Person hafwe gifwitt orsaak til något obestånd eller vproor, Så efter att samme vpror, doch lickwäl (: thess wär :) företagit war och wij förnimme, att månge Dannemän, som gärne wille sittie med specht och roo, blifwe öfwerfaldne, nödde och twingede att gifwa sigh i samme obestånd, Så opå thett the Dannemän som gärne vti fred lefwa wille icke motte så öfwerfaldne blifwe, vtan heller förswarade och beskermede, Så och på thett, att the som då alrede hade tagitt sigh thet vproor före, motte blifwe förhindrede och icke så dageligen förökes derföre hade wij skickett wårtt Krigzfolk in ått Småland och befalett, att hwad anten Ridderskapett eller wåre Fougter hade någon orätt giortt, då skulle the ther stå til rätte före, och blifwe ther öfwer straffade, Thenne wår gode acht och mening är oss (: som wij förnimme :) til thett werste och argeste vttlagt, lijke som wij skulle wele förderfwe thett heele Småland, thet Gud kenne wij aldrig tencht hafwe eller sedan göre wille. Så ähr oss och vnderwist hurulunde en partt thär

nedre i edre Landzender, hafwe nu i thette buller förtt oss myckit lögnachtigt och onyttigt snack och taal opå i bland then menige Man, lijke som wij sådant skulle hafwa vttskrifwa och bestella latitt, som är att wårtt Krigzfolk skulle ödeleggie och förderfwe alle quinnor och barn, och att wij skulle begäre en synnerligh skatt af alle edre ägor, Oxer, Köör, får, fää, Kiorttler, hetter och annet, hwilket wij doch aldrig tenchte, heller sedan skulle befalett hafwa, Thett skal icke heller någon åhrlig man hwarken en eller annen oss någon tijdh öfwer bewijse. Wij hafwe och nu snartt i 23 Åhr eder och thette Rijkett så regerett och styrtt, som wij wele wara bekende för Gud och altt Christett åhrligt folk, och hade för then skuld wäl förmodett och förhoppes att wij annorledes skulle ther emott blifwe betenchte och meente, än som Gud bättrett nu skedt är, Hwarföre Käre Dannemän råde och högeligen förmane wij eder alle, och hwar widh sitt nampn, att i alfwarligen wele förtenchte ware, att wij kunne sådane Splijt som nu på färde är, afstille, att thett motte komme i vpslag eller Dagtingen, til thess att begges wåre sendingebudh kunne komme til hwar annen tryggelige, och handle medh hwar annen, Förty när wij nu lenge nogh sådana skada hwar annan giortt hafwe, wil thett än tå på siston komme til gode mänss medel, Therföre hafwe wij förskickatt thesse wåre gode män

. . . .

til orde och samptals medh eder, att handle til frid och vpslag att beggie wåre sendingebud kunne för then skuld fare trygge och frije hwar til then andre, Hwarföre begäre wij, att i wele sättie troo och lijt til them ehwad som helst the Eder effter wår befalning tilsäije, lijke som wij sielfwe tilstädes wore Och att i wele här vtinnan så bewijse eder som alles wåre och menige Rijkssens beste och långligitt bestånd wara kan, Befallendes eder Dannemän här medh Gudh. Datum ut supra.

Stegeborg den 15 October.

Till innebyggarne i Tjust, tacksägelser för deras trohet, uppmaningar att deri framhärda, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 119 v.

Till Menige man i Tiust at the blifwe widh then hulskap the K: M:t sworett hafwe och hielpe til att straffe then Tiufwe hoop när the them öfwerkommendes warde. Datum Ståkeborg then 15 Octobris Åhr 42.

Wij Gustaf helse eder Dannemän alle, som byggie och boo i Tiust, Kärligen medh Gudh och wåre nåde. Wij betacke eder Dannemän alle, kärligen och gärne för all welwilligheet och troskap som i oss altijd bewijst hafwe, och synnerligen för then Kostgärd, som en partt af edre härätz boer nu hijt til oss förtt hafwe, Och ther hoss oss förstå latitt att the andre Dannemän som ther i häredett byggie och boo, åhre och nu på wägen och snart hijt förmodendes til oss medh theres gärd, som the vttgöre skole, Och oss vnderwijst att i eder som wåre och Rijkessens trofaste inbyggiere skicke och hålle wele, och faste blifwe wed then eed och löfte som i oss lofwett och sworitt hafwe för hwilkett wij eder och storligen betacke, wele sådana eders welwillighett eder altijd vti al gunst och nåde gärne betenkie, och mädh eder förskylle. Och försee wij oss fulkommeligen, att i som Dannemän äre, eder och så här efter bewijse och hålle wele, icke latendes eder bedrage af någon förrädere hop, som eder wele komme på all skada och förderf, Råder och så eder, vti then beste acht och mening att i icke late eder förföre af någon förrädere hoop til någott obestånd, vtan heller ther i sådant selskap öfwerkomma kunne, att i då sielfwe hielpe till att

straffe them eller gifve them ifrå eder, så frampt i wele wette edertt egitt, eders hustruers barns och effterkommendes welferd, beste och långligitt bistånd. Förty i torfwe intet twifle opå Dannemän, att samme skalcke hop warde nest gudz hielp snarligen och vttan twifwel bekomme theres förtiente Lön, Att i förthenskuld wele tenkie ther till, och tage eder tilwara för sådant selskap, ther wil icke falle eder finger emillan, retter eder her effter. Datum ut supra.

Stegeborg den 16 October.

Till biskop Sven i Skara om hr Hans i Hvalstad; hvarjemte medsändes bref till innebyggarne i Vestergötland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 120.

Till Mester Swen i Schara, Swar, att the Jeneköpingz borgere skole hafwe vttgiortt them(!) 100 folk och något annat, hwilket icke troendes äre. Datum Ståkeborg then 16. Octobris 42.

Wår synnerlige gunst tilförende, Som i vti ederss skrifwelse late oss förstå Käre Mester Swen hurulunde the Smålenninger wore kompne til Jenekiöping, och att Jenekiöpingz borgare skulle hafwa vttgiortt them til bistånd, 100 folk, med någre andre lägligheter, som her Nilss i Hwalstada eder skulle tilskrifwitt hafwa, Så gifwe wij eder tilkenne, att någre Jenekiöpingz borgere äre nu här hooss oss tilstädes, och mene att samme Smålenske hoop fordrade wäl sådant folk, endoch the intett bekomme, Och förnimme wij icke annet af thesse Jenekiöpingz borgere än troheet, hwar thett är elliest theres alfwar som the föregifwe. Så ändoch förbe:te her Nilss i Hwalstada vti thett siste her Ture Jönssons vpror skickede sigh selsint nog emott oss kunne wij doch likwäl icke troo, än att han warder sigh nu annorlunde

skickendes emott oss än som honom bör emott sin rätte herre och Konung, Doch likwäl synes oss godt och nyttigt wara, att i Käre Mester Swen, Her Göstaf Olsson och flere wåre gode och trogne män i then Landzände wele för alle saker skuld hafwa nöge vpseende medh samma her Nilss i Hwalstada, att i fulleligen måge förwette eder med honom på thett man icke skal hafwa sig något annatt af honom och andre slijke åhn troheet, och thett som godt wore, att försörge som i ju, vtan twifwel, besanne kunne, att nu störste macht opå ligger. Och sende wij här medh her Göstaf Olsson och eder tilhande wåre öpne bref til menige Westergöttland Att i gode män medh några flere the förnemste wele förkunna samme wårtt bref öfwer altt Landett, gifwendes almogen the meninger, vtti then beste motte före, och annat mere hwad i tenkie kunne sacken kräfwer, Åhre ther och några articler i samme wårtt bref, som eder icke synes nyttige ware att läse för then Menige Man, att the måge då tilbaka blifwe. Lagandes alles saker, så att wij måge behålle i then Landzenden en wälwillig och trogen almoge som macht opå Ligger, hwilken eders troheet, möde och arbete, wij eder til thett beste betenkie wele, Eder Gud befalendes. Datum ut supra.

Stegeborg den 16 October.

Till menige man i Vestergötland, tacksägelser för visad trohet; om upproret i Småland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 121.

Till Menige Man i Westergöttland, rådendes them till troheet emott sin rette öfwerhett Datum Ståkeborg then 16 Octobris Åhr etc 42.

Wij Gustaf etc Helse eder oss Elskelige troo Dannemän alle wåre och Cronones skattskyllige bönder och

[illegible] vti Wartofte häredo,
[illegible]. som [illegible] Kärligen medh Gudh
Wärendo och menige W[illegible] wij betacke eder alle
och wår [illegible]. Käre [illegible] sil welwillighet, hul-
[illegible] kärligen och [illegible] : Oss altijd, som troo
skap. troskap och [illegible]. [illegible] : hallett hafwe, hwilkett
Danneman bewijst. [illegible] vtti al gunst och
wij eder alle och [illegible] medh eder förskulle wele,
alde altijdh gärne [illegible] twifler oss intett att i ju
Thermest käre D[illegible] [illegible] ett stortt buller
hörtt och förnummit [illegible] [illegible] Småland, vti thenne förledne
och obestånd ther [illegible] : Losachtig hoop, Mordere,
Sommer af en vproorisk och Losachtig hoop, Mordere,
Kättere och Skogar[illegible] hafwe begynt och företagitt
warit. Til hwilket (: [illegible] :) wij aldrigh vtti någon
motte hafwe gifwitt hwarken orsaak eller tilfelle, vttan
kunne thett bewijse både för Gudh och Danneman och
altt Christett folk, att wij för wår Person icke annett
hafwe söcht eller åstundett, sedan frå then förste tijdh
wij komme till Rijkzens regemente här i Swerige och
intoge riget af then omilde och gamble Konung Chri
stierns hender och til thenne dagh, än wettett och
ramet alles eders och menige Rijkzens gagn och beste,
efter wårtt högste förstånd och beste samwett. Och nu
snartt i trij och tiugu Åhr, eder alle och thette alles
wåres fädernes Rijke Swerige, så förestått, styrtt och re-
gerett hafwe, som wij thett wele och kunne bekende
ware för Gudh [och] altt Erligt folk, och hade för then
skull wäl förmodett och förhoppes, att wij annorledes
ther [illegible] skulle betenchte och lönte blifwe, än som
nu [illegible] en partt af the Smålenninger skedt är. Hade
then [illegible] [illegible] i then Landzände eller annorstädz
här i Rijket än haft några merkelige brijster eller Klago-
mål [illegible] til oss, vttöfwer wåre eller andre gode mändz
Fougter och tienare som wij nu förnimme the föregifwitt
och [illegible] förnimme late, Thett wij doch aldrigh (: för än

wij hijtt nedh til Östergöttland nu komne woro :) hörtt eller förnummit hafwe. Skulle the än då icke hafwe tagitt sigh slicht buller eller perlemente före, vtan skrifwitt och skicket Dannemän vp til oss och latitt oss förstå sådane theres brister och Klagomål, hade wij då wäl funnett thee rådh och lempe att på sådane brister skulle blifwitt gode böter, förvtan slijk inbördes twedrecht buller och perlemente, af hwilkett menige Rijkzens hädzske och wärste fiender then omilde och gamble Konung Christierns barn och erfwinger, (: som thette Rijke och alles wåres wälferd nu i mång åhr fast åstundett hafwe :) bekomme en stor tröst, tilfälle och ingång til thette Rijke igen, eder och menige Rijkzens inbyggiere til en ewig skada och förderf. Datum ut supra.

Stegeborg den 17 October.

Till några bönder i Småland, tacksägelser för visad trohet, jemte uppmaningar att biträda Jönköpings borgare vid förhandlingar med de upproriske.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 121 v.

Til Nilss i Giseboda, Matz i Wijk, Måns Laulare, Elef Rödpanna, Peder Bolling och Joen i Barnetorp, att the alle wilie wara the Jenekiöping[z] borgere behielpelige att thet kunne komme til Dagtingen med the Smålenninger. Datum Ståkeborg then 17 Octobris 42.

Wår gunst tilförende. Wij gifwe tigh tilkenne, Nilss i Giseboda, Matz i Wijk, Månss Laulare, Eluf Rödpanna, Peder Bolling, och Joen i Barnatorp, att oss vnderwijsatt och berettett är, hurulunde i Dannemän, hwar för sigh, vti thett buller och obestånd, som nu (: thess wär :) på någon tijdh ther nedre i Småland hafwer på färde warit, hafwe went alle saker til thett

beste, och nödige sedt att sådane buller hafwer warit företagitt, vtan hwar någon af eder hade kunnett sådant med någon lempe afstiltt, Då hade i thett gärne giordt, för hwilken eders welwillighett wij eder gärne betacke, Så hafwe wij ännu then mening til eder, att i hwar i sin stad betenkie wele hwad skada och förderf Land och Rijker vtaf sådane inbördes twedrecht pläger efterfölie. Och för then skuld efter all eders förmågan tilhielpe, att sådant obestånd motte komme til rolighet och ett bättre bestånd igen, På thet att menige Rijkett och alle thess inbyggiere icke ther igenom platt vtti grunden skole förderfwede blifwe, Och för then skuld hafwe wij på wåre sijde inrympt och samtycht en Dagtingan med the Landzender i Småland, som thette buller och splijt företagitt hafwe, Och sende nu wåre bref medh thesse Jenekiöpingz borgere, Bencht Larsson och Anderss Olufsson them tilhande, Begärendes för then skuld, att i för:ne gode män alle, efter i äre betrodde ibland almogen, wele på wåre wegne wara med förbe:te Jenekiöpingz borgere vtöfwer samme Dagtingan, hielpendes til att medle och förhandle alle saker til thet bäste, hwilkett wij fulkommeligen tro eder om, wele och så åter igen, vtti andre saker wette och rame alles eders beste, ehwar wij kunne och förmåge, Så att i icke skole hafwe giordt sådane eders möde til förgäfwes, Ther må i fult och fast förlate eder till. Datum ut supra.

Stegeborg den 18 October.

Till rikets råd om underhåll åt och aflöning af de utländske knektarne.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 129 v. — med fortsättning på 130.

Til Rijkzens Rådh att Kon:le M:tt beswärligitt är ensam oppehålle the månge Felttlin vttlendske Krigzfolck som the H. N. tilrådt hafwe. Datum Ståkeborg then 18 Octobris Åhr 1542.

Wår synnerlige gunst tilförende. Käre gode män, Eder förtenker vtan twifwel wäl, huruledes att i senest här på wårtt Slott Ståkeborg rådde oss, att wij oss medh fremmende Krigzfolk försterkie wille, och för then skuld förskrifwe och annamme late Tije Feldlin Knechter, och thett af twenne bewåg. Dett förste, Effter man icke fulkommeligen sig försee kunne, att de Smålenninger wille annamme den beramade Dagtingen, derföre icke heller skulle rådeligit wara, att stelle sitt datum på en owiss grund, Dett andre bewåg war för then feijde skuld, som skulle förmodes på föråhrett af the burgunder, som i eder wäl widere wete att komme ihog hwad Kong: werde til Danmark i then saak skrifwitt hafwer, och flere de bewägende orsaker, Så sände wij eder nu här innelucht en afskrift vngeferlich förslagen på en fendlin Knechter, hwad ther på wil löpe en månat, När i gode män wele först förslå hwad Tije Fendlin wele koste en tijd lång eller ett Åhr, att vnderhålle, försee wij oss omögeligitt wara, allene at vppehålle den öfwerdråpelige geldtspilning. Nu hafwe i gode män nogsampt förstått, först af oss vtti egen konglig Person, desslikest och endels af the gode Män, som dagelige äre här hoss oss, wåre beswäringer, och hwad wij framsatt och framsättie latitt hafwe, Och hade wäl förmodatt, att i skulle hafwa

gifwitt oss ett beståndigt Swar hwar man dog sådan Krigzkost bekomme motte, och hwad i Menige Ridderskapett wille wåge och opsättie hoss oss, att hålle oss eder och menige rikett til beskerm en fendlin Knechter, twå eller tre, på hwilke wore framsättninger hade oss iw egett en alwarlig Swar och relation vtti alles eders närware, der med wij ögonsynlige motte hafwe förnimme kunnett, att sådan handel hade så gått eder til hiertatt som han borde, och icke en Löss skrift oss Presentera latitt obeseglett, och icke heller vnderskrifwen. Hwarföre är ännu wår begäring och förmane eder gode män alle, Att i sampfeltt medh then menige församblede adel än nu gifwe oss ett alwärligt och bestendigt Swar, der wij kunne och måge oss fulkommeligen efterrätte och förlate oss till, Sammaledes hwad tijdh wij sådan Relation förmode skulle, och i sådant med gärningerne och vtti werkett wele påskine late, att hwad i hafwe lofwet eller lofwendes warde, motte så fulkompnet blifwe medh gärningen. Dett skal (: nest gudz hielp :) lende och komme eder alle och hwar besynnerligen til frid, bistånd och wälferd, wij wele och för wår person; oss af wår ytterste macht och förmåge, som wij altijd här till, så hädan ifrå bekoste late på alles eders och menige Rijkzens beste wegne, Och sådan eders welwillighett vti all gunst, nåde och fordring betenkie. Gud befalendes. Datum ut supra.

Stegeborg den 18 October.

Till hr Lars Siggesson, m. fl., om det beramade stilleståndet med de upproriske i Småland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 122 v.

Til Her Larss Siggesson sampt the gode män af Rådett, som samfeltt med andre K: M:tz befalningzmän, som församblede äre hoss K: M:ttz krigzfolk, att the wele ware öfwer then Dagtingen som ske skal med Smålenningerne. Datum Stäkeborg then 18 Octobris anno 42.

Wår synnerlige gunst tilförende, Käre gode män, som eder senest syntes godt och rådeligitt ware, thett wij icke heller hafwe afslagitt, att man skulle gripe til en Dagtingen medh the Smålenninger, på thett att the ther igenom anten motte stilte blifwe, eller jw til thett minste förhindrede i theres onde acht och vpsååt medh wijdere bewåg, ther i oss senest här opå Stäkeborg androge. Så sende wij eder samme Dagtingz och fredzståndz bref medh thesse Jenekiöping[z] borgere tilhande, Åhr och wår wilie och begären, att i wele flitteligen och endrechteligen förtenchte ware, och eder emillan oförsummeligen besluta huru samme Dagtingen och handel best och fordeligest företagin och vttrettett blifwe motte, att j eder här om samfelle wele, hwar och genom hwad middels Personer i för rådeligest anse, att samme handel blifwer Exequeratt och fulgiortt, effter wij förse oss, att i hafwe wäl förfaritt then tijdh j nu wore ther i Småland, sammeledes och seden på hwilken Landzortt eller härett, oftebe:te Dagtingen på thett lägligeste och nyttigeste först begynnes skal, Så hafwe wij och wijdere handlett medh thesse Jenekiöpingz borgere, och hafwe the lofwett, att wele göre theres beste med samme Dag-

tingen ther nedre i the affaldne härede i tije häredz Lagh och förhoppes att thett skal komme opå gode wåger, hwad eder gode män nu ytterligere här om synes, thett stelle wij in til eder. Thesslikest Käre gode män, effter thett man icke wisselige kan wette, hwad antingen någon Dagtingen blifwer samme Smålenninger annemelig eller eij, att i gode män då wele ihugkomme thett eder senest här hoss oss syntes aller rådeligest ware at man i alle motte skulle försterke thett läger i Linkiöping, som här då aftalatt waritt. Och att icke hwar i sunderhett så söker hemlof och förswager Legrett, och alle man tiläfwentyrs ther öfwer blifwer slett husswill på thett sidste, att i gode män alle wette late eder thenne feijde så innerligen til hiertatt gåå, som han i sandhett alles eders welferd belanger och icke wår allene. Och hafwe för wår persone giortt och wele göre så myckitt oss mögeligit hafwer waritt, och ware will, Män hwar i förseе eder skantz af vachtsamhett och komme der öfwer i förderf, Då wele wij för Gudh och altt Christett folk vndskyllett ware, att i gode Män för then skuld wele tage eder saken före medh vmsorg flijtt och försichtighett, Mädan i jw wäl besinne att sakens lägenheet och höge nödtorf sådant högeligen kräfwer och fordrer. Eder Gudh befalendes. Datum ut supra.

Schedula.

Käre gode män. Endoch wij hafwe latitt beramme de Dagtinge och fredeståndz bref til menige Småland, häred frå häred, vndantagandes Synnerbo, Wessbo och Össbo effter the icke affalne äre, Så hafwe wij doch icke latet inskrifwe nampnen på the Personer, som then handel fulfölie skulle, af thenne orsack wij hafwe icke wist, hwilke Personer eder der till synes tienligest och nyttigest, icke hade wij heller någre her the Personer widh handen

them wij ther til bruke kunne, efter hwarken frelsesman, Fougte eller hofmän hooss then hoop på thenne tijdh hör hafwe eller lydne blifwe, Att i förthenskuld wille förente blifwe om samme Personer och handeler, och så dem sielfwe inskrifwe late. Desse Jeneköpingz borgere mene sigh wilie göre thet beste med Tije häredz lagh. Derföre äre de och vtti brefwen til samme häred benembde. I wele och så lathe the andre bref oförsummeligen komme theres Koss som macht opå ligger. Och skal ett af the Dagtinges bref fölge hwartt af the store bref. Men the Dagtinges bref som til Calmara Län skole, them hafwe wij skickett Germund Swensson tilhande, att han skicker them vtt medh några Calmare borgere, ther i eder effter rätte kunne. Datum.

Stegeborg den 19 October.

Till hr Gustaf Olsson, om saknaden af underrättelser rörande förhållandena i Vestergötland och befälhafvarnes planer för fortsättningen af fejden mot de upproriske, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 130 v.

Til her Göstaf Olufsson, att Kon: M:tt förundrar han inge tijdender ifrå westergöttland h: K: M:t hafwer latitt förstått huru almogen år tilsinnes. Datum Ståkeborg then 19 Octobris Åhr ect 42.

Wår synnerlige gunst tilförende. Käre her Göstaf oss förvndrar endelss, att sedan i med then Westgöteske Adel eder hafwe skiltt ifrå thesse Vplenninger och thett andre wårtt Krigzfolk och äre hemdragne, att i oss platt inge tijdender, kunskaper eller lägligheter tilskrifwitt hafwe, huru thet står till i Westergöttland, eller huru almogen äre ther til sinnes. Sammeledes åhr thett och vnderligit att i gode män för än i skildes ifrå thesse

Vplenninger, icke hafwe endrechteligen eder med hwar annen samfeltt och beslutitt, hurulunde alle saker wijdere eller nu i winter företages skulle, effter the Smålenninger sig än nu icke stillett hafwe eller tiläfwentyrs sigh icke stille wele, hwad heller man sigh medh yttermere fremmende Krigzfolk försterkie skulle, eller hwad man til saken göre wilde, så att man doch ene gånge motte komme til frid och rolighett igen. Såge wij ännu gärne, att i och flere the gode Wässgöter, wille än nu skrifwe oss eder mening och bestendige råd i saken, Sammelunde huru then menige Man ther i Westergöttland tilsinnes åhre, att wij doch motte bekomme någon kunskap dädan, hwar wij oss tilförlata motte, Och hafwe wij nu latitt skrifwe then Menige Man ther i Westergöttland ett öpett bref och sendt thett til M: Swen i Schara, Begärendes att samma wårtt bref motte för Almogen läsett och förkunnet blifwa, så fierren eder gode män så synes rådeligitt wara, Åhre ther och några Artickler ibland, them eder icke synes nyttige wara att förkunne för Almogen, Då må i late them blifwe tilbaka, J wele och så skrifwe oss til igen, med hwar swar eller godh besked almogen later sigh höre, Så och om i några tijdender af the nederlender förnummit hafwe, och om alle andre Lägligheter them i förfare kunne. Eder Gudh befalendes. Datum ut supra.

Stegeborg den 19 October.

Till Germund Svensson att han skall försörja danska sändebudet Herlag Trolle jemte Krabbe Pedersson med god »fordenskap» till sjös ifrån Kalmar.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 131.

Til Germund Swensson, at han försörger thett sendinge budet ifrå Danmark till för:tte Danmark med god fordenskap til Siös. Datum Ståkeborg then 19 Octobris 42.

Wår gunst tilförende. Skal tw wette Germund at wij nu hafwe latitt afferdige Kon: Werde til Danmarkz tienere och sendebud Herlag Trolle, och förskicke honom medh thette Skep ned til Calmarne. Hwarföre åhr wår wilie och begåren, att tw skaffer honom god fordenskap til watn, ther ifrå Calmarne och nedh til Sölfzborg eller annorstedz vnder then Skånske sijde. Wij hafwe och så afferdigett thenne brefwijsere Krabbe Pedersson, att han samme Herlag Trolle skal fölge in til Konungen i Danmark och före oss Swar til baka igen. Ther tw west tigh effter rätte, att tw så afferdiger them att the kunne wel förwarede blifwe. Och fattes them fetalie eller annatt, attu då later them thett få. Datum ut supra.

Stegeborg den 19 October.

Till densamme, att sända tvenne fartyg till skärgården, om bespisningen af Kalmar slott, Nils Dacke och hans parti, m. m., m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 131.

Swar till Germund Swensson om the tw Segelskap att han läter them löpe vp til brenesund vtt med Tuna län och förtaga then tiufwehop ther förhindra fiskiarenar brwka sitt Embete. Jtem att han icke tilstädier Calmare borgare sälie the affellige Smålenninger Saltt, Sild eller annat om hwilket K: M:t hafwer Konungen af Danmark tilskrifwitt. Datum Ståkeborg then 19 Octobris Anno 42.

Wår gunst tilförende. Som tw åter skrifwer Germund, medh Krabbe Pedersson och begärer wette wår wilie, hwar medh tw skaltt bespijse Slottett, effter tw hafwer icke många Oxer til Slachterijt, och får icke heller någon deel in af Länet, effter then lägenheett som nu opå färde är. Så förvndrar oss storligen, attu gör slijke spörsmål, eller hafwer så stor bekymber i then motten, effter tw doch hafwer the oxer för handen som ther opå Öland gå, och annen slachte boskap som Åhrligen ther af Landett vttgöres pläger, ther tw jw kan behielpe tigh medh, Om hwilkett wij senest skrefwe tig yttermere och wijdere till, medh tin egen Karl, att tu skulle spara hwarken the Oxer eller annatt, hwad tw ther opå Öland till Spissning och fetalie, som oss tilkommer, bekomma kunde, Så må tw ännu rätte tigh här effter, och tagett ther thett är, och late kommet tijt thett behöfwes. Thett kunde och icke skade, att ther lades en måttelig Kostgård opå Landett, till att bespijse och fetalie Slottett

medh. Som tw och Skrifwer Germund attu opå nytt achter att förskicke the tw segelskep nedh vnder then Schånske och Blekungz Sijde, The ther skole flitteligen acht och vpseende hafwa vm Nils Dachke, eller någon af hans förrädelige partij, icke vtaf the twenne orter stinge sig af Landett medh then deel the Röfwett och skinnett hafwe. Så synes oss, thett föge förnödenne wara, att man hafwer ther så gran acht, effter wij doch endels wål förnimme, att förbe:de Dacke och hans selskap neppeligen tilsinnes äre, att fly någor stedz, medan then Menige Man, både ther nedre cch thesslikeste här vppe, hafwe så vpreste warit och äre honom så bijfellige och bewegne, Men oss syntes fast lijkare och Rådeligere, att man förskicker förbe:de Segelskep hijt vp och löpe här i Skäriegården emillan Skeggenäs och in til Brennesund, och här vtt med Tuna län, att man kunde afhålle then tiufwe hop ther liggie med båter, och tage vp alle the Silde Skuter och båter ther komme som Adelenn tilkomme. Sammelunde, att man här nest inge brefdragare eller bud tijt nedh skicke kan, Thette wore fast mere förnöden, attu medh samme Segelskep och gode Espinger wel vttrustede kunde thette vttretta lata. Ther tw och wiltt wara förtencht vtti, Så och at försterkie tigh medh alt thett folk tw kant vttöfwer komme, både ifrå then Tyske sijde, om ther stode någott til fångz, så och ther af Öland, och annorstedz, som allerstörste macht opå ligger.

Och effter thesse oproriske Smålenninger sigh så otilbörligen skicke, och vtti theres företagne förräderij så bestendige och ilhärdede blifwe, motte man och tenckie til, att göre them alt thett afbreck, vtti ene motte och andre, som man betenkie kan, hwarföre synes oss rådeligit wara, attu ingelunde tilstädier thet bönderne få köpe någott Salt, Sild, eller annatt hwad them behöfwe kunne, ther af Calmare by, som wij ther om til-

förende skrifwitt hafwe. Wij hafwe och så latitt skrifwe Konng:e werde til Danmark ther om till, att han the Smålenninger ingen tilförning medh Saltt, Sild eller annett slicht, af the Köpstäder ther vtt medh Landamerkett skall tilstädia lata. Ther tw west tigh effter rätte.

Wij hafwe och förstått Germund, attu icke wiltt lengre hålle the Hofs[w]enners och Skytters hester, som ther wid Slottett i förledne Sommer i Borgeläger legatt hafwe, medh mindre the hafwa wårtt bref för sigh. Så förvndrar oss Storligen attu i then motten beswärer tigh, effter tw då wel west huru lägligheten vppå thenne tijd sigh begifwer, att the icke kunne komme opå bygden, att köpe sig höö och korn, som the i fiord och the andre Åhr tilförende giordt hafwe. Derföre må tw wara förtencht vti att vnderhålle them ther widh Slottett, med maat och öll, höö och hestefoder til thess wij wijdere förnimme hwar hädan thetta speel wil vtt, Och opå thett wij ännu motte komme saken vtti en annen och bättre motte, än hon nu står, hwar elliest någett gott tilbudh hielpe kan. Derföre hafwe wij nu medh wårtt Rikz Rådz råd och samptyckie budit til att sättie vti en Åhrs dagh medh the vproriske Smålenninger, att man i medler tijdh kunde handle saken til en ende. Och för then skuld hafwe wij nu allestädz här vppe i thesse Smålendske häreder här näst emott Östergöttland, så och in vtti Tije häredz Lagh, insendt wåre Dagtinges breef, vm the nu sådane Dagtingen annammendes warde, wette wij icke, Och sende wij för then skuld tigh thesslikeste sådane wåre öpne Dagtinge breff tilhande, til så många häreder ther i Calmare Län, som vttan på brefwet skrifwitt stå, Må tw late förhandle och tilbiude them sådane Dagtingen, med några trogne och förståndige borgere ther af byn, Kan thett någott godt skaffa wore godt, Effter inge frelsessmän eller hofmän hafwe någott

höör hoss almogen, Görs tigh flere breff behof, Så må tw late skrifwe ther Copier vttaf, och skicke vtt hijt och tijtt. Men hwar thett ingelunde hielpe kan, vtan the blifwe lijke hårdnackade vti theres företagne obestånd, och bedrifwa al skalkhett emott oss, då kunne wij icke häller annorlunde skicke oss emott them än som emott wåre Fiender. Ther tw kant tigh effter rätte och skicke, warendes förtencht vtti att tage til med them ther boo vtan för Calmarne, the ther hafwe waritt medh i thetta speel drifwendes och skaffandes eder in til Slottett al then boskap och fetalie som i öfwerkomme kunne, Doch attu seer tig wissligen före, attu icke förspiller något af folkett, der rette dig effter. Män blifwer then Dagtingen antagen, då west tw wäl att skicke tig i saaken.

Zedel.

Sammalunde är wår wilie Germund, att tw säger Jöns Olsson opå Siösa till, att han oförsummeligen gifwer sigh hijt vp til oss. Wij hafwe behof att late bruke honom vti några wåre ärender, Thett icke försummendes. Datum ut in literis.

Zedel.

Som tw och nu skrifwer oss til Germund, at thett folk som äre på wåre Skep ther nedre fattas penninger, Sammelunde att Bysseskytterne stå tilbaka medh theres Michelmesso Lön, och begärer för then skuld att wij skole senda en Summa Penninger tijt neder. Så förvndrer oss icke lijtett Germund, att alt thet tw göre eller bedrifwa skaltt, eller andre wåre befalningzmän, Ther skole wij alt peke finger opå för eder, lijke som wij hade platt intett annett att bestelle, J motte dog sielfwe wette att skicke något i saken effter läglligheterne, och icke alt leggie oss på halsen, och som i säije pläge: wij wette icke wår nådige herres wilie, wij wele gärne wette

eders nådz wilie. Sådant ordspråk hafwe i nu fått eder, så atti nu snartt icke bestelle hwarken ett eller annett, medh mindre än i skole bekymbra oss ther om, som och nu sker i thenna saak, Tw hafwer jw skatten af Öland för handen, ther tw kant taga så myckitt vttaf att folket kan blifwe med tilfredz stelt, Kläde motte tw och finne råd til att skaffe tigh, Dett wij på thenne tijd skulle sende några Peninger, Kläde eller folk tijt ned thet är icke wål i wår lägenhett, Derföre kunne wij på thenne tijdh ingen annor rådh, än att tw må tage af Säcken och böta säcken medh, läglligheterne begifwe sig nu annorlunde än tilförende, ther man motte sigh något effter att skicke, och icke alt sökiet hooss oss. Så må tw för then skuld wara förtencht vtti att låte folkett på theres betalning få thett the måge wara thess willigere.

Ytterligere är wår wilie, attu wiltt gifwe oss tilkenne hwad tijdender eller lägligheter tw ifrå then Tyske sijde förnummit hafwer eller förnimmandes warder. Sammelunde om thesse oproriske Smålenninger skeer stor tilförning af the Danske Städer, eller andre Danmarkz inbyggiare, medh Saltt, Sild eller annett, att wij ther om ett wijst besked bekomma motte. Datum ut in literis.

Stegeborg den 21 October.

Till allmogen i Hellestads och Vånga bergslag, att sända åtta eller tio ombud till möte med konungen i Norrköping.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 188 v.

Til Menige almoge opå Hellesta och Wångeberg, att the otte eller tije af the beskedeligeste iblandh them wille försende til Kon: M:tt och möte hans Nåde i Norrkiöping och ther någre wichtige saker att förhandla. Datum Ståkeborg then 21 Octobris Åhr 1542.

Wij Gustaf etc Helse eder Dannemän alle, wåre och Cronones Skattskyllige Bergzmän, bönder och menige almoge som byggie och boo opå Hellesta och Wångeberg Kärligen medh Gud och wår nåde. Käre Dannemän, wij betacke eder alle sammens Kärligen och gärne för alles eder wälwillighett, hulskap, troskap och manskap, som i Oss och Swerigis Crone til thenne tijdh som troo vndersåter och Dannemän bewijst och giortt hafwe, hwilket wij medh eder alle och hwar besynnerligen altijd förskylle, och vtti al gunst och nåde til thett beste betenkie wele. Jntett twiflendes, attj Dannemän alle, ju så här effter som här til dagz wele blifwe faste ståndandes vtti samme hulskap, troskap och Manskap, som Dannemän och trogne vndersåter bör att göre. Ytterligere Käre Dannemän hade wij wäl myckitt mere och wijdere opå thenne tijdh att lata skrifwe eder till ther oss och menige Rijkett stor macht opå ligger, Män effter wij vtti egen Persone achte att komme til Norkiöping innan en dag tre eller fyre. Hwarföre är wår wilie och begären, att i Dannemän wele förskicke til oss otte eller tije beskedelige Dannemän vttaf hwartt bergzlagitt thee

ther möte medh oss opå Tissdag eller onsdag vtti för:ne Norkiöping. Der wij då ytterligere kunne gifwe the Dannemän opå alles eders wegne, wår wilie och mening tilkenne. Åhr ther och någon Danneman ibland eder, som någon merkelig Klagomål hafwer, anten opå wåre eller andre gode mänss Fougter och Embetzmän, wele wij då gärne förhielpe eder til så myckitt som lagh och rätt är, och vtti al annen motte ehwar wij kunne eller förmåge att wette eders och alle Swerigis Rijkes trofaste inbyggiare, beste, nytte, gagn och långlig bistånd, thett görom wij altijd gärne. Befalendes eder Gudh. Datum ut supra.

Norrköping den 27 October.

Öppet bref för bergsfogden och allmogen i Östergötlands bergslag, att straffa de upproriske der i trakten.

Riks-Registr, I, 1542, fol. 134.

Öpet bref för Bergzfougten sampt med Almogen på godegårdeberg thet the hielpe til att straffe the opro[ri]ske seller, som sigh tredske emott K: Ma:tz befalningzmän förhålle. Datum Norkiöping then 27 Octobris 42.

Wij Gustaf etc Göre witterligit och bekennes medh thette wårtt öpne bref att bergzfougden och flere then menige manss sendebudh af Godegårdeberg hwilke på alle the Dannemändz wägne som hemme sittie, här hooss oss nu warit hafwe, oss berettett och vnderwijst att vnderstundom finnes ther inbördes ibland them några skalkar och löst selskap, hwilke någott mere till buller eller obestånd än til nogott annat godt benägne äre, Förty när the på wåre och Cronones wegne om någon deel krafde eller tiltalade blifwe, schole the snarare gifwe the ond och ginwordig swar ifrå sigh än att late sigh i någon motte som

them medh rätte borde troligen och wälwilligen befinne. Hwarföre hafwe wij befalett bergzfougten och the andre wåre och Cronones trofaste vndersåter på förb:te Godegårdeberg och annorstedz ther om kring, att ther the slicht löst partj antingen ther inbördes hoss them, eller och om någott annett fremmende förrädligit selskap tijt in til them kommendes worde, som anten med ord eller gärninger, lönligen eller vppenbarligen emott oss och Swerigis Crono sigh höre eller förnimme late, at the sådane selskap skole hielpe att straffe och nederleggie, eller före them fengzlige in til wåre befalningzmän, fougter och Embetzmän, Att the för sådane förrättlige och skalka stycker theres tilbörlige och förtientte st[r]af bekomme måge, på thett att andre Dannemän, som vtti fridh och rolighett gärne lefwe och blifwe wele, jcke skole niute en slick skalke hop ondt ått, Ther hwar och en wette sigh effter att rätte. Datum ut supra.

Samme mening til Hellestaberg, Wångeberg och Hammersberg.

Hendelö den 29 October.

Till Erik Skrifvare, uppdrag i afseende på skärgårdskarlarne och de upproriske.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 135.

Til Erich Schrifwere att han försende the Skäriekarler til Kon: M:tt som på Ståkeborg äre. Jtem att han hafwer nöge vpsyn att then tiufwe hop icke bekommer tilförning med saltt, sild, Miöl, Malt, eller annat bespisning. Datum Hendelöö then 29 Octobris 42.

Wår gunst tilförende. Wij skrefwe tigh för några dagar seden til Erich, om the bönder af Misterhulttz skär, som komo tijt til Ståkeborg lijtett för än wij drogo dädan,

attu oförsummeligen skulle skynde them til Oss, och attu icke tillata skulle the Skäriekarla att före så myckitt Saltt, och bespijse then annen tiufwe hoop medh, Så wette wij icke hwad ther til giordt är, efter wij bekomme ingen Swar ifrå tigh, Hwarföre biude och Strengeligen befale wij tigh ännu attu skynder samme Skäriekarler genom natt och dagh hijt til oss, hwad heller the äre ther på Ståkeborg eller i Suderkiöping, Så att the til thett aldra senast äre här hoos oss innen morgon afton, effter wij hafwe them behoff til Styremän, Tag här före ingen försummelse Erich, så frampt tw wiltt vndwike wår ogunst, der rätte dig effter. Tw wiltt och så late hafwe nöge acht och tilsyn allestedz ther i Ståkeborgz Skär att then annen förrädere hop måge bekomme hwarken Saltt, Korn, Maltt eller Miöl hooss thesse Skäriekarler, som oss vnderwijst är myckitt sker, och fruchter oss nogh att then Oluf i Kättelöö och flere af thett Selskap i Gryte Sochn, göre then annen tiufwe hoop all then vndsättning som the hafwe wele, både med Saltt och altt annatt hwad som the behöfwe. Och hwar man kunde beträge några af thett förrädere Selskap här i Ståkeborgz Skär, at tw wilde då skaffe och så bestelle late, att the motte blifwe tagne widh halsen, och så förwarade att the icke vndkomme, Och är wår endelige wilie, attu oförsummeligen gör ett wist budh til then samme Oluf i Kättelöö, latandes honom säije till att han vtan al skotzmål möter oss aller senest på tissdag nestkommendes på Leden, anten i Oxlesund eller någor stedz här widh Brådwijken, Män hwar tw förnimmer nu eller framdeles, att then samme Oluf i Kättelöö icke skicker sig emott oss som honom med rette bör, då må tw och tenckie ther til att han icke vndkommer. Der rätte dig effter. Datum ut supra.

Hendelö den 30 October.

Till hr Birger Nilsson och Jöran Eriksson om åtgärder mot de upproriske.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 134 v.

Til her Birge Nilsson och Jören Erichsson, att the winleggie sig mere här effter än här til att förhindre the Smålenninger vti theres onde vpsåt så frampt K: M:tt icke skal göre annett til saken. Datum Hendelöö then 30 Octobris Anno 42.

Wår synnerlige gunst tilförende. Oss förvndrar icke litett, Her Birge, att i och Jören Erichsson icke hafwe ytterligere tencht til att försterkie eder eller giordt något mere til thenne saak emot the vproriske Smålenninger i thette samme buller än som nu skedt är, I motte wäl samfelt med Jören Erichsson och flere af the gode män som Länen hafwe i Småland och Adelen ther sammestedz, tencht annerlunde til saken, hållet mere folk, Och i på edre sijde så wäl skaffett eder tilsammens och i tijd församblett en hoop både hofmän och bönder, och latitt them jw så wäl som then andre hoop gådt widh skogen och söcht then andre tiufwe hoop, och twifler oss intett hwar i thett så besteltt hade, wore thet buller lenge sedan och med ett hundrede mark afstillett och nederlagt, ther man nu icke medh månge 1000 mark kan bestelle något i saken, Män wij kunne wäl tenkie hwartt hädan wij wende äre. J gode män både Jören Erichsson i och flere, wele wäl gärne hafwe månge och store Cronones Land och län, män thett i skulle tage eder saken yttermere än någre andre til hiertatt eller late eder något yttermere bekoste eller hålle något folk ther thett behof giordes, Ther wele i intett an, Så skole i för then skuld wette, att oss plat intett behagar

sådana eders oflijt och Kargheet, och wele eder här medh alfwarligen tilsagt hafwe, Att hwar i icke annorlunde tage eder saken före, och göre oss någon yttermere skäl af Cronones Län, än här till skedt är, då blifwe wij förorsakade, att göre ther annatt til, eller att anamme wår Län igen. Der må i rette eder effter. Datum ut supra.

Hendelö den 30 October.

Till Björn Pedersson och Lars Organista, föreskrifter om fodringen, jemte åtskilliga uppdrag.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 135 v.

Swar til Biörn Pedersson och Larens Organista, att the för hwar hest vtti fordring tre öre tage skole, Jtem, Hafwer och Kon: M:tt skrifwit Rassmus til effter mere Sölf til Myntett, och att the hafwe vpseende med Adrian Gulskeydere, at han icke orätt handler med Skedningen. Datum Hendelöö then 30 Octobris 42.

Wår gunst tilförende. Som i skrifwe och begäre wette Biörn och Larss huru myckit Fougterne i Vpland skole tage för hwar hest af wår fordring(!) Så förvndrar oss icke lijtett, att i bespörie eder så enkannerlige ther om, effter i doch wäl wette sedwanen i then motten, Och kunne wij icke mindre än tre öre, heller nu än tilförende, late leye för samme wår fodring, ther i eder effter rätte wele. Som i och tilkenne gifwe att Mynteskrifweren icke kan vppehålle myntett med mindre honom blifwer något effterlatitt af thett Sölf som Rassmuss hafwer i sin vpbörd, Så hafwa wij ännu latitt skrifwe så wäl för:ne wår dreng Rassmus så och thenn Mårten Mynteskrifwaren ther om till, att the skole icke late anten Sölfwer eller annatt fattes, så att arbetett på myntett motte jw flux gå för sigh, Biudendes eder att

i och så late hafwe ther om ett flittigt inseende medh, som nu aller största macht opå ligger. Som i och gifwe tilkenne om then Adrian Gulskeydere, att han hafwer lofwett skede tusende Lödige mark innen Påsche nestkommendes Så förvndrer oss storligen atti inge wijdere vmstender hafwe skrifwitt, hwarken om Proban, [huru] myckit Lödige marken håller in fine, både til Sölfwer och Guld, hwartt besynnerligen för sigh, eller annat sligt, och när i icke wele hafwe ther ett flittigere och nögere tilseende medh, Då hafwer han godt att göre, J wette wäll sielfwe, hwadh thett är för en selle. Så skulle man för then skuld icke heller så slätt stelle alle saker vti hans hender och förtroende. Om the Myntemesteres Sweners Klädninger som i ännu fordra att förwette eder om, Så förtenker tigh Biörn vttan twifwel att för än wij afdroge, gåfwe wij tig munteligen i then motten wår wilie och mening tilkenne, Och nu sedan hafwe wij skrifteligen buditt eder ther om till, wore godt att j gode Karle wille doch något skone oss, medh thette och andre flere slige ringe ärender, som i bekymbre oss medh, Effter i doch wäl wette att the skole hafwe theres Kledning och saken på thenne tijd högeligen kräfwer att man håller samme Myntemestere Swene willige, på thett att arbetett motte thess bättre fordratt blifwe. Der ligger nu macht opå. Datum ut supra.

Zedell.

Wij biude och förmane eder ännu gode Karle, för alt thett wij kunne, att i icke wele så nöge handle med the Myntemestere Swener, som i nu förehafwe, vtan heller late them redeligen och vti tijdh bekomme, hwad the hafwe skole, Och synnerligen efter som tijden och läglighetene nu högeligen kräfwa, att samma Myntemestere Embete ändeligen wäl widh macht blifwer, förty

thett wil nu här efter först spöries efter Penninger, efter wij förmode oss korteligen en heel hoop fremmende Krigzfolk i Landett, Att i för then skuld wele och så tenkie ther till i tijde, att annamme alle the Myntemestere Swene an, som i öfwerkomme eller bespörie kunnelatendes them arbete och mynte, alt thett the kunne för lifwett, som nu aller största macht opå ligger. Och synes Oss effter thesse lägligheter lijkast wara, att the på thenne tijdh late bestå med the Daler, och arbete thess flittigare på thett wanlige Swenske Mynt, som dagligen och aller mest behöfwes will. Der i eder efter rette kunne. Datum ut in literis.

Zedel.

Käre gode män, i wele och så wara förtenchte vti medh thett förste att skicke hijt ned något mere Körnekrut til en tunne eller twå. Thett Krut i ännu hijt förskickett hafwe wil intett förslå, Förty thett går flux Krut til på the Skärmusseler ther hålles vnderstundom, Och thett Körnede Slangerkrut som hijt skickett är, wil icke heller tiene att skiute af halfwe hakerne, som the thett bruke skole föregifwe, Och må i skicke samme Krut til Ståkeborg, att the af Lägrett kunne late hemptett dädan när thett behöfwes. Thett i icke heller försumma wele. Datum ut in literis.

Zedel.

Schole i och wette gode män, att wij hafwe en hop maltt liggiendes vti wåre Siöboder wed Suderkiöping. Hwarföre är wår wilie och begären, att i wele sende oförsummeligen här ned en af the furubläser som något draga kan, att lata hempte förbe:te Spannemål hädan och tijt vp til Stocholm nu i höst för än Siön lagd blifwer. Datum ut in literis.

Hendelö den 31 October.

Till hr Erik Fleming, Jon Olsson och Ture Persson, föreskrifter angående ett par fartygs användning, galerers qvarhållande vid Stockholm, knektarnes sold, anskaffande af skeppsförnödenheter, proviantering af Stockholms slott, förstärkande af stadens befästningar, värfning i Lifland, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 137.

Til her Erich Flemming, Joen Olufsson och Ture Pedersson, att om the tw skep, som til fremmende land löpe skole, och the icke aflopne äre, måge the blifwe i winter läger widh Calmar. Jtem the Knechter som widh Stocholm äre begäre lijke stor besolning som [the] för fienderne äre, hwilket icke efflerlates kan. Lacius in Concept. Datum Hendelöö then 31 Octobris Anno 42.

Wår synnerlige gunst tilförende, Käre Her Erich, Joen och Ture, wij hafwe åter bekommit eders skrifwelse vti hwilke i först gifwe tilkenne, att i hafwe latitt tilrede göre och afferdigett the tw små Skep Wijborgz barken och Vglan, och them löpe latitt in i Calmarne Sund, ther att förbijde frå oss wijdere besked, Endoch atti beswäre eder om the höfwidzmän att the icke aldeles wäl vtti sådane saker (: att löpe medh samme wår Skep til Fremmende land :) tiene skole, här opå kunne wij intett stortt annatt Sware, än att wij (: för synnerlige orsaker skuld :) näppeligen i thenne höst kunne late löpe samme wår skep titt vtt öffwer Derföre kunne samme höfwitzmän wäl på thenne tijdh ware gode nogh. Doch hwar samme wåre Skep af Skären icke alrede aflopne wore, då måge i late kalle them tilbaka igen, men äre the aflupne då måge the wäl blifwe quarre liggiendes för Calmarne i Winterläger och til wijdere besked, der i måge wette eder effter rätte.

The Gallere som i skrifwe i hafwe tilrede giordt, behöfwe i icke heller någor stedz löpe late, medh mindre i bekomme ifrå oss annatt beskedh.

Ternest som i och beröre hurulunde wåre Knechter i Stocholm hafwe beskickitt eder, och begärett att the motte vnderhåldne blifwe, vnder sådan besåldning som the Knechter här nedre för fienderne ligge, eller och att the motte hafwe theres Ambasater hijt til oss. Käre gode män, Thett wij skulle effterlate them lijke fördeel medh thesse som hwar dag och stund ligge här för wåre och Rijkzens fiender, thett kunne the med ingen skäll begäre. Doch efter oss icke synes nyttogt wara att i legge eder medh them vtti någon synnerlig eller Stor Disputatie, vtan heller gifwe them the beste ordh i lärtt hafwe, förtröstendes och tillatendes them att hafwe theres Ambasater till oss, Så kunne wij då wijdere late hålle them grunden och meningen före och beslute medh them, thett oss vtti then motte lideligit och drägeligit wara kan, Ther i måge wette eder effter rätte.

Ytterligere käre gode män, Så åhr wår wilie och begären att i wele ware förtenchte vti i thenne höst, att late bake alt thett Kipzbröd(!), som i kunne åstad komme, Och så bestellett, att samme bröd motte wäl igenom bakatt och torkatt blifwe, att man icke torfte befruchte sigh, att thett blefwe (: om thet än fast then ganske nest kommendes Sommer vttöfwer liggie skulle :) möglett eller förderfwett, Thessligistt skulle och nu i thenne winter tenkes til Skipz öl och alle andre Skepz nödtorfter, Förty lägligheterne skicke sigh fast ther efter (: icke alleneste för thette inrijkes vproor, vttan och jemwäl för the margfallelige fahrlige lägligheter skuld som sigh allestedz i werden tildrage, vm hwilke wij eder i sistens någott förstendige :) att man opå thette nestkommendes föråhr, opå alle sijde få något att bestelle, att i gode män

wele för then skuld tenkie ther till i tijde, ther wil icke falle finger emillan.

Sammelunde och, att i wele alfwarligen förtenchte wara, att lata bespijsa Slottett, så och bestelle, att staden motte och så något yttermere befestett blifwa, ehuru alle lägligheter sig begifwa kunne, som wij eder ther om tilförende tilskrifwitt hafwe, och synnerligen westantil, att ther motte gode Skantzer och blokhus (: ij then stad ther the månge och onyttige Siöboder och pörter ähre :) vpbygde och slagne blifwe. Thesslikeste är wår Alfwarlige wilie, att i wele late tage altt thett meste Krigzfolk, både båtzmån och Knechter i tiensten som i öfwerkomma kunne både i Finland och annorstedz. I motte och wäl hafwe edertt bud vtöfwer ått Lijfland, och lata så hemligen taga alt thett folk an som man öfwerkomme kunne, then ene rote effter then andre. Hwar man them vti store hopar elliest icke bekomme kunde. Skulle i än lathe gifwe honom som i wilde skicke tijt vttöfwer en hemlig bestelning, att thett Krigzfolk som hijt in komma wilde, skulle få theres redeligit månedtz besold, som är fyre gyllene mynt på en enslig Sold, Fem gyllene på halfhaka, och Sex gyllene opå en Rustning, Doch skulle thette gå hemeligen til, som i sielfwe wäl besinne kunne, huru ther om är. Käre gode män i wele och så ware förtenchte vti medh thett förste att skicke hijt nedh något mere Körne Krutt, til en tunne eller twå, thett Krut i än nu hijt skickett hafwe, wil intett förslå, Förty thett går flux Krutt til opå the Skärmutzeler ther hålles vnterstundom, och thett Körnede Slangerkrut som hijt skickett är wil icke heller tiene att skiute af halfwe haker, som the thett bruke skole föregifwe, Och må i skicke samme Krutt til Stäkeborg, att the af Lägrett kunne latett hemptett dedan, när the thett behöfwe. Thett i icke heller försumme wele.

Så gifwe wij eder och tilkenne, att wij nu i thenne samme stund finge budh och tijdender, att Kong:e wårde til Danmark hafwer skickett en sin förtrolig Secreterer Jöran Corper hijt in i Rijkett til Oss medh någre anliggiende begge rikernes ärender. Så är samme sendebud vti Westergöttland ankommen och kan icke wäl komme fram för then tiufwe hop af Småland, som sigh och tijt in gifwitt hafwe, och är för then skuld quar blifwen på Leckö, Endoch oss håppes thett kan intett blifwe skadendes, Doch är icke mindre, än att här är en ganske selsind, obestendig och lättferdig Almoge, både en stedz och annerstedz, the ther snarligen sig bedraga och förföra lata. Åhr ännu som altijd tilförende för then skuld wår wilie och begären, att i gode män wele late hafwe ett nöge och godt inseende ther vppe i landett, att ther icke någott förrädeligit i bland almogen motte instungett eller anrichtett blifwe, och synnerligen widh thett Saleberg, förty the bergzmän äre en selsind och farlig hoop, som i wäl sielfwe wette, wore för then skuld godt och rådeligit, att i gode män wele tenkie ther alfwarligen till skickandes tijt vp någon godh man, anten Joen Olsson eller någon annen som kunde höre och see huru ther tilginge, och hwar man då förnumme att ther wore någott Knark ibland them, att man då heller funne rådh och lempe, att göre något medel medh them i saken, på thett man them thes willigere holle motte, och kunde icke skade, attj giorde någott heftigt anskrij allestedz ther vppe, så att thesse Smålenninger hafwe fått stor hugh, som och ty bätter santt åhr. Thessligistt att Konungen i Danmark oss med 15 eller 16 fenicker Knechter vndsättie och förskaffe will, som allerede i Land te Holsten ware skole, och på tugett genom Danmark och hijt in i Rijkett Och annat mere som them nogott förskreckelse gifwe kan. Wij hafwe och förnummit att the Danske bönder åhre icke heller

myckitt rättrådige, förty när her Peder Skram medh thett Danske Krigzfolk skildes ifrå wårtt folk senest i Småland, och droge hem igen, då slogo the bönder i gödinge härett honom ifrå wål 50 Karla. Ther i gode män wele alfwarligen wara förtenchte vti, som aller största macht opå ligger. Datum ut supra.

Hendelö den 31 October.

Till hrr Gustaf Olsson och Birger Nilsson om fejden mot de upproriske, m. fl. ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 139.

Til her Gustaff Olufsson och her Birge Nilsson om theres försummelse, at the här effter see sigh wissligere före och försterke sigh thett meste the kunne. Datum Hendelö then 31 Octobris Åhr 42.

Wår synnerlige gunst tilförende. Käre her Gustaf och her Birge wij hafwe förståtl eders skrifwelse i så motte, att i äre en ringe hoop widh pass twhundrede hester och alt för swage att affwärie Rijkzenss skade opå then sijde, Och äre för then skuld begärendess hielp af Oss. Thesslikest hafwe i och sammalunde skrifwitt her Trud til om hielp, och att samme Her Truid icke tilstädes är, efter som hans Fougtes bref yttermere förmäler. Så käre gode män, äre wij fast bekymbrede, att wij icke fulleligen wette hwad wij sware skole, doch tycker oss wara fast selsindt ther i skrifwe, att i hafwe icke mere än 200 Hester af then hele Landzände, hwilkit Gudh skal kenne, att oss och Rijkett i then motten lijten fyllest skeer, efter then idkelige förmaning som wij städze, både skriftelig och mundtelig, eder och then menige Adel giordt hafwe, att i eder yttermere ruste och försterke skulle, Män att wij skulle göre eder någen hielp

hädan effter, ther är ingen godh råd till på thenne tijdh, Förty wij hafwe här nogh att skaffe, och faller thet oss swagt nogh, efter then lägligheet som här är. Ytterligere kunne wij icke häller nogsampt förvndra, att effter i gode män alle, som församblade wore ther nedre widh Wexiö, och förnumme then almennelige vpreessning vti Småland, och såge sådana lägenheet ther i hade haft stort tilfelle, att några vtaf eder gode män Rijkzens Rådh icke skulle hafwa förhandlett medh her Peder Schram om yttermere vndsättning, eller och hade skickett twå gode män af Rådett nedh til Konungen af Danmark til att förhandla om yttermere hielp och vndsättning icke allenast på förbundzens wegne, vtan och jemwäl på wår egen och alles eders wegne om ett godt taal Krigzfolk, ther wij hade kunnet tröstett opå och sådant hade i wäl mott bestelt oförmant och vtan befalning, effter som i såge saken högeligen krafde, Så wette wij icke ännu hwarföre i sådant försumme, wij kunne icke heller besinne, hwi i gode män icke hafwe budh öfwer budh nedh til Danmark, til att få wette hwad på färde är, efter i hafwe then Landzände vtan fahra så förhanden, och göre ther doch intett till, wij kunne icke besinne, hwar på i sätte eder grund, att thet så försummeligen medh al ting tilgår, och tesslikeste dageligen see att thenne almogen förwerres, och then skalkehop dageligen förmeres och wij blifwe intett försterchte, Så kunne wij icke heller dölie för eder att wij hafwe skrifwitt Kong:e Werde til Danmark til om samme wärf, wette wij icke hwad swar eller besked wij dädan efter bekomme kunne, wore för then skuld godt och rådeligit atti gode män wille ännu wara ther förtenchte vti, att beskicke någon godh man ther hädan, anten then Jören Jensson eller någon annen, som någott förstånd hade, then ther kunde betaste saken och blifwe ther på någen tijdh quar liggiendes, til thess han motte see och förnimme om ther någor grund på

fårde wore, eller om the wille göre någott alfwarligit til saken. Så kunde han då skicke bud vtöfwer bud hijt in til oss, och eder, att wij på alle sijder motte om thesse och alle andre legligheter bekomme någon wiss och Enkiende Kunskap, hwar til man sigh förlate motte. Thernest kere Her Gustaf som i och late oss förstå att i hafwe latitt komme in på Elfzborg alle the Penninger som Lasse Skrifwere och wåre Fougter ther i Westergöttland Vpburitt hafwe. Så är wår begärenn, att i wele late blifwe samme summor ther til städes, och vti godh förwarning. till thess Gudh foger saken vtti en bättre och tryggiere motte. Vm thett Guld Engeloter och Rengske Gyllene, som i hafwe soldt wårtt Smör före. Thett måge i och wäl behålle hooss eder, till thess i anten sielfwe, eller i elliest med någott wist budh kunne (: vtan fara och Ewentyr :) skickett oss til handa. Käre her Gustaf, åhr och wår wilie och begären, om i någre tijdender eller lägligheter ifrå westen bekommit hafwe, att i oförsumligen wele gifwe oss them tilkenne. Kon: Werde til Danmark hafwer tilskrifwitt oss någre tijdender som i nederlanden för handen ware skulle, wette wij icke hwad ther om vti sanning är, för än wij få någon wiss kunskap ifrå eder och the Lödesse borgere, som i thenne förledne Sommer och höst hafwe seglett af och till. Oss förvndrar icke heller litett Käre her Göstaf att j gode män på alle sijder så obetenchte wore, att i lote folket så hastigt skilias at, och tilstadde att thett Danske Krigzfolk droge theres kooss, hade i behållett folket tilhopa och blifwett tilsammans, då hade man vtan twifwel någott yttermere vttrette kunnet, än nu skedt är, och hafwe wij aldrig sedt eller hörtt, tage slijke saker så selsindt och obetencht före, som nu i thesse förlupne handlinger skedt är. Så åhr ännu wårtt Rådh och befalning, at i wele tenkie til att försterkie eder och Alwarligen tilsäije och förmana menige Frelsett i then Landzenden,

att the och så på theres sijde, yttermere än här til skedt är, försterkie sig med alt thett folk the kunne afstad komme, Så frampt wij på alle sijder icke wele komma på al skada och förderf, hwar man icke vti tijde finner annor rådh och lempe ther till, i måge och så än nu skaffe eder alt thett folk till foott som i bekomma kunne, både af Nylösse och flere the städer i Westergöttland och annorstedz hwar i man kunne få folk, der ligger nu macht opå. Datum ut Supra.

Zedel.

Käre her Göstaf, som i begäre wette wårtt Rådh huruledes i medh then ringe hoop folk som i nu hafwe, hålle skole, hwar thenne Skalkehop af Småland gifwe sigh så starke tijt in, att i them icke bestå kunne, och att almogen faller them för myckitt til, så att i ingen platz kunne hafwe hooss them, thet wij oss doch icke försee. Så kunne wij intett stortt annett råde [och] sware ther till i saken, åhn som eder sielfwe vti samme edertt breef synes lijkest wara, att i gifwe eder med folket på the Orter och Platzer, ther the kunne förwarede blifwe, til thess Gudh foger att wij kunne skaffe eder någon yttermere vndsättning, Ther om i och sjelfwe, så wäl som wij på wåre sijde wele winleggie eder, som i brefwet förmält är, Män wore mögeligitt att i kunde försterkie eder, hålle folkett tilsammens och göre then tiufwehoop afbreck och nederlag thett ytterste och beste i kunne, Så syntes oss thett best och rådeligest wara Doch Käre her Gustaf att i wele beramme alle saker effter lägligheterne, och så attj och thenn ringe hoop icke nederlagde eller förrådde blifwe. Datum ut in literis.

Hendelö den 1 November.

Till Peder Brahe om konungens uppgörelse med ett par tyske höfvidsmän om solden, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 142.

Til Peder Bragde, att Kong: Ma:tt hafwer til sagt Henrich V. Siga hwar månat Aderten Sold hwilcket han honom owägerligen skal bekomme late. Jtem hans Restantzier. Datum Hendelöö then 1 Nouembris Åhr 42.

Wår synnerlige gunst tilförende. Skal tw wette Peder att wij vti egen Person hafwe handlett medh thenne Henrich Van Siga om hans besoldning på then Lutinantz embete. Så hafwer han Lofwet och tilsagt oss, att han vthi alle saker och synnerligen att förhandle och bestelle både the befälslydhe och mhene knechter tilfridtz med then besoldning och vthi all annen motte wälwilligen och troligen will och skall sig bruka lathe, Och hafwe wij tilsagdt honom hwar Månedt Ade[r]tonn sold. Ther thu må wethe tig efter rätte, och entrickte honom sådana besoldning när tijdh är, Sammelunde hafwer han berettett att honom står widh pass tu hundrede marcker på thette neste framledne hans Åhrs besoldning tilbaka, så må tw effter hans bestelning räckne medh honom och betale thett han förtientt hafwer. Thenne Sixt van Möniken hafwe wij och latit handle medh och tilsagt honom hwar månadt Nije Sold, och ther til en gemunstret Junge. Ther tw och må wette tigh effter rätte. Datum ut supra.

Hendelö den 1 November.

Till hr Gustaf Olsson om det danska sändebudets ankomst och värf, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 142.

Til her Göstaf Olufsson, att han beledsagar Jören Cörper Danmarkz Secreterer med Bått hijt til K: M:t hwar han synes lijkest wara lägenhett. Datum Hendelö then 1 Nouembris Åhr 42.

Wår synnerlig gunst tilförende. Som i käre her Gustaf vti eders senere Skrifwelse medh Nilss Wessgöte late oss förstå att Konge: Werde til Danmarkz Secreterer Jörgen Cörper är kommen tijt til Westergötland, och wil gärne ware til orde och samtals medh oss, Endoch i icke törre driste honom fram för någon fahra skuld, som emillan Wastena och Linkiöping på färde wara skulle. Så förvndrar oss storligen att i icke wijdere eder medh honom vti snack och handling gifwitt hafwe, så atti jw något yttermere af hans werf motte få wette, eller til thett minste efter samme Corper hafwer latitt sigh höre, dett Sten Erichsson och Cantzelären hafwe fliteligen vttrettet wåre saker vti Tyssland, och bekommit gode swar, att i sådant icke medh wijdere vmstende af honom fordrett hafwe, eller i hurudane motte, och på hwad stadh the sådane saker på wåre wegne skulle vtrettett hafwe, Så att hwar the nu skulle stadde ware, wore än nu godt, at i käre her Göstaf tenchte ther till, och winlade eder sådant at få wette, Ther nest efter wij gärne såge att samme Cörper motte komme till Oss, hwar ther elliest någon rådh eller säkerheett til wåre, Synes oss för then skuld lijkast wara, atti wilde finne rådh til att lata beledsaga honom medh 100 hester mere eller mindre, efter som i tenkie saken krafde ther frå

Leckö och in til Gressholtt eller hwar som eder medh the andre gode männz rådh syness tryggeligest och best wara, att han kunde komme til Båtz, så att han jw säcker och vtan fara kunde komme först in til wätter. Och hafwe wij nu skrifwitt wår troo Man och rådh her Larss Siggesson til, att han oförsumligen skal lata tilrede göre ther ifrå Wastena twå gode Skäriebåter, och bemanne them wäl med folk, Skytt och Krut, och late löpe ther vttöfwer och hempte samme Cörper medh, genast in til Wastena, och sedan skaffa honom några hester elle[r] fott folk som honom tijt han oss finnendes warder, beledzaga och fölie skole, wore godt att i gode män på alle sijder wele så bestelle saken medh samme Cörper, at wij icke lade någon skimf in, så at honom til hans Persone något obilligt widerfores. Ther i wele och på then sijden leggie eder all winning om, Thett wij och intett twifle the gode män på thenne sijde worde och tenkiendes ther till. Så synes oss icke heller onyttigt ware att i wilde ännu gifwe eder wijdere vti snack medh honom, förhörendes huru lägligheterne sigh i Danmark begifwe, Och synnerligen huru saken hafwer sigh medh the bönder i Bleking eller Schåne, Fyn eller annorstedz i Danmark, efter oss vnderwijst är, att then tijdh her Peder Schram drog här af Småland och in i Schåne igen, skulle the bönder i Gydinge härett icke aldeles hafwe skickit sigh rätt emott honom, må i wäl föregifwe, Endoch i icke fulleligen wette, hwad ther om vtti sanning är, så wilde i doch lichwäl sådant gärne wette, wore eder och så endelss för nöden, på thett i som ther widh Grentzen boo, kunde och så vti någon motte begge Rijkerne til nytte och gagn wette eder här effter rätte och skicke, Sammelunde at i och fliteligen hooss honom förhöre wele, hwad ther är för folk i Danmark, eller Landte Holsten, eller om wij oss sådana vndsättning vti wår egen besoldning och elliest dädan effter

förmoda skole, som wij förtröstede åhre, Thett i och så flitteligen wele vti grunden hooss honom förhöre och förkunskape late, genom hwad medel eller wäg [i] best kunne, wij hafwe och wijdere handlett medh thenne Nilss om samme saak, som han eder thet wäl tilkänne gifwendes warder, och hwar i kunne någon besked af hans ärender bekomme, som wij icke heller annat troo kunne, och i förnimme thette samme hans werf sigh där hädan strecke, att han tiläfwentyrs wil förwänte sigh hoss oss, huru wij wele tage saken före hoss hans herre och Konung, om honom och Danmarkz Rijke någon anfechtning på föråhrett af the Nederlenske eller någon annan på kommer, Då skole i icke försumme eder, Vtan strax late höre eder, att hwar Konung:e werde til Danmark nu i thenne winter wil alfuarligen tilhielpe, att then saak medh thette inwertes buller motte afstillett blifwe, Så hade i intett twifwel, att alt thett som oss mögeligit ware kunde, wilde wij gärne på våre sijde vpsättie och wåge hoss hans herre och Danmarkz Rijke, Så kan tiläfwentyrs thett ene snack locke thett andra fram, att i jw kunde komme vnder någon grund, hwar på hans ärender sigh fundere. Ther i eder all flijt om läggie wele, Käre her Gustaf i hafwe och skickett oss ett breef tilhande, som oss ifrå Clawes Jeronimisson til Amsterdam tilskrifwitt är, och är thett oss endels vnderligit, att i ingen wijdere beskedh oss tilskrifwitt hafwe hwad tijdh thett kom vtöfwer, eller hwem thett förde. Thett wij ännu gärne wette wilde.

Så war ther och en Zedel vti edertt bref, som blåste för oss vti Elden, när wij opbrote brefwet, så att wij icke finge läsa hwad vti samma Zedel skrifwit wår, Må i ännu gifwe oss tilkenne hwad han lydde, eller om ther någor macht opå lågh. Datum ut supra.

Hendelö den 2 November.

Till Rasmus Klot (höfvidsman på Vesterås slott), att hålla noga tillsyn öfver slottet och lämpligen handla med allmogen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 144.

Till Rassmus Klott, at Kong:e Ma:tt förmaner honom hafwa flijtigt Vpseende thet wid Slottett och Länet att icke nyt Perlemente opkomme motte. Datum Hendelöö, den 2 Nouembris 42.

Wår gunst tilförende. Som wij skrefwe tigh til Rassmus förmanendes tigh attu gran acht och tilsyn hafwe skulle, ther opå wårtt och Cronones Slott, förwarendes thett och tigh sielfwan flitteligen för alle tilfallende farligheter som nu månge på färde äre. Hwarföre är ennu wår endelige wilie och befalning attu slijke wåre höge och wälbetenchte rådh och förmaninger wilt ihugkomme, och legge them på hiertatt, förwarendes at intett nyt obistand motte opweckes ibland bönderne så widt tin befalning sigh strecker, Jtem attu icke heller förskreckeligen behöfwer att handle medh almogen ther omkring boor, om en deel eller annen, vtan med al lempa och wijssligen gå medh saken om, Anseendes hwad then menige Mans lägenhett är, både medh en deel eller annen, till thess Gud wille skicke och foge alle saker vti en bättre och tryggere motte än nu är, ther med man och kunne drage them til lydne, hörsamhett och enighett, och behålle en trogen och welwillig och tilförlatelig almoge som aller största macht opå ligger. Datum ut supra.

Krokek den 3 November.

Öppet bref till allmogen i Tjust om skatten, förhållandet till de upproriske, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 144.

Öpett bref til Menige Almoge vti Tiust förmanendes them til troheett och rättrådighett emott sin rette öfwerhett, och icke late bedrage sigh af then tiufwe hop. Datum Krockeek then 3 Nouembris Åhr 42.

Wij Gustaf. Helse eder Dannemän alle, som byggie och boo i Tiust, Kärligen medh Gudh och wår nåde. Wij betacke eder Dannemän alle för all welwillighett och troskap som i oss bewist hafwe, Och synnerligen för then Kostgärd som en partt af eder häredz boer nu hijt til oss förtt hafwe, och ther hooss oss förstå latitt att then meste partt af the andre Dannemän som ther i häredett byggie och boo, äre och nu på wägen och snartt förmodendes til oss med then gärd, som the vttgöre skole, Sammelunde och vnderwijst oss, att i eder som wåre och rijkssens trofaste inbyggiere skicke och hålle wele, och faste blifwe wed then edh och löfte, som i oss lofwett och sworitt hafwe, för hwilket wij eder och så betacke, och wele sådan eders welwillighett eder altijd, vti al gunst och nåde gärne betenckie och medh eder förskulle. Och försee wij oss fulkomligen atti som Dannemän äre, och så här effter eder bewijse och hålle wele, icke latendes eder förföre eller bedrage af en slijck ringe skalkehoop, som löpa hijt och tijt röfwa och taga till, och eder wele komma opå al skada och förderf. Rådandes och förmanendes eder att i Dannemän icke late eder så förföre, efter i äre doch ett stortt härede och kunde wäl göre sådane ringe skalkehop ett alfwar-

ligitt mottstånd, hwar i elliest thett göre wille, Och sielfwe hielpe til att straffe them eller gifwe them ifrå eder, thett wij och så fulleligen betro eder om, atti thett görandes warde så frampt i wele wette edertt egett edre hustruers, barns och efterkommande wälferd, beste och långligit bistånd, förty i törfwe intett twifle, Dannemän, samme skalke hop warde nest gudz hielp snarligen och vtan twifwel bekommendess theres förtiente lön, Och kunne wij icke dölie för eder, Dannemän, att wår Käre her Swåger, broder och gode Nåbo, Konungen i Danmark hafwer tilbudit oss otte eller tije tusend Landzknechter, hwar wij elliest them hafwa wele, Och hwar thet selskap icke snarligen besinne sigh, falle til föge och wände om igen af sådana theres företagne obestånd, då blifwe wij förorsakade, att late komme sådant fremmende folk hijt in i landet Så kunne i Dannemän wäl sielf besinne hwad ther af blifwer och effterfölie will, Att i Dannemän för then skuld wele tenke ther till och tage eder till wara för sådant selskap, Ther wil icke falle eder finger emillan. Ter i Dannemän eder effter rätte måge. Gudh eder befalendes. Datum ut supra.

Vid Bråviken den 4 November.

Till allmogen i Tjust ytterligare om upproret, skatterna, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 145.

Öppett bref til Menige Man vti Tiust förmanendes them yttermere til trohet. Datum widh Brådwijken then 4 Nouembris Åhr 1542.

Wij Gustaf med Gudz nåde. Helse eder oss Elskelige troo Dannemän alle, wåre och Cronones skattskyllige Bönder, Landboor och menige almoge som byggie och boo vti Tiust, Kärligen medh Gudh och wår nåde. Käre Dannemän, skole i wette, att såsom edre sendebudh och

nu sedan några eders häredzboer hafwe warit här hooss oss, och ibland annett på alles edres wegne lofwatt och tilsagt oss hulskap, troskap och manskap, Så att i eder emott oss eller Swerigis Crona icke annorlunde, än som trofaste Swenske män hålle och skicke wele, och icke bemengie eder medh then vproriske skalkehop som ther nedre i Småland wanke, Vtan heller som före:tt står blifwe faste widh then eedh och lyfte som i oss lofwett och sworett hafwe, och redeligen vttgöre ederss skatt, Landgille, och alle andre vttskyller, som i oss och Kronone medh rätte skyllige och plichtige äre, Endoch att några skalker hafwe lupitt sommestedz ther i härelett skinnet och röfwett några godemänss gårder, och giortt månge andre skalkheter, Ther i Dannemän doch intett om kunde, vtan hafwe nödigt sedt att så skedt är, för hwilken eders welwillige trohett wij eder betacke, Så på thett Käre Dannemän, att wij måge skinbarligen see och förnimme, hwad som edre sendebudh och häredzboer oss i så motte på alles eders wegne lofwet och tilsagt hafwe, att sådant alles eders befalning, samptyckie och alfwarlige mening warit hafwer, Derföre är wår wilie och befalning att al then Smörskatt, Fiskeskatt, Landgille, och alle andre vttskyller som eder ther af Tiust härede vti thenne framlidne Sommer och närwarende höst hafwe bortt vtt att göre, att i sådane eders Skatt, vtan al försummelse nu mädan öpett wattnet wore, wele late komme vti gode rede nedh til Calmar Slott, Wij wele vtti then motten wäl låte åter igen wederleggie her Byrge Nilsson annorstädz, ther honom kan lägligit ware. Och thenne eders plichtige welwillighett och al annen troheet eder vti al gunst och nåde att betenkie, Och råde eder ännu som altijd tilförende, atti eder icke bedrage eller förföre late wele vtaf en hoop skalkar, vtan heller göre them mottstånd, thett ytterste och beste i kunne, effter i åhre doch ett Stortt härede, emott

en slik ringe skalkehoop som vnderstundom löpe ther i häredet, och bedrifwe theres skalkastycker, The mene doch intett annett vtan alles eders och menige Rijkzens ewige skada och förderf, som och vtan twifwel efterfölie will, hwar sådane theres vtilbörlige obestånd icke snarligen stillet och nederlagt blifwer, Förty wij kunne icke dölie för eder Dannemän, Att wår Käre her Swåger, Broder och gode wen Konungen i Danmark, så och flere wåre gode wänner, hertiger och Furster, hafwe tilbudit oss tije eller tiugu tusend Landzknechter, hwar wij them elliest hafwe wele, Och hwar thett selskap icke snarligen besinne sig, falle til föge, och wende igen af sådana theres företagne obestånd, då blifwe wij förorsakade, att låta komma sådane fremmende folk hijt in i Rijkett, thett Gudh kenne wij nödigt giorde. Så kunne i Dannemän wäl sielfwe besinne, hwad ther af blefwe och efterfölie will, Therföre tager eder sielfwe tilwara, ther wil icke falle eder finger emillan Eder Gudh befalendes. Datum ut supra.

Djupvik den 6 November.

Till Axel Eriksson (Bielke) om den olaga sommargästning, han påbjudit i sin förläning, och om indragning af en del af den senare, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 146.

Til Axel Erichson om then Nye Sommergestning som han pålagt hafwer, hwilket K: M:tt icke behageligit är. Jtem att han lefrerer Wånga fierding Tord Olufsson tilhanda, som han i förläning haft hafwer. Datum Diupewijk then 6. Nouembris Åhr, 42.

Wij hafwe förnummet Axel, att tw hafwer lagt några nye tunger som är Sommergestning opå the Kyrkier, Kloster och Preste Landboer, vti then förläning

wij tig nådeligen vndt hafwe, hwilket oss storligen förvndrar, al then stund sådant hafwer aldrig warit sedwane här vti Östergötland och kant tw wäl sjelf tenkie, att ett sådant och annett gör föge welwillighet ibland Almogen, thet hade fast bättre warit att thette och annet sligt mere hade blifwit tilbake, så hade och til äfwentyrs myckit obestånd och mång Klagomål tilbaka blifwit, Så skal tw wette, at wij för then skuld icke wilie att tw tig lenger medh samme Kyrkie, Closters, Prebenders eller Presters Landboer hwarken medh sackörer, winter eller Sommergästning befatta skalt, icke heller Biskopz gestning. Sammelunde så hafwe wij och befalett wår Fougte Tord Olsson, att han skal på wåre wegne kennes widh Wånga fierding igen, effter wij honom icke lengre vmbäre kunne, Atu för then skuld intett yttermere befatter tigh med samme fierding eller gör för:ne Tord Olsson ther opå något hinder eller förfång. Datum ut supra.

Stockholm den 16 November.

Till Nils Grabbe om Ryssarnes våldsamheter vid gränsen, om den stora ryska beskickningen, Viborgs privilegier, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 146 v. — Förut tryckt af Arfvidsson, l. c., 6: 237.

Swar til Nilss Grabbe at Rysserne hafwe afbrent en gård, som the mene in på theres grentz stått hafwer, hwilket obehageligit är, Jtem att han tilstädier Storfurstens Sendebud kommat(!) til K: M:tt så starck som thet är N[emligen] 30 man. Datum Stocholm then 16. Nouembris. Åhr 42.

Wår gunst tilförende. Wij hafwe fått twenne tine skrifwelser Nilss Grabbe I then första later tw oss förstå om några lägligheter ther widh Grentzen, Och synnerligen huru the Rysser hafwe Rijdit öfwer starke långz vt medh Grentzen besedt Råerne och brent ther en gård

af som the förmene öfwer theres grentz skulle bygt wara, medh flere skalka stycker, som the i thenne förledne Sommer bedrifwitt hafwe. Och i then annen tin skrifwelse först att saken emillan begge parterne äre vptagne vtti en dagh til till thess samme ärender wijdere måge förhörde blifwe. Här opå gifwe wij tig tilkenne att thenne handel är oss ganska selsind, och kunne icke wette hwad rette grunden och orsaken är til sådant buller, althenstund, som wij icke annet wette, än att then frid som emillan the Rysser och oss oprät och fulbordet är, jw på thenne sijde hafwer obrätzligen hållen warit, Åhr annors skedt, eller at tw hafwer någon merkelig orsak ther til gifwit (thet oss endels befruchtar) må tw thett sielf bäst wetta. Doch ehuru ther om är synes oss godt wara at saken til wijdere anstand, synnerligen til thess Storfurstens sendebud hafwer waritt här hooss oss, och wåre sendebud hooss Storfursten igen vptagin är. Biudendes tig ännu att tw med al flijt (och synnerligen effter som lägligheterne sig nu begifwe) wilt hafwa acht och tilsyn at sådane dag icke på thenne sijde bruttin blifwer, som nu stor macht opå ligger. Och efter, (: som wij vti tin senere skrifwelse förnimme :) at Storfurstens sendebud liggie på grentzen och hafwe haft theres brefdragare in til tigh, begärendes att komma hijt in til oss i Rijket 30 stark, hwilket tw them endeles afslagitt hafwer thett oss icke myckit behagar, Tu motte wäl för än tw sådant afslagit hade, gifwit oss thett tilkennde och förbidit wårt besked, hwad tw i then motten göre eller late skulle. Så ähre wij med the goda män wårtt Rådh här tilstädes så förtenchte att tw ännu skaltt tilstädie samme Ryske sendebud ther igenom Finland och in til Åland. Ther att förbide ifrå oss wijdere besked, hwar the oss möte skole. Doch må tw så achtet at åkeföret när the genom landett drage skole är så lägligit at wåre fattige vndersåters hester

(: som samme Rysser skole fårdas med :) icke af meenföre måge förderfwede blifwe, elliest wette wij intett hinder på thenne tijdh att tw jw må lata komma them hijt in, Och må tw lata skaffa them förfordring och vnderhåld ther the framdrage efter sedwanen, Doch [att] man skulle effterlate för myckin onyttig förtärning eller vmkost, anten på wåre eller then annen sijde, medh myckitt onyttigt selskap eller Köpnascherij, thette synes oss icke behöfwes, thett man medh lempe eller god ord wål afkorte kan. Som tw och gifwer tilkenne att nu i thenne förledne Sommer skulle the Wijborgz borgere hår hooss oss bland annatt i theres Priwilegier förwerfwet hafwe, att ware frije för wåre skiutzfårder: Så skal tw wette att saken i thenne motten hafwer sig icke så, vtan at the skiutzreser och annen tienste som oss och Cronan bör och tilgodo kommer, skal finnas genom samme Priwilegier stadfestes och icke aflegges, effter then ene artikel i samme priuilegier lyder iw så ord ifrå ord som hår effter fölier. Til thett Siunde, Skole och wåre och Cronones borgare vtti Wijborg effter thenne dag wara frije för alla Skiutzfårder, vndantagandes hwad wåre egne brefdragare belangar, och wåre embetzmån på wåre wegne, Mån thett i gode mån af frelsett wele hafwe så månge skiutzfårder, som i sielfwe wele, och vtti edre egne sacker och årender, Ther åre thesse Wijborgz borgare så wål som andre flere i then landzenden och menige rijkzens inbyggiare fast swage till, wij wele eller kunne icke heller efterlata, att the samme och andre wåre och Cronones vndersåter mere skole med skiutzferder och annan onyttig beswåringer ödelåggie (ɔ: ödelagde) blifwe ån tw och andre gode mån af Adelen wele hafwe edre Landboer förderfwede och ödelagde, ther kunne wij intett annet sware tig opå. Som tw och gifwer tilkenne att ther år blifwitt en ganska skröpelig Åhrswext i thenne förledne Sommer, och wåre vnder-

såter ther i Länet för then skul gärne begäre att löse för Penninger så myckit af then Spannemål som ther af Länet bör vttgå, och tw icke til Slotzens behof behöfwer. Så åhre wij wäl tilfredz medh, att tw later them löse för lijke och skäl, så myckit tw ifrå Slottett wäl vmbära kant. Doch med så skäl att tw wilt så late bespijse och betenkie Slottett med alla handa nödtorfter både med Spannemåll och annat, som tw tenkia kant saken nu kräfwer, och aller största macht opå ligger, att ther blifwer något i förråd ehuru alle lägligheter sig begifwa kunne, förty wij må wäl hafued så före efter thesse lägligheter som nu både vtrijkes så och här inrijkes sigh begifwe, att wij in på föråhrett få fremmende gester, men gud foge al ting til thett beste. Och för then Spannemåll thu later them löse må tw skaffa oss sådana fiskwerk igen som ther faller i Wijborgz län, så och en hoop tiere och bräder, så att samme fisk tiere och bräder motte komma hijt vttöfwer medh första öppett watn, Och attw ingelunde tilstäder nw i wår, anten Prester, Frelsesmän, borgere eller bönder att före några gedder eller annan fisk vttrijkes, vttan hijt til Stocholm eller annorstädz här inrijkes, wid wår Strenge nefst och wrede.

Så är och wår wilie och alfwarlige befalning, Nils, at tw nu i thenne winter skalt lata baka ther opå Slottett tw eller trij hundrede Lester godt Skipzbröd wäl igenom bakat och torkat, så thett kunde Åhr och dag vttöfwer liggie, hwar så behof giordes. Thette tw ingelunde wed wår ogunst försumma wiltt, och att samme skipzbröd motte och så med första öpett wattnet hijtt vttöfwer komma. Datum ut supra.

Zedel.

The guttne Lodh thu begärett hafwer, them skicke wij tig tilhande med thesse tine tienere, Datum ut in literis.

Stockholm den 22 November.

Till hr Birger Nilsson samt adeln i Vestergötland, Östergötland och Uplanden, att icke för mycket lita på stilleståndet med de upproriske Smäländingarne, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 148 v.

Til her Birge Nilsson, sampt menige Adelen öfwer alt Westergöttland, Östergöttland och Vpland att the icke för myckit fördriste sig opå then Dagtingen och hönefred som satt är med Smålenningerne. Datum Stocholm then 22. Nowembris Åhr. 42.

Wår synnerlige gunst tilförende, effter sådane lägligheter som nu opå färde åhre, Käre her Birge, wele wij til thet högste råde och förmane eder, at i samfältt medh flere gode män af Adelen och fruerne ther i Westergöttland wele icke alt för myckit lite på thenne Dagtingen eller hönefredh som nu giord är. Oss fruchtar nogh thet är icke annat än en rätt förhalning, så at the kunne blifwe tilfridz vtöfwer thenne winter, Män när busken blifwer grön igen, få wij wäl see hwad the hållendes warde af alt thett the vtlofwe Och höres myckit sälsijnt och fahrligt snach allestedz hoss then menige almoge här vppe i landett, Så at the hafwa jw så wäl en ond grund vti sigh som the Smålenninger. Och för then skuld hafwe wij latitt skrifwe menige frelsett kring om Stocholm til, och warnett them, att the skole late komme theres bäste ägodeler och meste fetalie hijt in til Stocholm, ehuru alle lägligheter sig tildrage kunne, Sammelunde the i Nykiöpingz Län til Nykiöpingz Slot och the i Östergöttland til Stäkeborg. Så wore och för then skuld wårtt trogne rådh och tidige betenkiende att i och menige Adelen ther i Westergöttland, wele icke

som för är sagt för myckit lijte på then Dagtingen eller hönefred, Vtan att i heller alwarligen tenkie till att late bespijse Leckiö Slott och förmaner flere af Adelen ther i länet och annorstädz ther om kring, att the late komme theres bäste ägodeler. och meste fetalie til Leckö Slott, på thet att samma theres ägor och fetalie icke skole blifwe en hop tiufwer och förrädere til deel och Roof, som vti Småland och annorstedz vti thenne förlidne Sommer och höst skedt är. Här vtinnen i opå thet flitteligeste förhandle wele, som nu allerstörste macht opå ligger, och eders egen wälferd högeligen kräfwer.

I wele och så hemeligen förmane flere the frelses män och frelses quinnor vti Westergöttland, att the och så måge wette tage sig tilware för sådane theres förmodande skada och förderf, Doch så att the[t] motte på thett hemmeligeste hoss Adelen hollitt blifwe, och [at i] wette för hwem i sådant oppenbare, Så att bönderne icke kunne komma här vnder wädrett medh.

Och opå thett Käre her Birge, att wij och menige Adelen här i Rijkett motte medh thett allersnarasta komma til orde och samptal medh hwar annan, förhandle och öfwerwäge om thesse farlige saker och lägenheter Som gud bettred både här inrijkes och vttrijkis för handen äre, hafwe wij för then skuld föreskrifwitt menige Ridderskapett och Adelen vtöfwer hele Rijkett, och (ɔ: at) möte medh oss här i Stocholm, nw om Jwlen nest kommendes, hwarföre är wår wilie och begären att i och så på förbe:te tijd och stad medh oss vtan al skotzmål möte wele. Så kunne wij då wijdere om alle saker och ärender, Rijkit anliggiende, berådslå och oss samfelle, huru alle saker och ärender på tett bestendeligeste måge företagne blifwe. Tager för then skuld härföre ingen försummelse som macht opå ligger. Gudh eder befalandes. Datum ut supra.

Vm then Lidekiöpingz borgere, som slog sin egen Stalbroder ihel och then weske med 300 mark eller något mere förlupit hafwer. Så efter samme karl är vti wår tienst, hafwe wij gunsteligen vndt och efterlatit honom, at han får sine Peninger igen Doch så att han tilförende förlijker sig medh the målsägender Sammalunda och gifwer Konungen Saken vtt, sedan så skedt är, då må i wäl late komme honom til sine Penninger. Datum ut in literis.

Samma mening som före:tt står skrefz och til thesse effter:ne af Adelen i Östergöttland och westergöttland. Die et anno ut supra.

Her Göstaf Olsson — Abraham Erichsson
Swante Sture — Fru Ebba her Måns
Johansson och Axel Erichsson samfelt

Stockholm den 22 November.

Till Svante Sture om åtskilliga ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 149 v.

Til Swante Sture om thet Skep som stött hafwer som K: M:tz Malt war vtti för försummelses skuld, ty hans fougdte war befalet förskaffe ther opå gode styremen och thett intett achtett. Jtem at han byter med K: M:tt med thet malt ther i Suderkiöping igen liggiendes är wedergellendes af hans landbönder her vppe Lacius Datum Stocholm then 22. Nouembris 42.

Wår synnerlige gunst tilförende, Som tw wäl west käre Swante att wij lote befala tin fougdte Erich Andersson, att han skulle försörge the tw maltskep wij lote lade wår Spannemåll in opå widh Suderkiöping medh gode Styremän, så att samme Skep i then motte ingen fahra

hafwa skulle. Nu hafwer förbe:te Erich ringe achtatt wår befalning och ille besteltt then deel honom i then motten befalett waritt, effter som tw iw vtan twifwel hörtt och förnummit hafwer, huru skendeligen för försummelse skuld thet största af samme skep stött hafwer och altt maltett ligger förderfwett i wattnet, och af thett annet hafwe wij ännu plat ingen kunskap hwartt thett blifwitt är. Synes oss för then skuld Swante, att samme tin Fougte icke aldeles hafwer skicket sig rätt i saken, och för then skuld föge tack förtient, han motte wäl hafwa tencht ther til, at skaffet them gode Styremän effter the låge iw så lenge börfaste ther widh Lonsshufuud, att han hade iw haft tijd nog skaffet ther gode Styremän in opå, och icke latett för försummelse skuld skee slijk skada.

Och efter thett Swante att wij än nu hafwe liggiendes ther vti Strandeboderne widh Suderkiöping en heel hoop malt och Korn, och wij nu så hasteligen som wij thett gärna wilde, icke kunne få samme Spannemåll hijt til Stocholm, hwarföre äre wij wäl tilfredz att wij wele byte med tigh, Så at tw later mäle tig samma malt till, latendes thet komme til Ståkeborg, och gifwer oss här vppe så myckit af titt afradz Maltt i staden igen, Och besteller thet så hoss tin gård Hörningzholm och med tine Landboer, att the melte theres afrad i gott och rent malt, och så oförsummeligen så myckit tw ther anammer med förste Åkeföret [later] komma hijt in til Stocholm.

Ther nest, Så wele wij til thett högste råde och förmane tig käre Swante, att tw wår Käre Moder Frw Ebbe, Abram Erichsson och flere gode män af Adelen och Fruerne ther i Östergöttland icke wele alt för myckit lijte opå then Dagtingen eller hönefredh som nu giord är. Oss fruchtar nog thett är icke annat, än en rätt förhalning, Så att the kunne blifwe tilfredz vtöfwer

thenne winter, Män när busken blifwer grön igen, få wij wäl see hwad the hållendes warde, af alt thett the vt lofwe. Och höres mechtig selsindt och farligt snak allestedz hoss then almoge här vppe i landett, Så att the hafwe jw så wäl en ond grund vti sigh som the Smålenninger, Och för then skuld hafwe wij nu latitt skrifwe menige frelsett kring om Stocholm til, och warnet them, att the skole late komme theres bäste ägodeler och mäste fetalie hijt in til Stocholm, ehuru alle lägligheter sig tildrage kunne, Sammelunde the i Nykiöpingz län til Nykiöpingz Slott, Så wore och för then skuld wårtt trogne rådh och tijdige betenkiande attu och menige Adelen ther i Östergöttland wele icke som för är sagt för myckit lijte på thenne Dagtingen eller hönefred, vtan at tw alfwarligen tenker til at late bespijse Stäkeborgz Slott och förmane Fru Ebbe, Abram Erichsson, Axel Erichsson och flere af Adelen, att the late komme theres bäste ägodeler och meste fetalie til Stägeborg, på thett att samma theres ägor och fetalie icke skole blifwa en hoop tiufwer och förrädere til deel och Roof, som vti Småland och annorstedz vti thenne förledne Sommer och höst skedt är, här vttinnan tw på thett flitteligeste förhandle wiltt, som nu aller större macht opå ligger, och eders egen wälfärd högeligen kräfwer. Datum ut supra.

Stockholm den 24 November.

Till Peder Brahe om vaksamhet och om knektarnes inqvartering och förplägning.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 151.

Til Peder Bragde att han hafwer sine saker i god acht icke för myckit förlatendes sig på then Dagtingen som skedt är. Jtem at Knechterne gifwe icke mere än en mark ortig om weken för kost, hwilket borgerne sker för när vti. Datum Stocholm then 24 Nouembris Åhr 42.

Wij hafwe förståt Peder hurulunde then Dagtingen sig förlupin är, Så hafwe wij nu samptycht samme Dagtingen, gifwe Gudh att sådant motte på then annen sijde obråtzligen hållit blifwe, Doch fruchter oss nogh huru ther om är, Och för then skuld råde och förmane wij tigh til thett allerhögste (: effter wij icke annen råd eller lägenheter opå thenne tijdh hafwe, än at tw medh wårtt krigzfolk Reuter och Knechter ther i Östergöttland någon tijd fram på winteren blifwe, och eder vnderhålle motte :) attu och samme wårtt krigzfolk eder icke alt för myckit på thenne frid och Dagtingen förlata wille, vtan jw så ytterligere som i för fienderne låge hafwe edre saker vtti en flittig acht medh god wacht, och annor tilseende, så att eder icke af thett partij någon skada eller öfwerwåld motte wederfares som aller största macht opå ligger. Så hafwe wij och nu latit skrifwe Städerne ther i Östergöttland til och förmanet them att the skole late sig welwillige befinne til att behålle folkett ther hoss sig på någon tijd tilgörendes, til thess wij kunne late kalle them dädan, och skicke tig brefwen tilhande. Så hafwe wij och förnummit Peder, att ther som Knechterne skole leije sig Kost af wåre borgere, wele the icke mere

gifwe än en mark ortig om weken. Och wette wij icke hwad heller slik stadge är så belefwett af eder som befalningen hafwe öfwer Knechterne eller och att Knechterne medh trug och puckerij twinge borgerne ther til, Förty oss synes att efter thett Köp, som ther i Östergöttland nu allestedz wanker, på Fetalie och hwad man skal hålla opå, wil wekekosten icke wäl tijges för en mark ortiger. Hwarföre är wår endelige wilie och befalning Peder, attu wilt tenkie til alwarligen så att wåre fattige Vndersåter och borgere icke måge i then motten skee för kortt, betenkiandes ther hoss att största parten af Knechterne hafwe jw en Ståtzlig besoldning af oss, skulle the nu twinge wåre fattige Vndersåter att taga för theres Maat och Öll hwad Knechterne man gärne gifwe wele, Thet wore hwarken rätt eller skäl, giorde oss och så en hop owillige Vndersåter, och til äfwentyrs förorsaker sigh så der vtaf att borgerne begynne åter prachticere med bönderne och komma them så eder på halsen igen. Therföre tager eder wäl til ware i then sak, som aller största macht opå ligger. Gudh befalendes. Datum ut supra.

Stockholm den 24 November.

Till städerne i Östergötland om inqvartering och förpläg-ning af knektarne under en del af vintern.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 151 v.

Til alle Stederne i Östergöttland at the late sigh welwillige befinne att vnderhålle K: M:tz krigzfolck för redelig betalningh N.[emligen] någon tijd in opå winteren. Datum Stocholm then 24 Nouembris Åhr 42.

Wår gunst tilförende. Käre Dannemän effter wij än nu icke så hasteligen som wij gärna wille kunne

fordra wårtt Krigzfolk ther ifrå Östergöttland, Hwarföre är wår wilie och nådige begären att i Dannemän wele late eder welwillige finne, til att vnderhålle ther i eder Stad en partt af samme wårtt Folk någott in opå winteren til thess wij kunne hafwe tilfälle att kalle them hijt vp igen, hwad deel the hoss eder förtäre skal eder wäl och redeligen betalett blifwe. Ther om wij wåre öfwerster och befalningzmän en alwarlig och streng befalning gifwitt hafwe. Så skole och Knechterne bekomme theres redelige betalning, opå thett att the eder och så redeligen och för vtan förhalning betale skole, och betacke wij eder Dannemän Storligen för thett omak och bekostning, som i nu i thenne förlidne tijder för samme wårtt Krigzfolk haft hafwe, wij wele sådana eders welwilligheett altijd betenkie eder til thett beste, och vtti al gunst och nåder, och förse oss ännu fulkomligen til eder, att i opå någon tijd tilgörendes wårde opå wåre wegne görendes thett beste hoss samma wårtt Folk, skaffandes them til köpz hwad deel the behöfwe kunne. Sådana och al annor eders wälwillighett skal hoss oss icke förgäten blifwe. Ther må i fast förlite eder till. Datum ut supra.

Stockholm den 25 November.

Öppet stadfästelsebref på det med Nils Dacke och de uppror iske Småländingarne ingångna stilleståndet.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 152.

Öpett Stadfestelse bref opå then Dagtingen som emillan Ridderskapett theres Fougter och tienere, och Smålenningerne nu sked är. Datum Stocholm then 25 Nouembris Åhr etc 42.

Wij Gustaf etc Göre witterligit, Att Endoch wij för wår Konglige egen persone, [icke] vtti någon motte wette

oss hafwe någon tijd befalning gifwitt antingen wåre Fougter, eller någre wåre tienere, Frelsett eller theres tienere, att något beswära eller förtunga then menige man i Småland eller annorstedz här i Rijkett, vtöfwer thett som skäl och rätt ware kan, Doch förnimme wij wäl att månge Klagomål hafwe warit föregifne vtöfwer Fougterne och Frelsitt,. Them oss icke hafwer waritt witterligitt, för än nu i thette buller. Doch opå thett frijdh och enighett motte blifwe här inrijkes, vpror, obestånd, skade och förderf aflegges, lag och rätt styrkes, och förmeres, hafwe wij vtaf wår synnerlige gunst och nåde bewilligett och samptycht then frid och Dagtingen, som giord är emillan wårtt Rådh, Ridderskap, Fougter och tienere på then ene sijde, och Nilss Dacke med sitt selskap på menige Smålandz wegne på then annen sijde, J så motte, att för:de Nils Dacke med sitt Selskap och menige almoge i Småland skole efter thenne Dag wara oss hulle, trogne, rettrådige, hörige och Lydige, och vttgöre oss på Cronones wegne al then rettighett, som tro vndersåter bör att göre theres rette herre och Konung, och icke yttermere befundne warda med sådana olydne, obestånd, skada och förderf, som nu skedt är, Effter som för:de Nilss Dackes, och menige almogens i Småland bref ther opå vttgifwitt yttermere förmäler. Wij wele och så med thett förste inskicke vtti Småland Lagmän och andre förståndige män som almogens Klagemål höre och med rätte åttskilie skole. Så att hwar och en må ske så myckitt som skäl och rätt är. Och thess til wisso hafwe wij latitt trycke wårtt Secret här nedan vnder thetta bref. Datum ut supra.

Stockholm den 25 November.

Till Gabriel Christersson (Oxenstierna) om flera olika ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 153.

Til Gabriel Christiernsson att han icke för myckett fördrister sig opå then hönefred som giord är med Smålenningerne. Flere Puncter finnes i Concept. Datum Stocholm then 25 Nouembris. Åhr etc 1542.

Wår synnerlige gunst tilförende. Som i vtan twifwel wel förnummit hafwe här Gabriel huru alle lägligheter (: thess wär :) sig nu i thenne framlidne Sommer och höst i Småland och flerestedz ther nedre begifwitt hafwer Thett oss icke synes wijdere behof wara att repetere, Effter then handel är eder och flere gode män wäl witterligen, Så ändoch the hafwe nu vnder ett sken gifwitt sig til en Dagtingen eller hönefred til äwentyrs, til thess the kunne få busken grön igen, män huru myckit man sig sedan til samme Dagtingen skal hafwe att förlate, thett stelle wij til hwar förståndig Man, Doch hafwe wij icke sådan Dagtingen afslagett, men thett wij skole råde eder, eller andre gode Män, för myckit att förlate sigh ther opå, (heller än wij för wår Persone) thet kunne wij icke göre, och synnerligen effter i wäl wette att thenne almoge allestedz här i Landett är fast sälsindt och föge förlatendes opå, och late sig alrede med myckit onyttigt Snak ofte höre. Ther ingen god grund vppvnder är, och är nu til befruchtendes att i thesse tilstundende marknader i winter, blifwer intett godt sudit och vttgutitt emillan them, Hwarföre synes oss godt och rådeligit ware, ehuru alle lägligheter sigh begifwe kunne, att i och flere gode män af Ridderskapett, Adelen och Fruerne som här i Vpland och annorstedz

i Landett byggie och boo, wele icke heller för stor troo och lofwe sättie til thenne almoge eller late edre ägodeler, fetalie eller annett, hwad eder gud förlänt hafwer, blifwe anten opå edre gårder, hoss edre wenner eller annorstedz opå bygden, vtan late edre meste fetalie och andre edre beste ägodeler kommet in til Örebro Slot, så att Slottet motte iw bespisett blifwe ehuru alle läg-ligheter sig tildrage kunne. Förty wij kunne wäl tenkie, hwar thenne almoge wil iw endeligen galnes, (: Som nog är til befruchtendes :) effter här höres, som för är sagt, myckit onyttigt snack af them. Då skole i och flere gode män af Adelen ther nest omkring Jw hafwe edertt refugium eller tilflycht til Örebroo Slott, Såsom the andre gode män här kring Stocholm, hafwe sitt refugium hijt til Stocholm. Jtem the vti Nykiöpingz Län, in til Nykiöping. Så wore thet och så för eders egen nytte, att edre beste ägodeler och meste fetalie kunne komme opå then stad, ther sadant kunne wäl förwarett blifwe, och komme eder sielfwe til nytte och gagn, och icke så skendeligen blifwe en förrädere hop til deel och Rof, som nu then fattige Adel vti Småland skedt och wederfaritt är, och Jw för än sådant ske kunde iw bättre thett sig skickede.

J wele och så hemligen förmane flere the frelses män och frelses quinner vti edre förläninger och flerestedz ther om kring, them wij icke alle så kunne tilskrifwe late, att the och så måge wette tage sig til ware, för sådane theres förmodende skade och förderf, Doch så att thette motte opå thett hemligeste hoss Adelen hollet blifwe och wette för hwem i sådant oppenbare, Så att bönderne icke komme här vnder wädrett medh. Thette wårt trogne råd och tidige betenkiande i och flere gode män wele vtti then beste motte och meningen förstå och annamme. Yttermere så synes oss och rådeligett wara att i gode Män wele doch bruke några

Lemper och Lister med almogen härvppe i Landett, gifwendes them några meninger eller prachtiker före igenom hwilke man kunde förolempe the Smålenninger, och drage thenne Almogen ifrå them, ehwad sätt ther til best finnes kunde. Som först är. Att man må gifwa så före, att meste och största orsaken, hwarföre the Smålenninger hafwe tagit sig slijk buller och obestånd före, hafwer waritt thenne, Att effter K: M:tt wår Nådige herre och Adelen ther nedre i Landett icke hafwe welett efterlate eller tilstädie att så öfwermatens månge Oxer och Lester Smör af then Landzende Småland til att bespijse och Styrkie Danmarkz Rijke och Danske Städer och andre fremmende Land cch Städer medh, som the Smålenninger gärne vtföre wele, menige rijkett och synnerligen thetta Vpland och alle bergzlagen til en Swår och Dyr tijdh. Och effter Kon: M:tt wår nådigste herre icke gärne (: som nu sagt är :) efterlate wille, Thett fremmende Land och Städer skulle med Oxer, Smör och Andre sådane gode ätende warer, som här i Rijkett falla, så öfwerflödeligen bespijsede warde, och Rijkzens inbyggiere, här vppe i Landen och annorstedz icke alleneste moste för then skuld lijde mangel och brek opå sådane gode warer, vtan och ther igenom förorsakes sådane Swår och dyr tijd i Landett som nu för ögonen är, att man icke kan snartt bekomme ett par oxar mindre än för 20 eller 30 m₰ ortiger, Et lū [pund] smör mindre än för 13 eller 14 öre Thette hafwer waritt then störste orsak, hwarföre the Smålenninger hafwe tagitt sig slijk buller före, Så må then menige man sielfwe döme ther om hwad rättmättig orsak thett selskap hafwa haft til sådant obestånd.

Så må man och oppenbarliga klaga vtöfwer the Smålenninger, att de hafwa tilbudit (: thett man wäl bewijsa kan :) att gifwa sig här ifrå Sweriges Crone och in til Danmarkz Crone, och icke thette alleneste, vtan

och att the hafwe förbundett sigh medh the blekungz bönder emott menige Rijkett. Så hafwa the nu i thette buller gifwitt sig vtti handling med menige Swerigis Rijkes hedzskeste och werste fiender, then omilde och gamble Konung Christierns barn, och theres Målssmän, then the hijt in i Rijkit draga wele, thetta wårtt Fädernes Rijke och menige Rijkzens inbyggiere til ett ewigt förderf, skada och förtryckelse. Och må wäl repeteres och gifwes almogen vtti Lengden tilkenne, huru then samme gamble Konung Christiern sig skickade medan Regementett war i hans hender, och yttermere vttryckes hwad förderf och ewig träldom, oss allom och menige Swerigis Rijkis inbyggiere öfwergå wille, hwar (: gud förbiude :) någon af samme then gamble och omilde Konung Christierns blod eller art (ätt?) wore skulle någon tijd komma til Rijkzens Regemente igen, och för thesse och flere slike orsaker skuld måge then menige Man sielfwe döma opå, om the Smålenninger hafwe med sådana theres företagne obestånd söcht Rijkzens nytte och gagn eller eij.

Jtem när man och wille tenkia någott tilbaka huru the Smålenninger nu i thesse framlidne feijdetijder sig skicket hafwe Då finnes thet Klartt och oppenbarligen, att then tijd then för:te gamble Konung Christierns Krigzfolk komo dragandes hijt in i Rijkett, hade samme Smålenninger wäl kunnet giordt them ett manneligit och stortt mottstånd, hwar the man hade welett, män the giorde ther intett mere til, vtan tilstadde att Junkar Simonn drog ther igenom, medh twå Fäniker Landzknechter, hwilke the iw hade kunnet nederläggie, hwar the ellist hade welett, och waritt Rijket så trogne, som the låtas, Män the giorde then tijd icke heller Stortt annet än lijke som nu skedt är, röfwede och skinnede härremänss gårder, Preste och rijke bonde gårder, och slogo wårtt egitt folk ihiel, Män Fienderne lote the frije

och feelige draga igenom, och hyllede them in opå Rijket, och bespåijede sielfwe Landett vtt och gåfwe Fienderne alle Lägligheter och omstender tilkenne. Så kan K: M:tt wår nådige herre och wäl bewijse att H: K: M:tt tit och ofte lott handle med samme Smålenninger, både i Söfwerin Norbyss tijd och tilförende, att the skulle icke hålle så myckitt med the Danske, Män hwad skedde, The fölle Söfwerin Norby likwäl til hande, och hwad the vtlofwede hölle the platt intett vttaf.

Så wore the Smålenninger icke heller opå Åsunden then tijd vnge her Sten blef slagin, icke heller på Tiweden, icke heller wid longe Fredagz Slagit, icke wid Balingzås, icke heller wid brenebek, eller annorstedz ther man giorde slagett eller skärmytzel med Fienderne, vtan alle stedz droge sig vndan, och fulle in til Fienderne, hade the warit så gott Krigzfolk, som the sig nu tyckie late, då skulle the then tijd hafwa bewijst theres Mandom emot sådana Rijkzens hedske fiender, och icke nu in opå oss, som här inne i Rijkett hoss them födde och borne äre. Thesse meninger synes oss doch icke att man almenneligen skal för then menige man vttryckeligen föregifwe, vtan ther man wett Dannemän äre tre, fyre eller Sex tilsammans, då må man wäl gifwe them slicht snack alfwarligen och Klagowijss tilkenne, at the och så kunde sedeen sprijdett vtt ibland the andre, Så att sådant Snack kunde doch komme ibland then menige man.

Och opå thet Käre her Lars*) att wij och menige Adelen här i Rijket motte medh thett aller snareste, komme til orde och samptals medh hwar annen, förhandle och öfwerwäge om thesse fahrlige saker och lägenheter, som gud bättrett, både här inrijkes och vttrijkes för handen äre, hafwe wij för then skuld förskrifwitt menige Ridderskapet och Adelen, vtöfwer hele Rijket,

*) Brefvet synes äfven vara ställdt till Lars Siggesson Sparre.

at möte med oss här i Stocholm nu om Jul nestkommendes eller til thett seneste om Nyåret. Hwarföre är wår wilie och begärenn, attj opå förːte tijd och stad med oss vttan al Skottzmål möte wele, Så kunne wij då wijdere om alle saker och ärender, rijkitt anliggiende berådslå och samfälle, huru alle Sacher och ärender opå thett beste och Lijdeligeste måge för[e]tagne blifwe. Tager för then skuld ingen försummelse före, som macht opå ligger. Datum ut Supra.

Zedel.

Wij wele icke heller dölie för eder her Lars att sedan then Dagtingan giord war, blef Jören Erichssons gård afbrend, Så blef och i thett samma then gamble Johan Kyle, Jöns Nilsson och Jacob Andersson slagne opå Öland. Thetta late wij eder i then beste meningen förstå, Doch behöfwe i icke göre ther mång ord vtaf, och wette för hwem i oplate eder, tagendes eder och wäl til wara, att icke för myckit oplate eder för the gamble frelses quinnor, efter oss fruchter, at the kunne icke heller myckitt tije. Datum ut in literis.

Stockholm den 25 November.

Till Rasmus Kloot, fogde i Vesterås och dess län, om allmogens förnyade trohetslöften, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 156.

Swar til Rasmus Klot, at almogen i Westerås län hafwa på nyt til sagt honom på K: M:ttz wegne hulskap, troskap och Manskap, hwilket K: M:tt behageligit är, gifue gud at thet motte hållet blifwe. Datum Stocholm then 25 Nouembris Åhr etc 1542. Lacius in concept.

Wår gunst tilförende. Wij hafwe förståt af tin skrifwelse Rassmus Klot, hurulunde tw hafwer handlet med

Almogen ther i Westerås Län, och at the alle hafwe sig troligen och welwilligen höre Latitt, och Lofwet och Sworet oss på nyt hulskap, troskap och manskap. Ther opå tw och skicker oss alles theres förseglede bref. Så höre wij gärne, att så skedt är, gifwe Gudh thett motte och så medh gärningerne efterfölgdt blifwe, Ther tw och medh al flijt wilt wilt winleggie tigh om, som nu stor macht opå Ligger. Thernest som tw och later oss förstå attu hafwer giordt nagott medel medh the bönder ther i titt fögderij, som grufwedeel hafwe, om theres skatte höö i så motte, att the som hafwa en heel grufwedeel, hafwer tw gifwitt til ett lass höö af wårtt skatte höö, then minne hafwer något minne och så hwart effter annet. Så äre wij medh sådan handel icke alleneste wäl tilfredz, vtan hafwe och så förtencht oss at wij wele efterlate, at the bönder både ther i Westerås Län och i the andre Fögdrij ther nest om kring Saleberget, som sig medh hielp och vndsättning, anten medh widh, Kol eller annen tienste welwilleligen bewijst hafwe eller bewijse wele, at man på wåre wegne måge göre något medel medh them vti wår Fodring, tagendes något ringere än the tre öre för hesten, efter som i då medh them best vtöfwer ens komma kunne. Som tw och Later förstå om the bergsmän i Rumfentuna skiftett, att the för then långe wäg, och store menföre skuld äre blefne medh några roster til achters som än nu osmelte ligge. Och att bönderne hafwe welwilleligen lofwat och tilsagt them hielp och vndsättning medh wedh och kol. Thet oss och wäl behager. Och för then skuld må tw wara förtencht vti att the som sigh welwillige bewijse wele, motte sådant niute til gode som före:tt står. Och äre wij tilfredz att vplate them hesten för twå öre, Så skal thett icke heller rechnes för någon synnerlig afgift, vtan at man gör sådana medel medh them för thet the hafwe warit welwillige att lata komma Kool och wedh

vp til Salebergett. Och må tw med flere wåre Fougter (som ther om kring närmest äre och som best wette hwilke härede eller Sochn som sigh hafwa willige finne latitt) wara här om til rådz och samfälle eder, hwad som i thenne saak göres eller lates skal, Så at ther som sådana medel då göres skulle, att thet skedde då allestedz effter ett sätt, ther tw tig effter rätta må och förhandle med the andre wåre Fougter i then motten. Datum ut supra.

Stockholm den 30 November.

Till presterskapet i Trögds, Åsunda och Lagunda härader, att underhålla några landsknektar någon tid.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 157.

Öpett bref til Menige Presterskapet vti Trögd, Åsunde håreder och Lagunden, att the vnderhålle xiiij af the Swenske Landknechter opå någon tijdh. Datum Stocholm then 30. Nouembris Åhr etc 1542.

Wij Gustaf etc Helse eder oss Elskelige hederlige män och tro dannemän alle, Proster, och menige Kyrkiepresterr, Kärligen medh gudh och wår nåde. Käre gode män, wij betacke eder alle sammans gärne för al troskap och welwillighett, som i oss altijd bewijst hafwe, hwilket wij medh eder alle och hwar särdeles vti al ynnest och nåde gärne betenkie och förskulle wele, Thernest Käre Dannemän gifwe wij eder här medh tilkenne, att wij skicke tijt til eder alle Kyrkiopresterne i för:de trij härade xiiij af wåre Swenske Landzknechter, nådeligen begärendes att i them nu opå någon tijd tilgörendes hoss eder behålle wele, försöriendes them medh maat och ööl efter skäligheet, wij hafwe strengeligen buditt och befalett för:de wåre Landzknechter att the skole lefwe på thett skickeligeste, och sigh hoss eder icke

anners än wäl, åhrligen och skickeligen hålle och skicke, och sigh medh hwadh deel i them efter skälighett hafwe att gifwe, benöije late, hwar elliest sker då må i late wår Fougte sådant förstå, att han yttermere wåre befalningzmän här opå Stocholm sådant tilkenne gifwer, Så skole the ther vttöfwer tilbörligen näfste och straffede blifwe. Så hafwe wij och befalett wår Landzfougte i för:de trij häreder att han samfält medh Presterne ther sammestedz skole leggie samme Knechter omkring hoss eder gode män, efter som hwar kan och förmå att hålle, then en Knecht, then twå, eller och twå Prester om en Landzknecht att vnderhålle, efter som hwar och en är rijk och förmögen til, hwarföre begäre wij ännu, att i welc late eder vtti then saak godwilligen befinne. Thet skal eder altijd til thett beste af oss betencht och förskullet blifwe. Datum ut supra.

Stockholm den 3 December.

Öppet bref för hr Erik Fleming på Runagård m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 158. — Förut tryckt af Arwidsson, l. c. 6: 241.

Öpet bref för her Erich Flemming opå Runa gård medh alle the ägor ther vnder liggie och halffempte bool i Pargas Sochn n. Tärfwa etc Datum Stocholm then 3. Decembris Åhr etc 1542.

Wij Gustaf etc Göre witterligit at wij af wår synnerlige gunst och nåde, Så och för then welwillige och hulle troo tienste, som thenne oss elskelig troo man och Rådh, her Erich Flemming til quidia oss och wårtt Rijke Swerige här til dagz bewijst och giort hafwer, Och än yttermere her effter bewijse och göre må och skal, så lenge han lefwer, hafwe vndt och förlänt, som wij och nu medh thette wårtt öpne bref vnne och förläne honom (: oss till en behagelig tijdh :) Rune gård medh alle the äger, som ther vnder liggia och half-

fempte bool i Pargas Sochn, som han tilförende af oss i förläning haft hafwer nämligen Tärfwa, wanas, Lilax, Lemlax och halft bolett medh then rente och rättighett, som ther pläger afgå, e hwad thett helst är eller nämpnas kan, hwarföre biude och förmane wij alle, som för wåre skuld, wele och skole, göre och late, synnerligen wåre Fougter och Embetzmän, at the icke vti någon motte göre för:de her Erich Flemming här emott hinder eller förfång wid wår ogunste. Thess:tt biudom wij och så eder Dannemän som byggie och boo opå för:ne halffempte bool i Pargass Sochn att i ware skole förbe:te her Erich Flemming på wåre wegne hörige och lydige, Swarendes honom eller hans Fougte til al eders Åhrlige vtskyller och rättigheter, som i oss på Cronones wägne plichtige och skyllige äre. Datum ut supra.

Stockholm den 3 December.

Till Rasmus Kloot att han tillråder adeln att föra sina bästa egodelar i säkerhet på Vesterås slott.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 158 v.

Til Rassmuss Klott, at han tilråder Adelen att före sine beste ägodeler in på Westerås Slott doch medh hemlighet och beskedelighet thet ske skal. Datum Stocholms Slott then 3 Decembris Åhr etc 1542.

Wår gunst tilförende. Som tw wäl hört och förnummit hafwer Rassmuss Klott, at ther är giord en fred och dagtingen emillan then Smålendske hoop och wåre gode män som wore i Lägrett i Östergöttland. Så hafwe wij bewiliet och samptycht samme fredlig handel, Gud gifwe then motte elliest på then annen sijden hållen blifwe. Doch är icke heller rådh förmyckit att lijte eller byggie ther opå. Så fruchter oss nogh at här är

en sälsind och farlig almoge vppe i Landett, så wäl som annorstedz, hwilke icke heller myckitt tilbetroendes äre. Endoch the Dannemän ther i Westerås Län hafwer sigh medh al troskap welwillige förnimme latitt, Thett oss hoppes the och så wäl hållendes warde. Doch på thett att man thess tryggere wara och blifwe motte, och Slotten något yttermere bespijsede än the nu äre, hafwe wij nu latitt hemligen tilskrifwa menige Adelen här i Vpland, att the skole late komma theres beste ägodeler och meste fetalie hijt til Stocholm, ther thett kan förwarett blifwe, att thett icke motte blifwe en hop tiufwar eller skalkar til roof eller deel som i Småland och flerestedz (: gud bättret :) nu skedt är, Jtem the i Nykiöpingz län til Nykiöping. Hwarföre är wår wilie och befalning att tw och så på thett aller hemligeste och troligste råder och förmaner thett lille frelse ther i Westerås län äe, och flerestedz ther nest om kring, att the och så late komme theres bäste ägodeler och meste fetalie in opå Westerås Slott, ther thett kan förwarett blifwe ehuru alle lägligheter sigh tildraga kunne. Förty här stundar nu med tijden thee marknader til och kommer allehande folk tilsammans, hwem wett hwad ther blifwer suditt eller gutitt. Doch att thette motte på thett hemeligeste hållett blifwe att almogen icke motte kom[me] här vnder wädrett medh, för alle hande saker skuld. Och må tw thess:tt tilsäije the frelses män ther boo i Länet, att the skole möte medh oss här i Stocholm nu nest kommendes Jwl eller nyåhrs tijdh til thett seneste, hijt wij och på samme tijd förskrifwitt hafwe menige Ridderskapett och frelsett vtöfwer hele Rijket, på thet att wij medh them och the medh oss om alle saker och ärender, både här inrijkes och vttrijkes, handla och besluta kunne. Datum ut supra.

Stockholm den 6 December.

Till Måns Smed, att han handlar bättre med allmogen i Öknebo m. fl. härader än hittills.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 159.

Til Måns Smedt at han icke her efter oförnumsteligen handlar medh then almoge i Öknebo hårede som han hår til giordt hafwer, tagendes mere af them ån the hafwa rådh till. Datum Stocholm then 6 Decembris Åhr etc 1542.

Wij hafwe förnummit af titt bref Måns, at tw hafwer tingett medh Almogen i Öknebo hårede om theres Fodring, och begårett Korn eller Rågh af them för Fodringen. Ther the såije sig ingen rådh til hafwe, vtan wele heller gifwe Penninger, Sammelunde att the beklage sigh icke förmechte att hålle såå månge hester Åhrlige Åhrs som the nu i fyra Åhr skulle giordt hafwa, medh mindre the nödgass skulle att sålie Kon, så wål som the tilförende Oxerne såldt hafwe, och sedan opbiude theres heman. Så west tw wål Måns, Att wij [icke] så enkiom eller strengeligen befalte tig i så motte att handle eller strenge effter Rogh eller Korn medh them. Men wår mening war så attu först skulle giordt något medel medh them i samma fodring, afslåendes til ett Runstycke af hwar hest, eller huru tu best kunde för thett the i thetta förlidne Åhr welwilligen ehwar the tilsagde warit hafwe synnerligen til Gripzholm hafwe sigh finne latitt, och icke så plutzlige och vtan omstender begåret sådana sådh, Mån sedan når the hafwa hörtt att them någon afgift hade inrympt blifwin, då twiflede oss intett the hade wål giortt hwad the hade bortt efter thett år doch icke så nyt eller sålsindt att begåre Korn eller rog för fodringen, När tu elliest hade lempeligen handlett medh

saken. Män skulle tu hafwa handlat på tine egne wägne, då hade tw wäl funnet rådh och lempe at få hwad tw hade welett, Så kunne wij icke heller besinne huru thett tilkommer, att the hafwe hållett flere hester thesse förledne fyre Åhr, än the tilförende giordt hafwe, wilde wij gärne af tigh i then motten förstendigett blifwa. Thett the och beklage sigh att hafwa mist några Kōōr och nu oxerne, hafwer tw tagett några Kör eller Oxer af them, det må tw sielf best wetta, Jnge wette wij oss hafwe them afhendt, wij säge och gärne, attu wilde gifwe oss tilkenne hwilke the wore, som sigh medh sådant selsindt snak hafwe höre latitt, wore godt att tw ännu wille handle någott wijssligere medh the andre härede. Datum ut supra.

Stockholm den 6 December.

Till Jon Bagge om åtskilliga ämnen.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 159 v.

Swar til Jon Bagge at han hafwer insat skatte Penninger på Lekōō i förwarning, Jtem att almogen late sig welwillige befinne att vtgöre theres skatt och rättigheter, och ther hoss begäre att löse för Penninger Skatten, som the vtt göre skole, hwilkit alt K: M:tt behageligit är. Datum Stocholm then 6. Decembris Åhr 42.

Wår gunst tilförende. Som tw skrifteligen tilkenne gifwer Joen Bagge om the skatte Penninger tw vpburitt hafwer af the häreder tw vtj befalning hafwer, Och opå wårtt Slott Leckö vti förwaring insatt. Ther medh wij och wäl tilfredz äre. Och effter her Göstaf och her Birge medh flere af then westgötiske Adel nu strax efter Jule tijdh hijt opkommendes warde, må tw så lagat at

samma Summa Penninger må komma medh them i fölge hijt vp, Så kan thet wara förvtan fara och efwentyr.

Til thet Åndre Som tw skrifwer at Skatten skal vtgå nu om nestkommendes Thomessmesse, Och att almogen hafwer swarett tigh wäl på wåre wegne, Lofwendes och förplichtendes sigh, vtan al förhalning gärne wele vtgöre samme skatt, och alle andre rettigheter, som the oss på Cronones wegne plichtige äre, Doch synnerligen begärandes att the sielfwe motte lösse Skatten för Penninger, och icke föran vtaf Landett. Så see wij gärne at så sker, och Jw förre tw kant få vpburitt Skatten, eller förwent honom i Penninger, Jw heller wij thett såge, efter wij ingen stortt heller vnne at lösan för Penninger, än samme wåre vndersåter, som honom vtgöre skole, Doch så medh skäl, Att wij motte någott när få lijke och skäl för samme Skatt, som sådana warur geller och går i Landett, Effter wij kunne icke mere gifwe bortt wårtt, än en annen sit. Så må tw wäl fråge medh her Göstaf hwad honom synes lijkast ther om wore, huru thett tigh i thenne saken best skicke skal.

Til thett Tridie Som tw later förstå, att then Jägare som tw skref oss till om, hafwer alrede en hop Willebråd insaltatt, Och att tw ytterligere här efter wiltt lata Jaga, begärendes för then skuld wette hwartt samme willebråd komma skal, Så wilde wij gärne hafwe samme wildebråd hijt vp, doch thett tw skulle beswäre bönderne för then saak medh någre eller store skutzresor, thett synes oss icke heller nyttigtt wara, vtan wij se heller thett tw leijer så myckin fordenskap at samme willebrådh kunne komme vtöfwer Tijweden medh och in til Örebro eller Arboga, sedan kunde hon wäl komma fram eller hwadh Rådh ther finnes kunde, så att bönderne icke för myckitt betungedes hwartt thett droge fram, Och twifler oss fast, om tw eller Jägaren wette thett rätta sättett att insalta samma Willebrådh, så att hon

wäl förwarett blifwer, och någon tijd oförderfwet liggie kan. Thett wij tigh i så motte vnderwijse wele, Then willebråd som wäl förwarett blifwe skal, moste til thett förste, när han insaltas fersk, blifwe på några dagar liggendes vti blodlakan, sedan skal man annangång salta henne mechta wäl medh godt Lyneborger Salt, och Slåss så ther medh til.

Til thett Fierde, Som tw skrifwer, om the twenne Fodringer, som nu i thenne winter, ther nedre i Landett fallandes warda, Begärandes ther opå wette wår wilie och mening om tw skalt tage Penninger för henne eller eij. Ther til wij föge annett Sware kunne, än hwar tw kunne förskaffe oss några gode fete Oxer för en vtaf samme Fodring fram i Sommer, Ther wore wij wäl tilfredz medh. Män för then annan fodring taga wij Penninger helst. J then motten tw må och så hafwa rådh medh her Göstaf.

Til thett Fempte, Som tw skrifwer, Att tw efter her Göstafz befalning några flere Karler än tw tilförende i tiensten hade antagit hafwer, både til hest och foot, begärendes ther hooss wette wår wilie och mening, huru myckit tw hwar Karl gifwe skal på hesten, Ther om må tw och rådfråge medh her Göstaf, efter han best wett huru alle Lägligheter och vmstender i then Landzende sigh begifwe, Doch att tw och flere wåre Fougter hålle the Karle som något godt duge och medh hest och harnesk wette omgå, och them man kan hafwe at förlate sigh opå när omtrenger, the samme måge wäl blifwe wid sådana vnderhålning och hielp som wijss och sedwane är i Landett Som her Göstaf wäl warder tigh wijdere vnderwijsendes, när tw honom befråger.

Til thett Sidste, Som wij förnimme, At sedan the Wessgöter komme frå Småland, hafwer tw hållet tigh medh tine Karler och hester hoss bönderne för Sommer Fodringen, begärendes för then skuld både Biskopz och

Fougte gestningen til yttermere vnderhåldning öfwer winteren. Så tyckes oss att tw endeles begärer för myckitt och wil flux gå på wår partt, att efterlate tigh begge the gestninger. Thett wij icke heller så efterlate kunne, men med Fougte Fodringen vti några häreder, äre wij tilfridz att tw må leggie opå, doch skälige och medh så skäl attu later granneligen beskrifwe [huru] myckit tw gester. Och att hon icke onytteligen må förtärd blifwe, Så att tw Jw west göre therföre Rekenskap in vti wår Cammer, och må tw nu strax efter Julen gifwe tig hijt vp medh tin Rekenskap, Så kunne wårtt Cammerådh då ytterligere förhandle med tig och flere wåre Fougter ther nedre om eders vnderhålning. Ther tw tigh effter rätte wiltt. Datum ut supra.

Jtem är wår alfwarlige wilie och befalning Jon, at tw oförsummeligen förskicker thette medföliende bref, med ett wist och trogitt budh, her Göstaf Olsson tilhanda, thett icke försummendes. Datum ut in literis.

Stockholm den 8 December.

Till bergsmännen på Salberget om frihet från fodringen och om skatten, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 161 v.

Öppet bref för Menige bergzmän Som brukningen hafwe wid Salebergett att the til en behagelig tijd skole ware frij för then Åhrlige fodring som the plichtige äre vttgöre, Jtem Att the skole vtgifwe i skat hwart tridie Lod Sölf som ther brukes, och at K: M:tt må löse thee andre twå deler som tilförende ske pläger. Datum Stocholm then 8. Decemb. 42.

Wij Gustaf etc Göre witterligit Att opå thett wåre och Cronones vndersåter menige bergzmän, som bruk-

ning hafwe wid Salebergett thess bättre widh macht blifwe kunne til att vppehålla wårtt och Cronones berg hafwe wij af wår synnerlige gunst och nåde, så och för theres ödmiuke bön skuld vndt och effterlatitt Först att alle the bergzmän som på bygden boendes äre och widh för:de Saleberg brukning hafwe, måge och skole (: oss til behagelig tijdh :) wara frij för then Åhrlige fodring som the oss på Cronones wegne plichtige äre vtgöre. Doch medh så skål och förord att the ther emott thess flittigere och vti tijdh och time nu bestyre och skaffe sigh Kål wedh och andre nödtorfter, som the til för:ne bergzbrukning behöfwe kunne och opå hålle skole. Ther nest hafwe wij och så gunsteligen efterlatett, att i thette nestkommendes 1543 Åhret skole bergzmännen gifwe oss vti Skatt hwartt tridie Lodh af alt thett Sölf ther brukes, och the Twådelerne som the behålle, wele wij betale them lijke som tilförende skedt är. Samme lunde skal thett och lijke så skee medh thett Drefherdz och Slagge Sölf, som ther brukes eller finnes, Ther skole the och gifwe oss vtaf hwartt tridie Lodh i Skatt, och skal thenne Ordinantien icke gå opå för än medh thenne nestkommendes Nyåhrs Rekenskap som är Åhr 1543. Thessförinnen wår Sölfköpere och menige bergzlagett sigh effter thenne Ordinantie som härtil medh wår skatt hafwer brukat warit, holle och skicke skole, hwilkett wij gifwe wåre befalningzmän opå för:ne Sale berg tilkenne, At the måge wette sig effter rätte. Datum ut supra.

Stockholm den 9 December.

Öppet bref för allmogen i Dalarne och bergsmännen om underrättelser från Danmark, rörande stämplingar af den omilde konung Christierns arfvingar, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 162.

Öpett bref til menige Almogen ofwan för Långheden, Kopper och Sölfbergzmän och menige Dalerne om ett bref som ifrå Kong:e Werde til Danmark hijt förskicket hafwer, at gamble och omilde Konung Christierns slecht och wenner wele nu i wår til foge Swerige Danmark och Norige myckitt Krig och andre farlige förehafwender. Huarföre är rådeligitt att. Lacius in concept. Datum Stocholm then 9 Decembris Åhr 1542.

Wij Gustaf etc Helse eder oss elskelige troo dannemän alle, Sölfbergzmän, Kopperbergzmän, wåre och Cronones skattskyllige bönder och menige Almoge som byggie och boo ofwan för Långeheden på Kopperbergett och menige Dalerne Kärligen medh Gudh och wår nåde. Käre dannemän wij gifwe eder tilkenne hurulunde wår Käre Swåger, Förbundz broder och gode wen Kon. werde til Danmark, hafwer genom sit fulmyndige sendebudh oss nu besökie latitt och tilkenne gifwitt hurulunde han vti wiss och san förfarenheet kommen är att then omilde och gamble Konung Christierns barn, medh theres anhengiere och Målssmän, hafwa många fahrlige och listige råd och anslag före emott thesse trenne Rijker Swerige, Danmark och Norige, Så att the sigh fulleligen hafwa föresat, nu i wår at öfwerfalla thesse trij Rijker, medh Rof, Mord, brand och all annen fiendtlig handel, och så twinge thesse Rijker igen vnder för:ne then omilde gamble Konung Christierns, och hans barns wold

och Tyrannij igen. Til hwilket wåre för:de hetske Fienders onde företagne grundh och mening thette Smålendske vpror en Stor orsak och tilfelle waritt hafwer, Och för then skuld nödgas wij, att tenkie ther alfwarligen emott, och skicke oss på Folk och andre Krigznödtorfter, så frampt wij wele wete Rijket och eder alle för sådane förmodende alles wåres ewige träldom skade och förderf, försåkrede och förwarede. Så betacke wij eder allesammens och hwar widh sit nampn ganske gärne, for al welwillighett, hulskap, troskap och manskap, som i oss altijdh som trofaste vndersåter bewijst hafwe och besynnerligen att i Dannemän hafwe warit oss welwillige med något folk som i nu oss vnsatt och giordt hafwe. Thenne och al annan eders welwillighett, wij eder altijdh, vti al gunst och nåde, och til thett beste betenkie wele. Och försee oss ännu fulkomligen til eder Dannemän alle, atti eder her effter icke heller annerlunde, än som trofaste vndersåter och gode Swenske män, hållendes och skickendes worde, ther wij oss fult och fast tilförlate. Så effter thett Käre dannemän thette inbördes buller som på färde waritt hafwer, nu stillet är, och wij sådane folk icke i thenne winter så hartt behöfwe. Och för then skuld hafwe wij nu latitt gifwe them något på handen, och skickett them tijt vp til eder igen. Och effter oss vtan twifwel för för:ne orsak skuld storligen för nöden wara will, Att wij altijd wette oss wäl förwarede med godt och warhaftigt Krigzfolk, til att göre slijke alles wåres och menige Rijkzens heske fiender ett manligit och alwarligit mottstånd med, och afwerie, att thetta fattiga Rijkett icke åter igen som tilförende waritt hafwer, motte komma i theres hender och obarmhertige Tyrannij igen, Så wele wij af eder Dannemän begärat hafwe, at thette samme folk må blifwe vti wår edh och tienst, Så att när wåre Fougter och befalningzmän icke alleneste thette folk, vtan jemwäl mere, vtaf eder på

wåre och Cronones wägne, och efter wår befalning nu framdeles i wår eller Sommer begärer, at i då late eder som trofaste Swenske män, vti thenne motte welwillige befinne, som i och altijd tilförende giort hafwe.

Thess:tt Käre Dannemän, hwar så sker att någon skalk eller förrädere kunne komme tijt vp til eder, som någon förrädelig stemplan eller lygnachtigt Snak ther oproor eller obestånd til äfwentyrs vtaf wexe motte ibland eder inskynde eller inblåse wille, Att i då slätt ingen troo eller lofwe til slike löst selskap stelle wele, vtan heller beflite eder manligen hwar på Sin motte, att tage them fatt och förskicke them wåre Fougter och Befalningzmän i hender, så att the måge stå til rätte och Sware til sådane theres förredtlige Stemplan, som eder sielfwe och menige Rijket på thenne tijdh aller Större macht opå ligger. Käre Dannemän vti hwad motte wij kunne eller förmåge att wette och betenkie alles eder och menige Rijkzens nytte, wälferd och långligitt bistånd ther finne i oss altijdh willige och benägne til. Eder dannemän her med gud befalendes. Datum ut supra.

Stockholm den 10 December.

Till adelsmännen m. fl. i Vestergötland om obilliga städsleören och gästningspenningar.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 163.

Til menige Adelen vtöfwer alt Westergöttland, att the icke tage så store Stedzleöre af theres Landboer, vtan som sed hafwer warit. Jtem at häredzhöfdingerne late sig nöije med gamul sedt. Datum Stocholm then 10 Decembris Åhr. 1542.

Wij Gustaf etc Helse eder oss elskelige trogne Män, Rådh, Ridderskap och menige Adel som bygge och boo vtöfwer alt Westergöttland, Kärligen medh Gudh och

wår nåde Käre gode män Som i vtan twifwel wäl hörtt och förnummitt hafwe hurulunde then menige Man som byggie och boo vti Westergöttland ibland annat sigh fast beklage hurulunde frelset fast beswäre theres Landboer medh för swåre Stedzle öre yttermera än plägsedh warit hafwer, och Swerigis Lag innehålle och för then skuld latitt begäre af oss at ther motte komme böter opå, hwarföre är wår wilie och befalning atti gode män af frelsett hwar widh sit nampn så och wåre och andre godemäns Fougter och befalningzmän wele rätte eder sielfwe i thenne sak och icke förtunge almogen i thenne motte mere än som gamul sedwane är och Lagen innehåller, latendes och så hwar och en niute och sittie sin rätte och laglige techt effter Swerigis lag, Så wele wij och Sammelunde förmane och biude then menige man, att the icke heller siälfwe förorsake sigh slik dyr Städzleöre, och göre then ene then andre förköp som mycket ske pläger. Ther nest så är oss och föreklagett, hurulunde Häredzhöfdingerne, Lagmän och andre wele och så tage lijke så myckitt för theres häredzgestning som wij för wår och Cronones fodring. Thet wij icke heller budett eller befalett hafwe, är icke heller skäl eller rätt, att i eder vti så motte alt efter oss tage wele. Hwarföre biude wij eder och så att i gode män som härettzhöfdinger äre förlijke eder medh Almogen om sådana eders häredzrättigheter, och late eder åtnöije som gamul sedwane waritt hafwer, i hwartt härede eller Landzende för sig, Så at wij icke få ther wijdere klagemål om, så frampt i wele göre thet oss liuft och behageligit är. Datum ut supra.

Stockholm den 10 December.

Till fogden i Åkerbo härad, Tord Olsson, om Dalkarlarnes rustning emot de upproriske, om lodgjutning på Vångaberg, inköp af stål- eller jern-»droppar», samt gästningen i fögderiet.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 164.

Til Tord Olsson Fougte vti Åkerbo härede, at Kon: M:tt hafwer på the berg en willig Almoge gifwe gud thet så lenge blifwe motte. Lacius in Concept. Datum Stocholm then 10 Decembris. Anno etc 1542.

Wår gunst tilförende. Wij hafwe fåt tit bref Tord, Och som tw först gifwer tilkenne att wij hafwe ther en welwillig almoge på the berg, thett höre wij gärne, gifwe Gudh thet motte och så medh gärningerne effterfölgt blifwe, J then motten tw wilt fliteligen winleggie tigh, Så att wij en trogen och welwillig almoge behålle måge. Och är thett oss endels vnderligit, att the af Hammersberg icke hade theres sendebud hoss oss i Norkiöping som the andre berg giorde eller hwad mening ther vnder war wilde wij och gärne wette. Och må tw wäl gifwe almogen före att här hafwer waritt vte, wäl tw eller Trijtusend Dalekarler medh Arborst och andre gode wärier, som och i sanning är, hwilke i then acht vtkompne wore, att the wilde hafwe sig låtitt bruka emott the Smålenninger, hwar the sigh elliest icke stillet hade, hwilke wij hafwe nu latitt gått hem igen, i thett förhop, att hwad the Smålenninger vtlofwett hafwe, skal och så hållet blifwe, Män hwar elliest sker då äre samme dalekarle, och än fast större taal oss än nu i så motte wederrede, Så må tw och wäl hafwe tine Kunskaper och bespäijning vte, Latandes oss få wette huru the skicke

sigh ther nedre, eller hwad the hålle af alt thett the vtlofwet hafwe. Thernest som tw skrifwer om then Lodgiutere på Wånge berg, begärendes wette om han någott til wårtt behof giute skal, och begärer ther Skampeluner til, Så sende wij tig samme Skampeluner her med til hande, Må tw late honom komme til arbetes, och giute til tw eller trijhundrede af hwart slag, och äre wij tilfredz att thesse Små lodh någott dyrere måge betalede blifwe, än the store Klott, ther tw west tigh effter rätte. Om the tw Skeppund Staldropper som ther är på bergett them må tw behålle til wårtt behof och gifwe them ther Penninger före, effter som tw nogest tinge kan, män på the annen berg late wij köpe sådane Stål eller Jerndropper för helftene mindre wärd, än som tacke iern köpes, ther tw kant tig effter rätte och skicke, wij äre och tilfridz att tw må tinge oss fyre eller Sex Skeppund af thett allerbäste Stål som ther faller, Låtendes them få betalning, effter som tw best med them vtöfwer ens komme kan, doch ramandes thett beste köp tu kant.

Som tw och later oss förstå attu hafwer mest vpburitt Biskopz gestningen i tin befalning, och hwad som ogest war i Åkerbo härede. Så må tw ware förtencht vtj, thett förste tw kant att gifwe tigh hijt vp medh tin Rekenskap, och hwad tw hafwer att lefrere in vti Cameren. Thin skrifwere är snart för 14 dagar seden hädan dragin. Datum ut supra.

Stockholm den 10 December.

Till bergsmännen på Kopparberget, om bergsbrytningen, upptagande af nya streck i grufvan, afradskopparen, den omilde konung Christierns arfvingars stämplingar, upproret i Småland, m. m., m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 164 v.

Til menige bergzmän opå Koperberget, at the begäre at the wid then gamble grufwe bredden måge försökie the gode strek ther finnes, hwilkett K: M:tt behageligit är. Lacius in concept. Datum Stocholm then 10. Decembris Åhr etc 42.

Wår gunst tilförende. Käre Dannemän, Som i Oss genom genom eder skrifwelse tilkenne gifwe, att then gamble och Nye hårde grufwen fast förwerres och Strecket blifwer klent, och drager sigh endelss tilhopa, Therföre i näppeligen så mycken malm vtaf både grufwerne bekomme kunne, att thett kan belöne möden och bekostningen igen. Begärendes för then skuld wårtt nådige Samptycke och tillatelse, att hwar i widh then gamble grufwe bredden några gode Streck finne kunne, att i ther sammestedz vprymme och brenne motte. Så försee wij oss, Atti dannemän icke medh någon skäl kunne thet säije att wij hafwe latitt förbiude opsökie gode streck, anten i then ene eller andre grufwon, ther i någon fördeel eller förbättring vtaf hafwa motte, eller oprymme eller brenne ther som bäste tilfellett wore. Och ther någer godh Skiftesrum vtaf förmodandes wara kunne, Män som eder wäl förtenker, att i myckit hade och ännu til äfwentyrs hafwe för plegsedh, att när malmen är brutin och kommen op på grufwe backen, då gå i til och sälien både them vppe i Tuna Sochnn och andre flere, som ther boo, vt på bygden och tage ther före

hwad i kunne få, Icke williendes sielfwe hwarken smelten eller förarbeten Ther medh i göre både oss och eder Sielfwe oskäl och Stor skada, Effter wij få vtaf then Malm, som så såld blifwer, hwarken wärtt Afrad, Tijende eller rättigheter, som oss ther vttaff opå Cronones wägne, medh rätte borde at hafwa, I hafwe icke heller stor fördeel ther vtaf på edre sijde, när i så sälie malmen hädan, Thette hafwer warit wår mening och icke annorlunde. Wij såge gärne att i Dannemän wille flux late brukningen gå för sigh och sökie vp någre gode eller the beste strek och grufwer i finne kunne, Och sielfwe bruke hwad som gud vnne och gifwe wille, hwad heller thett är widh then gambla grufwe bredden eller annorstedz ther i någon fördeel skaffe kunne, thett wore både för edertt och Cronones beste, al then stund i giorde oss och Cronen then skäl och rättigheet vtaf sådane brukninger, som thet sigh med rätte borde, när så ske motte, då hade wij hwarken insage eller beswärning vtti.

Thernest Som i Dannemän och endelss beklage eder, att then Afradz Kopper som i oss i fiord winter när wij ther vppe hoss eder wore af hwar fierding lofwede vtt att göre, Skal ware eder i någon motte för swårtt och besynnerligen Luttrett godz, begärendes för then skuld, att wij gunsteligen wele göre någon medel med eder vti then motten, Så kunne wij icke stortt annet Sware eder här till, än hwad oss i then motte står tilgörende och eder drägeligit wara kan, wele wij oss godwilleligen befinna late. Män Käre gode män, wij wele icke heller dölie för eder, hurulunde wår Käre Swåger, Förbundz broder och gode wen, Konge werde til Danmark, hafwer nu nyligen genom hans fulmyndige sendebudh oss besökie latitt och tillkenne gifwitt, att han vti wiss förfarenheet kommin är, hurulunde then omilde och gamble Konung Christierns barn och theres målssmän thesse Trenne Rijkers och alles wåress hetskeste och wärste Fiender

hafwe mange selsinde och farlige rådh och anslag emott thesse Rijker och sig föresatt nu i wår medh förste öpett wattnett, medh Rof, mord, brand och al annen fiendtlig handel att öfwerfalle thesse trij Rijker, Swerige, Danmark och Norige, och åter igen, genom grufwelig blodzstörting, tuinge och truge them vnder then för:te vmilde tyrannens macht och wåld igen, thesse Rijker och oss alle till en ewig träldom, skada och ferderf, til hwilckett thette inrijkes buller och obestånd e som oftest (: ty wer :) på färde är stor orsaak och tilfelle gifwitt hafwer, Så hafwer och för:de wår Swåger och gode wän Kongen i Danmark (: efter thett wenlige förbundz lydelse, som Rijkerne emillan giord och samptycht är :) begäret emott för:ne alles wåres oppenbara och hedske fiender hielp, tröst och vndsättning både til Land och watn, hwilkett gud kenne wij och gärne göre wilde som och saken och alles wåre welferd thett högeligen fordrar och kräfwer, Män hwad kunne wij göre i Saken, När i och andre Rijkzens vndersåter och almoge wele sittie vti sådane store frijheter och ingen skatten eller hielp göre eders herre och Konung som sådana Rijkzens och alles wåre wälferd medh vppehålles skulle, Så är wäl bewissligit att wij thette wårtt Fädernes land Swerige, nu snartt i 23 åhr vti frid och rolighett styrtt och regerett hafwe. Och thett så föreständitt och förswarett att them icke en höne af Fienderne hafwer fråntagit warit. Förhoppendes ått thet skulle ware almogen til en godh sedwane, ther the motte sittie vtti sådane fridh och roligheet. Nu förmerke wij att them fast ledes widh sådane wäldagar, Begärendes gamble sedwaner och Lagh j så motte, att the theres herre och Konung intett hielpe wele, wiliendes icke thess mindre hafwe lijke stortt förswar af öfwerheten, hwilkett icke wäl ske kan, att skatten är lijten, men vttlegningen och Krigzkosten stor och daglig dagz förökes, Oss fruchtar nogh att man ty wer,

sliker Perlemente så lenge företager och begynner, att thett kommer wist til then gamble lagen och sedwanen igen, Så att Rijkett och wij alle medh hersköld öfwerdragne blifwe, fulföliendes thett medh Rof, mord och brand, såsom gamul sedwane är, efter sådane tilfelle som nog gifwes. Doch skall gud kenne, att wij til sådant hafwe gifwitt hwarken orsak eller tilfelle, Män hade the som sådana buller mest bedrifwe warit hoss [oss], på Åsunden, när Vnge her Sten gud hans Siel nåde Slagen blef, Jtem på Tiweden, wed Balungzås, på Långefredagz Slagett, widh Vpsala, Jtem här wid Brenne-Kyrkio och annorstedz flere, ther man war i mangling och slagz med fienden, Schulle the wäl hafwa fått sleckie theres luste och blef wed ledze wed sådane leker. Och effter Almogen J och flere söke fast effter store frijheter, wele lijten skatten göre, Så blifwer och hielpen lijten när omtrenger, Och för then skuld blifwe wij förorsakade att förminske wåre Krigzrustninger både til Land och watn, Så att ther man hafwer nu Swåre Skep och ther til Dråpelige Skytt och andre tilbehöringer wele wij i then Stadh hålle en hop Skäriebåter som och gamul sedwane är, och wåre förfäder giordt hafwe, Sammelunde wele wij och gifwe wårtt Krigzfolk både Ryttere och Knechter Orlof Så får man wäl see hwad fördeel Rijket ther vttaf bekommer. Wij kunne icke heller besinne hwad almogen i then motten tenker, att the begäre gamul sedwane vtti thett som them kommer til fördels, men thett herskapett kommer til gode, wele the hafwa som nw är. Jtem icke kan man nu liggie eller geste för twå öre om natten, och hafwe al wälfordran, medh höö, Korn, malt och öll i Köpstäderne eller på bygden, Jcke kan man heller nu köpe ett par Oxer för Sex ✠ ortiger, Ett pund Smör för twå öre Ett Skeppund Kupper för 16 ✠ som och gamul sedwane warit hafwer, och så hwartt effter thett andre som gamult

war. Jtem ett skifte ther man begärade herberge i Gudz nampn, och på sins herres och Konungz wegne, blef intett söndt, gafz inge Peninger, Nu motte man dyrtt nog betalett. Tolket hafwer altt gamult och fortt waritt, och när sådant motte än nu vptages och hålles, kunde wäl stå rådh til, att man midlede med almogen medh allehande som almogen begärer. Så wil icke heller Almogen betenkie att vtti gamul tijd plägade the sielfwe gå vti vtreser emott Rijkzens fiender och sielfwe wara hofmän, stundom ett Åhr, stnndom et halft, vnderstundom mere, och stundom mindre ifrå theres boo och bohag, som ofte skedt är, i thett Ryske örlig, Jtem för Calmar, och annorstedz flere, hwad sådant alt kostett hafwer, eller then skade the ther vttöfwer lijditt hafwa, thett betenkies icke heller, wij kunne icke nogsampt förvndra, Att i eller andre Rijkzens inbyggiere sig beswäre vti thett som theres rätte Åhrlige skat och andre Laglige vtskyller äre, them att vtgifwe vti gode motte och tilfyllest, effter the them med äre och rette, och effter Sweriges Lagh iw plichtige äre, wore thett nye ålager, eller tungor, som nogsampt vti andre Konunge-Rijker Åhrligen vtgår, motte då Almogen sigh här vtinnan beswäre, Nu kunne wij wäl bewijse, att Almogen vti wår Regementz tijd lijten hielp vtöfwer theres Laga skatt oss vttgiordt hafwa, hwilket the doch för Gudh och effter wår beskrefne Swenske Lag iw plichtige äre, Som nogsampt bewijses i Konungz balken, then thett läse will. Thett wij doch intett fordrett hafwe. Och för then skuld för sådana förskoning hade wij förmodet oss theste större wälwillighett, Män gud skal wette hwad welwillighett wij förwerfwet hafwe, Åhr och wäl bewissligit hwad anfechtninger Rijkett vti wårt Regementz tijd vtaf vttlenske fiender haft hafwer, både af then omilde, gamble Konung Christiern för Lödesse i Westergöttland, Jtem hwad Anfechtningar the Lybeske här in i Rijket

giordt hafwe, beflitendes sigh att insättie gamble Konung Christiern och Grefwe Christoffer i thesse trij Rijker egen, medh andre månge anfechtninger, som skedde äre. Hwad hielp och tröst Almogen til sådant giordt hafwa wette the wäl sielfwe. Huru mögeligitt för sådana lägligheter skuld, oss wara will, att förswara Rijket vtan wår rätte skatt och skuld, och andre Laglige rettigheter kan hwar förståndig man wäl tenkie. Kunne nu Almogen finne någre bättre rådh och lemper, medh mindre omkostnad att förswara Rijkett både til Land och watn, än wij giordt hafwe, då få the thett wä. att see, wore oss och så liuft at så ske motte. Så Käre Dannemän, är wår wilie och gunstige befalning. Att i thesse för:ne och andre flere slijke dråpelige och merkelige orsaker och wåre beswäringer, wele öfwerwäge, besinne och eder til hiertat gå late, vnderwijsendes och vttydendes alle saker eder emillan och för then menige man til thet beste som fast förnöden är. Och opå thett i Dannemän måge see och förnimme, Att wij eder med al gunst och nåde benägne äre, och effter wij förmerkie ede .. tuncht wara att vtgöre sådane vtlofwet afredz Ko... derföre äre wij tilfredz att slå vtaf iij Lispund så a.. i här effter vtgöre oss i gode rede *17 lispund ren och Luttrett Kopper af hwar fiärding**), hoppes oss at thett skal ware eder vti alle motte lideligit och drägeligit. Och hwar wij elliest kunne bewijse eder al gunst och nåde, och wette alles eders och menige Rijkzens beste, gagn och långligit bijstånd, thett göre wij altijd gärne. Gud befalendes. Datum utt supra.

Zedel.

Som i Dannemän i samme edert bref och så tilkenne gifwe at wij hafwe en welwillig och trogen Almoge i then Landzende, Och hwar någon hoss eder finnes

*) Understruket i Registraturet.

kan som anners göre wille, wele i då tilhielpe att then samme skal tilbörligen straffett blifwe. Så betacke wij eder Dannemän alle, til thett högste för sådane eders troheett och welwillighett, Och hafwe intett twifwel, att sådane eders trohett och Lyfter icke alleneste med orden vtan jemwel medh gärningerne måge fulgiorde och bewijste blifwe, vti hwad motte wij sådant och al annen eders welwilligheett eder vti al gunst och nåde betenkie kunne. Thervtinnen wele wij altijdh godwillige befinnes. Datum ut in literis.

Stockholm den 13 December.

Till fogden i Dalarne, Lasse Jespersson, om åtskilliga ämnen.

Riks-Registr., 1542, fol. 167 v.

Til Lasse Jesperson att han forhandler med några förtrogne att thee hemligen bespeija hwad för tidender wankar ther vppe i bland Almogen. Datum Stocholm then 13. Decembris. 42.

Wår gunst tilförende etc Wij hafwe fåt tin skrifte Lasse och förstått huru then tiggie Prest af Wastena sigh ther vppe hållit och skicket hafwer, Så synes oss wål wara, att then selle kom däden, Åhr för then skuld ännu wår wilie och begären, attu allestedz ther i Dalerne wilt late hafwe ett nöge och godt inseende, att ther icke någon ond sädh i bland then menige Man sädtt blifwer, Ther ligger nu aller största macht opå. Och opå thett tw thess bätter och lempeligere motte få att wetta hwad ther bedrifwes vppe, eller om ther icke någon förrädtlig Stemplan inskyndes eller företagen blifwer, Åhre wij tilfridz och här medh befale tigh, attu opå thett hemligeste och lempeligen handler med några gode och förståndige bönder, eller Prestmän, en, twå eller tree i hwar Sochn ther vppe, skulle tw än Köpe them ther til och gifwe hwar thera Sex, otte eller Tijo

**, effter som tw förnimmer the wele skicke sigh troligen och welwilligen i thetta ärende. Doch så att ingen skulle wette af then annen, Och medh them motte tw så förhandla att the opå wåre wegne wilde hemligen gifwe tig tilkenne, hwad ther wankade för tijdender eller snak ibland almogen, eller om ther icke någon hemlig stemplan eller annet ondt i bland then menige man ingutett blifwer, att sådant i tijdh och oförsumligen motte förekommes och gifwes oss tilkenne. Och ändoch saken emillan oss och the Smålenninger til frid och dagtingen förhandlett och kommen är, som tw wäl hörtt hafwer, Synes oss lichwäl icke rådeligit wara, att man sätter för myckit stor troo eller Lijt opå samme frid, effter oss twifler fast, att the hålle någott thett the vttlofwe, kanske att the skynde lichwel theres hemlige och förrättlige stemplan och ingift både tijt vp och så annorstedz i Landett, ehwar the kunne opwecke något ondt i bland Almogen, då hafwe the thet icke fördrag hwar thett them så tilstadt och effterlatitt blifwer ther tw wiltt hafwa ett Skarpt och nöge vpseende medh som stor macht opå ligger.

Ytterligere Som tw och skrifwer hurulunde tw hafwer förhandlett medh Almogen ther vppe i tit fögderij och att the alle hafwa sig troligen och welwilligen höre latitt hwilckett oss wäl behager, gifwe gudh thett motte och så med gärningerne effterfolgt blifwe. Ther tw och med al flijt wiltt winleggia tig om att wij vti then landzenden en welwillig och trogen almoge som nu stor macht opå ligger, behålle motte. Och sende wij tig her medh til handa ett öpett bref, som wij then menige Man ther vppe i Dalerne hafwe tilskrifwe latitt, thett tw må läse och förkunne late. Och effter wij nu opå thenne tijdh för the lägligheter skuld som sigh med thenne dagtingen nu begifwitt hafwer, jcke hafwe för:ne folk så hart behof derföre förskicke wij them nu tijt vp igen,

hwar hem til sitt til thess wij them framdeles behöfwe kunne, Doch hafwe wij nu här latitt opskrifwe theres Nampn och gifwett them något på handen, Så att wij lichwäl wele behålle them vti wår Eed och tienste, må tw och förthenskuld alfwarligen wara förtencht vti, att late grannerligen beskrifwe alles theres nampn och hwar the heme äre, så månge som här vte wore, Så at tw west hwar tw tager them igen när wij them framdeles fodra(!) lathe, thetta tw icke försumma wiltt. Datum ut Supra.

Stockholm den 14 December.

Till Guttorm Nilsson och Lasse Sölfköpare, om anskaffande af sexton klippare för transport af silfret från Salberget.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 168 v.

Til Gottorm Nilsson att han förskaffer 16 gode starke Klippere Som Sölfköperen vtt och vp bruke kan; med Sölfuer vtt och Penninger vp, och vnderhålle them thett beste han kan. Datum Stocholm 14 Decembris Åhr etc 42.

Wår gunst tilförende. Skal tw wetta Gottorm att wij för mångehande orsaker skuld och synnerligen på thett Alle man icke wette och sig enkom förstå skole när wår Sölfköpere drager hijt vt medh wårtt Sölfwer, eller tijt vp igen medh Peninger, Derföre hafwe wij för godt ansedt att samme wår Sölfköpere efter thenne dag icke skal före eller flöttie wårtt Sölfwer anten winter eller Sommer tijd öfwer land, medh the skiutzhester som här til skedt är. Hwarföre hafwe wij så latett bestellett hoss thesse wåre Fougter, Rassmus Klott, Lasse Trobo och Nilss Birgesson, att hwar thera skole förskaffe för:te wår Sölfköpere anten köpe för wåre Penninger vtaf bönderne 4 eller 6 gode starke Klippere som ther til tiene wele, hwar eliest inge Klippere för handen äre, som oss til-

komme eller tilhöre, Så att the in Summa kunne blifwe fempton eller Sexton, Och effter alle för:te Klippere icke för foder nöd skul kunne dagligen ther på Wässby gård ståndande blifwe, Therföre så hafwe wij betencht oss att halfparten af för:ne Klippere skole blifwe wed Wässby gård Ståndandes, och then annen halfpartt skal komme til Ekolsund och Arnö gårder, och blifwe ther ståndandes, så att när Sölfköparen kommer vtt, skal han då finne ther hwijle Klippere för sigh, och sättie the andre ther quarre til thess han kommer tilbake igen hädan ifrå Stocholm, och sedan taga the samme han ther satte och bruke them vp til bergett. Hwarföre åhr wår wilie och biude tigh attu later hafwe god tilsyn med samme Klippere, så att the kunne få theres Passelig vnderhåldning med god rycht och annatt hwad the behöfwe kunne. Thette tu ingelunde försumme wiltt. Datum ut supra.

Samme mening til Lasse Sölfköpare.

Stockholm den 21 December.

Till Gustaf Olsson om uppgörelse med de från Danmark ankomne knektarne, m. m.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 175 v.

Swar til her Göstaf Oulfsson [o: Olufsson], att med thee Knechter som kompne äre ifrå Danmark skal förhandles, om the wele Swerie K: M:tt hulskap och troskap til, och sedan wijdere förhandle om theres besoldning. Datum Stocholm then 21 Decemb. 42.

Wår synnerlige gunst tilförende Kåre her Göstaf, Seden thenne medföliende wår Missiue beslutit och aldeles förfärdigett war, komme oss the andre bref til hande, Som gifne wore af Elfzborg 4 Decembris, vti hwilke i förstå late, att samme fenike Knechter af Dan-

mark, nu allerede kompne äre, medh wijdere innehåld, Så effter wij förnimme, atti af höfwitzmannen förmerkt hafwe, thet han icke kan åttskilie Knechterne, anten them att bruke eller wijdere förleggie late, vtan ther opå Elfzborg och i Lödesse, nu i medler tijdh, til thess medh them opå wåre wegne yttermere handlett blifwe må, och att the måge förwette sigh om theres bestelning och besoldning. Och för then skuld wele wij oförsumligen skicke tijt nedh någon af wåre gode män, som med samme Knechter wijdere att handle, full macht och befalning hafwe skal, och försökie om the oss lofwe och Swärie wele, effter thett icke wäl tiene will, att the skole ware i wår besolning och vti ens annors edh, som i wäl sielf tenkie kunne, huru ther om är, och skal then samme, som wij nu tijt ned skickendes warde, hafwe medh sigh bestelning och artickler ther opå Knechterne oss swärie och lofwe skole, Så hafwe i och besked i then andre wår Missiue tilförende vtgifwen, hwar the Peninger til theres besolning tages skole. Åhr icke heller synnerligen behof att then höfwitzman gifwer sigh hijt vp effter wij hafwe bekommit then munster Zedel. Käre her Gustaf, wij kunne och icke dölie för eder, att oss seer thenne saak medh the Danske så selsindt an, effter thet Kong:e werde til Danmark tilbiuder sig til en Dagtingen emillan oss och the Smålenninger, och råder oss att lata samma saak för allehande orsaker skuld komma til förlikning, Ther vtinnen wij honom icke heller kunne hafwe att beskylle, Doch hafwer han schrifwitt the Smålenninger til och lender alle hans Proposition hädan lijke som han och the Danske wilde draga samme wår Almoge ifrå oss och til sig, ändoch brefwet är wäl stelt lijke som thett hade någott sken, män när man ser thet Klarligen eller medh lius an, då finnes ther någon annen grund, och opå thett i sådant sielfwe see måge, sende wij eder en Copie af samme

förseglede bref thett wij doch icke hafwe eller wele late vtgå, men alleneste sende wij samme Copie ther af eder till en rettelse, Så sende wij eder och en Copie som wij begärede att Konungen i Danmark skulle skrifwe samme Smålenninger til, worde i af beggie Copierne förnimmendes hwad skilfång ther emillen är, Åhr för then skuld högeligen för nöden Kåre her Göstaf att man seer sigh wäl före med samme fremmende Knechter, att ther icke någon annen grund än then som godh är oppunder wara motte och att i icke late them komme för starke in opå Elfzborg för än wij yttermere måge förwette oss med them. Förty werden är opå thenne tijd så selsind och ful med Suik att man aldrig tager sig för wäl til wara. Och förmane wij eder till thet högste, att i ingelunde late någon Menniske, anten eder skrifwere eller någon annen, see eller läse, vtan beholle thesse ärender hemligen inne hooss eder på thett i lichwäl kunne hafwe thess flittigere vpseende, både i ene motte och andre som nu allerstörste macht opå ligger. Yttermere Käre her Göstaf, Effter thesse Knechtar nu inkompne äre, och the Smålenninger eller andre skole til äfwentyrs taga ther någon fara eller ond grund vttaff att man i så motte försterker sigh, Therföre må i wara förtencht vti, att finne ther några skickelige entskylninger emott, ehwar sådant anten hoss borgare eller bönder, till tals kommer, Så att thet icke för theres skuld skedt är, vtan för then farlighett att wåre vtlenske fiender N.[embligen] then omilde Konung Christierns barn och theres anhang och målssmän för handen äre, hwilke sig fulkomligen föresatt hafwe nu i nestkommendes wår och Sommer, att öfwerfalle thesse Rijker, och oss alle medh Rof, mord och brand, Derföre är icke annor rådh än at man sig opå Krigzfolk och andre Krigznödtorfter i tijdh och time, skicke och ruste moste, så frampt man wil wara rijket och alless thess inbyggiere för sådana för-

modande farligheter förwarede och försäkrede, medh annet sligt mere ther med man kunne leggiet lempeligen vtaf at the för andre saker skuld icke hijt in [i] Rijkett kompne woro. Thernest gifwe wij eder och tilkenne, Som i och tilförende wäl hörtt hafwe, att vti nederlanden Tiugu eller flere wellige örligzskep med alle hande Krigznödtorfter, nu i thenne förlidne höst hafwe tilrede giorde waritt, Men hwad ther om santt waritt hafwer eller hwartt hädan the sigh achtet hafwe kunde man icke til thenne tijd fulleligen wette. Doch är oss nu nyligen til skrifwitt, att samma skipzflota skulle wara vtrustett att gifwe sig ått Nyledesse Ändoch wij thett icke letteligen troo kunne, Så är doch lichwel rådeligitt att i late hafwe ett godt och nöge vpseende i then Landzenden ehuru alle saker sig tildrage kunne, Och att i late bespijse Elfzborgz Slott thett ytterste och beste i kunne, ehwad råd ther til finnes, Och wore godt att i wilde gifwe oss tilkenne huru Slottett bespijsett är eller snarliga kan bespijsett blifwe medh folk och fetalie, Så att i med Kost och fetalie ett Åhr måge försörgede wara. Käre her Göstaf J wele nu hafwe alle saker i god acht och tilsyn, som aller störste macht opå ligger, Som i vti eders bref wijdere tilkenne gifwe hurulunde en hop af Nilss Dackes Partij hafwe waritt ther inne i Kind och wilde göre ther någon skada, ändoch the thess icke bekomme kunde, Så förvndrar oss, så wel som eder storligen, huru then Dagtingen sked är effter intett mere hålles som vtlofwett är, wette wij här nest icke hwad wij skole tenkie i saken. Wij hafwe nu snartt för tre weker sedan förskicket wår troo Man Christier Larsson och Nils Larsson tijt nedh til Dacken, medh wårtt stadfestelse bref på samme Dagtingen. Och hafwe ther hooss skrifwitt Dacken till, att han oförtöfwett skulle komma hijt vp til oss, effter som han sielf medh hand och mun wåre gode män som med honom handlede vtlofwet hade. Åhr

oss än nu inge tijdender tilkompne hwad the vtrettett hade eller eij, och therföre kunne wij icke heller än nu skrifwe Dacken något synnerligit till som eder mening är, för än wij få swar tilbaka igen. Begärendes för then skuld att j wele gifwe oss oförsumligen tilkenne hwad i här om förnummit hafwe, och om alle andre legligheter huru the smålenninger sigh skicke ther vtt med grentzen Och betacke wij eder gärne att i nu i thesse förledne tijder hafwe beflitet eder skrifwe oss till om alle legligheter, Att j icke heller här effter sådant försumme wele, ther ligger stor macht opå. Gud eder befalendes. Datum ut supra.

Stockholm den 30 December.

Öppna bref till allmogen i Öster- och Vestergötland, Vesterås län och vissa härader i Småland.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 169 v., jemnfördt med en afskrift ur en nu upplöst copiebok, bl. 101—107, der brefvet har till öfverskrift: »Till menige almoge vdi allt Wästerårs Lähn och Åkerbo herede».

Öpett bref til Menige Almogen vti Östergöttland, förmanendes them til troheett af skaffendes alle förrättlige handlinger, Datum Stocholm then 30 Decembris Åhr etc 1542.

Wij Gustaf etc Helse eder wåre Elskelige troo vndersåter och Dannemän alle, Cronones skattskyllige bönder, Landboer och meniga almoge som byggie och boo vti Östergöttland, Kärligen medh Gud och wår nåde. Käre Dannemän, wij betacke eder nådeligen och gärne atti allestedz och til thenne tijdh hafwe eder bewijst som tro vndersåter hållendes eder hartt widh thett hulskap troskap och manskap som i Oss och edertt Fädernes Rijke skyllige och plichtige äre, icke mengendes eller befleckendes eder medh någon olydne eller vpror vti någon motte. Thett wij medh eder vti al gunst och

nåde gärne betenkie wele, wettandes och Ramandes eders och menige Rijkzens inbyggieres beste, nytte och gagn effter wår ytterste macht och förstånd.

Ytterligere gifwe wij eder tilkenne, som i och vtan twifwel nogsamligen förståndit hafwe hurulunde ibland några Landzender här i Rijkett är vpkommit nägett Splijt och inbördes twedrecht, genom onde Menniskiors och onde mekleres tilskyndan, til äfwentyrs the som Rijkett icke myckitt godt wele, icke heller lijde kunne, att Rijkett Ståndendes blifwer, vti sådana godh och Långwarig frijd, som nu (: gud thess lof :) vti 23 Åhr waritt hafwer, vtan heller mere åstunde och begäre, att thette wårtt fattige Fädernes Rijke motte komme vti then gamble sedwane, som är inbördes twedrecht, och ther medh effterföliendes all skada och förderf, som är falsk dagtingen, Rof, mord, brand, halsshugning, hengende, Steglende, Drenkende, och altt annett ondt som thette fattige Rijke nogsamlig (: thet Gud bättre :) tilförende öfwergångit är, Så kenne Gudh, att wij äre then som oss om thette fattige Rijke myckit hafwer wårde latet, att thett til en stadig fridh komme motte, Såge och så nödigt att thett så lätteligen omstörtt blifwe skulle, som thet nu fast tijt och ofte vtaf oförståndigt folk företages. Nu kunne wij medh godt Christeligitt skäl och samweet, wäl bewijse, Att wij intett annett sedan wij först til thette Rijkzens Regemente kompne äre och til thenne tijdh sôcht eller åstundatt hafwe, vtan thett som wårtt fädernes Rijkes gagn och beste waritt hafwer, Altijd gärne seendes thett Almogen hållen worde widh Swerigis Lagh och thett som skäl och rätt är, Och thett samme Fougterne och Embetzmennen vti alle Lagsagur på thett strengeste befalett och buditt hafwe, Åhr nu något annet i then motten vti wår Fråwaru skedt, hafwer thett oss högeligen emott warit Icke thess mindre hafwe wij wäl förstått att Almogen ingifwes mångestedz hurulunde

the öfwer thett som tilbörligit är förtungede blifwe, besynnerligen att Skatten och Fodringen föröcht är, vtöfwer thett som gamalt warit hafwer. Och the som tolken Almogen ingifwe, synes thett wäl för then enfallige simpel Almoge hafwa ett skeen att the i then motte söke menige manss beste, Män wij skole troo, att när alle saker blifwe retteligen then menige Man vnderwijste skal thet fast annorlunde finnes.

Item wij hafwe och förstått, Att ett almenneligit taal och mening är opkommen att almogen begärer thett som gamult och fortt waritt hafwer, Menendes ther medh förmindring opå Skatten, Fodringer, och andre vtlager som til Rijkzens vppehelle vtaf gamul tijd skicket är, förhoppendes sigh ther igenom att komma til store frijheeter och godt bestånd. Hurulunde Rijkett med sådane förmindring efter thenne werdz lägenhett, kan ther med för alle wåre fienders anfechtning förswarett och beskärmet blifwe, stelle wij in til gudh, Så kunne wij för then skuld icke tenkie att sådane frijheter wele them fast nyttige ware vti Lengden.

Item när almogen söker så sin frijheet och fördeel medh gamult och fortt vti thetta stycke, att the Rijkzens rente så förminske wele, hafwendes icke acht opå tijden och lägenheeten, och blifwe i så motte införde vti stortt oförstånd, Så wil thett här effter fölie. Först att man lijtett hoffolk bekommer i Rijkett, Så att ther man nu håller Rijkett til stor stärkelse fyre eller 6 tusende Krigzfolk, höltt man ett Skifte här i Rijkett icke mere än fyre eller Sexhundrede Krigzfolk. Och Rijkzens fiender ther igenom en god tilgång til Rijket igen bekomme, Som gamult och fordt waritt hafwer, Annet är thetta, Att effter thett nu (: Gud thess lof :) sedan wij komme til Regementet, hafwe wij latett oss til hiertat gå then store skade och förderf, som Rijket vtti mångfallelige motte, för än wij här til kome, öfwergångit är,

besynnerligen med Rof, mord och brand. Och hafwer oss så tycht nyttogt och för en god ny sedwane ware, Att wij ther emott någon rådh finne skulle i så motte, att Rijket förstärcht blifwe motte, medh welligt got dugeligit Krigzfolk, Jtem medh wällige och sköne Örligz Skep. Thesz:t dråpelige bössor och wärier, hester och harnesk, och andre Krigztilbehöringer, hwilkett icke gamul sedwane för oss waritt hafwe, Förhåppendes ther igenom icke hafwa förtient någon Otak, för sådane nye sedwaner. Och til sådane dråpelig hop Krigzfolk tilhörer en stor vttlegning, myckit större än hon effter gamul sedwane warit hafwer. Thet man intett betenkie will, vtan ropandes altijd gamul sedwane, Jcke thess mindre, ropa och fast på herskapett tå omtrenger att then menige man litet förswar hafwer, Så är thett ondt att strecke machten lenger än hon kan nå. Jtem är och fast almogens mening thetta, att the wele wara förswarade för fienderne och ther litet opå kosta, som ett gamult ord är, At man wil gerne hafwe en warm stufwe, och man wil icke bryte wedekasten. Och effter thett att Rijkett nest gudz hielp genom sådane nye sedwaner är beskyddett och beskermett, Och hafwer ingen skada lijditt Ja icke mist til en höne af Rijkzens fiender, som tå skedde, then tijdh the gamble sedwänier hölles, Ther man i then stad, som nu hålles dråpeligit Krigzfolk, Sköne skep, bösser och wärier, båssmän och annet, som Rijkitt til beskerm för nöden är, hölt man ganska ringa folk. Jtem en hop Skärieebåter och annet prackerij ther hwarken hielp eller tröst medh följde, hwad gagn Rijkitt vtaf tolke gamble sedwaner hade thett gifwe wij eder sielfwe til att betenkie, Ja thetta är thett gagn som Rijkett ther vtaf hafde, Först Köpmännene som Rijket tilföre skulle, Salt, humbla, Clåde och andra nödtorfter, til Rijkzens vppehälle, blefwe röfwede til skip och godz, folket kastades öfwer bord, och drenchtes som hundar, effter alle

gamble sedwaner skole rechnes gode, tycker oss lichwel, effter wårtt förstånd thenne icke wara mykitt nyttig. Jtem hwad skada fienderne giorde på the fattige män som såte i Skäriegården, vti gamble her Sten Stures tijdh, j her Swantes tijdh, och nu senest i vnge her Sten Stures tijdh, med Rof, mord och brand, hafwe the icke ännu thett förglömt. Jtem förhindrandes them theres fiske, bort tagandes theres boskap, vpbrennendes husen, thess:tt hwar the them vti hafklipperne bekomme, worde the tå drenchte som hundar. Jtem huru thett tilgick i Finland, med Åbo stad, Rawmo, och Vlfzby och flere the Städer, och thess:tt flerestedz opå bygden, medh Rof, mord och brand (: som för:tt står :) thett minnes man och wäll, sådant är och en gamul sedwane, Jtem huru thett är tilgångit i Westergöttland esom oftest både i Konung Hansses tijdh. Jtem nu senest i then gamble Konung Christierns tijdh med mord och brandskattning, och ther vttöfwer blifwer mong fattig man, thetta är och gamul sedwane. Jtem hurulunde thett är sigh förlupit i thesse Landzender Vpland och Westergöttland, är fast ynkeligit höre. Först på Åsunden, ther then gode herre vnge her Sten Sture kom om halsen, effter han hade litett Krigzfolk, Jtem hwilken Badstufwe ther Eldedes på Tiweden, then ther myckitt heet war. Then andre widh Balingzås. Then Tridie war altt för heet som skedde om Långefredag wid Vpsala, ther mång fattig Swensk man lågh både för hund och Rampn, och icke motte komma i Kyrkiogården. Jtem hwad skade och förderf flere Köpstäder och Landzender genom Rof, mord och brand, falsk dagtingen, och brandskattning här vppe i Landett wederfarit och skedt är, som äre Örebroo, Arboga, Köpung, Westerås, Gefle och westerwijk, alle vpbrende eller medh swåre brandskatter förderfwede, Alt thetta hafwer och warit gamul sedwane. Jtem hwad tunge, skade och förderf som Almogen haft hafwer i

gamul tijdh, egenom the Swåre vtreser som the giordt hafwe i the framlidne Rijkzens herrers och synnerligen som thett skedde i gamble her Sten Stures tijd (: Gud hans siel nåde :) och wore ifrå theres boo och bohag i lång tijdh, Och hustruerne och barnen sute hema medh stor hunger och sweltt, Tesslikest ifrå theres andz tijd, förderwedes åker och eng, genom sådana vtreser, lichwäl vtgörandes skatten, Fodringen, och alle andre vtskyller, som skedde för Stocholm, för Calmara, för Elfzborg, och än til Ryssland medh, som wäl bewissligit är, blef endoch medh sådana vtreser föge vtrettett, ther emott intet Knarkandes, vtan sigh bewijsendes troligen, som troo Swenske män borde göre emott sin rette herre och öfwerheet. Och sättie wij til hwar förståndig tro Swensk man, att öfwerwåge om thesse gamble sedwaner, wårtt fädernes Rijke i så motte nyttoge äre. Nu kunne wij wäl bewijse, att wij ingen nyen tunge på Almogen lagt eller påbudit hafwe emott thet som skäl eller redeligit med fölie kan, Såsom wij doch effter wår Sweriges gamble beskrefne lagh wel ther til rätt haft hade, vtan hafwe them effter wår ytterste macht och lägenhett gärne förskonett, Jtem så är och wäl witterligit, huru swår och dråpelig omkostnatt wij haft hafwe för än wij kunne inkrecte thette wårtt fattige Fädernes Rijke, vtaf then gamble och omilde Konung Christierns hender, Tesslikest then tijdh then gamble Konung Christiern war för Nylesse, hwilkett stortt tal Krigzfolk både Rytter och Knechter, wij på stor omkost, medh månade Sold ther hölle, wet mång Ehrlig man, hwadh hielp eller Skattning Almogen til sådane swåre vtlegninger, förvtan theres Åhrlige vtskyller oss ther til giordt hafwe, thett wette the Sielfwe. Item hurudan swår vtlegning och Krigzkostning både til Land och watn, wij haft hafwe vtti thett swåre Krig och örlig som nu sidst skedde medh the Lybeske, hertug Albrecht, Grefwe Christoffer, hwilke

ther achtett hade, att insättie then gamble Konung Christiern vti thesse trij Rijker Swerige Danmark och Norige, igen, eller och intage samme Rijker, och them platt i grund förderfwe, hwad hielp som almogen til sådant, anten med Skatter eller vtreser i så motte giordt hafwe, thett wette the och wål sielfwe. Nu är thet jw almogen sielf aldeles witterligit, att wij vti thesse för:de swåre handlinger och Krigzbekostninger (: som för:tt står :) jntett then menige Man ther om beswärett eller förtungett hafwe, Som wij medh Swerigis Lagh ther til gott foge och skäl haft hade, vtan latitt oss aldeles åttnöije medh wår rätte Åhrlige Skatt, Fodringer, och andre vtskyller, them begärendes effter som tijden och Landzens lägenhett sigh begifwer, förhoppandes til gudh och altt redeligit folk, att wij ju i then motten intett orättwissligit företagett hafwe. Wij bekenne och thetta wäll, att i fordom tijdh togz icke så myckit för foder Penninger, som thett nu skedt är, hwad orsak ther till waritt hafwer, thet wele wij nu gifwe eder tilkenne. Thetta är en orsak, och den störste, som och nog wichtig är. Att altt thet som Almogen i gamul tijdh faltt hade och sälie skulle, war fast bättre Köp vppå än thett nu äre, Som är ett par gode och gille Oxer för sex mark, ett pund Smör twå öre, ett fett fåår för twå gamble ortiger En skön fole for 10 mark en span korn för en öre, ett lass höö för twå öre, och så thett ene effter thett andra, Snarest sagtt alt thet som bondenn falt hafwer, thett är nu alt sammans myckit högre försatt än som i gamul tijdh waritt hafwer, Åndoch att vtti wår Regementz tijdh hafwer jw (: Gudh thess lof :) waritt gode Åhrswexter, både på ett och annet, Om tolkett och annet mere hafwer iw almogen i then motten, så wäl fördel som herskapett. Jtem är och wål witterligit hurulunde man vti Köpstäderne och på bygden ett nattläge til sig och sin hest vti gamul tijdh betale

kunde, nemligen medh en half öre, Nu kan man neppeligen komma vtaf med fyre eller fem Runstycker ther man skal hafwa någon wälfordran. Jtem ther man i fordom tijd kunne hålle en hofman med Sex eller otte mark om året, motte man nu gifwe honom tiuge eller trettie mark, förvttan Kost och Kläder, Thess:tt fottfolk, båtzmen och andre effter the alle sin wedertorft skole köpe för then dyreste Penning. Sammelunde att al werden åhr ful med Krig och örlig, Och Krigzfolk för then skuld fast dyr legde, för sådane orsaker skuld nödges wij och att föröke thess högre theres lön, så frampt wij them icke vmbäre wele, när Rijket them mest behöfwer, Så hafwe wij doch intett annet att tage vtaf, vtan wår och Cronones rette Skat, fodringer, och andre vttskyller. Huru thet wil ware herskapett lijdeligitt medh sådane dyr tijd att hålle sig effter att almogen begäre al ting effter thet gamble, thett gifwe wij hwar förståndig man til at betenke. War och så ibland Almogen en god gamul Sedwane, att man inge hofmän sonde huss och theres nödtorft som vtti Rijkzens reser stadde wore, nu moste man betalett på thet dyreste, och för sådane wichtige saker skuld som före:tt stå kan ingen med någon skäl förtenkie oss wår redelige Skatt och vttskyller, effter som tijdzens Lägenhett sig i Landett begifwer, Effter thet wij göre Rijket jw så stor och än myckit större tienst än som i förtijden skedt är. Wij förhoppes och att almogen wil betenkie och öfwerwäge wår Store flijt och omak, som wij vtti thenne longlige tijdh Swerigis Rike bewijst hafwe, beskaffendes them opå alle sijder frid och Rolighett, til land och wattn, Thesslikest och så medh förbund och wenskap hoss herrer och Förster, Land och Städer, och al welferd med godt köp på Saltt, Humble och alle andre nödtorfter Så att Swenske män vti wår tijdz Regemente och til thenne tijd hafwe frije och säkre wandrett vti alle Land och Städer, så

wål öster och wester som nor och söder, hwilket icke gamul sedwane warit hafwer, vtan nest gudz hielp är nu en godh Ny sedwane op kommen, Så att ther Suenske män vti fremmende Land eller Städer fordom tilkomme, då wore the ille kompne, kallades icke annat än Swenske förrädere, med flere andre obequemlige nampn, Men ther the nu i wår tijd komme til fremmende folk, blifwe the wäl vndfångne, och kalles Swenske dannemän. Så käre dannemän alle, förhåppes oss (: nest gudz hielp :) att ingen Man medh skäl eller rätt någon tijd oss skal bewijse eller med sanning på säije, vtan att wij wårtt fattige fädernes Rijke och then Menige Man med al troskap mendt hafwe, och wele thet icke alleneste hafwe oss förplichtett ther till, at swär. . . the henne wärd för Menniskor vtan jemwäl för then hö. . . . . om är gudz rättwijse dom, then ther (: vtan twiwel :) rättwissligen dömer och al sanning wett.

Ytterligere*) Käre Dannemän är eder elliest någon olag aff Fougterne, Frelsett elle . . . eres tienere, wederfaren, Så att the eder i någon mo . . förnär waritt hafwe medh gårdestedzler, häredzgestninger, Skiutzreser, Nybyggie eller annet, wele wij med thett förste alwarligen them thett tilkenne gifwe, att the sig här effter emott almogen skicke skole, som skäl och redelighet med fölie kan, Wij wele och så eder dannemän alle sielfwe her medh förmanet hafwe, att i och hwar annen med för:de gårdestedzler icke för när wara eller förfång göre wele, som vti monge motte ske pläger, att then ene mere biuder än then andre. Wele wij och tilbiude härettshöfdingerne, att the och skole skicke sigh emott eder efter som tilbörligit wara kan.

Så wele wij icke heller dölie för eder dannemän att vttaf sådana inbördes twedrecht, som (: ty wer :) ofte nog här i Rijkett på färde är, hafwe alles wåres och Rijkzens

*) Detta stycke saknas i afskriften af brefvet till Vesterås län.

hädske fiender, (: som fast åstunde och trenchte efter menige Rijkzens och alles wåres skada, förderf och ewige träldom :) fått en stor tröst och ingång til Rijkett igen och för then skuld, effter som wår Käre Swåger, Förbundz broder och gode wen, Konungen i Danmark oss hafwer åttwarat, och genom sit fulmyndige sendebud tilkenne gifwe latitt, som wij och elliest thett samma af wåre egne sendebudh wäl förmercht hafwe, hurulunde alles wåres hättske och wärste fiender, then omilde och gamble Konung Christierns barn och theres målssmän ruste och tilrede sigh medh alle macht til Land och watn, och wisseligen sig företage wele att öfwerfalle och intage thette wårt[illegible] fädernes rijke Swerige, Så wilde wij och gärne tenk[illegible] [illegible]cr alfwarligen emott, til at affwärie sådane Rij[illegible] [illegible] alles wåres skade och förderf, hwar wij elliest oss fu[illegible]mligen til thett hulskap, troskap och manskap, som i oss lofwet, sworet och tilsagt hafwe, förlåte måge, Att i eder hörige, lydige och wälwillige, ehwar wij eder be[illegible] kunne, som troo vndersåter, bewijse wele, och [illegible] wij wår Rygg tryggeligen til eder wenda måge, Rådan[illegible] och förmanendes eder, för then skul, at i wele så grundelige besinne och öfwerwäge thette wårtt Konglige bref medh alle sine artickler, som i wäl troo måge, att eder och menige Rikzens inbyggieres wälfertt vtan tuifwel aller störste macht opå ligger. Och begäre wij här opå genom thesse samme wåre godemän och sendebud ett enkiende och wist swar och besked oförsumligen tilbake igen, Ther wij oss til förlata måge, och effter rätte kunne, Påå wåre sijde wele wij altijdh oss så emott eder alle skicke och bewijse som en Christen Konung och herre emott sine trogne vndersåter bör att göre.

Käre Dannemän hafwe i och några merkelige bristor eller Klagomål, at eder vti någon motte anten af Frelsett eller Fougterne någon oskäl wederfaritt är, då må i

gifwe thesse wåre gode Män och sendebud sådana eders Klagomål och brister tilkenne, att the sedan late oss them förstå, wele wij då gärne förhielpe hwar Danneman til thett som rätt och skäl är.

Jtem så hafwer och warit en gamul sedwane, som och icke myckit duger, Att bisperne och prelaterne här i rijket esom oftest hafwe haft stortt och myckit wåld, hållett månge hofmän, Rijkzens herre och menige Rijkett snarere til wederwilie och vnder ögonen, än til någon troskap, hielp eller Stor frome, Som nog bewijsligit är, huru the biskoper i monge motte både i gamul tijd och nu nyligen sigh här i Rijkett bewijsit hafwe, Som och ännu i manne minne är, huru Erchebiskop Gustaf skickede sigh emott Swerigis Almoge widh Vpsala om Longe fredag, 'ther han så wigde Saltt ått them, och stenchte them medh wigt watn, att Swenske män thett än nu icke förglömpt hafwe, huru han och stenchte wigt watn på Swenske män för Stäkett, thett tenker man än nu wäl, Och effter Swerigis Rijke är och altijd warit hafwer, ett gamul[t] och lofligit Konunga Rijke och intett Biskopz eller Presterijke, Derföre hafwe wij och tencht ther till, Så att Bisperne skole achte thett embete som them af Gudh befaltt är, Nämligen att Messe, Läre och Predike then menige man gudz helige ord och Ewangelium, med annan mere tienste som theres embete kräfwer, och icke så myckit befatte sigh medh werdzligit wåld, och förråde Land och Rijke som tilförende ofta nog skett är, Förhåppendes och så i then motten ingen otack förtientt hafwe, Så kan och wäl ske, att månge gamble Prester och wrångwijse män finnes än nu i bland almogen, som sig förtyckie late, at thett skal icke altt gå til med bisperne och Klärkerijt som i fordom tijdh skedde, att the motte blifwe widh theres gamble och ochristelige sedwänier, hwilke tilefwentyrs myckit ondt maltt bäre til gilles, Och vpwecke snarane ondt än godt i

bland Almogen. Att i Dannemen wele för then skuld ingen troo eller lijt sättie til sådant selskap The mene doch intet annett än eders egen och menige Rijkzens skada och förderf der må i fult och fast förlate eder til.

Lijke sligt breef (: som för:uit står :) gick och vth till menige Östergötlandt och Wästergötlandh.

Doch gick thenne effter:ne Artickell allenäste vth till wijsse herede i Smålandh.*)

Så hafwe och thesse edre sende budh Swen Lenssman och Peder Jonsson i Vlmstad**) waritt här hoss oss och latitt förstå hurulunde i Dannemän här i Wiste härede***) i Småland hafwe sittitt för någon tunge och gestning i thesse förledne tijder och synnerligen nu then tijdh wårtt Krigzfolk droge i Sommers in i Småland och åter vp igen, och att samme Wiste häredz inbyggiere sigh icke medh något vpror eller obestånd emott oss eller Rijkett hafwe bemerke latitt, och för then skuld, på alles eders wegne ödmiukeligen begäratt att wij eder gunsteligen vnne och effterlate wele wår Fodring som i thenne winter ther af edertt härede vtgå bör, vp i tw Runstycker för hesten, så och att the tw rundstycker som Essbiörn skrifwere hade vpburitt för wår Fodring i för Åhrs motte och så blifwe ther widh, Käre Dannemän, dett i eller andre wåre vndersåter hafwe nu i thesse tijder sittitt för sådana gestninger, eller haft någon tunge yttermere än ider hafwer bortt, Känne gud, thett är ingen stortt mere emott än oss, och hade fast heller sedt och kunnet lijde att sådane reser hade blifwitt tilbake hwar wij ther till icke så högeligen hafwe warit nödde och förorsakade blifwitt, som i wäl sielfwe wette, huru then handel sigh förlupin är, och effter saken är nu kommen til vpslag och Dagtingan, then wij och gärne

*) Enligt afskriften.

**) I afskriften står: Vlmsedt.

***) I afskriften står: Westerhäredt.

på wåre sijde hålle wele så fierren oss må och så hållett blifwe hwad som the vttlofwett hafwe, Att i Käre wenner och flere Dannemen i then Landzenden wele doch betenkie sigh rätt i saken, och hielpe till sielfwe att straffe skalkar, som löpe och bedrifwe thett ene skalkestycke öfwer thett andra, medh Rof, mord och brand, icke achtendes then Dagtingen eller fridh som giord är, så håppes oss, att sådane reser icke yttermere behöfwes kunne, Och när så ske motte, kan än nu näst gudz hielp alle saker komma vtti ett godt beständ igen, och effter i Dannemän icke hafwe eder latitt befinne med någon ohörsamheet eller obestånd vti thetta buller, vtan faste blifwitt wid thett hulskap, troskap och manskap, som i oss lofwett och sworett hafwe, thess wij eder gärne betacke, welendes thett vtti al gunst och nåde medh eder alle, til thett beste betenkie och förskulle Så på thett i Dannemän måge se och förnimme, att wij gärne wele wette och rame alles eders beste, hafwe wij gunsteligen vndt och effterlatitt at i måge blifwe wid the tw runstycker för hwar hest för wår Fodring, som nu vtgå bör, Så wele wij och late blifwe then gamble fodring wid the tw Runstycker som Esbiörn skrifwere för henne vpburitt haffwer, Förhåppendes atti sådane wår gode wilie och gunstige tillatelse och så betenkie wele, och åter igen bewijse eder emott oss som gode och trogne vndersåter bör och plichtige äre, emott theres rätte herre och Konung, Ther i Dannemän eder fultt och fast til förlate måge. Befalendes eder här medh Gudh. Datum ut supra.

Stockholm den 30 December.

Till allmogen i Skånings härad i Vestergötland, svar på dess klagomål, m. m.

Riks-Registr, I, 1542, fol. 177.

Swar til Almogen vti Skåningz håred opå theres Klagemål. N.[embligen] om för stor Stedzle öre, Store Skiutzferder Jtem at the icke må selie sin afuel huem eller huartt the wilie. Jtem om fodringen. Datum Stocholm then 30 Decembris Anno 1542.

Wår gunst tilförende. Wetter Dannemän, Att thesse edre sendebudh Måns Larsson i Hendene, och Måns Persson i Winkel, hafwe nu waritt här för oss, medh några edre brister och Klagemål, them i hafwe oss tilkenne gifwe latitt, Som först är om then gårdestedzle. Så wette i wäl sielfwe, att wij för wår Persone eder ingen gårdestedzle opå lagt hafwe, och förmode för then skuld att i icke heller, medh någon skäl, kunne skylle oss derföre. Hafwer frälsett i så måtte warit eder någott förnär, Så hafwe wij nu latitt biude och befale them, att the skole skicke sigh hwar i sin stadh, emott theres Landboer i thennę saak, som skäl medh fölie kan, och tilbörligit är. Förmanendes eder här medh och så att i hwar annen medh för:ne gårdestedzle icke förnär wara, eller förfång göre wele, som ofta ske pläger, at then ene mere biuder än then andre. Så hafwe wij och strengeligen latit biude och befale, at hwar fattig man må och skal niute och sittie sin rätte och fulle techt, effter Swerigis Lagh, Så och när bonden afdör, at hustrun icke skulle afdrifwin blifwe, som och wäl skee pläger, vtan doch niute sin fulle techt, Thernest om the Lagmans och Härettzhöfdinge gästninger tingzhester och

grässhäster hafwe wij och budit och befalett, At almogen effter thenne dagh skole niute samme gestninger, effter som gamult och fort waritt hafwer, Så att thee som edre Lagmän eller Härettzhöfdinger äre eller blifwe kunne, skole anten geste eller tage skälige Penninger, eller Korn för samme gestning, effter som i hwartt härede synnerligen för sigh plägsed warit hafwer, Therneest om the nyebygde gårder som gamble odelbygder förnär eller til mens bygde äre, hafwe wij budit och befalett, at ther som sådana nyebyggie äre skal häretz höfdingen medh the tolf ther til i Nembden besworne, och Fougten ther sammestedz ther om syne, ransake och Lagligen afsäije hwad som rätt eller orät bygt är, och så vpdömes hwad som olagligen bygt är. Så förnimme wij och att almogen blifwer endelss förtungett medh Store skiutzferder, hwilket oss fast förvndrar, effter wårtt egett folk icke myckit wanke hoss eder i then Landzendes(!), som i wäl sielfwe wette. Så hafwe wij och ofta nogh både medh bref och elliest budit och befalett att the gode män, som ther hoss eder äre, skulle skicke sig effter mottelighett emott almogen, medh samme skiutzfärder. Åhr nu annerlunde skett, då är thett oss emott, Och hafwe ännu för then skuld strengeligen budit och befalett att the här effter skole råde här böter opå och skicke sigh effter mottelighett i then saak. Jtem oss är och vnderwijst, att månge förbud ske i landet af en och annen, så att almogen endelss förbiudes, att the icke måge sälie sin afwel, när och hwad [ɔ: hwar] som them synes. Thett icke heller wår befalning är eller waritt hafwer, och för then skuld ännu strengeligen budit att sådana förbud effter thenne dagh icke skole giorde blifwe, medh mindre för några Rijkzens merkelige orsaker skuld så skedde, at några the warur som Rijket icke wäl vmbäre kunne (: med mindre ther wilde fölge dyr tijd eller någon annan skada effter :) kunde förbudne blifwe eller

och att någon skön hest eller fole, som til Rijkzens tienste behöfwes kunde, på färde wore. Doch så att then frijborne man eller hofman, som sådana hest eller fole köper, skal betalas [o: betale] ägenden effter som skäl medh fölie kan, Män altt annet, hwad som almogen haffwer att sälie, anten Oxer, hester eller annet må och skal här Jnrijkes j näste Köpstäder såldt blifwe, och icke föres af landett. Wij förnimme och så att när någon fattig man hafwer haft några merkelig Klagomål, och welett med sådana theres brister gifwitt sigh in för oss theres rätte herre och Konung, Så är them lichwäl sådant ofte förhindret, att the icke hafwe tortt gifwe sig in för oss, och sådana theres brister och klagomål förstå latitt, hwarföre hafwe wij och widh högsta straf låtett binde att the sådant effter thenne dagh skole hafwe fördrag, Så måge i Dannemän för then skuld om någon af eder merkelig Klagomål hafwer, eller när eder någon orät, eller nöd opå går, dristeligen gifwe eder hijt vp til oss, wij wele då gärne förhielpe hwar och en til så myckit som skäl och rätt är.

Så[som] j yttermere begäre at i måge niute Fodringen, effter som i gamul tijdh sked är. Så är thett oss endelss vnderligit, att i Dannemän sådant begäre wele, icke betenkiandes huru tijdzens och Landzens lägenhett sig nu begifwer och i fordom tijd begifwitt hafwer, Som är att altt thett almogen i gamul tijd faltt hade, war fast bättre köp opå, än thett nu är. Som är ett par gode och gille oxer för Sex mark, ett pund Smör fyre skillinger, ett fett får fyre skillinger, en skönn fole tije mark Danske, en span korn för twå skillinger, ett lass höö för fyre skillinger, och så thett ene effter thett andre, Snarest sagt att altt thett nu bonden faltt hafwer, thett är altt saman myckitt högre försatt, än som i gamul tijdh warit hafwer. Om tolkett och annett mere hafwer jw almogen i then motten så wäl fördeel som härskapett. Jtem

är och wäl witterligit hurulunde man vti Köpstäderne och på bygden, ett nattelåge til sig och sin hest vti gamul tijd betale kunde med en skilling, eller en halfwan öre, nu kan man neppeligen komme vtaf medh fyre eller fem Runstycker, ther man skal hafwa någon wälfordan. Jtem man kunde i fordom tijd hålle en hofman medh sex eller otte mark om Åhret, motte man nu gifwe honom tiugu, trettie eller fyretije mark förvtan Kost och Kläder. Thess:tt Fottfolk, Båtzmen och andre, effter the al sin wedertorft både i Städerne och på bygden skole köpe för then dyreste Penning. Sammelunde att al werden är full medh Krig och örligh. Och Krigzfolkett för then skuld fast dyr legde, för sådana orsaker skuld, nödges wij att föröke thess högre theres lön, så frampt wij sådant folk icke ombäre wele, när rijket them mest behöfwer. Så hafwe wij doch intet annet at tage vtaf, vtan wår och Cronones rette skatt, Fodringer och andre vtskyller, och när wij för sådane wåre och Cronones rettigheter alt tage skulle som gamult warit hafwer, så gifwe wij eder thet sielfwe til betenkiandes, huru thet wil wara herskapett mögeligitt eller lideligitt medh sådane dyr tijd att försware Rijkett effter att almogen begärer al ting effter thett gamble. War och så ibland almogen en god gamul sedwane, att inge hofmän sondes hwss och theres nödtorf[t] som vti Rijkzens reser stadde wore, nu moste man betale på thet dyreste, och för sådane wichtige sakers skuld som för:te står, kan ingen med någon skäl förtenkie oss wår redelige skatt, Fodringer och andre vtskyller, effter som tijdzens lägenhett sigh i Landett begifwer. Effter thett wij göre nu rijket fast större tienste, än som i förtijden skedt är, Forty ther i gamul tijdh hulttz här i Rijkett fem eller Sex hundrede Krigzfolk, ther hålles nu fem eller Sex tusende Krigzfolk, ther som och i förtijden höltz en hop skäriebåter och annett Prackerij ther rijket intett bistånd vtaf hade

ther hålles nu en hoop wellige Örligzskep, dråpelige Skytt, hester, harnesk och andre Krigztilbehöringer, ther man Land och Rijke med förswara kan. Och när almogen i så motte söker sin fördeel med thett som gamult och fortt warit hafwer, Så wil och effterfölie, att rijkitt bekommer och lijtett förswar när om trenger, Så får man då see och förnimme, hwad fördeel rijkett hafwer vtaf slijke gamble sedwänier. Så Käre Dannemän, om thesse och andre flere wåre och Rijkzens merkelige läg- ligheter och beswärligheter och beswäringer hafwe wij yttermere och wijdere skrifwit then Menige Man i Westergöttland til och befalett, att wåre troo Män och Rådh her Gustaf Olufsson och her Birge Nilsson samme wåre bref eder och then menige Landzende skole föreläse och förkunne late, Ther vtaf i vtan twifwel wår grund och mening ytterligere och i lengden wäl förnimmendes warde, begärendes för then skuld att i wele med samme wåre bud och på samme wår skrifwelse wette oss ett oförsumligit swar och besked tilbaka igen, hwar til wij oss förlata måge och effter rätte skole. Gudh befalendes. Datum ut Supra.

Odaterade.

Utdrag af bref för Lasse Skrifvare och Albrecht Tolk.

Riks-Registr. H, 1539—1542, fol. 223 v.

Fougthe breff för Lasse Scriffwere, vpå Biscopzsakerne vdj Norre och Södre Möre.

Jtem Öpett breff för Albrict Tolck vpå En öö liggiendis i Findland vdj Åbo lånn oc Töffueszala sockn benemd Yniöö, til en behaglig tijdt.

BILAGOR.

1.

Härmästaren Herman von Brüggeney, genannt Hasenkampf, till konung Gustaf, rörande uteblifvandet af svar från konungen på härmästarens gjorda framställningar. Wenden den 10 Januarii 1542.

Originalet på papper i kongl. Riks-Archivet, saml. »Livonica», vol. n:o 14.

Jrleuchtigster Furst Groszmechtigster Kunig E: K: I: seynn vnsere Freuntwillige Nachparliche dienste, vnnd wes wir mher liebs vnnd guts Zuthundt vermugen jder zeit zuuorenn, Genediger her, vnnd Freuntlicher geliebter nachpur, E. K. Jrl:t schreybenn, vonn Jrhem kuniglichen Schloss Kalmaren, denn letztenn des Monatz Septembris des negesth vorschienen einvnduertigsten jars aussgangen, jst vnns jnn dato behendigeth wurden, wurjnne E. K. Jrl:t die vrsachen vnnd behinderungk, wur vonn sye vnns auf der Gestrengen, Wolgelarten vnd Ernuesten E: K: Jrl:t negst ahn vns abgefertigeten Bothschafter, auf Jrhe eingebrachte vnser gegebene Andtwordth, biss anher noch mith schryftenn, ob sunsth muntlich wedder vmb andtwortlich nicht ersucht, vnns antzeigenn, vnd melden thun etc, So habenn wir szowoll Auss E: K: Jrl:t schreibenn, Als auch des Ernuesten, E: K: Jrl:t vndertonen vnd liebenn getrewenn, Hansenn Gerstennberges muntlichen anbringen, E: K: Jrl:t behinderung, ehaft, vnnd vrsachenn genuchsam bericht erlangeth, So habenn wir auch sonst bey vnns wol bedenncken vnnd ermessen konnen, das solcher verzugk, nit ohne merckliche vnuorbygenckliche ehaft vnnd vrsachenn geschehenn, Derhalbenn wir e: K: Jrl:t jn dem genochsam entschuldigeth wissen, Vnnd seyn auch e: K: Jrl:t schriftlichen gesynnen, vnd jtzigem muntlichen anbringen nach, derselbigen e: K: Jrl: Botschafter, mit grundtlicher, vnd gantz vnuerweislicher E: K: Jrl:t andtworth, zu derselbigenn e: K: Jrl:t bequemer gelegenheit, gewertigk, Derselbigenn e: K: Jrl:t (: die wy godt dem almechtigen zu langkweriger leibs gesuntheit, vnnd gluckseliger fridelicher Regierunge,

lange zu fristenn, entpholen:) sunst vhill angenehmer Freuntlicher vnnd nachpurlicher dienste zu erzeigen, seyn wir jder zeit geneigt, Datum vf vnserem Schloss Wenden, Dingstetags nach Trium Regum Anno etc jm xlij:ten

Herman von Bruggeney genanth Hasenkampf
Maister Theutsches Ordenns zw Leyfflanndth

Utanskrift: Dem Irleuchtigstenn Groszmechtigstenn Fursten vnnd Heren, Heren Gustaffen der Sweden vnnd Gottenn Kunige etc vnnserem gnedigen herenn vnnd freuntlichenn geliebtenn Nachpurenn

Spår af sigillet finnas.

2.

Härmästaren Herman von Brüggeney, genannt Hasenkampf, till konung Gustaf med anledning af den ännu uteblifna, men utlofvade beskickningen från Sverige. Helmet den 2 Julii 1542.

Originalet på papper i kongl. Riks-Archivet, saml. »Livonica», vol. 14.

Vnnsere freuntwillig nachparlich diennste nebenn Jrbietung was wir liebs vnnd guts vermugenn stetz zuuorenn Jrlauchtiger grosmechtiger Kunigk. Jnnbesonder geliebter her vnnd Freuntlicher Nachpar. E: Ku: Jr:t wissenn sich vngezweifelt jnn frisschem gedennckenn Freuntlich zuerinneren, Welcher gestalt dieselbe, vnns, verschiener zeit, so wol durch Jhrem schreibenn, alse auch dem Erbarenn vnnd Ernvestenn Hansenn Gerstennbergk auferlegtenn muntlichenn bouehel, warhafftigenn boricht thun lassen, Das E: Ku: Jr:t des eigenntlichenn gemuts Jre stadtliche pothschafft jnn bewuster sachenn entlichenn, vnuorweislichenn Freuntlichenn bescheit mithzubrenngenn, zw erster gelegennheit, bey vnns zuhabenn etc Nun sein wir sollicher E: Ku: Jr:t pottschaft, jnn sonnderlicher Nachpurlicher Freuntschaft bisannher gewertigk gewesenn, tragenn aber kein wissenns, wie es damit gelegenn, ob sie abgefertigeth oder nit etc Demnach bittenn wir E: K: Jr:t freuntlichs vnnd Nachpurlichs fleisses, die wollenn keine beschwerung fassenn, vnns dauonn gruntlichenn bescheit zuschreibenn. Damit wir gegenn gedechter Jhrer pottschaft ankunnft, vnnser Ehrwirdigenn herenn Gepietiger, Achtbarenn vnnd Ernvestenn Rethe, ahnn vnns zw gutenn Zeitenn vertagenn, vnnd derselbigenn, so vile schleuniger mith pillichem, freuntlichem, vnnd gutem nachpurlichem andtwortt zu enntlicher der berurtenn sachenn aborterung bogegenenn mugenn, etc E: Ku:n Jr:t her

widerumb aller gebur, Freuntliche Nachpurliche diennste, vnnd angenemen behechlichenn willenn zugeleistenn, sein wir stetz vrputigk, vnnd willigk, die wir dem Almechtigenn jnn seinenn gotlichenn schutz lanngwirigk frisch, gesund, vnnd friedelich zw Regierenn hiemit thun beuehelenn. Datum vf vnnserenn Schloss Helmede am 2. tag Julii Anno dominj etc jm zwevnndvierzigstenn.

Hermann vonn Bruggeney genanth Hasenkamp
Meister Theutzsch Ordenns zw Leyfflannde,

Utanskrift: Dem Jrlauchtigenn Grossmechtigenn Heren, Heren Gustafenn, der Schwedenn vnnd Gotten Kunigk, etc vnnserem inbesonderen geliebtenn Herenn, vnd Freundtlichen Nachparen.

Spår af sigillet finnas.

3.

Härmästaren i Lifland, Herman van Brüggeney, genannt Hasenkampf, till konung Gustaf ytterligare om den väntade svenska beskickningen. Wenden den 20 September 1542*).

Originalet på papper i kongl. Riks-Archivet, saml. »Livonica», vol. 14.

Jrleuchtiger Furst Grossmechtiger Kunigk E: K: J:t sein vnser Freuntwilligk dienste, vnnd wes wir sonst mehr liebs vnnd guts vermugen zuuor, Guediger her vnd besonder freuntlicher geliebter Nachpar, wir wollen E: K: Jr:t freuntlicher meynunge nicht bergen, das dero schreiben vns vnlangisth vor dato zugekommen, des Jnhaltes, das E: K: J:t die Jren geschickten midt dem Furderligsten hieher ann vns zuschicken geneigt, freuntlich daraus vornhomen, derer ankumpsth wir auch freuntlich warten wollen, Mit Freuntlichem bitten E: K: Jr:t vns dero ankumst fur auss zuuorstendigen, vnd vnser geliebter here freundt vnd Nachpar sein vnd pleiben, desgleichen E: K: J:rt von vns auch nith anders spuren noch empfinden sollen, vnd seint es vmb E: K: J:rt (: die des Almechtige zw langer gesundtheit, vnd heilsamer bogerlicher vnd fridtlicher Regierung erhalten wolle :) Jnn vil grosserem Freuntlich vnd Nachparlich zuuordien[en] geflissen. Datum zw Wenden Mithwochens nach Exaltationis Crucis Anno etc jm xlij:ten

Spår af sigillet finnas.

*) Samma dag rekommenderar härmästaren till konung Gustaf, i ett särskildt bref, den från Lifland till Sverige återvändande Baltzar von Fürstenberg, hvilken var i konungens tjenst.

4.

Städernes och allmogens i Östergötland bref till menige man i Småland om upproret. Söderköping den 21 September.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 95 v.

Menige Borgemesteres, Rådtz och menighetens vdi Suderköpung och alle the andre Östgötiske Steder och menige almogens vdi Östergötlandt öpit breff, til menige Småland Datum Suder:[köpung] die Mathej Anno [15]42.

Wij effter:ne Borgemestere, Rådh och menigheter vdi Suderköpung, Norköpung, Linköpung, Wastena och Skäninge, och wij cronones skatskyllige bönder, landboor, Bergxmän, och menige allmoge, som byggie och boo vdj menige Östergötlandt, Helsse eder Dannemän alle, som byggie och boo vdj menige Smålandh, kärligen medt Gudt, käre Dannemän och gode granner, Må j wette, at nu i dag, som är Sancte Mattesse dag, then tijd wij alle her vdj Suderköpung forsamblede wåre hoss wår käriste nåd:te herre Konung Göstaff och the gode herrer hans Nådis rigisens rådh, dhå iblandt annedt [gaf] hans Nådh oss clageligen tilkenne, huru nödigt, och medt hwad hiärtans bedröffuelse, hans Nådh nogit örlig eller blodtz vtgiutelse wille företage, mott några hans Nådis och Swerigis rigis Vndersåther (: för huicke hans Nåd tilförende hade wåget liff och all wälfartt, frelset och friet aff vmilde mandz och tyrannes hender, och kommit så rikit och oss alle, genom gudz tilhielp, til frijhett, bestond och rolighett ighen :) hwar hans Nådh sådant örlig motte så ware föruten, ath wij och menige rigisens Jnbyggere icke therutöffuer nu eller i framtidhen skulle komme vdj någen ytterligere träldom, förderff, jemmer och älendighett, än rigit nogen tijdt tilförende haffwer warit vdj, Szå ändog (: thet Gud bettre:) några vdj edhers Landzender så värlige forglömpt haffua sådane for:ne hans Nådis wälgerninger, och fallit iffrå thet hulskap, troskap och manskap, som i jemwäll som wij, hans nåde, med hond och mund loffuat oc sworit haffue, Så at hans nåd godh orsack och rett hade, med wällig hond och strenge nepst, sådant att hempne och widergöre, dher hans nådh och wäll haffuer både rådh och macht till, Nu kunne wij lickeuel wäl besinne och tro, att monge Dannemän ibland eder finnes, them sådant företagit buller och obestondt vtan tuiffuel högeligen emot är, och såge gerne, att både j och the som sådant företagit haffue, motte komme till Dagtingen och frijd igen, effter j wäll besinne kunne att sådant jnrikis buller

giffuer rigisens hedzske och wärste fiender, besynnerlige then vmilde gamble konung Christierns barns Målsmän och tilhielpere, orsack och tilfälle, reether och stärcker them till menige Swerigis rikis skade och ewige förderff. Therföre haffue wij alle endrechteligen och ödmiukeligen bedit och tilfallit högbe:te wår Nådige herre, Att hans Nådh först för Gudz skuld, thernest sin egin kon:ge mildhetz, och alles wåris hans Nådis fatige och tro Vnderdåners bön skuld, wille ware eder en nådigere herre och konung, än förskyllet är, Och tage eder till nåder och dagtingen igen, hwar j sådant med all ödmiukt och vnderdånighet begäre wele, Och seden altid wara och bliffua hans Nåde och wårt fädernes rike hörige, lydige och retrådige. Dhå haffwer hans Nåde loffuet och tilsagt oss icke alleneste att jnryme eder sådan dagtingen, vtan och hwad som helst vtan lag och rett eder eller oss kunde öffuerkongit(!) wara, dhet huarcken hans nådt någen tijd befaledt, eij heller j för hans nåde kärt eller claget haffue, Dherföre och vtan al rett och skäll lathe i hans nådh thet vndgälle, som tileffuentyrs andre kunde brutid haffue, Dhå will hans Nådh gerne hielpe både eder och oss til alt thet, som rett och tilbörligit är. Hwarföre käre Wänner, bedie och förmane wij eder fulkommeligen atj vdj tijd besinne edert egit, edre hustrurs och barns longligit bestondt, nytte och gagn, och ödmiukeligen giffue eder till för:de dagtingen, som wij eder nu hoss wår käre Herre och konung förwärffwadh haffue, Hwar j Dannemen och denne wår bön, trolige rådh och förmaning förachte, och icke effterfölie wele, vtan till effuentyrs vdj edert företagne obestondt like ilherdede och bestondige bliffue, Dhå wele wij med thetta wårt almennelige breff och thesse fulmyndige wåre sendebud, som wij alle endrechteligen vtsendt haffwe, eder openbarlige förware, och fulkommeligen förstå lathe, ati ingen tilfluct hielp, tröst eller beskydding aff menige Östergötlandt eder förmode skole, vtan wij wele med liff och godz ware wår nådige Herre Konung Göstaff, och wårtt elskelige fädernes Landh tryggie och tro, och holle hans Nåde wårtt hulskap, troskap och manskap, som ärlige tro Dannemän äre plictige och skyllige att göre, och hwar hans Nådh dher till trenger, haffue wij medt vprechte hender, hierte och mun, loffued, att gå med hans nåde man aff huse, och alle them för wåre fiender holle och tilhielpe att straffa, som för:de wår herre och Konung vhöruge och vlydige befinnes kunne, Ther j Dannemän eder alffuarligen Effter rette måge, Eder her med Gud befalendis, Till tette breffz mere wisse och trygheet lathe wij alle for:ne tryckie wåre jncigler her neden för thette breff, Szom scriffuit och giffuit är i Surköpung Die Matthej Anno etc 42.

5.

Desamme till Småländingarne om samma ämne. Söderköping den 21 September 1542.

Riks-Registr. I, 1542, fol. 94.

Menige Köpstadtzmandz, Skattebönders, Landboors, Bergzmendtz och menige almoges öpitt breff til menige man vdi Småland Datum Suderköpung 21 Septembris Anno etc 1542,

Wii effterscre:ne Köpstadzmän, Skattebönder, Landboor, Bergzmän och menige almoge, som byggie och boo vtöffuer alt Östergötlandt, Helsse eder dannemän aile wåre granner och Nåboor, som byggie och boo vdj menige Smålandh, wänligen medt Gud, Käre wänner, Wij haffue förstått, hurulunde tess wärr, emellem nogre aff högmechtigiste Furstis Konungh Göstaffz wår aller Nådigiste Herris Fougther och Befalningxmän (: för ganske ringe orsaker skuld :) medt ett löst selskap, ther hoss edher, någen vwilie och obestond sig förorsakett haffwer, och vpwext är, och genom sådant obestond är sig tildragit, att en partt aff then menige man j någre herede, vtan all redelig och skälig vrsack haffua vpsatt sig emott högbe:te wår Nådigiste Herre och hans Nådis Ridderskap j hielslagit, skinuet och röffuedt godemän och theris gårder, Och bedriffua än nu monge skalckheter och ochristelige stycker, som longt wore att förtälie etc Så käre wenner förundrar oss ganske storligen, ati eder sådane driste och dierffhett emott Gud och eder rette Herre Konung, Öffuerighett och menige rigit haffue företagit, jcke achtendis eller besinnendis huru myckit ondt icke alleneste eder sielffue och edrr Landzende vtan och (: ty wer :) menige rigit, oss och flere rigisens fattige jnbyggiere och barn effter barn, aff sådane edert företagne obestond, effterfölie will, och hwad stort tilfelle, tröst och tilgång menige rigisens hedzske och werste dödzfiender, then gamble och omilde Konung Christierns barns målsmän eller förstondere, och andre, till thetta rike genom [sl]icht jnwertis buller bekomma kunne, huicke ther än nu s . . . thetta menige rigisens och alles wåres ewige treldom, ... schada och förderff, thet j jnthet besinne wele eller kunne . . . . j dannemän än hafft någre merckelige brister, eller clagemåll, anthen emott högbe:te Kong:e Ma:tz wår aller Nådigiste Herris eller andre godemendz fougther eller elliest, dhå skulle i licheuel icke haffue j så motte tagit saken

före emott [eder] rette Herre och Konung. J hade wäll funnet annen rådt och lemper, och giort några Dannemän vp till hans Nåde, och beclaget edre brister, Dhå hade hans nåd vtan twill wäll latidt läggie böther vpå sådane brister, så atj förthenskuld icke hade behoff tage edher sådant vbestond och buller före, Och förundrar oss storligen, atj icke, för än j eder sådane buller företoge, haffue betenckt then artickel, som j wår Swenske Sancte Erick Konungz lag clarligen vttryckt är, Att huicken ther reser häär eller förer affwogan skiöld emot sin rette Konung eller fädernes landh, then samme och alle medt honum j flock och fölie äre, haffue förgiordt edzöret, thet är liff och godz, thet j fattige män föge haffue på hiertet lagt etc Hwarföre wele wij än nu alle for:ne menige Östergötlandz Jnbyggiere eder, til thet högzste rådt och förmanet haffue, atj wele medt thet förste finne the råd, middel och lemper at sådant vchristeligit företagne buller, motte snarligen aff stelt och niderlagt bliffua, och atj wele falla tilföge och begärede aff Gud och högbe:te Kong:e Ma:t wår Nådigiste Herre, nåde och barmhertighett, Och hoppes näst G[illegible] hielp at hans Nåde wordher see mildelige till eder, och tage eder til nåde ighen, ther till wij och gerne effter wår ytterste macht och förmåge jn för hans Kon:ge Ma:t tilhielpe wele, Män hwar i Dannemän thenne wår christeligt råd, broderlige och trogne formaning, jngelunde lyde wele, vtan bliffue lika hart vdj samme edert företagne vbestondt bestondendis, dhå tilseije wij eder, genom tesse samme wåre Sendebwd N och N: och thetta wårtt breff, atj vtaff oss menige man vdj Östergötlandt, så wäll som aff Vplänninger, Södermän, Wesgöter, Dalekarle och andre rigisens trogne Jnbyggiere, schole förmode eder alt ondt, Så att ee hwar wij kunne eller förmåge, medt råd, dåd, liff och macht, att wette alles eders schada och forderff, och therutöffuer wåge wårt liff och godtz, atj för sådane olydne tilbörligen schole nepzste och straffede bliffua, ther wele wij leggie oss all flijtt och winning vm, Ther må j fullt och fast förlathe eder till, J behöffue icke heller settie någen tro, tröst eller lijt till nogen aff oss, som her j Östergötlandt eller annerstedz i rikit byggie och boo, atuj eder till sådane edre företagne vbestond ochristelige stycker, nogen hielp eller vndsetning göre wele, Men wele j endeligen nöde eder hijt jn vpå oss, eller drage någerstedtz hijt jn j thenne landzende Dhå wele och skole wij like så vndfonge eder, som oss böör att vndfonge wåre openbare fiender och rigisens otrogne förrädere, Ther måge j fult och fast förlathe eder till, Datum Surköpung 21 Septembris Anno etc 42.

6.

Öfverenskommelse mellan de svenska rikeråden och anförarne för konungens krigsfolk samt Nils Dacke om stillestånd. Linköping den 8 November 1542.

Afskrift ur en nu upplöst copiebok i kongl. Riks-Archivet. Afskriften har påteckningen »Coll. med Orig.».

Sweriges Rijkes Rådz och Fullmechtige befalningzmäns i Lijnköping församblade dagtingan med Nils Dacke, Dat. Lijnköping den 8 Novembris A:o 1542.

Wij samptlige Laures Siggesson, Sweriges Rijkes Marsk, Johan Thursson, Måns Johansson Ridder, Swante Sture, Per Bragde, Nils Krumme, Axell Erichsson, Laures Thursson, Arwid Trolle, Gabriel Christiersson, Nils Boije och Jacob Bagge, Sweriges Rijkes Rådh, Adele och fullmechtige befallningzmen, her nu j Linköping församblede, medt Kongl. Maij:t wår Käre Nådige Herres Krigzfolk. Göre alle witterligit, medt thette wort öpne breff, huruledes wij grundlige öfwerwegkt hafwe thenne farlige legligheet her nu inden Rijket på färde är, och oss nu påå Stormechtige Furstes Her Gustaff medt Gudz nåde, Sweriges, Göthes, Wendes Konung, wor Käre Nådigste Herres wegne, och Sweriges Rijke till gagn, beste och bijstand, hafue giort en wenlig handell och fredz dagtinge medt Nils Dacke, på menige Mans hans anhangers i Smålandh wegne, om thette store Vpror och Venigheet nu j thenne framgången tijdh, wor Käre Nådigste Herre, och then menige Rijkesens Adell och tiänere segh imellom loppit hafuer, uthj så måtte, at efter thet, försk:ne Nils Dacke, på alle sine bijstonders och medfölgers wegne, oss nu medt breff och segell lofwat och sworit hafuer, her effter af all sin yterste macht och förmåge will wara högbemelte wor Käre Nådige Herre, och Sweriges Rijke hull och troo, och rättrådigh, och medt all flijt tillhielpe, att afwärie hans Nådes högmechtigheetz och Rijkesens fiender, skade och förderff, och medt all troskap och gantzwillige, [o]försumlige tiänst, her effter medt all ödmijkt bättre sigh, hwadh han sigh her till dags emot hans Nådz Kongl. Maij:t försedt hafwer, Ju så yterlige medt all trooskap her effter [ware] wor Käre Nådigste Herre medh, som han her till dags medh sine medfölgere emot hafuer warit, och thetta förskrefne Vpror och all twedrecht strax afslå och j grund öfuergifwe, och till all fredh, endreckt och roligheet stille then menige Man honom her till dags till hande gångit hafuer,

wthan all swijk och argelist, j alle måtte, och hwar som i framtijden hender (: thet Gudh förbiudhe :) några uthlendske fienders mackt heller Jnlendske Vpror, som sigh medt wold hans Nåde Kongl. Maij:t och thette wort Fädernes Rijke öfwerfalde och angrijpe wilde, Thå skall förbemelte Nils Dacke uthan förtöfning medt sådane Smålenske mackt komma Kongl:e Maij:t wor Käre Nådigste Herre, och sitt Fäderne Rijke till hielp, tröst och bijstondh, hwart honom tillseges och beskedes, och sigh medh them gantz trolige och manlige bewijse j alle motte. Thes emellom hafuer sich förplichtet försk:ne Niels Dacke, att han medt all sin mackt skall wor Nådige Herres Fogter till hielp och bijståndh komme, at straffe och nederlegge Tiuffwe och förrädare, hwar the innanlandz förspörges eller findes kunde. Hwarföre hafwe wij förskrefne Niels Dacke, på menige mandz hans bijstonders uthj Smålandz wegne, Högbemelte Kongl. Maij:t wor Käre Nådigste herres, och alles wåres fullkomlige gunst och wenskap igen lofwat och tillsackt, och theres handell och saak medt all flijt, j alle beste måtto förfordr[e], in före Högbe:te Kongl. Maij:t wor Käre Nådigste Herre, at the her effter skulle hafwe en godh, gunstigh och nådigh Herre och Konung, then alles theres beste, vthan all twill her effter wete och rame skall, och nådelige medt them öfwerse och tillgifwe all theres handell, brukninger, som her till dags, med mord, brand och rofwerij giort och bruckt är, så her effter alt sådant effter thenne dagh, för födde och ofödde, skall wara en klar aftalad saak j alle måtte. Och hafwe wij till oss anammat någon beskrefwen föregefwen artikler, ther menige mans bröst och anklage, hwilke wij medt aller förste Kongl. Maij:t wor Käre Nådigste Herre medt flijt förforde, och till kenne gifwe wille, at h. Nådes Kongl. Maij:t uthan alle twill, medt thet första skall ther oppå godt böther findhe, och allstings i Smålandh i en god Christelige skick laghe och skicke, så then menige man ther inne (: näst Gudz hielp :) skulle sigh well åtnöije låte, och till fredz wara, och her efter hwar man sammeledes troligh förfordre Sweriges Lagh och Rätt, och aldeles ingen man medt willie tillstäde skee någen woldh heller vrätt j någen måtte. Thes till yterligere wisse och godh förwaringh, tröcke wij alles wåres Signeter her på thetta wort öpne breff. Giordt och gifwit uthj Linköpingh, then Ottendhe dagh Novembris, Anno 1542.

7.

Framställningar till konung Gustaf från konung Frans I i Frankrike, genom den sednares sändebud och secreterare Richer.

Afskrifter i kongl. Riks-Archivet af handlingar i National-bibliotheket i Paris, n:o 27*), rörande Sveriges förhållande till Frankrike. Omslagsbladet har till påskrift: »Exposition faite au Roi de Suède Gustave Vasa des trois motifs qui ont déterminé l'envoi aupres de lui du S:r Richer Amb:ur du Roi de France, Francois 1:er 1542» **).

Articles proposés au Roy de Suède par le Sieur Richer Ambassadeur du Roy Francois 1:er devers le dit Roy de Suède. 1542.

Serenissimo, potentissimoque Principi ac Domino, Domino Gustavo Dei gratia Sueciæ, Gothorum ac Wandalorum Regi Domino suo Honorando Christophorus Richerius Christianissimi Francorum Regis legatus.

Serenissimus, potentissimusque Princeps ac Dominus Francorum Rex Christianissimus Herus ac Dominus meus omnium maxime observandus multis quidem, sed tribus præcipue de causis, me denuo ad Vestram Majestatem legatum esse missum voluit, quas quia quantum possum fide vobis, tum pro officii mei ratione, tum pro ea qua merito sum erga vos rerumque vestrarum fœlicem exitum benevolencia, declarare constitui, eo vero confidentius ipsas recitare explicareque aggredior, quod omnes multo magis ad vestram quam cujusque alterius utilitatem scio pertinere, eas a me ut æquo animo velitis audire et auditas intelligere, ac diligenter ut cætera soletis omnia examinare, meque quam primum (si tamen per vestras occupationes liceat) absolvere, vestram Majestatem vehementer oro.

Earum autem prima sic habet. Anno superiore sub finem Mensis Nouembris, cum jam Dominus meus Legatos omnes vestros præter Dominum Stenonem apud vos esse crederet, eos enim post eorum adventum atque acceptionem in Galliam in rebus quarum causa venerant tractandis haud plus quinque et quadraginta diebus retinuerat, et quamquam jam ab eo dimissi ob præclusa Germaniæ itinera ad nos rediissent, viam tamen omnes jam dudum

*) Den under n:o 26 i m:r Aime Champollions fils' förteckning (se denna del, sid. 65, not.) upptagna handling, saknas bland afskrifterna. Enligt förteckningen skulle den hafva samma öfverskrift som här återgifna handling.

**) Enär den i Riks-Archivet befintliga, från Frankrike 1842 erhållna afskriften hvimlar af uppenbara fel, har den nyligen, genom Kongl. M:ts beskicknings benägna försorg, blifvit i Paris collationerad med der befintliga handskrifter, hvarvid den korrumperade handskrift, som förut vid afskriften blifvit följd, lemnats alldeles å sido. Nödvändig kommatering är här tillagd.

arripuerant, Ecce Majestati ejus nuntiatur per Cæsarianorum (qui in Germania sunt, vobisque etiam ut nobis sui Cæsaris causa tranquillitatem invident) Emissarios, excitato in his Regnis tumultu, subditos aliquot vestros rebellionem parasse ac multa cum iis adversus auctoritatem vestram conari, tum vos in eorum supplicium dira cogitare cœpisse ac perniciem. Quo quidem nuntio, quanquam adhuc incerto, ita tamen vobis amicissimus Princeps (ut qui pro mutua vestra fraternitate atque inita dudum amicitia omnia amborum esse communia existimet, sive ea secunda, sive sint adversa) ita inquam, affectus est, ita etiam commotus, ut ex tempore multa in eam rem publice ac privatim graviter exclamarit ac paulo post legationem mihi istam decreverit.

Sic autem Christianissimus vestrique amantissimus Princeps apud se cogitat, domestico tumultu ac seditione populari nihil esse fuisseve unquam magis vitandum ac citius, sicubi forte enascatur, placandum; populares enim fluctus, cum omnia malorum genera secum trahere, tum hæc maxime neglectum Religionis ac Dei oblivionem, morum bonorum eversionem, Regum contemptum, Populi ignaviam, agrorum cèssationem ac desolationem, omnium rerum penuriam, famem, furta, insidias, cædes, supplicia, crudelitates, Regum odium, Regiæ auctoritatis debilitationem et nonnunquam Regum ipsorum exactionem.

Quæ cum ita sint, sic demum vestræ Majestati, posteris vestris, toti denique Populo Suecano optime consultum fore censet, si primo quoque tempore cum vestris, christianæ pacis, publicæque concordiæ rationem ineatis, ac deinde foris potius adversus æmulos vestros et vestræ pariter ac nostræ quietis turbatores agere id velitis, quod domi sine magno vestro vestrorumque incommodo ne tentare quidem possitis.

Quod si eo jam progressa rebellio est, ut, non nisi sublatis ipsius causis, sedari possit, causæ vero in vestra sitæ sunt potestate, suadet utilitatis vestræ studiosissimus princeps ut publicæ tranquillitatis gratia, de jure etiam vestro concedere ad tempus velitis, levem enim eum jacturam facere putat, qui dum partem cedit, totum retinet.

Sin autem stoliditas ac subornatio rebellium, spes melioris fortunæ, et pertinax quorumdam malitia cæteros quo volunt trahentium, istos motus alunt, neque eos placari vestra Majestas ulla ratione posse judicat, nisi prœlio cum seditiosis inito, ducumque talis factionis carcere et cæde, tunc quoque summam vestram in hac re artem ac prudentiam atque adeo clementiam frater amantissimus requirit. Canes enim et equos ferasque belluas lenibus allectamentis cicurari videmus, citius quam plagis, et ferina rabies est sanguine ac vulneribus gaudere, nec minus principi turpia sunt multa suppli-

cia, quam medico funera solent esse multa. Quid quod nullum magis quam principem decet clementia? Quid quod animi est Regii placidum esse ac tranquillum, ac injurias et offensiones aut superando despicere, aut prorsus oblivisci? Huc accedit, quod eadem est ratio Regis ad subditos que patris ad filios, aut ad oves Pastoris. Quare si quid in hoc negotio ejus generis est, ut tolerandum non sit, summa tamen arte ac paulatim corrigendum esse rogat velitis meminisse, ac sicut Medici sectionem aut cauterium adhibere non solent, si leniore medicamento malum curare posse sentiant, sic etiam vos prius omnia tentare cupit, quam ad id, quod si fieret, non vestræ solum Majestati, non posteris sed et toti quoque Regno maxime luctuosum et perniciosum foret, devenire.

At vero si lues hæc adeo in aliquot membris invaluit, ut, nisi severe obsistatur, nullius post hac mitioris remedii patiens totum corpus et invasura sit et infectura, in ejus oppressionem, non modo omni arte, consilio ac industria incumbendum esse putat, sed et longius serpenti malo totis vestris amicorumque viribus occur[r]endum ducit, et ipse, pro ea quæ inter vos est singularis amicitia, proque nuper initi fœderis legibus operam suam omnem, consilium, militum auxilium et facultates offert; nulli unquam vel rei vel labori vel impensæ parsurus, dum se vestræ dignitatis conservationem sentiat commodare.

Altera meæ legationis causa, quoniam longe gravissima est, et vobis haud nobiscum tantum, verum etiam cum serenissimo Daniæ Rege et ut breviter dicam, cum fœderatis omnibus vestris communis, imprimisque ad statuum vesturorum certum spectat firmamentum, ac summam Domini mei erga vos omnes suos fœderatos benevolentiam, officiorumque promptitudinem testatur, altius mihi videtur esse repetenda.

Brunsvicensi Bello superiore cum presentiret Rex Daniæ prudentissimus, insignes landgravii Hessiæ copias, ipso Brunsvicensi Duce exacto, nisi statim alio convocarentur esse dissipandas, ac forte ad eos qui fœderatis omnibus vobis (etiam si dissimulant) infensissimi sunt hostes, transituras, magnamque deinde, si non omnibus vobis simul, saltem vestrum alicui molestiam allaturas, eas vero in procinctu esse, nec tales, nisi magna dificultate, impensa ac tempore longo posse conscribi, convocandas ad se prima quaque occasione deliberavit, ac apud se tantisper retinendas alendasque, dum quid de illis fieret, et quo potissimum adversus hostes mitti deberent, statuisset.

Cogitarat autem (quemadmodum e vestigio curavit Domino meo significandum) de eis in Phrisiam ac partes Cæsaris inferiores,

acriter seviente hyeme, transmittendis, sed quia tantæ multitudini, tanto tempore stipendiis alendæ, se vix sufficere posse, nisi amicorum adjutum auxilio sentiret, talem tamen habendi egregii exercitus facultatem ac pulchram rerum aduersus communes hostes bene gerendarum occasionem prætermittere judicaret inconsultum, Georgium Gluck, nobilem Danum, ad Dominum meum cum litteris bonæ fidei et hujus suæ deliberationis narrandæ auctoritate continuo mittendum duxit, hoc solum rebus memoratis addens, se ab Rege Christianissimo petere, ut sibi coronatorum millia centum velit in eam rem conferre; quod si faciat, se et talem exercitum Lantgravii apud se accepturum, et domi tam diu contenturum ac sustentaturum, dum per sævæ hyemis acrimoniam in hostiles possesiones irrumpere liceat, tumque cum primum dabitur, cum tali exercitu irrupturum.

Regi Christianissimo qui de fœderatorum suorum negotiis bene gerendis haud segnius quam de propriis solet cogitare, quique et fælicitatem eorum et in rebus omnibus prosperitatem non minus desiderat, quam suam ac se libenter iis vel adjutorem præbet vel hortatorem, placuit Daniæ Regis Consilium.

Et quanquam tum merito potuisset aliquam pecuniæ dificultatem causari, cum propter eos sumptus, quos diversis in locis immensos præsenti bello faciebat, ac etiam fecerat, tum propter alios quos sibi haud dubie videbat esse faciendos, nullo tamen quæsito subterfugio, statim petitioni ejus acquievit, seque intra duos Menses millia coronatorum quadraginta numeraturum ultro promisit, reliquum vero subinde nacta oportunitate collaturum.

Deerat tantum pecuniæ hujus mittendæ ratio; quam tamen putabat esse commodissimam tutissimamque, si per Danos milites (quos una cum Germanis in Cliviæ ducis auxilium in Germaniam remittebat) perferretur.

Hoc cum ita constitutum esset, inque eam rem Fraxineum nobilem Gallum*) in Daniam expedivisset, ac per eum Legatos vestros, qui itinerum periculis adducti Lugduni degebant, ad parandam secum et cum eo exercitu quem in Germaniam remittebat, profectionem, quod ita tuto essent profecturi hortaretur, Ecce a Georgio Gluk Majestas ejus litteras Lugduni datas accipit, quibus significabat se cum vestris Legatis tum de illustrissimi Daniæ Regis Consilio, tum de ipsa pecuniæ summa transmittenda contulisse; eos Dani consilium probasse, conjunctamque pariter operam vestram promisisse, et se ultro pecuniam

*) Fraxineus l. Frascineus l. de Fraxines (de Fresse), Johannes, franskt sändebud till Danmark och Sverige.

ipsam, si illis in Gallia repræsentaretur, per vos in Dania Christianissimi Regis delegato intra constitutum duorum mensium tempus certo numerat[ur]os obtulisse.

Tam insperatæ litteræ Christianissimum Regem tantopere delectarunt ut revocatum ad se Frascineum recta Lugdunum ad Legatos vestros mitteret, eisque per eum non solum pro oblato suæ Majestati pecuniæ nostræ ab eis in Gallia accipiendæ, et stato tempore in Dania per vos reddendæ officio, sed multo magis pro operæ vestræ cum Dano conjungendæ pollicitatione gratias ageret, indicaretque quam suæ Majestati eorum ad ista officia promptitudo placuisset, ac pariter admoneret, sibi videri pulcherrimam vestræ Majestati occasionem dari, vos liberosque vestros ex hostium, tam occultorum quam apertorum motu vindicandi, si quod ipsi jam vestro nomine promiserant faceretis, hoc est si una nobiscum, qui scopus est secundæ hujus meæ legationis causa, et cum Rege Daniæ vestras quoque vires conjungeretis, ad quod vos etiam nunc per me pro ea qua [ɔ: quæ] sibi vobiscum intercessit amicitia, proque inito inter vos fœdere libenter adhortatur.

Cum autem Fraxineo Domini mei mandata exponenti Legati vestri ea que Georgius Gluck tam de acceptione et redditione pecunie, quam de vestrarum virium conjunctione Regiæ Majestati scripserat, confirmassent, sibique nova hæc Christianissimi Regis mandata placere respondissent, sed consultissimum esse putare, si præsentes ipsi officia Majestati ejus offerrent sua, hoc cum Majestas ejus rescivisset, eos ad se continuo deducendos curavit.

Cui eadem omnia coram sunt polliciti quæ et Georgio Gluck primum, et deinde Fraxineo ab eis promissa fuisse diximus, mox jussu Regio repræsentata eis non integra quidem pecunia est, sed summa tantum sex coronatorum millium, conditione tamen in ipsorum obligatione expressa. Nam et fide publice data se manuque(?) Regi Christianissimo obligarunt, summam quadraginta millium coronatorum delegato ejus in Dania per vos numeraturos, et ipse Christianissimus reliquum summæ quod quatuor et triginta millium coronatorum est, Domino Stenoni in Gallia, sicuti conventio habet, mox ubi integram pecuniam delegato suo in Dania numeratam fuisse certo scierit, promisit repræsentaturum.

His omnibus ita confectis rebus, Legati vestri suum ingressi sunt iter, adhibito etiam de Fraxineo, qui tum ad vos, tum ad serenissimum Daniæ Regem, ad ejusmodi rerum curandam executionem auctoritate fultus Regia veniret.

Sed cum multum jam temporis lapsum esset, nec factum ne aliquid in tam gravi negotio fuisset, Rex Christianissimus scire adhuc (quamquam maxime cupiebat) potuisset, videreturque anni tempus ita jam accelerasse, ut in paucula quæ supererat hyeme, vix aliquid de instituto negotio fieri posse judicaret, ad hæc cum de Fraxinei, legatorumque vestrorum itinere atque in has partes adventu ne minimum quidem nuntium acciperet, novam accepit [ɔ: cœpit?] legationem meditari.

Mihi itaque et litteris et mandatis atque adeo auctoritate ejus instructo, jussit hanc legationem cum apud Serenissimum Daniæ Regem, tum apud Augustissimam vestram Majestatem obire, ac res tum jam Fraxineo mandatas tum etiam novas utrique vestrum proponere et curare.

Et quia in meo in Daniam adventu ego, cum ex Daniæ Regis responso, tum ex verbis Fraxinei, qui illic erat, tantum abesse reperi, ut aliquid eorum quæ Domino meo a Georgio Gluk nomine Regis Daniæ proposita et a vestris Legatis vestro subinde nomine promissa fuerant, confectum esset, ut ne minima quidem promissæ pecuniæ summa vel jam numeranda esset, vel propediem videretur numeranda, propterea quod Vester Cancellarius, in cujus fide omnia erant deposita, vestris in Germania tractandis negotiis detentus, non dum ad vos rediisset, ne dominus meus, qui et Danum, Landgravii militibus instructum, et pactas cum legatis vestris pecunias in eorum stipendia numeratas, et vestram denique Majestatem cum Regis Daniæ Majestate conjunctam esse credit, sua omnino expectatione caderet, ab illustrissimo Daniæ Rege petii, ut collatis nostris consiliis aliquid quod in omnium vestrum rem esset, Dominoque meo satisfaceret, decerneremus.

Communi tandem omnium nostrum sententia conclusum est bellum cum Cæsare ac suis mari præsertim, ac terra si res ferat Dano gerendum esse, sinum sui maris potentia quam poterit maxima occludendum, deligendum præterea locum (qui promontorium Norvegiæ est), in quem cum aliquot ejus naves, tum nostræ Scotiæque aliquot, indefinito numero conveniant, ac Cæsarianas ad sinum Danicum pervenire conantes ex insidiis adoriantur, vestram Majestatem juxta legatorum vestrorum pollicita ad belli hujus societatem esse invitandam, ab eaque petendum ut (quæ tertia est meæ legationis causa), non pecuniam modo a Legatis promissam ac jam ex parte acceptam numerare, sed et suas quoque naves una cum aliis ad ipsum Norvegiæ promontorium, aut saltem ad sinus Danici custodiam, ne forte hostes facti potentiores invitis Danis perrumpant, mittere velit.

Postremo Ducem Cliviæ ad belli continuationem adhortandum, Joannemque Rouss*) una cum Fraxineo in eum finem Cliviam aditurum, me vero apud vos in obeundis cæteris meæ Legationis partibus hæc quæ supra sunt memorata curaturum.

Quod et hac tota oratione, Serenissime Princeps, facere studeo, et quia discedenti mihi, sicut Fraxineo etiam fecerat, mandavit Rex Christianissimus, ut ipsam pecuniæ summam, quam Legati vestri in Gallia sibi representatam, intra duos menses se per Majestatem vestram in Dania numeraturos, publice data fide promiserunt, quia, inquam, mandavit mihi, ut etiamsi tempus constitutum præterierit, jam nihilominus a vestra Majestate recipiam, ac in alios mihi ab eo præscriptos usus impendam, nec dubitat, quin sine ulla difficultate, vel integram vel saltem partem, quæ jam legatis vestris repræsentata est, mihi ipsius legato numeretis, hoc ipsum facere ut velitis, Rex Serenissime, ego quoque pro meo officio, a vestra Majestate enixe peto et rogo, vobisque vicissim vel eorum obligationem manibus propriis signatam redditurum, vel litteras accepti Chyrographo meo insignitas daturum me et offero et polliceor.

Atque tria hæc memorata capita: vestri scilicet domestici tumultus compositio, vestrarum cum Danicis virium hac pulchra oportunitate conjunctio, et pecuniæ partim jam a nobis legatis vestris representatæ, partim adhuc repræsentandæ petitio, ad quæ supplex quam mature mihi respondere peto, tres illæ præcipuæ sunt meæ legationis causæ.

Quæ legatio quanquam forte jam satis explicata est, tamen veritus, ne non qui [ɔ: quæ] sit ac quorsum res omnis tendat, plane adhuc intelligatis, hæc, bona tamen Majestatis vestræ venia, subjicere non gravabor.

Audit sæpe Francorum Christianissimus Rex, frater, fœderatus atque amicus vester fidelissimus, nec audit modo, sed et certo scit, Cæsarem cum suis vobis fœderatoque vestro Daniæ Regi Regna vestra invidere, hacque de causa eos nunquam non vestris Majestatibus (etiam si aliud agere videantur) insidiari, atque omnem (quanquam dissimulanter) lapidem movere, ut ea ipsis liberisque vestris extorqueant nunc legationes (quo suam vobis conjurationem reddant obscuriorem) ad vos decernendo et mentitas per eos amicitias et affinitates incommodas offerendo, nunc (quod de iis artibus nihil videant proficere) falsos contra vestras Majestates rumores spargendo ac seditiones rebellionesque per suos Emissarios in Regnis

*) Troligen en förvrängning af Cruss = de Cruce, eller De la Croix en fransk diplomat, som förekommer detta år såsom sändebud till Danmark.

vestris excitando, ita denique adversum vos omnia agendo, ut nemini dubium esse possit eos, si quando vel minima daretur occasio, longe majora palam tentaturos.

Quod cum ita sit, cumque Cæsarem videamus nova etiamnunc quotidie auxilia comparare, quo suam factionem magis ac magis adaugeat, et sic vos gratia, pecunia, viribus vincere et opprimere possit, vobis profecto, vobis inquam omnibus inter vos fœderatis vestra negligentia committendum non esse, Rex Christianissimus censet, ut uno ex hoc fœdere fracto aut debilitato viam sibi patefaciat in alios longe quam antea commodiorem, quin potius omnes unanimiter contra hujus modi potentiam vos opponere simul debere, omnemque inter vos rationem inire, ne nunc, cum neruis omnibus intensis, se vobis omni re superiorem esse putat adversus vos ullo modo prævaluisse videatur.

Consultissimum autem esse arbitratur malum hoc procul a vestris finibus arcere, hoc est, Cæsari aut iis quos contra vos suscitat, non tantum non aditum in Regna vestra præbere, sed ne reputare quidem dum quidpiam ejusmodi tentare aggrediantur, quin imo viam ipsis præripere, ac omnem belli tempestatem, dum nihil tale suspicantur, in ipsorum fines inferre, quod quidem quam sit factu oportunum, Cæsare a nobis occupato ac clauso undique mari satis est manifestum.

Hinc fore videt Rex Christianissimus, ut Cæsar vel pacem cum fœderatis omnibus vobis inire cogatur, vel saltem ita deprimatur, ut postea tam cito cristas erigere ac vestrum cuipiam negotium facessere nequeat. Cum tam ambitioso enim Principe sic agendum esse sentit, ut cum suos adversarios esse viderit tam potentes, ut adversus eos proficere nihil possit, ad pacem etiam invitus cogatur.

Quare Rex Serenissime Francorum Rex utrumque vestrum etiam nunc per me hortatur, ne tam præsenti occasioni præsertim cum ipse vobis se antesignanum præbeat velitis deesse quin potius communibus viribus, dum licet, terra marive aliquid efficere conari, quo pacem, tranquillitatem et vestris Majestatibus liberisque vestris charissimis tam potentium Regnorum stabilem possessionem confirmetis.

Quod factu vobis quam facillimum esse videt, si vestra Majestas optima quaque ratione ac diligentia, composito domestico tumultu, quo nihil, ut supra monui, potest ipsi liberisque ac subditis ejus esse calamitosius, omnem operam ac industriam suam cum Rege Daniæ conjungat, ac si vos una cum eo qui neque hoc facturum se detrectat, si adjunctam ac bellicorum conatu[u]m habeat sociam vestram Majestatem, arma vestra conjunctim, in ipsos statuum vestrorum capi-

talissimos hostes transferatis, et denique communi omnium nostrum potentia occupato mari illos nunc prælio navali, nunc terrestri incursione vexemus, spoliemus, debilitemus, ac si fieri possit, omnino frangamus.

Sed de his forte plus satis, venio itaque ad cætera meæ legationis capita.

Francorum Rex Christianissimus Princeps illustrissimæ præterea Majestati nuntiatum esse vult, se tam syncero erga ipsam ac tam parum fallaci mentis esse affectu, ut ad omnia quæ in rem vestram fore sciet, se velit accommodare, ratus eam similiter par pari relaturam.

Quapropter in evidentius animi erga vos sui testimonium certioremque ipsius confirmationem ultra societatis ac amicitiæ vestræ fœdus (cujus approbationem a vobis desiderat, ut suam vicissim per Dominum Stenonem huc redeuntem mittat) ordinem suum, hoc est veræ fraternitatis ac vestrum duorum unionis insigne (quo vel suæ Majestati sanguine conjunctissimos et eos unice dilectos, vel Reges tantum ac Principes, quos intimos habet amicos ac fœderatos ornare consueuit) in præsentia ad vos per Cancellarium vestrum curat perferendum.

Cui auctoritatem dedit illum Regio suo nomine vobis offerendi præsente Fraxineo, qui ut huc usque veniret mandatum habuerat, aut etiam me, si, cum advenirem non dum fuisset oblatus, dedit etiam articulos promissorum ac sacramentorum, quibus eos qui hoc ornantur addicere est consuetum.

Sed et Majestatem vestram æqui [æque?] bonique [beneque?] consulere optat, quod non ejus rei causa nobilium suorum aliquem expresse miserit, ita enim facere deliberarat ac ordinem ipsum mihi (quod et vestri sciunt Legati) jam in manus tradiderat deferendumque ad vos mandarat, ac certe detulissem, nisi postea (cum occlusis Germaniæ itineribus, profectio mea impediretur, inque aliud tempus differretur), Regi meo ipsum reddidissem, qui deinde absente me ab aula, tum fiducia, quam de Cancellario vestro habet adductus, tum ea qua ipse apud vos est notus auctoritate, eum fidei ipsius committere non dubitavit.

Cæterum ut quam fido vos pectore amet, quamque charam habeat vestram Majestatem plenius adhuc ipsa intelligat, vobis tanquam amico et fœderato suo omnium fidelissimo indicandum duxit, se constituisse bellum, quod sibi a Cæsare nulla justa causa excitatum est, nullomodo intermissurum, quin Cæsarem ipsum omni ratione coacturum ut eas aliquando sarciat injurias, quas et hodie ad huc et jam antea multas contra inita inter eos fœdera, contra divi-

nas leges, contra jus Gentium clam et aperte suis partim Legatis, partim possessionibus, partim etiam quibusdam Regibus, ac Principibus fœderatis, affinibus amicisque suis conjunctissimis intulit, neque est quod quis forte eum suos amicos aliquando deserturum cogitet, neque enim deseret unquam, prout ipsi rerum quæ eos tangent, eventu cognoscent.

Sperat autem fore, adjutore Deo (qui judicum justissimus est judex ac utriusque jus ac injuriam solus optime novit) ut ubivis locorum incepta sibi ex animi voto succedant, quemadmodum et ipsius Dei gratia etiam jam superiore anno fecerunt, tam in Italia, quam in Hispaniæ ac Germaniæ inferioris partibus, locisque omnibus, ex quibus aliquid contra Cæsarem movit.

De quo etiam vestram Majestatem libenter esse voluit admonitam, multo posthac amplius eam de suis quibusque rebus admoniturus redeunte ad vos Domino Stenone.

Cui in gratiam vestram Princeps humanissime omnia benevolentiæ, humanitatisque beneficia conferre studet, atque adeo commendatum habet, habiturusque est, ut ei quoquo versus et quacumque libitum est obequitare libere ac omnes Francisci Regni partes invisere permittat.

Postremo Deum optimum Maximum precatur (quod et itidem supplex ego facio) ut sua vobis gratia ubivis locorum adesse, conatus vestros fortunare, et dona quæ in vos, liberosque vestros largissime contulit, servare perpetuo ac semper augere dignetur.

Tillägg

till föregående del.

Konungens domar i åtskilliga af regementsrådet i Vestergötland anmälda rättegångsmål, öfver hvilka konungens secreta råd sedan afgifvit utlåtande.

Efter conceptet i kongl. Riks-Archivet, 4 ark, med påskrift: »Rättegångssaker».

Kon:ge Ma:tz till Swerige Wår Käriste nådigiste Herris Swar och beskeid på the clage Articler, som Her Gustaff Olsson nu senaste genom hans scriffuelse, som Daterede äre 4:a Februarij Anno etc. 1541. Högbemelte Kon:ge Ma:t tilhonde skickat haffuer, Huilcke effter Kon:ge Ma:tz befalning, aff Hans Nådz Secrete Rådt nottorfftigligen öffuerwägne och vtsatte äre

Till den förste artichel, Som vdj Her Gustaff Olssons breff beröres, Nemligh, vm then pigen på Daal, huilcken sitt egit kött och blod medt frij willie forgiordt och formördt haffuer, och vtbiuder nu till böter 16 oxer etc. Ther swares så till, Att effter thet Lagen strengeligen seije henne haffua förskylt döden, will hans K: Ma:t för then skuld ingen boott schall tagas for hennes lijff, Vtan likerwijss som then, ther Gudt en siäl stolit, och vm halsen forkommit haffuer, schall hon också vtan alle nåder, widt halsen straffat bliffua,

Then andre Artichel belanger en echteståndz saack, Nemligh, Om then bonden j Wene herrade, huilckin war lagligh fest och wigd widt then ene systeren, och seden belägrede then andra etc. Till theune, och j andre flere slige fall och saker, en for alle, ther swaras så till, Man finner thet clarlige i Historierne, att then alswoldugh Gudt, altijdt ifrå werldzens begynnelse, haffuer gräselige straffat werlden för hordom, och andre slijke otuchtugheter skuld, Tesligis siger Cesar in Auctenticis, att för slije otemmelige saker skuld later Gudt plåga land och Städer, medt pestilentz, dyr tijdt, krijgh, och medt annor anfechtinger och elendigheter, Huarföre will

thet wara för nöden, att offuerheten haffuer ett nöge jnseende ther vdinnen, latendis slijke misdäderij alffuarligen straffat bliffua, Och må for then skuld for:ne bonde, som vtaff landet affwiken är, widt halsen straffat bliffua, när man honom her j rigit beslå kan, Tesligiste then ene systeren, som med samme bonde så groffueligen mishandlet haffuer, Men then andre systeren, som oskylligh är, må forsee sigh, och gå till nytt echtescap igen, vtan alt hinder

Till thet tridie, Om thet mandråp, som then bonden j Marck och hans son, medt berådne mode, på en annan bonde j en gestebudz stuffuo bedriffuit haffue etc. Öffuer sådana misdädere haffuer Gudt sielff sagt een Sententz och doom j then första Mosi boock i thet 9:de Capittel Huilckin menniskiones blodt vtgiuter, then samas blodt schall åter igen genom menniskan warda vtgutit, Ther medt Gudt haffuer befalt offuerheten, att straffa mandråpere, och synnerliga j slike offuerdådige saker, Jtem Keyserelagen läre, att ingom mandråpare bör giffues legde och secherheet, wår egin lag vdj första capitlet j edzörisbalken giffua och med, att then som så handler, then haffuer förbrutid edzöret, Doch ther emott achtendes sådana dråp, som skee medt wåde, eller oberådne mode, jtem och så när en gör openbara nödwern för sig att han ingelunde kan vndwige then annen, medt minne än han anten schall slå honum, eller och sielff bliffua ther vm halssen, J sådana äre the Circumstantier eller vmstendigheter wäll tilbemerkiendes, och icke så strengeligen straffes till halssen, som thenne for:ne sak kreffuer Som och j thenne saak fast annerlunde och alt för grofft tilgått är, vdj så motte att gå medt spente arborst in j een gestebodz stuffuo, och skiute ther folck j hiäl wid bordet, huilkit emott all skiäl och rett är, effter vdj sådana samquämpder som är brullop besynnerlige bör holles, och wara frijd och rolighet, effter Christus haffuer sielff warit i brullop, gaff ther utöffuer sin wälsignelse, och vtan twill begåffuede sadana samquempd medt frijd rolighett och sine helge nåder, etc

Then fierde artichel formelder åter om hoor, Och är tilforenne nogh omtalet j then andre artichel, Allenest thenne Regelen, samptligen medt hennes vmstendigheter, är j alle saker och sådana misdäderij wäl bemerckiendis och behollendis, Nemligh, Huruledes then saken sigh forlupin är, j genom hwem hon är skedd, på huad tijdt, j huad rwm, och medt hurudana beskeid, etc. Sedan kan man altijdt döme, och seije ther vm så mygit som rett är, så att slijke olofflige saker icke vstraffede bliffua,

Then fempte Artichel om then bonde på Daal, som sijn festepigo forlatid haffuer, drogh in j Norrige, (Doch icke för någhen saak

skuld) och wigdes ther sedan widt en annen, och nu begärer han att komma hijt jn j rigit igen, Och vtbiuder therföre 4 oxer, etc. Thet är ingaledis efflerlatendes, eller tillstädiendes, androm besynnerlige till exempel, Förtij, huar thet en rese tilsteddes, moste man framdelis same wilkor också androm vnne, och bliffue så ther vtaff ett rett Turkesk wesende, modt then befalning ther Christus seger Huad Gudt tilsamman föget haffuer, schall ingen menniske åtskilie, Och seger Christus tesligist sielff, att then ene skall icke offuergiffue then andre, vtan alleneste för hordom skuld etc. Dog schall man och ansee thet ärende, om han samme sin festepige heffdet eller belegret haffuer, finnes thet medt god skiäll, bör honum hordeligen straffes så att han holler sig her vtaff rigit, och tages inge böter therfore, Men haffuer han icke heffdhet henne, dhå må honom wäll tillates att komma hijt jn j rigit igenn, och giffue h: n: sådana böter som han vttbiuder, Och pigen han feste her i landet, för än han rymde aff, må gå till nytt echtescap igen.

Nu motte her någhen seije emott, Schall man thå icke tilstedie thenne och andre sådane seller motte komme jn j landet igen, eller till draga etc. Till effuentyrs, thå motte the slå sigh i en slijg skalckehoop tilsammens, och göre schada, buller och vpror i landet? Ja, ther emott haffuer then lofflige öffuerheten thenne trösten, att hon är, och bliffuer kallat, Gudz tienerinne, Hon kan wäl beskydde och forware sine vndersåter for slijke löse, halstarrige och offuergiffne seller, Thet samme scrifften henne och så loffuer och tilseijer.

Till thet sette, Om then bonden j Wänaherradt som vforseendes kom j perlamente eller slagzmål på Tunnems kirckegård, etc. Ther swares så till, Att the gamble forfädre och Doctores haffue kallat kirckegårderne theris Slåpekamrar eller huilosenger, som warde vppå then yterste dagen vpståndendes och schole möta Herren i Skyen, och besittia schole medt honom then ewige ären, Huarföre man tilbörligen schall holle kirckegårderne j wyrdning, Och måge for then skuld, både the seller, som sama perlamente på kirckegården bedriffuit haffue, androm till exempel och warnagle icke vndkomme, vtan aldelis effter som kirkieboken oc edzörisbalken jnneholle, straffede och sakfelte bliffua, Doch ingelunde medt någhen kirckegårdz wigning eller annat sligt Swermerij, och synes Kon:ge Ma:t och hans nådz råd gott wara, att ther man finner vttryckt straff vm thenne eller andre slige saker, vdj wår bescreffne lag, dog thet som man för billigt, rett och Christeligit holle och ackte kan, Att man dhå retter sig ther effter, och icke slår wår lag platt for skenen som tileffuentyrs nu mygit sker,

Then Siwende artichel rörer också om ett mandråp, som skeedt är j Barnaherrade, huilkit medt berådne modo tilkommet är etc. Ther vm är nogh beskeid sagt tilforenne j then tridie artichel, ther man sigh effter retta må.

Till thet ottende, Om thet Löskeläger, och vppenbara hoor, ther några bönder äre beslagne medt, Somblige haffue thet lenge bedriffuit och bött therföre tilforenne etc. Ther om är nogh sagt och besked giffuit i the andre artichler tilforenne, Allene när thet finsz icke wara för grofft Thå må man taga böter aff them, effter som sakzens legligheter oc vmstendigheter medgiffua, Doch ther hoss är icke heller then Regelen forgetendes vm alle vmstendigheter, som tilforenne berördt är j then fierde artichel etc. Och sakören som ther giffz vth fore, måge the warda niutendes som forläningen haffue, synnerligen när saken icke reknes till halssen, Men när tesse eller andre saker så wichtige äre, att the recknes eller dömes till Halsen, och bliffuer doch benådet, then saköre annamer landzens Stadhollere på Cronones wegna, görendes ther sedan in vdj Wår Nådigiste herres Cammer Regenscap före, effter som Landzordnungen jnneholler.

Tesligist, vppå thet man schall haffue Gudz fruchtan för öghonen, och menniskiorne motte bekomme någen forskreckelse for synden, haffuer warit plegsijdt, ifrå then förste Christelige Kyrckies begynnelse, att vppå slige store och groffue misdädere lagdes publica penitentia, thet är vppenbar plicht och boott for then ganske Christelige forsamling, androm till exempel och wederstyggelse, Sama plegsijdt motte man för nöden än nu behålle, Men huruledes thet medt same oppenbara plicht schall tilgå, worder man clarlige j the andelige ordinantier befinnendis, som nest gudz hielp jnnen kort tid schole j ljuset komma, Huar och så wåre, att några hardtnackade eller förstockade seller befunnes, ther sedan the haffde giordt vppenbara plicht och boot, åter igen aff rett ondsko fölle j same syndt och otucht igen, Sådana forslute the[n] åndelige lagen till ewigt fengilse, Men Keysere lagen biude, man schall straffe them widt halsen, vppå thet att synden och argheten icke schall få offuerhånden, och yterligere formeres etc.

Then saken vm Lindorm Matzsson, ther icke allenest medt Löskeläge omgår, vtan ock så med oppenbara hordom, Ja, ock så for thet offuerwelle som han haffuer giortt then stackars bonden, må han wäl warda högre taxeret än till the 80. march, som han vtbudit haffuer, Huar honom schall vnnes och skenckies liffuet, thå må han wäl löse sigh medt hundrade Reniske gyllene.

Her Laurentzes sak i Floby haffuer fått sijn affskeedt, effter han haffuer warit her personligh hoss Wår Nådigiste Herre.

Jtem vm them som icke wele rette sigh effter then Kon:ge Ordinantia, som vtgiffuin är, Nemligh j then artichel, huruledes allahanda warur sälias schulle, vtan träde ther offuerdådeligen vtöffuer, icke achtendes huad som vppåbudz eller huru warerne satte bliffua, etc. Sådane schole straffas effter som Stadzlagen jnneholler, och ther vtoffuer haffua forwerckat warurne som dyrere sälies än the satte äre, Och besynnerlige formercker Kon:ge Ma:t, medt slijke stycker the Lödöse borgeres argheet och treskheet, både mott the åndelige och tesligist emott Högbe:te Kon:ge Ma:tz werldzlige ordinantier, Huarföre är ganske for nöden, att Stadholleren haffuer ther ett nöge inseende, och tager något hartt vdj medt them när the skicke sigh så vtilbörligen.

Jtem vm ekeskogen etc Må man tilstädie, att bönderne hugge så mygin eek, som the for nöden haffue, till att bygge theris åkerredscap, wångshiul, axler och annat sligt medt, Doch icke till att byggie hwss ther vp medt, eller annet sligt, Thet kan man jngelunda medtgiffua.

Jtem Om then Artichel, vdj huilcken beröres vm Salige Her Peders j Steenstorp effterlatne festequinne, medt sitt barn, på then ene side, och samme Her Peders broder och erffuinger på then annen sijden, Huilcke begge parter stå effter arffued etc. Ther till swares, Att huar så skedde, thet icke vnt och tillatid bliffue, att presternes echte hustruer och barn schulle gå j arff effter them, (thet doch all naturligh lagh medgiffua) motte till effuentyrs efterfölie, att ingen prestman någhen tijdt en erligh persone till echte hustru bekomme kunne, Eller huem wille giffue någhen prestman sijn dotter j wåld, ther han wiste tilforenne, att både hon och begges theris barn schulle bliffue trengde ifrå hans efferlatne ägedeler, Och andre hans frender schulle gå till arffuet effter honom. Och skeedde till wisse, att vtaff slijk vtilbörlig lagh, begynte Clerckerijdt (emott then Helge scrifftz befalning) bedriffue och bruge sigh j all vkyskheet och orenligit liffuerne igen.

Jtem Paulus biuder them också att the retteliga schole weta stå theris hwss fore, theris barn vpföda j tucht och gode sedher, Nu huar thet så schall gå till, är vtaff nöden, att theris echte hustruer och barn erffue theris ägedeler, som the vtaff theris afflinge godz, och en godt fornufftigh tilsyn, saman dragit haffue, etc. Jcke finss heller att presteechtescap är nylige vpkommit, förty thet haffuer warit vtaff ålder, och än nu i then Grekische kircken hollis in till thenne dagh, widt sama lagh och wilkår, som annor echtescap äre,

Och schulle man nu lata forbiuda, eller trengia theris barn ifrå theris efterleffde ägodeler, wille ingen på thet seneste gerne studere eller giffue sigh till presteembete, Samelunde haffuer också Kon:ge Ma:t (så wäl som annerstedz j Christenheten) sådana men, then helge Christelige Religion till vppehelle, fast för nödenne, vppå thet ett wust oskickeligit Regimente eller barbarij ebland folckit icke bliffua schall, Och for then skuld haffuer högbe:te Kon:ge Ma:t nådeligen efterlatid, att prestebarnen måge gå i arff, och beholle theris fäders efterleffde godz och ägedeler, Vndantagendis så mygit som Jnuentarium och kirkierne och prestestaffnerne tillyder.

Thet sama schall också yterligere j then Religonsordnung medt tijden forhandlat och vttryckt bliffue, Doch medt sådana beskeed, forord och wilkor, att presterne giffue sigh j echtescap effter kirkenes gamble brwck och sedwänie, som her i rigit warit haffuer, Nemligh att the gåå för kirckedören, och göre ther then deel som sedwane är, kallendes ther hoss theris wenner och frender for ett witnesbyrdt skuld, Och the barn som vdj sådant echtescap som her nest for:nit står, födde bliffua, måge arff taga, Men ther som icke så skeer, thå må sådana Löse quinnor och theris barn frå sådana arff vteluchte bliffua, Her effter kunne j wäl ransaka och slita thenne saak, effter som for:nit stäår.

Jtem Så är thet ock tilbörligit, att när någen kirckeprest döör her aff werlden, synnerligen the ther någhen macht och empne haffua, och äre wijdt theris gield rike bliffne, att the också jhugkomma Kon:ge Ma:t W: Nådigiste Herre j theris yterste tijdt, forärendes Hans Kon:ge Ma:t medt en erligh skenck, eller Testamente.

Jtem vm then Bondeson j Marck, som haffuer stolit the 2 clippere, och vtbiuder for same saak 80. march. Ther äre wij till fridz medt, attj måge tage böter therfore, och icke aldelis strenge så hartt medt honom till halsen, som j the andre saker.

Register.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I. J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

U. V. W.

Y.

Z.

Å.

Rättelser:

Sid.	16	rad.	11 uppifr.	*står:*	knnde		*läs:*	kunde
»	18	»	3 »	»	prestgåld		»	prestgäll
»	19	»	4 nedifr.	»	Toffuesala		»	Töffuesala
»	22	»	13 uppifr.	»	Lars		»	Larsson
»	27	»	15 »	»	hyrkor		»	kyrkor
»	49	»	10 »	»	tilförcnde		»	tilförende
»	67	»	4 nedifr.	»	quandoquiden		»	quandoquidem
»	75	»	10 »	»	yttterste		»	ytterste
»	78	»	8 »	»	[mest]e		»	[minst]e
»	80	»	18 uppifr.	»	häffue		»	haffue
»	97	»	2 »	»	(Somme)		»	(Somme),
»	118	»	2 nedifr.	»	siutrör		»	sintrör
»	170	»	18 »	»	fo[re]-		»	fo[r]-
»	175	»	5 uppifr.	»	ändre		»	andre
»	176	»	1 nedifr.	»	rigis:ns		»	rigisins
»	177	»	1 uppifr.	»	med,		»	med
»	190	»	17 nedifr.	»	skiuteferder		»	skiutsferder
»	207	»	12 »	»	them them		»	them
»	227	»	15 uppifr.	»	psss		»	pass
»	241	»	7 »	»	slage krutt		»	slange krutt
»	249	»	13 »	»	[nog] ett		»	[nog]ett
»	251	»	13 nedifr.	»	kömma		»	komma
»	314	»	11 uppifr.	»	cch		»	och
»	325	»	5 »	»	kunne-		»	kunne,
»	344	»	5 »	»	til till		»	til
»	362	»	7 »	»	wilt wilt		»	wilt
»	366	»	17 »	»	åe		»	är
»	415	»	11 nedifr.	»	aile		»	alle
»	418	»	13 »	»	knnde.		»	kunde.

Registret:

Sid. 6 rad. 20 nedifr. *står:* 10—12 *läs:* 10—11.

HANDLINGAR RÖRANDE SVERIGES HISTORIA.
FÖRSTA SERIEN.

KONUNG
GUSTAF DEN FÖRSTES
REGISTRATUR.

UTGIFVET AF KONGL. RIKS-ARCHIVET

GENOM

VICTOR GRANLUND.

XIV.

1542.

STOCKHOLM 1893.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Pris 6 kr. 50 öre.

Hittills ut... ...nar af

HANDLINGAR RÖRANDE SVERIGES HISTORIA.

Första serien. Konung Gustaf den förstes registratur, utg. genom *V. Granlund.*

Del. 1, 1521—1524. Pris 3,50.
» 2, 1525. Pris 3,50.
» 3, 1526. Pris 4 kr.
» 4, 1527. Pris 4 kr.
» 5, 1528. Pris 4 kr.
» 6, 1529. Pris 6 kr.
» 7, 1530—1531, (i 2 häften). Pris 9,25.

Del. 8, 1532—1533, (i 2 häften). Pris 7,50.
» 9, 1534, (i 2 häften). Pris 7,50.
» 10, 1535. Pris 7,50.
» 11, 1536—1537. Pris 9 kr.
» 12, 1538—1539. Pris 5,75.
» 13, 1540—1541. Pris 6,50.

Andra serien.

1. Lagförslag i Carl IX:s tid, utg. genom *F. A. Dahlgren.* Pris 5 kr.

2. Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686, utg. genom *O. v. Feilitzen.*
   Afd. 1. Pris 5 kr.
   Afd. 2. Två häften. Pris tills. 9,50.

Tredje serien. Svenska riksrådets protokoll.

Del. 1, 1621—29, utg. genom *N. A. Kullberg.* Pris 4,50.
» 2, 1630—32, utg. genom *N. A. Kullberg.* Pris 4,50.
» 3, 1633, utg. genom *N. A. Kullberg.* Pris 4,50.
» 4, 1634, utg. genom *S. Bergh.* Pris 4,50.
» 5, 1635, utg. genom *S. Bergh.* Pris 5,75.
» 6, 1636, (i 2 häften) utg. genom *S. Bergh.* Pris 11 kr.
» 7, 1637—39, häft. 1, utg. genom *S. Bergh.* Pris 4,75